

భారతి

[సాహిత్య మాసపత్రిక]

సంపాదకుడు :
శివలెంక శంభుస్వామి

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయము
మదరాసు.

సంపుటము 18 |

డిసెంబరు

[పంపిక 12

1941

విషయానుక్రమణిక

డిసెంబరు, 1941

సంతాంతి—బంకుపల్లి రామజోగారావుగారు	543
గానప్రశంస—భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారు	544
కొన్ని సూక్తులు—మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు	550
కళాపూర్ణోదయమూలము లింగపురాణము—దువ్వూరి వెంకటరమణశాస్త్రిగారు	551
ఆంధ్రకవి ప్రశంస—కొడవంటి శంకరసరసింహ బ్రహ్మంగారు	557
సంఘసంస్కర్త—అందే నారాయణస్వామిగారు	561
పొరపాటు—‘సముద్రుడు’	573
‘రెంటికిం తెదిన రేవడు’—బండారు తమ్మయ్యగారు	575
నారదుడు-కర్మఫలము—వనంతరావు వెంకటరావుగారు	578
కులంలేని మనిషి—కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు	583
విచిత్ర—ప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రిగారు	591
ఆంధ్రజీవిత సారస్వత సంబంధము—వంగోలు వెంకటరంగయ్యగారు	593
ఆంధ్రకవితా శిల్పము—నాదెళ్ల మేధా దక్షిణామూర్తిశాస్త్రిగారు	607
తెనుగురాత్రి—శ్రీరంగం నారాయణ బాబుగారు	614
అటవము, తెలుగు - వాని ప్రాచీనత—కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు	615
స్మరణ—మాధవపెద్ది గోపాలకృష్ణగోఖలేగారు	631
కావ్యజగత్తు—జి. వి. కృష్ణరావుగారు	635
కలగూరగంప—ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము - ఆంధ్రప్రబోధము; 22-వ	
ఆంధ్రమహాసభ తీర్మానములు	639
విమర్శనము	647

ప్రివర్ణ చిత్రము : పిహ్కోలు—తేజోమూర్తుల కేశవరావుగారు

సంపుటము 18
సంచిక 12

భూదత్త

వృష మార్గశిర్షము
1941 డిసెంబరు

సంక్రాంతి!

= శ్రీ బంకుపల్లి రామజీగారావు =

౧

మిసిమి జవరాలి లేనప్పుడు మొలపులు జూచి - పొంగి యొక వింత బంతినై పోతిఁ గాని
అమవనదినంపు సాంధ్యరాగముగ దానిఁ - దెలియనైతిని క్రాంగ్రొత్త కళవళమున!

౨

సందె నును కెంపుఁ జాయలు జలధిఁ గలసె - తొలి దెనంగన ఘూకమ్ము పలుకరించె
తలలు వంచుచుఁ దలఁపులు చెలిమి వీడె - తథుకు మినుపురు పురుగులు పులకరించె!

౩

నిగ్గు కాటుక వానలో నిలువలేక - యెడఁద కంపించిపో దద్దరిల్లు నన్నుఁ
గనులు చిప్పిల గంభీర కాళరాత్రి - యినుప కొఁగిట బిగియించి తనియఁజేసె!!

౪

నామురుపు దావవహ్ని మంతనములాడె - నానగపు వేడికన్నీళ్లు నాట్యమాడె
కరఁడుగట్టిన కటిక చీకటులలోన - గఱఁగి పోయెను నాయెద కానఁబడక!!

౫

చీకటి వెలుగులో విరచించుకొన్న - నవ్య మధఃగీతికా పరిణామ రవము
బడలి ఘోషించు శూన్య గర్భమ్ముఁజించి - చిలుతథుకు జక్కనడి శ్రుతిచేసికొనియె

= శ్రీ భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు =

“దుర్జనతార్థి చెంది ఘోరమైన్ద్రీ...బలునా
రవంబు పరపుకొని...యివ్వఁమందు” అని
కాసింది, అట్లా భోతికంగా జరిగింది చూపించాడు
మారన. ఈమాటలు తగిలే సందర్భంయొక్క చుట్టు
పక్కలే కాకుండా అట్టకుక్కనూడా పరీక్షిస్తే, ప్ర
పంచలో ఉండే శ్రవ్యవిషయం యావత్తూ గమనించా
లంటే, చెవులు మూసేసుకోవాలని అతడనేసి, గట్టిగా
చెవులు మూసేసుకున్నప్పుడు నాదం వివరించుకుం
దనీ, అదే ఓంకారమనీ అనే భక్తులుండగలరు. అది
మార్కండేయతాంత్రికం చేస్తూండే గ్రహాల గమనఫలితం
అనే శాస్త్రవేత్తలున్నారు. గ్రహచారం నియమిత
మార్గాల్లో నియమితకాలాల్లో జరిగిపోతుండడంవల్ల
యెన్నో కలుగుతుంటుంది గనక, ఆనాడమే భగవంతు
గాన మని కొందరు జ్ఞానుల మతం. వివిక్తప్రదేశంలో
ఉన్నప్పుడు చెవులు తెరిచిఉంచినా, ఎక్కణ్ణింది
వస్తోందో తెలియని నాదం వినిపిస్తూనేఉంటుందని
ఏకాగ్రులు చెబుతారు. భూవ్యుత్తం నాదానికి నాపా
కంగా ఉండటాలని నిర్ధారణ చేశారు. భూజలవాయు
వులు నాదాన్ని ప్రసరించగల వన్నారు. భూమిమీద
కంటే జలమీద నాదం ఎక్కువదూరం వినిపిస్తుంది.
మనిషికికే పదివన్నెండు మైళ్లదాకా వినిపించగలదనీ,
జలమీది యుద్ధంలో ఒక సందర్భంలో తుపాకీనాదం
రెండువందల మైళ్లదాకా వినిపించిందనీ గుర్తించారు.
రాయా, కర్రానూడా నాదాన్ని వ్యాపింపజేస్తా
యన్నారు. రాయ కటవుగాని, కర్ర చాలా శ్రావ్యం
గనక యంత్రాల్లో ఉండడానికి కారణం అన్నారు.
భూగోళంయొక్క ప్రచోదననాదాల్లో మొదటిది
ఉంటుంది. అది వాయులోకాల సంఘటనవల్ల జరిగినా
భయజనకంగా ఉండి, మారంగా ఉంటున్న కొద్దీ
శ్రావ్యంగా ఉంటుంది. సముద్రతరంగాల హోదా,
జలపాతాలయొక్క స్వవమానూడా మహానాదాలే.

తుపాను వెలకేగేసమయంలో వాయువు భూభాగాన్ని
కొట్టడంవల్లా, చుట్టుముట్టడంవల్లా బయటేరే నిష్పాదం
మూడా విచారాన్ని శ్రావ్యంగా మారుస్తుంది. ౧౩౦౦
మి.సి.లో కట్టిన ఒక రాజుయొక్క గొప్ప విగ్రహం
౨౩ మి.సి.లో వచ్చిన భూకంపానికి చెబ్బరి సేలనాల
గా దాని రంధ్రాల్లోంచి వచ్చిపోతుండే గాలి వేడెక్కి
ఒక శ్రావ్యకోదం చుట్టుపక్కలకి వినిపిస్తూండేదనినీ,
మరి రెండువందలయేళ్ల తరవాత ఒక చక్రవర్తి ఆశిఫా
విగ్రహాన్ని బాంబెయ్యించగా ఆయెనుపు మళ్లీ విని
పించకుండా పోయిందనినీ తెలుస్తుంది. సహారా యె
డారి జోలపాట అనీ, కలహారీయెడారి లాలిపాట అనీ,
అరేబియాయెడారి కోదం అనీ, మహారాష్ట్ర యెడారి
గుపాట అనీ, ఇంకో ఎడారి జలపాట అనీ ప్రసిద్ధి
చెక్కిన నాదాలున్నాయనినీ, కొట్లాడి ఇంకరేలు
వులూ, ఉప్పురేలువులూ సంఘటితం అయినప్పుడు,
మీటివ తంత్రి స్పందించేటప్పటి నాదాలాగ, అవి
నుశ్రావ్యమై ఉండటం యాభాగ్యం అనినీ శాస్త్ర
జ్ఞులు నెలవెచ్చారు. వృక్షాలయొక్క రూపాన్నిబట్టి,
ప్రతాలయొక్క పాండ్రకలిబట్టి వాటి జీతం, మర్త్యం
ఉంటాయి. ఇటీవల దాన్ని పాములో పెట్టడం నేర్చి
వచ్చిందనీ ‘సగురు’ నెట్టు అంటున్నారుగాని, అసలు
ఆనెట్టురి చాలాకాలం తెలుగువాడు ‘సంగీతపు’ నెట్టు
అనేవాడు. పాకే పురుగుల్లో మేటిగా గాలిమేపరి
ఉండిగనక వాటి నాదానికిగాని, నాదప్రియత్వానికి
గాని ఆక్షేపణ లేదు. ఎగిరేపురుగుల్లో మమ్మెదజామ్ము
యలిప్రాసల్లోనే శీలపరకనా అయిపోయింది. పక్షుల
నాదం అద్భుతం! అంగకారంలో మునిగిపోయిఉన్న
జీవులకి కట్టు తెరవడానికి దినమనీ వస్తూన్నందుకు
మానవులు తమలో కలకకపోలే తమ కేలోబని
పక్షులు తమ కోటినిండా చేసే నిత్యప్రభాతనాదం సరే
సరి, జీవరాసుల వసోధయం జరిగే వసంతసమయంలో

అది చేసి మధురవాదం దైవ ప్రేరితనా అనిపించేటటు
వంటి నాటి ఆవంబిండ్లుగ్గ నూచన. పశుల్లా పిక
మయూరాలు వాదకాస్త్రాల్లాకే ఎక్కిపోయాయి.
మక్కుబుద్దని తిథింగిగా ప్రబంధించబడింది. కాకి
లాంటివానికి అన్యాయం జరిగిపోయి దంటే ఏం
చేస్తాం? అది బంధువు లాస్తారని వార్త చెప్పగలి
గితేం, అడ్డమైన చచ్చినవాళ్లకూ మా తని పెట్టుకొనితేం,
రెండుమాడు వివాది ప్రతులు కలిపి ముప్పేటగా,
కరారావుకులాగ ఉండే మాత పాడుకుండడంవల్ల
గావును దాని పని 'పూచ' అయింది. అందుకే
కాదు "కాకేమి తన్ను దిట్టెన" అన్నాడు కవి!
ఇక జంతువుల్లో రాక్షె గర్జించే సింహం నాదశక్తి
వల్ల కట్టుబడగలదని తెలిసినా, ఋషభ గాంధారాలే
పెద్దల చేత మన్నింపబడ్డాయి. కేరల పృథ్వీపురస్క
మకాక వాగ్విత్వావ్యక్తమైన నాదం చేసే మహిమకూక
రాలకి మన్ననలేకపోయింది. ఇభకాన్యాలూ గానంలో
నీటు వేదక్క కవిత్వంలో పడ్డాయి. కువకవాదం
విరువులో మాడిఉండడంవల్ల తిరస్కరింపబడినా
కొండొకటో రాత్రికే పృథాలానుకరణం చేసినా,
మాహాత్మ్యం గలదే అది చెప్పడానికి ధైరవం అయింది.
ఒకానొకడు ఒక కుమ్మరిబీడులో అమావాస్యచీకట్లో
దాగితిప్పి నిరగిం తిరిగి పక్కనే రెండుమైళ్లలో ఉన్న
జురు ఏవైపునో తెలియక రెంటాలుపడుతుండగా,
కువకవాదం వినిపించి దానిలో పడ్డట్టాన్నూ, వాడే
పైవారితో చెప్పి దానిపేరు చరితార్థంచేయించి
నట్టాన్నూ చెబుతారు. పృథాలవాదం శ్రవప్రియత్వం
స్ఫురించే ధవడంవల్లా, కేవలకేదనం స్ఫురించే అతి
దీర్ఘవ్యాపారం అవడంవల్లా, భిమాన్ని మెంపొందించ
గల అర్ధరాత్రికే జపించడంవల్లా పరపతి చెప్పట్టు
కుంది. "అది వల్లిప్రే మంగీతం అయికుంది, లే" అని
పించేసి, స్వారస్యకవి ఆశ్వనాదంయొక్క గౌరవం
భూయపరిచాడు. పట్ల కేంగాని, అన్నింటికీ
మిక్కిలి ఎక్కువ నిరసనకి పాలైంది ఖరస్వరం. ఒక
ఆంగ్లపరస్థా దీపిమయంలో చాలా పాపోయాడు:
"అయ్యో! ఖరంయొక్క శ్రమ, ఓర్పు, మంచిరవం,
అమాయకత్వం, అమాత్సర్యం, ఓహుశ్రవుచెప్పిలో
నిర్లక్ష్యం - ఇరన్నీ అట్లా ఉంచండి, దాని నాదం విని

వించుకోలే! దాని స్వరం ఎంత మధురం, ఎంత సమం
జనం, ఎంత విశంబం! అది ఎంతెంత చెవలతో వివగల
మోతాదులు మన కింతాంటుంది! అమితమైన గానం
వృత్తిగాచేసేవాళ్లల్లా చాలామంది దాని నాదం
శ్రావ్యం కాదని ఏమొహం పెట్టుకుని అవగలరు! దాని
నాదంలోంచి బయల్దేరేటన్ని ప్రతులుగాని, స్థాయిలు
గాని, అంతరప్రతులుగాని, వాది సంవాదివివాదులుగాని,
ఆగోపాని అవగోపానలతో కూడిన మూర్ఖవరకాలు
గాని, లోకాల మేళవింపుగాని, నాదపాత నాదవిభృంభ
ణాలుగాని, బహుకంఠ నాదమృగణగాని ప్రయత్నం
చేసి మరి యేఒకటో ఉన్నట్టు కనిపెట్టగలం! యుద్ధ
సన్నద్ధులై ఉన్నవాళ్లకి ఉమర్ ఎత్తించడానికి నాదా
లున్న సంగతి విజమే, శత్రువుల్ని తారత్రాస్త్రే నాదా
లుండడం నిజమే. కాని, ఒకానొకభరం తన ప్రియనాదం
చేసేసరికి ఒక పటాలం పటాలం మామటూ పటాపంచలై
పారిపోయిన మాటకూడా సత్యమేట!" అని రాశాడు.
ఏమైనా ఖరంయొక్క శ్రువుచేరట ఒక నాదానికి నామ
కరణం చెయ్యసంజో పెద్దలు ఖరాన్ని మరిచిపోలేకపో
యారు. జంతువుల్లాకల్లా శ్రేష్ఠుడనబడే మానవుడు భూమి
మీద ఆవలితించడానికి పూర్వం బోలేడునాదం భూమి
మీద ఉండిఉండాలి. మానవుడు నాదాన్ని చీర్చి
రెండుభాగాలు చేశాడు. ఒక భాగాన్ని గాత్రానికి
మాత్రమే వొడిచిపెట్టాడు, ఇతరప్రాణిజోటికివల్లేనే!
రెండోభాగాన్ని గాత్రానికి కామండా నాలికకికూడా
ముడెట్టి వస్తుసంబంధాలకి సంకేతాలు ఏర్పరిచి, ఆ
సంకేతాల్ని మాటలని, వాటి వ్యవసాయంకూడా
ప్రారంభించాడు. భాష అంటే అభినయంకూడానా
కాదా, అనుకరణంవల్లే భాష పుట్టిందా అభినయ
సహితంగా నాదాలు చెయ్యడంవల్లనా, ప్రథమంలో
ఉచ్చారణలో ఉన్నవి అచ్చులేనా వంటి సంకేతాలు
ఆపేడ్డం. అదివి నాదంలోంచి స్వరాలూ, వల్లాలూ
ఎప్పుడు ఎక్కడ ఎల్లా ఏర్పడ్డాయో తెల్పడం
అసాధ్యం అంటేం, జేవుడివల్ల వినిపించబడ్డాయి
అంటేంగాని, ప్రస్తుతం భూమిమీద దగ్గరగా ఒక
చెయ్యిభాషలూ, అయిదారువేల మాండలికభాషలూ
ఉన్నట్టు శాస్త్రజ్ఞులు రాశారు. ఒక పదభాష మరో
పదభాషవాడికి కేవలనాదం. పోనీ ఆ కొత్తభాషలో

ర, ల, మ, ద, న, స లాంటి ధ్వనులే ఎక్కువగా వస్తున్నవా, ఇటాలియన్, స్పెనిష్, పోర్చుగీస్ భాషల్లోలాగ అది వెలిగి ఇంపుగానేనా ఉంటుంది, వేరేదరు భావలవాళ్లు ఇద్దరు కలుసుకున్నప్పుడు పాస్త, ముఖ, శీత్రసంజ్ఞలు కొంతవరకు పనిజరుపుతాయి. ఇంతో వారిక, దవడూ, చుంఠాలు, పెదవులు వీటి మధ్యకునో కంఠధ్వని సృష్టించగలమాటలు సంగతి. మరి గాత్రానికే సంబంధించిన నాదంకూ! దాన్ని సరిచిపూడా మానవులు ఎవరెవరైనా వారు వ్యవసాయం చేసుకున్నారు. వీలైనంతమంది సతీవుల పూదమాల్ని నిమగ్నరంగా ఆకర్షించే నాదాన్ని గానమనీ, అట్లా చెయ్యటాలని నాదాన్ని చప్పర్లు, అల్లరి, గోల, కోలాహలం అనీ వివదించారు. 'కోలాహలం' అంటే 'కలిసిఉన్న పండుల్ని చెల్లాచెదురు చెయ్యడం' గావున, అసలు! పూదయాకర్ణణచేసి గానంలో శ్రుతి, అవిచ్ఛిన్నత, వ్యక్తిత్వం, క్రమగతీ ఉంటాయనీ, తక్కిన నాదానికి ఉండవనీ కీటాయించారు. పై వాటిలో ఒకటిగాని, కొన్నిగాని, అన్నీగాని ఉంటూన్న కొద్దీ గానోద్దేశం మరి తెరచేయటం వస్తూరు. ఎదైనా రైలు, మోటారులాంటి యంత్రాలకి ఒక్కొక్కప్పుడు క్రమగతిమాత్రం ఉండవడంవల్లా, విమానం గాలిపటంలాంటివాటికి శ్రుతిమాత్రమే ఉండవడంవల్లా, కొందరి వాదకంలోనే సరళతమాత్రం ఉండవడంవల్లా గానస్ఫురణ అవుతుంది.

గానాన్ని అఖండులు ముగించారు. గానలోకం దేవలోకం అన్నారు. గానం ధూమిమీద ఉండగల దివ్యత్వానికి పారం అన్నారు. పరిమితమైన మానవుడే భావన అనంతత్వంలోకి తొంగిమాసిరావడానికి సాధనం గానం ఒక్కటే అని ఓవి అన్నాడు. సహజగానం గంభీరవిచారదాయకంగాని ప్రేమ ప్రేరకం కాదని కొందరు నెలచిచ్చారు. అది కరుణా సంఘవు అని ఒక మతం. గానం అనంత ప్రకృతియొక్క మధురనివ్యాసం అని ఒకడు మెచ్చాడు. శ్రూరతీవుల్ని సాధుగాచేసినా, రాతిని కరగజేసినా, ఇనుమునివంచినా, సింహాన్ని అటకాయించినా, పాముని కనుబామగలిగినా, శిశువుని మరపించినా గానానికే చెల్లించని

ఒకడన్నాడు. నాదతరంగంలో ఉండే వాయురేణువుల ఆత్మలపాతం అనామకం అయినా, ఆ ఆల్పపాతమే పెకనుకీ కొన్నివందలసార్లు జరిగినప్పుడు అది పర్యతాన్ని ఉపభవించే ప్రబలం కాగలదని శాస్త్రజ్ఞులే పరిష్కరించారు. తంత్రీయంత్రం మేళవించి ఒక గాయకుడు స్వతంత్రగతిగా గానానికి రాళ్లు లేచిపెట్టి పద్మకుని ఇల్లై పల్నంగా ఏర్పడ్డామని ఒక శతంలో నమ్మేవాళ్లున్నారు. ఒక గాయకుడు గానం చేసి మేసూర్ని రంకింపజేసి వద్దం మరపించాడని నమ్మేజనం మరోచోట ఉన్నారు. ఇటలీలో (గావున) ఒకవిధమైన సాతీకు భుక్తింపుకు చాగ తల్లించే మందు గానమేనని అంటారు. అనేకకళలతో కలిసిఉన్నప్పుడు తక్కినవాటికి తక్షణ, మాన్యం చెట్టించి, వాటిని బిల్గుగా గమనించలేని స్థితిలోకి తీవుల్ని తెచ్చి, వారి పూదమాల్ని సమాధంగా తన పక్షానికి లాక్కొలబంట్రేమిత్తవపు నుగమాహాత్మ్యం విను యం లో గానాన్ని చెప్పి మరోకరిన చెప్పిరి. కళలన్నిటిలోకి మిక్కిలి గంభీరం, మిక్కిలి అప్రాప్యం, మిక్కిలి వేగయుగం, మిక్కిలి చలనజనకం గానమే అని జ్ఞాపల అభిప్రాయం. ఒకానొక వంతునమీద సిపాయిలు తాళయంతంగా వడిచేటప్పటి నాదానికి వంతున ఊగడం మొదలెట్టగా (వాళ్ల బరువుమూలూని కాదు!) అప్పట్లోంచి వంతునమీద సిపాయిలు మార్చింపు చెయ్యలసిన వచ్చినప్పుడు అక్కడక్కడ అడుగునార్పాలి (తాళం చెడగొట్టాలి) అనే నిర్బంధన పుట్టివట్టు తెలుస్తుంది. పని అడ్డపండా వాసుకు లేకుండా చేసుకోవడం నిమిత్తం కొన్ని యంత్రకాలల్లో గానం తొనపగా అక్కడ ఉండాలి తక్కువైనా మూల సఖ్యు హెచ్చుకూనే ఉంది ఒకడు రాశాడు. కాఫ్యాలుమాట్లాడి (చెనక ఒక గ్రామఫోను) ఇటీవల ఒక రేడియో పెట్టు వేయించడం కాఫ్యాలును శ్రావ్యంగా తాగబడేవిమిత్రమే! ఐనా సరే గానం అంటే ఆకర్షణలేనివాట్లా, గానం అంటే ద్వేషంగలవాట్లా, గానం అంటే జబ్బుచేస్తుం దన్న వాట్లా గొప్పవాళ్లలోనే ఉండినట్లు చరిత్ర చెబుతుంది. అట్లానే, కవి కలలవాడైనట్టుగానే గాయకుడు తనేమి జేస్తున్నాడో తెలియని మత్తుగడగా అని నిరసనచేసినవాట్లా లేకపోలేదు.

శ్రుతి గానానికి బహువాదయే కాదు, శ్రుతే గానం! మా మేష్టరుగారు ఒకాయన ఒక రాత్రినేక అనందంగా ఫీడేలు వాయించుగుంటూ ఉండగా పాము చక్కా వచ్చింది. ఆయన సత్కరింపబడి కచేరీచేసిన వాడూ కాదు, ఆ పాము అప్పట్లో వాయించబడు తూన్న రాగం శంకరాభరణం కాదే అని పట్టింపు పడ్డట్టు కనిపించలేదు. ఒక స్నేహితుడు రాత్రిల్లు తన 'హోక్మోనియం' కొయ్య తీసి శ్రుతి వెయ్యగానే (హోక్మోనియం అంటే మంచి పేరు చాలీ వాదాన్ని నరికి పోగులు పెట్టడానికి సిద్ధంగా వుండే ఆషాఢధూరి మేళం అయినప్పటికీ) పాము వస్తూండడంవల్ల అతడు ఆ వాయంపు నేర్చుకోనేలేకపోయాడు. ఈసంగతి ఒక నిఖారును తెలుసువాడు విన "అవును, వారీప్రజ్ఞ ఏముంది అందులో! ఆకట్టుకు అల్లాంటిదిగావును!" అన్నాడు. అల్లాగ్గా, పోనీ నేనెప్పటి అప్పటి శ్రావ్యతేగాని ప్రజ్ఞ కాదు. అయినా ప్రజ్ఞ, పాండిత్యమా, తరిఫీయమా, కృషి, ఈర్ష్యా, ఇంకా ఏమైనానరే శ్రావ్యతను తీసుకు రాలేవు అని చెప్పడానికేదా మూరన్న కథ రాకాడు! తిరిగితిరిగి, చివరికి చిరకాలం క్రీస్తువ్యవసులుంబుండ్యర శిష్యులొంది, ఎల్లాగ్గానరే కుంబురుడీ కెగ్గాలని, వార దుడు బయల్దేరి, కుంబురుడీ గ్రామం వెళ్లి కుంబురుడు తను తనవాయంపుకోసం అప్పడే మేళమించునన్న వీణ విధిగునువాద పెట్టి పముడి ఒక్కసారి ఇంట్లోకి వెళ్లిన దోసందులో దైవాద్యా అతని అరుగు సమాహించి, అక్కడున్న వీణని బీబాటు చేళ్లతో అనిపించిచూసి, ఆరితిగా శ్రుతి దిగించడానికే తనకి అనేకజన్మలు పట్ట వచ్చునని గ్రహించి నిస్థ వనితేసినవాడు కాకపోవడంవల్ల వీణ అక్కడ వదిలేసి, మరి కుంబురుడు ఇంట్లోంచి మైకిరాకుండా మానుగుని, కాలికి బుద్ధిచెప్పి రోడ్డువచ్చు నున్నాడట! శ్రుతి అంతటి దయవా, కొన్ని గానాల్లో (అపశ్రుతి రాకుండా ఉండడానికి!) అసలు శ్రుతి లాగేకారు. మరికొన్నింటిలో శ్రుతిఉండా లేదా అనిపించే ట్టు గొంతిక వినికేస్తారు. 'శ్రుతి'అనేమాట మామూలు సంభాషణలో పైఅర్థంలో, అనగా గానానికి పువాదిగా ఉండగల శ్రావ్యవాదసంపుటి అనే అర్థంలో వాడ నారు. కాని, పండితులు అల్లా అనరు. వాదం వాయు కణాల స్పందన మేగనక, స్పందనని పీర్లముబట్టి ఉండే

జగి, స్పందనసంఖ్యనిబట్టి ఉండే స్థాయి, స్పందన వైఖరినిబట్టి ఉండే వ్యక్తిత్వం - ఈమాటా గల వాదాన్ని శ్రుతి అంటారు. అటువంటి శ్రుతికి దిగితే నా రెట్టింపుస్పందనసంఖ్య గలది హెచ్చుశ్రుతి. అటువంటి రెండుశ్రుతుల మధ్య ఉండగల వాదరంగం ఒకఅప్తకం అంటారు. దాల్లో చూలశ్రుతికి ఒకటిన్నర రెట్లు స్పందనసంఖ్యగల శ్రుతిని పంచమం అంటారు. ఇటు వంటి గణితవాదపారంపర్యమే ప్రపంచంలోని అన్ని బాతులవారి గానానికి ఉమ్మడి. గణితరహితమార్గం ప్రపంచంలో అందరికీ ఒకటే అయినా, మానాలూ, ప్రమాణాలూ, పరిమాణాలూ, సందర్భాలూ, అవస రాలూ, సంప్రదాయాలూ, సామగ్రులూ, కలాపాలూ, కాండలూ - వీటి అన్నిటిమీదా ఆధారపడి ఉండడం వల్ల గణితఫలితాలు వేరేవ్వు అయినట్టే, పురుషార్థాలు కుల్యమైవా ఫలితాలు వేరేవ్వు అయినట్టే గాన ఫలితాలుకూడాను! ప్రపంచగానంలో స - ప - సలు ఉమ్మడి కావచ్చు. ఒకే వాదాప్తకంలోని వాదాన్ని కొందరు ఎనిమిది శ్రుతులుగా, కొందరు ఏన్నెండు శ్రుతులుగా, కొందరు ఇరవై రెండుశ్రుతులుగా, కొందరు అసంఖ్యాకమైన శ్రుతులుగా కేటాయించునన్నారు. రెండు పూర్ణంకాలమధ్య అవంతమైన భిన్నంకాలు ఉన్నట్టుగానే నిర్ణీతమైన రెండు శ్రుతుల సందున భిన్న శ్రుతులు ఉండగలవని గ్రహించారు. పైపైస్థాయి ల్లో శ్రుతులు వర్ణిస్తేఅయినా, తన్వస్థాయిలో శ్రుతులన్నీ సమస్తీశ్రుతులని నిరూపించారు. ఒక్కొక్కశ్రుతిలోనే రెండుమొదలు ఇరవైవరకు ఆంతరశ్రుతు లుండవచ్చు నన్నారు. వీటి సంఖ్యనుబట్టి, క్రమాన్నిబట్టి, ఊతాన్ని బట్టి వాదంయొక్క విశిష్టత ఏర్పడుతుందని స్థాపించి, అరకాలు లక్షలాదిగా ఉంటాయని ప్రస్తరించి మాపించారు. లెఖ్యల్లో ఇటువంటి రేడా లుండవచ్చు గనక, అలవాటు, ఆచారం, ఆచరణ, అనుకరణ, ఆధిలాను, అభిరుచివంటివి సర్వసమం కాకపోవచ్చు గనక ఒకబాటికి శ్రుతి తియ్యంగా ఉండే వాదం మరో బాటికి కర్ణకకోరంగా ఉండవచ్చు! ఒకబాటి గానం మరొకబాటికి రణగొంధుని కావచ్చు. పోనీ గానానికి అభినయం ఏమన్నా అక్కరకొస్తుండేమో అంటే, అది అన్నమతికూడా ఉండగొట్టేస్తుంది. పాశ్చాత్యుల గానం

కర్ణవిదారక కోలాహలం అని కొందరు ప్రాచ్యులంటారు; ప్రాచ్యుల గారం ఒంటిమనిషి కసరత్తుపై అని లప్రాచ్యులు మెచ్చునున్నారు. ఎవరి దృష్టి వారిది, కొందరికి నాదంయొక్క తూనిక ప్రధానం, కొందరికి స్వరం ప్రధానం, కొందరికి శ్రుతి ప్రధానం, కొందరికి లయ చాలు కడంబి నచ్చినాసరే, కొందరికి పీక ప్రధానం, కొందరికి సమ్మేళన ప్రధానం! ఒకరిలో ప్రత్యేక గాత్రస్వరపాఠజపక నాదమే గానం! ఇంకొకరిలో ఏకకాలంలోనే జంత్రకాత్రాల సంఘటి విశేషమే సరియైన నాదం! జంత్రాలు మొదట క్ర్ర కోగాని, చేత్తోగాని, చేళ్లతోగాని బాజేబీ, తరవాత నోటితో టాజేబీ, తరవాత మిటిలే టాగే తంతులబీ జనించాయని ఒక జ్ఞాని అన్నాడు. మరికొందరిలో అనేకులు - ఒక్కొక్కప్పుడు నెయ్యికంటే ఎక్కువ మంది-ఉండి ఎవరి చేత్యంపని వారు చేస్తూ ఆగగా, మరొకరు నాదవిచ్చిన్నం రాసికుండా అందుకుని పని చూపి అత్యుడికి అందియ్యగా, కురిసిగా ఉత్సన్న మయ్యే వివిధ నాదఖండాలు ఏకరూపంబార్చి మహాసమ్మేళనంగా ఆయేటట్టు చెయ్యడానికి పూచీసడే తోదమడి కను సన్నట్లో అంతమంది మెలుకునూ సృష్టించేదే గానం! మరికొందరు జ్ఞానట్లో, శ్రుతిసంకేతాక్షర స్వర స్వర పాఠనాదమే గానం! కొందరిలో డబ్బెట్టి కొను కొక్కిగా చెవిని పడ్డ నాదాలన్నీ గానారే! ఒక్కొక్క సంఘం ఉద్దేశంలో మందరవిగ్రహం గల శక్తికి చదివి విన నాదమే గానం. మరొకసంఘంలో స్వరచిరిత పదమధ్యరస్తి నాదమే గానం. ఒక్కొక్క రేగలో, నిర్దిష్టకార్తావ కనుజీలో వచ్చే నాదంతప్పు కడంది యావత్తూ గానమే! కొందరి మఠంలో తమరు ఎప్పుడో పూర్వం మనస్సులో ఏర్పరచుకున్న నాదప్రమాణం చేరువకి వచ్చే నాదంమాత్రమే గానంగనక, అది మల్లి కలగడం అసంభవం గనక, చెవిని పడడానికి సాధ్యం అయింది తప్ప మిగిలింది ఏమన్నా ఉంటే అదీ గానం!

ఏయితర శౌలికపదార్థంయొక్క అవసరమూ లేకుండానే మానవుడు సృజించగలిగింది నాదకళ ఒకటేగనక, గానం అమూల్యం. గానవ్యాపారం ఏమిటంటే నచ్చడమే. నచ్చితే ఎందుకు నచ్చిందో చెప్పు

దానికి వీలులేదు, అడగడానికి లేదు. గానంలో మధ్యే రంగం లేదు. "పెడితే పెల్లి లేకపోతే కార్దం" మోస్తరు నచ్చినా ఒకరి ప్రలోనే, మల్లి తరవాత ఏమవుతుందో అనే కదా కథ్యులు అల్లాటి ముహూర్తాల్లో పరస్పర ముఖావలోకనం చేసుకోడం. వినడానికి జనం లేనప్పుడు బయటేలే ప్రతివాదయూ గానమే. ఒకచోట చేరిన జనం అందరూ కలిసి రచించే నాదం, మరొక మోస్తరుగా ఉండనడానికి ఇతరుడే ఉండడుగనక, గానమే. పరిచయసామర్థ్యానుభవ వాతావరణంలో గాని గానం వృద్ధి చెందదు. "కానీనోయ్, నేను మెచ్చుకుంటున్నాను" అనే అనుభాల్యం విచేనాల్లదగ్గిరించి ఎప్పటికప్పుడు మూచించే చిన్న లంటే తప్ప గానం చేసేవాడు సాగలేదు. అందుకనే కొందరు గాయకులు తమరు సజీవకథ్యులలో కూడిన సభయేరులు ముఖాముఖిగా పాడడానికి అచ్చునన్నప్పుడు (ఇటువంటి అవస్థ ఆదృష్టవశం చేత యంత్రాయాధులైన పెండిలే గాయకులకీ, మైక్ గాయకులకీ తొలిసారియింది, పాపం, ఎక్కడికక్కడికీ ఇవి వాళ్ల ప్రమేయం కాదు!) ఎటు పోయి ఎటు వస్తుందో అని చెప్పి, తమరు పాడడం మొదలెట్టేదిలగాయరు "ఆహా, బలే, అచ్చా, భేష్, వారెవా, ఓహో" అంటూ మెప్పులు నిశ్వాసానికిపీసారి చొప్పున విశేషమిత్తం జీరేయిచ్చి ఓణ్ణి పెట్టుకుని, వాణ్ణి ఎదురునండా కూచో పెట్టుకుని, మరి మొదట పెన తారట! అపరిచితగానం చిన్న మోతాదుల్లో మాత్రమే కొద్దిమందిమాత్రమే తట్టుకోగలరు. గానం మాన్యరీతి. అపరిచిత కూన్యంకంటే పరిచితకూన్యం వయంకదా అనిన్నీ, అదేనా తామ సృష్టించుకోలేకపోవంవల్లనున్నూ గాయకు డనేవాడు స్వయంగా తనకేమిత్తం దాన్ని సృష్టించి పెడుతూంటే తన తల ఆడించుకుంటూ, తాళం చేడునుంటూ, తనవల్లే అది సృష్టింపబడుతోందా అన్నంత క'ర్తృత్వం ఆక్షణంలో తనుగూడా ఆరోపించుకుంటూ, క్షణికాక్షిగనక అది పిలైసంకమట్టుకు తన పేరేలే జనుకట్టునుంటూఉండడానికి వీలుంటుంది గదా అనిన్నీ మానవుడు గానం వినడానికి సజ్జడం. పరాయిగానం యావత్తూ భద్రగండగ'ళం అని శిష్యుడంతరి లేలిక అదేగాని రెండోది లేదు. ఎంచేత అనగా, భద్రగానం లేవుటలాంటి అగమ్యుత్వంతో

జూడిన వాయుకరంగంగనక ! గానానికి అర్థం మానవులకి దుర్లభం. గానార్థం ఎవరూ అడగదు, ఎవడికి తెలియదు. విచారకరమైన గానం ఒకటి బిచ్చము ఇతర హృదయాల్లో విచారం ఉదయించవచ్చుగాని "ఎంతవని జరిగింది!" అని ముక్కుమీద చేలేసుకోదానికి బోధపడేది ఏమీ ఉండదు. ఒక్కొక్క గానానికి మనం ఆవేశములంకొవచ్చుగాని ఎందుకో తెలియదు. మైగా, విచారం అనేకరకాలుగా కలగవచ్చు విన్నవాళ్లలో. కాని ఆ విచారాల భేదం ఏములో తెలియదు. గాయకుడికి తెలియదు. గానఫలితంగా విచారం, శ్రోధం, కరుణ, హాస్యం మొదలైనవి ఏమిఉన్నా వాటిని ఆవరించి ఆనందం ఉండితీరుతుంది. గానం ఆర్జించే వాదం! ఎవర్ని ఆర్జించడం? ప్రాణికోటినీ, ఇతరార్ని — తనతో ప్రారంభించి వీలైనంతమంది ఇతరమానవుల్ని, పిలుగాకుంటే పనుపనుల్ని క్రిమిపార్చి, తీరుబడి ఇంకాకుంటే జనార్ని! అందుకని గానం చరాచర కోటికి ఉమ్మడిబిక్షణం. "ఏకః కూజతి పంచమం" లాంటిది అందువల్లే పుట్టిఉంటాయి. అందుకనే "నాగ స్వరం పడితే నాగులకు నిద్ర" అని వచ్చింది. అనగా, గానం మాటాన్ని పాములు నిద్రలోంచి గుర్రుకొడతాయని కాదు; అని చక్షుశ్రవాణుగనక, అదివరదాకా కళ్లు లాగ పలిచేసే రుద్రాలు గానం తమరిమీద వర్షవృక్షు చెవులులాగ మారిపోవడంవల్ల పాముకి గానావరణలో అంధర్వం వస్తుంది అని. "ఎక్కే తెల్లవాళ్లకి గానం అనేది ఉండిపోయ్, అసల, మనిమిల్లే!" అని ప్రశ్నించే తెలుగువాళ్లున్నారు. అంతేగాని, తెల్లవాళ్లకి కవిత్వం ఉందా అనిగాని, శబ్దం ఉందా అనిగాని, నిత్యకళ ఉందా అనికాని శంకించరు, అడగరు. ఎంచేత అంటే, తక్కిన కళలన్నీ (లిసిధర్మమా అని కనసంగూడా) కంటపడగల రూపం దాల్చులలో, గానం దాల్చలేదు. గానానికి రూపం ఎప్పటికప్పుడు కల్పించాలి, కల్పించేవాడే యిచ్చారి, కల్పించిన క్షణంలో తప్ప దానికి జన్మలేదు. గానం కాలనిగళబద్ధం. అందువల్ల గానం అంటే కాలయవనికమీద చిత్రించబడి వినపడే బొమ్మ అన్నాడు ఒక జ్ఞాని. గానానికి పుట్టగానే యవ్వనం, మృతి! తక్షణంలో పోవడంవల్ల దానికి వయస్సు లేదు, జరా లేదు. అందుచేత గానం గాంధర్వవిద్య!

గానం బిక్షువున్నవాళ్లని కట్టెలుగా చేసి, కట్టెలకి తీవం పోసి, చేతనాచేతనాలకి సరిహద్దులు కొట్టేస్తుంది. గానం మానవులలోని దివ్యాంశకు ఉచ్చారణ. గానం వాదం స్వయంగా చెయ్యగల రూపాల్నే గాక తక్కిన రూపాల్ని కూడా బిక్ష్యంచేసి జగదాధారుడిలో లీనం చెయ్యగల సామందసాధనం! గానం మానవాతీతమైన భావరసయుతం. మానవుల్లోని బాతిమరతయస్సంస్కారాది భేదాలేకాదు, జీవుల్లోని పక్షివృక్షజంతుమానవ క్రిమిపార్చి భేదాలేకాదు, రూపాల్లోని చరాచరభేదాలేకాదు, భూతాల్లోని ఘనద్రవాది భేదాలేకాదు. — అన్నీకూడా భ్రమజన్మాలు కాదు యథార్థంగానే ఉన్నాయనేవాళ్ల మాధ్యం వదలకొట్టేరిమిత్రం "కావ లిస్తే ప్రత్యక్ష నిదర్శనంగా అధనం నేనున్నాను సుమండి" అని లోకాంతరసీమనించి మానవులకి వినబడే హెచ్చరిక గానం! మానవహృదయంలోని ఉద్రేకాన్ని వీలైనంత సున్నితంగా విరివిగా ఉచ్చరించడానికి వాయువేగం గల బ్రహ్మవిద్య గానం ఒకటే! వ్యాఖ్యానంగాని, మధ్యవర్తిత్వంగాని, సిఫారసుగాని, మెజారిటీపోటుగాని, తన్నుల తెదిరింపుగాని లేకుండానే మానవులకి ఏ కృతాంతం తెలిపకుండానే హృదయచలనం కలిగించగలిగింది గానమే! నిర్గుణం, అదృక్తం, అతీతం, అపరిమితం అని మనం యెంచే వాచామగోచరభావాన్ని అద్వరీతిగా పూరించడానికి శబ్దలింకల్లాదిసాధనాలు చాలకపోవడంవల్ల మానవులు అలలించించే దివ్యమధురవాదదించుపథం గానం!

ఇక తెలుగుజాతిని తలుచుకుంటే, రేవాలయాలలో ఉండవలసిన పవిత్రగానం; భజనాదులలోని భక్తియుత గానం; వివాహాదులలోని ఆనందోత్సాహ పూర్వక గానం; రాజ్యాంగాల్లోని రణరంగ గానం, ఆస్థాన గానం, ప్రభాతగానం; ప్రార్థనలలోని హృదయ పూర్వక గానం; కర్న కాదుల శ్రమోపశమనకర గానం; ఊర్మిరుల తీవాండోళనగానం; సంఘంలోని చలన చర్య చిత్రవిమయంలో, పురాణపఠన కాలంలో, హరికథ సమయంలో, నాటకాటంకాలలో పుట్టే గానం; నేడుక గానం—ఇల్లాగ్గా చాలా సందర్భాల్లో వినిపి

నర్తించుండి. లాలిపాటలు, మేలుకొలుపులు, మంగళ
హారతులు, జావళిలు, భజనకీర్తనలు, ఊడుపుపాటలు,
కల్లుపాటలు (వేలంపాటలు కాదునుండి!),
అటపాటలు—వీటిల్లో తెలుగుజాతిని ప్రతిబింబింప
జేసే అభింధికారిత్వమే ఉందని మహాంధ్రులిద్దరు నెల

విచ్చారు. వీటిల్లో తెలుగుజాతిని మూలించే గానం
లేదని ఎవరు పరిష్కరించగలరు! కాని, ఏములో!
గానం అవ్యక్తకూన్యలో! అన్నట్లు, గానాన్ని మాటల్లో
తెప్పడానికి ప్రయత్నించడం వ్యర్థం కదా! మరి
ఉంటాను.

కొన్ని సూక్తులు

ఉత్తముడు పెట్టు బాగల కోర్పియున్న
వరవికల్ల నె సౌఖ్యంబు లందరమ్ము,
వేసవిని వేచుకొనితిన్న వేవెలుంగ
జీవనం విచ్చి సుఖపెట్టు జీవకోటి.

అరయ గంభీరుఁ డొసరించునట్టి యీవి
తెలియరావండ సుఖమునఁ జేల్పుచుండు
స్నాన హవాదులకుఁగాని సాగరుండె
సకల జలసౌఖ్యవిధులను జరుపుచుండె.

ఎవ్వఁ డేర్పత్తిలో పెట్టియెత్తి తిరుగు
నాతఁ డావృత్తిలోఁ దుడ కణగిపోవు,
క్షుత్తియులఁ గొట్టికొట్టి భార్యలకు కుదకు
క్షుత్తియునిచేత గర్వభంగంబు గనఁడె?

తలఁప మెత్తనివారు కిష్టులను మించి
దుష్టులను గౌరవించు తెందును నిజంబు,
గంధ మొక్కింత యరిలని కంటఁ పెట్టి
పూలు రసమెల్ల మధుపాపిపొట్టఁ పెట్టు.

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

కళా పూర్ణోదయములము లింగపురాణము

= శ్రీ దువ్వారి వెంకటరమణశాస్త్రి =

కల్పవా వైచిత్రిని బట్టియు, గవితాలావిశ్వమును బట్టియు గళాపూర్ణోదయము మన యాంధ్ర ప్రభు గ్రములం దెల్ల నుత్తమస్థాన మలంకరించుచున్నదనుట పర్యవసృతమన్నచు. సాహితీరసజ్ఞులు కొందఱు దీనిని సాకల్యముగ విమర్శించి యింపటి నుండి శేషములను, దీని విశిష్టతను విపులముగా విశదీకరించి యున్నారు. అట్టివారిలో శ్రీయుతులు రామలింగారెడ్డి గారగ్గణ్యులు. తాలము గడచినకొలది ఈ ప్రబంధ రాజమునకుఁ బాఠకలోకమున వ్యాప్తియు పర్యటోముని మనుచున్నది. మూరవార్యుఁడు తన కావ్యరత్నమున పరస్పరీచతుర్ముఖులను బాత్రములుగా నమర్చుకొని వారిని రంగధూమి కెక్కించి తాను వారి ముఖంనున దాఁగిని "ఈకత ప్రకౌతక మాట నీమదిఁ గాఁగితిమి యకశ్యమమ్" (౫-౬౩), "ఆకళాపూర్ణ మహారాజ కథ...కరము ప్రసిద్ధంబు గాఁగలదు" (౫-౬౩) అనుచు వారి సల్లాపంబులు పొగించి ప్రాసంగికములను, పరసములను నను వారి పలుకుల మూలమునఁ దన యభిలాషయును నిరూఢముగా చెలువరించినాఁడా యని స్మరించెడివి. ఆయభిలాషయు వైస్యకము; అభి సందనీయును. రసికలోకము వాసందాత్పర్య రసకల్లోల మాలాజోలికల నోలలాడింపఁజాలు విచిత్రకథను పుణిం పఁగలిగిన యీ ప్రతిభాశాలి మనోరథము సఫల మునుటయు వింతకాదు. ఇతివృత్త కల్పనాపటుత్వము, ప్రాసంగిక కథా సంయోజన వైపుణి, విరంతర కథా వధానకాళము, పాత్రపోషణచాతురి, పాత్రభాషణ లాభిత్యము, రసస్ఫురణ వైధతము, లోక నివర్ణపరిశీలన పోషణము, ఉపపత్తి ప్రవర్ణన బాగరూపక, పద

గుంభనమార్దవము, ఉపక్రమోపసంహారముణియిత మున్న నెన్నియో విశేషములకు - రసజ్ఞ లోక ప్రశంస నీయములకుఁ దావలమైన యీ ప్రబంధరాజమునకుఁ బ్రసిద్ధి గలుగుట యబ్బురము కాదు. అది యటొంద నిందు.

ప్రకృతము-కళాపూర్ణోదయమునందలి యంశము లెల్లను నేవల కల్పితములూ, లేక సమాలయలూ అను నది మనకు విచారణీయును.

ఈ ప్రబంధమునఁ గలభాషిణి చరితమునందలి భాగములెల్ల వారదగావాఙ్మయ ప్రకరణమే మూల మనఁదగియున్నది. కలభాషిణిచరితము ప్రబంధమున వాలుగావ్యాసము లావరించియున్నది. వారయఁడు తుంబురుని జయించు పూనికతో గావాఙ్మయమునకై ద్వారకకుఁ పోవుట, అతఁడు సంకల్పించిన కంభా గర్యభంగమునకుఁ గలభాషిణి సాధన మనుట అను నీ యంశములపై మొదటి వాలుగావ్యాసముల చరితమును వాధారపడియున్నది.

ఒకప్పుడు విష్ణువు తన కొలువున వారదాదుల వాదరింపక దూరీకరించి తుంబురుని విలిపించి లక్ష్మీ యం, దాను వాతని గానము వాలకించుట, దానిని మెచ్చి యాతనిని సవిశేషముగ సత్కరించుట, దాని వలన వారయఁడు సిగ్గుపడి తాను గానమున విష్ణుని మెప్పునందఁగోరి తుంబురుని జయించు పూనికతో వసాధారణగానపై పుణిసంపాదనమునకై చిరకాలము తపం పాచరించుట, గానవిద్యాదుహితంబున తావుల లెల్ల నేగి వేయవత్సరంబులు గాన మశ్యసించుట,

విష్ణువునన్నిధి కేసి గానమునీయుట, అప్పటిని
 దుంబురునితో నీకుగామి విష్ణువులన నెఱుంగుట,
 ద్వాపరయుగంబునఁ గృష్ణావతారంబునఁ దగిన భక్తి
 యొసంగి నీవు కుంబురుని జయించునట్లు గాదింకు
 ననియు, నంతదనుక దేవగంధర్వాదులయొద్ద నుదిరితిరి
 సర్వసించుచుండు మనియు వారదుని! విష్ణు వాస
 తియ్యట, పిమ్మట వారదుఁ డెందఱో కుక్రూషగావించి
 యొమ్మియో పాట్లు వదుట, ఒక్కనాఁడు కుంబురు
 నింటి కేసి యాతని వీణ పలికించి యాశ్రువుల పెంపు
 తన కందరాకయుండుటంటేసి లజ్జించి సత్వరముగాఁ
 దిరిగివచ్చుట, కుదిరి విష్ణువువాదేశము చొప్పున
 ద్వాపరమున ద్వాపరలో శ్రీకృష్ణనికడ కేసుట, జాంబ
 వతీసత్కారుణ్యములవద్దను, శ్రీకృష్ణపాదము విద్య సర్వ
 సించుట, చివరకుఁ దుంబురునికంటెను నధికుఁడగుట
 అను నీ యంశములెల్ల లింగపురాణమున నుత్తరభాగ
 మునఁ దొలఁతటి మూడధ్యాయములలోఁ దేటతెల్ల
 ముగాఁ గానవచ్చుచున్నది. ఈ భాగమునంతను నల్ప
 మగు మాన్యుతో, నధికమగు బాలిత్యముతో, నమేయ
 మగు స్వాభావికతతో, నమితమగు దీప్తితో మిలమిల
 మెఱయునట్లు సూరనార్యుఁ డాంశ్రీకరించియుండెను.
 మూలానువాదముల సంబంధము లేటవడుటకై యా
 భాగములను కక్యమగువంతి సంగ్రహించి యిటుఁ జాపు
 చును. గ్రంథవిస్తరమున గడింపక పరిశీలింపుడు.

[లింగపురాణము, ఉ. భా. 1 ౪3-౪౫]

“తత్ర వారాయణో దేవః శ్వేతద్వీపవివాసిభిః,
 జ్ఞానయోగేశ్వరై స్సిద్ధైః విష్ణుభక్తైః సుమాహితైః.
 వారాయణపత్నై ర్దివ్యైః భర్తారామభక్తైః కృతైః,
 విష్ణునిహ్నైః సమాపన్నైః దీప్తహృదైః రకలక్ష్మణైః.
 అష్టాశీసహస్రైశ్చ నేత్యమానో మహాజనైః,
 అస్మాభి ర్నూరదాదైశ్చ సహకారైః రకలక్ష్మణైః.
 ధూతై ర్నూనావిశ్లేపైః పిద్యత్రీభిః సుమంతకః,
 నేత్యమానోఽథ మశ్వేనైః సమాప్రద్యారసంవృతః.
 సమాప్రయోజనాయామే పిద్యే మణిమయే కుభే,
 విమానే విమలే చిత్రే భద్రపీఠాసనే హరిః.
 లోకకార్య ప్రసక్తానాం దత్తదృష్టిశ్చ మానవః”

[కళాపూర్ణోదయము, ౨-౬౬-౨]

“తై నుంశంబున వొక్కనాఁ డగులితై

శ్వేతగుండు విష్ణుండు నా
 లోకలోద్భవముఖ్యుడైనగణముల
 నేనింప యోగేశ్వరా
 నీకంబుల నిగమాంతమాత్మలను న
 ధింపంగ నొడ్డిఁబగం
 లై మాన్యుడై మహాసభలో సవరన
 వ్యాపారపారీణుడై.

కాండివ్యాత్రి మరదిదక్షకపిలా
 గస్త్యాక్షపాదాంగిర
 క్కాండిల్య క్రతుకణ్యకుశ్యర్పున వి
 క్యామిత్రమైతేయమా
 ర్కండిమానునివాసుడైనకపిమ
 ర్యానోబకవ్యాధుసా
 వ్యాంకవ్యాధిమహామునులఁ దనిరి ప్రే
 మర్మిణుఁ డత్యేవకర్క.

వ. ఇదిగంబున దేవముని సంఘంబున వచ్చి
 నేనింప విద్యశ్వేనుండు వేత్రమాన్యు డగును నందఱు
 నెడగలుగ జరియుచు బ్రకాశియొనరింప విద్యవారాం
 గనానాట్యంబు లవలోకించుచు నదైవదేవుండు షేలో
 లగమున నున్న సమయంబున—”

[లింగపురాణము, ఉ. భా. 1 ౬౮-౭౧]

“తస్మిన్ తతే సమాపన్నా మధురాక్షరశేఖరైః,
 విపంచీనగక త్త్వజైః వాద్యరిద్యానివారజైః.
 మందా మందస్మితా దేవీ విదితాధరణాన్వితా,
 గాయమానా సమాయాతా లక్ష్మీ ర్విష్ణుపరిగ్రహా.
 వృతా సహస్రశోటిభిః అంగవాభిః సుమంతకః,
 తతో గణాధిపా దృప్త్యా భుజుంధీపరిఘాయుతా.
 బ్రహ్మాదీ తద్వయంతరే వే మనీవో దేవావో సమంతకః,
 ఉత్సాహయంతి స్సంస్కృష్టాభిజితాః పర్యవోపమా.
 సర్వే కయ హి నిర్యాతా సార్థం చై బ్రహ్మణా ముతైః”

[కళాపూర్ణోదయము, ౨-౬౬-౭౧]

“వారిదవంత్రిలో చెదరి
 వచ్చు మెఱుంగులపించునా సభ

వారముతో రహారములే
నచ్చెను హిగ్గడికత్తి లెండఁజేరి
గోరి ధిశంప వా కొలువు
మోటముముందటివంక సొప్ప సిం
గారపుండోటమండె యిది
కంబన వైధవ మింపుమీఁగఁ.

(నెచ్చెలిపిండుఁ దామను న
నిష్ఠలి దండ జొకింత గానలగా
నచ్చెనో రాదో యాకమల
వాసిని యంతనె యేమి చెప్పఁచుక
పొచ్చి నంధ్రమంబున న
నేనలు బద్దలవార లెక్కడిక
నచ్చియో మోచి రాకొలుపు
వారిఁ గకాపికలై చన న్యకిక.

అప్పుడు ముందుంట కరలో
చెప్పఁగ నేమిటికీ దారసిలి వేరధరులో
కొప్పగఁ జరియె న్నిచితక
యప్పుర మేప్పియును నచటి కతిమారమునన్."

[లింగపురాణము, ఉ. భా. | ౭౨-౧౧]

"తస్మిన్ తుణే సహచారాః కుంబురు ద్యునిప త్తమః,
ప్రవిచేత సమీపంబు చేన్యా దేవస్యచైవహి,
తత్రాసీనో యథాయోగం నా నామూర్ధ్వసమన్వితమ్,
జగః కలపదం పృష్ఠే విహంతీ చాధ్యవాదయతో.
నానాకత్న సహాయైశ్చైః తిష్ఠైః రాధిరణోత్తమైః,
దివ్యమాలైః ప్రభా శుభ్రైః పూజితో మునిప త్తమః,
నిగ్ధతే క్షుంబురు స్ఫూర్ణైః అన్యేచ మునయ స్ఫురాః,
దృష్ట్యా సంపూజితః యంతరం యథాయోగ మరందమ.
వారదోశ మునిదృష్ట్యా కుంబురో స్ఫుర్త్రియాంహరేః,
శోకావిప్లవ మనసా సంకల్పపృథ్వీయేషు,
చింతా సూచిదివాన్ తత్ర శోకయూర్భావలాత్మకః,
కేనాహంహి హరే ర్భాగ్యే యోగం చేనీ సమీపతః.
అహో కుంబురుణా ప్రాప్తం ధిక్ష్మాం మూఢం విచేత
సమ,
యోహం హరే స్సన్నికాశం ధూతైర్నిర్భాగ్యతికభవే.
తవ యాస్యామి కుర్రాహమహోకుంబురుణాకృతిః,
ఇతి సంపింఛయ స్వప్రసాదేన అస్థితగా న్మృదిః.

దివ్యం వర్ష సహస్రంతు నిరుచ్ఛ్వాససమన్వితః,
భాగ్యయ స్వప్న మథాభాగ్యస్తే కుంబురో స్ఫుర్త్రియాం
స్మరక.

శోదమానో ముహూ ర్విద్యాకథిక్ష్మామితిచింతయతో
"స్కంభవిపంచీ మాసాద్య సర్వలోకాం శృచార హి"
(౩-౪౪)

[కళాపూర్ణోదయము]

"ఆరతీని వేరహస్తు లా
హో కుంబురుఁడా యుంబురు మచైస్సరీ ము
ద్వోతింపఁ బిల్చి క్రమ్యత
నారనిదోడ్కానుయఃతోయి రతివేగమునన్." (౨-౪౨)

౪. అట్లు దోడ్కొనిపోవుచుండ — (౨-౪౩)

అప్పుడు నేను నామనము
నం దిరిగిం బిలిపించు పెట్టాకో
యిప్పు దటంచు నిల్చి యర
యింప విసంబడియె న్నిజులుగా
నప్పురుపోత్తముండు దన
యంగనతో వినుచున్నవాఁడు సాం
పొప్పుఁ దడియగాన మని

యొద్దఁజరిగెచెడివారు చెప్పఁగక. (౨-౪౪)

మిమ్మెల్లఁ దోలి యొక్కని
నిమ్మెయిఁ బిలిపించి హరియు నిందిరయుఁ గడుక
సమ్మదమునఁ కుంబురుగా
నమ్మకు వినుచునికివిని మనం చెరియంగక. (౨-౪౫)

అనిపెనా యేమిచ్చె ననుచును సంధ్రమం
మన సంధడించుచు మూఁగువారు
సర్వేశ్వరుండు శ్రీసతితోడ గానంబు
వినుట యడుగ నేల యనెడువారు
కడుననుగ్రహము పెక్కడలేని యాయ్యాగి
పసయ దెల్పెడు నంచుఁ బలుకువారు
నీ పొక్కడవో మఱి యేవారలైన న

యొద్ద సంధికో యని యడుగువారు
నగుచు సురలు మనుగు నరుదంద మేమూత
డంబుతోడ నచ్చెఁ కుంబురుండు
కడలవారిని గవనన్నాన మాడించు
పదకమును మునేత్రపటము దాల్చి. (౨-౪౬)

భగభగయను పదికంబున
నిగనిగయను క్రొమ్మెంబులగు శ్రేష్ఠమనునకొ
భగభగయను మేత్రులకొ
భగభగ యనిపించె నతఁడు నాపృథ్వయునుకొ. (౨-౨౮)
నాకంటె దాను భుజుడే
యకొలఁదియు బయలుపేయునంతకు నేయే
పోకలఁ బోయినఁ బోని

మిగ్గకరణిం జాణిఁపొనవిత్తునె వీనికొ. (౨-౨౯)
న. అని యాగ్రహించుచు నతనినొడ నెందే
నియు నాగుచెట్టుకొని భంగపడిది యతులిరంతైన
మదీయసంగీతనామర్యంబునా ర్థలు క్రమంబున నిజ్జగ
న్నాయకునకు విసంబధునట్టి యుపాయంబు చెట్టెదం
గాక యని యూహించి...

(౨-౩౦)
న....నేను నదిమొదలుగాఁగ నెక్కడెక్కడ
నక్కజపు గానదిద్యులవారు గలరు వారి నరసియరసి
తద్విద్యు సాధించుచు నెందునం దుండునకు నీమగాఁ
బాలమి నెడనెడం బలికించుచు తెద్దకాలంబు ప్రర
త్తి యీమనోరథంబు పర్యజ్ఞంజైన పుండరీకాక్షుని
యనుగ్రహంబునం గాని ఫలింపనేరదని నిశ్చయించి
తద్దేవునింజూచి చిరకాలంబు దపంబొనర్చితి..."

(౨-౩౧)
[లింగపురాణము, ఉ. భా. iii ౨౨-౨౩]
"తత్ర త్రుత్యాను భగవా న్నరదం ప్రాహ మాధవః,
తుంబుకో ర్మవిజ్ఞాపి గీతై రద్యాపి వారద.
యదా విజ్ఞో భవితా తం కాలం ప్రవదా మ్యహమ్,
గానబంధుం పమాసాద్య గావాన్ధ్యో భవా నసి.
మకో రైవ్రపస్త్రస్యాహ మష్టానింశతిమే యగే,
ద్వాపరాంతే భవిష్యుని యదువంశకులౌద్యవః.
దేవక్యాం పమదేవస్య కృష్ణో నాహ్ను మహామతే!
తదాసిం మాం పమాసాద్య స్మారయేథా యథారథమ్.
తత్ర త్యాం గీతసంపన్నం కరిష్యుని మహాత్రతమ్,
తుంబుకోశ్చ పసుంవైర తథాతిశయసంయుతమ్.
తావత్కాలం యథాయోగం దేవగంధర్వయోనిషు,
శిశుయస్య యథావ్యాయ మిత్యై క్రైస్తేరథీయత."

[కళాపూర్ణోదయము]

"కంభవక్రాదిపరికరసహితం దగుచు

మఘవముఖదేవతా నీవ్యమానుఁ దగుచుఁ
బరగరావాధికోపాణోద్భాసి యుచుఁ
గృహ దలిర్పంగఁ గాన్పించె గేశతండు. (౨-౩౨)
కానుపించి యేమి కావలయును వరం
బతుకు మనిన నేను నాత్మకై
కొలఁది నతులు నుతులు ఫలిత తుంబుకు గాన
కలనవలన గెలువకలయును నంటి. (౨-౩౩)

అనుబయ నమ్మఁ జూచి కృప
నయ్యగుఁ డీట్లు నేను ద్వారకం
బున వసుదేవనామనకుఁ
బుగ్రుండనై యుదయుంతు శిష్టసా
లనమున దుష్టశిక్షను ని
లాస్థలిఁ బ్రోవఁగ నట్టి ద్వారకా
ఖ్యవగరియుండు నీ కభిరు
తాగ మొనర్చెద రమ్మ నాటికి. (౨-౩౪)
అని యుత్తరానము నొం
దినఁ జరకాలంబు నేఁ బ్రతీక్షించుచు నం
తను నానుదేవుకడ ని
ట్లుపమసంగీతకోశలాస్యంజ నైతిక" (౨-౩౫)

[లింగపురాణము, ఉ. భా. iii ౨౦ : ౧]
"తతః కాలేన మహతా గృహం ప్రావ్యవ తుంబుకో,
పితా మాదాయ తత్రస్థా మగాయత మహామనిః.
స్వరకల్పాస్తు తత్రస్థాః పద్మాద్యా స్పృతవై మతాః,
ప్రేమతో భగవాన్ దృష్ట్వా నిర్గతశ్చ మపత్వరమ్."

[కళాపూర్ణోదయము]

"ఎంచి యులిది యంటి కేగితి నొక్కనాఁ
డగిఁడు నత్తుడ పాట కాయితముగ
వీణ మేలింది పంపరి మోపల
నునిది యీని కరిగియున్న వాఁడు. (౨-౩౬)

ఏమను తుంబుగం దెదటి
తేగ ? గృహంబున మన్న వాఁడ ? యం
చానికటంబున నెల్లలఁగు
నట్టి జనంబులఁ బరీక్షి వీణె యి
హ్ని నిది లోని తేగ నను
గుడ్డి విగంబున నీపంది యె

వానితో యంచు సుందరియ

చారిణి! మాత ములందు నల్లనన్. (౨-౨౪)

పుచ్చుకొని పలికించి యత్రురైన
శ్రుతుల పెంపు నిట్టొవత వలల మనుచు
గడు పెంకొనర్చి దాని నక్కడన పెట్టి
మిగుల లజ్జించి వచ్చితి మిగిడి యత్రును" (౨-౨౫)

[లింగపురాణము, ఉ. భా. iii ౯౪-౧౦౭]

"తపో నైవతకే కృష్ణం ప్రణిపత్య మహామనీ,
వ్యజ్ఞావయ దిశోమంతు శ్వేతద్వీపేతు యత్పురా.
వారాయణేన కథితం గానయోగ మనుత్తమమ్,
తచ్చృత్వా ప్రహసన్కృష్ణప్రాపా బాంబవలీం మదా.
ఏనం మునివరం భద్ర! శిశుస్య యథావిధి,
వీణాగానసమాయోగే తథోత్కృత్యైవ సా హరిమ్.
ప్రహసంతీ యథాయోగం శిశుయామాస తం మునిమ్,
తత స్సవత్సరే పూర్ణే పున రాగమ్య మాధవమ్.
ప్రణీప త్యాగత ప్రణామైః పునగాహ స కేశవ,
సత్యావహివ మాగచ్ఛ శిశుయస్య యథావిధి.
తథోత్కృత్యై సత్యభామాం ప్రణిపత్య జగో మనీ,
తయా స శిశుతో విద్యాక పూర్ణే సవత్సరే పునః.
వాసుదేవనియుక్తోసా రుక్మిణీసదనం గతః,
అంగవాళి ప్రత ప్రాళిః దాసీధి ర్భూరిసప్తమః.
ఉక్తోసా గాయమానోఽస స్వరం కల్పిన్త మనే!
తత కృ) మేణ మపాతా వత్సరత్రయపంచుతమ్.
శిశుతోసా తదా దేవ్యా రుక్మిణ్యాపి జగో మనీ,
తత స్వరంగవాః ప్రావృత్ తః శ్రీయోగం మహామనీ.
ఆహూయ కృష్ణా భగవాన్ స్వయ మేవ మహామనిమ్,
అశిశుయ దమయాత్వా గానయోగ మనుత్తమమ్.
తతోతిశయ మాపన్నః కుంబుకో ర్భూరిసప్తమః,
తతోసంతర దేవర్షిః ప్రణిపత్య జనార్దనమ్.
ఉవాచ చ హృషీకేశః సర్వజ్ఞః ప్రప్తం మహామనీ!
ప్రహస్య జ్ఞానయోగేన గాయస్య మమ పన్నిధౌ.
ఏతత్ప్రే ప్రార్థిగం ప్రాప్తం మమ లోకే తత్తవచ,
నిత్యం కుంబుకాణా సార్థం గాయస్యవ యథాతథమ్,
ఏవమక్రమేన ప్రత్ర యథాయోగం చచార సః."

[కళాపూర్వోదయము]

"మదిత! మేలుమేలు కొదవ లే గెండు స
యనఘనరితు దిద్దు మనుచుఁ జనియె
బాంబవలియు నొక్క సవత్సరముదాకఁ
తాట నేర్చి మునికఁ బాటవమున. (౨-౩౪)
అంతఁ గ్రమంబునం బ్రియుని
యజ్ఞ ము సత్యయు భోజనవ్యయం
సంతస మొప్ప వత్సరము
సంయు నొక్కయేడు దిద్ది ర
త్వంతమనోజ్ఞ గానపటి
మాతికయొన్నకుఁ గాఁగ నవ్యయం
దంతటఁ దాను దిద్దె నొక
యబ్దము పూర్ణముగాఁగ వారనిన్. (౨-౩౫)
.....గానము హరి
యిమ్మెయి నభిలంబు నేర్చి యింక మీ సంగి
తమ్మువకు నీకులేడు జ
గమ్ముల నని పలికి మోదగరిమం దేచ్చెన్." (౨-౩౬)
పయి భాగములలో సంస్కృతాంధ్రములకుఁ
గల యానుదూర్యమున, వాంఛమున నూర వార్యుఁడు
నింపిన సాంప్రదాన సుస్పష్టములు.
వారదుఁడు మహాశ్లేశమున సాధించిన యీ గాన
పాండితిపటిమకు ఫలము కుంబుమని జముంచుట. ఆ
ఫలసిద్ధి సంస్కృతమున గూచింపఁబడియే యున్నది.
ప్రస్తుతచరణమున నూర వార్యుఁడును నట్లు ఫలసిద్ధి
మోదనము గావించియు నంతట సంతృప్తి నొందక
వారదుని యనూయాతిశయంబునకును, నాగ్రహావేశంబు
నకును ననురూపముగా
"ఏనం మునివరం దేవ! శిశువనిపా
ట్టిదేర వాకంబులోఁ
గానీ కాంచనగర్భకొల్కునడుమం
గానీ పురదిట్టభృం
గానీ తొల్లిటివిష్ణుదేవుకడనే
గానీ మదియొల్లస
దానప్రాధిని వాదుప్రాని గెలుకు
గర్వొన్నకుఁ దుంబురున్." (౨-౩౭)

అని యాతనిచే బలికించి విజయవార్త చెల్ల
డించుట కిష్టరణమునందు నుచితమున తావు లభిం
పక దానికై వేదియుండి యెంతో దూరమున నేకవ
యాఖ్యాసమున (౧౯౦, ౧౯౯, ౨౦౦) నభివకాముడి
కథాపూర్ణుల గానప్రసంగములందు రమ్యమున ప్రసక్తి
కల్పించి,

"ఆ తుంబురుఁ దీపంధున
గీతకళ న్నారదునకుఁ గీర్పడియె ననక
భూతలవాఱక! బింటిని
తేటోగరిఁ జెలియ మేవిశేషము గలదో" (౨-౧౯౯)

అని నారదుని జయంబుఁ బ్రకటించి యా
గావాఖ్యాపాపక్రమణమునకుఁ జక్కని యుపసంహ
రము తుర్పివాడు.

వయిని జూపిన యుపాఖ్యాసభాగమే
కలభాషిణీచరితమునకు మూలముగా సంఘటించుకొనఁ
బడినది. తక్కిన కథాభాగములెల్ల స్వకపోలకల్పిత
ములే యనఁదగును. ఏపురాణములం దయిన నేమాల
నయిన నేవాఁటికయిన సరస్వతీచతుర్ముఖవిలాసకథకు
దంతములము లభించుచేమోయని యించుక సంది
యము కలదు. కాని యితర భాగముల కట్టి మూల
మెంతమాత్రమును లభింపదని వానికృత్యము. ఆకథా
భాగము లన్నిటిని నంతపూర్వముగాఁ గల్పించిన నార
దయ్యుడు కలభాషిణీచరితమునకుఁగూడ వేదియే వొక
మూలమును గల్పింపఁజాలనివాడు కాఁడు. నవ్యకల్పనా
లాలనఁడయ్యె, రమ్యకల్పనారహస్యవేది యయ్యె
నీభాగమును బురాణమునందే యెంచులకు గ్రహించి
నాఁడో! అక్కటమూలిన కమ్మిటితి. ప్రబంధము
నందలి పోర్తములును, దచ్చరితములును గొంతవల
కయినఁ బ్రసిద్ధములుగాక సర్వమును గల్పితమే యయి

నదో నిదంతయు మిథ్యయని చదువరులకుఁ దోచి
దీనియొక నవాదరభావము గలుగుననియు, నట్లుగాక
యొకంతయునుఁ జారాణికప్రసంగ సమ్యేశనము
గావించినదో నీకథ యంతయు పెత్తుడో యెచటనో
జరిగియుండినటులు భావించి దీనియొక నాదరాతిశయము
గలుగుననియు భావించియుండునేమో! తనది యెంత
యధికవపదధి యయినను, దా నెంత కల్పనాప్రియుఁ
డయినను "కేవలకల్పనాకథలు కృత్రిమరత్నము"లని
యీసడింపఁబడు కాలమునకుఁ జెందినవాఁడగుటకేసి
సమకాలికుల యధిరుచులను, మెప్పులను సర్వభావ్యుడీ
కరింప జరకియుండునేమో! అట్టి జంతువల్లనే యీ
ప్రబంధము తుడిభాగము (౨-౪ ఆఖ్యాసములు) వర్ణనా
బహుశమై పూర్వభాగవిలక్షణమై రచికుల యాదరము
నకు దూరమగుటయు పథవిచయిండునేమో! అది
ప్రసంగాంతరము.

లింగపురాణమున గావయహిమ, దైతుకవాస
ప్రాప్తిసాధనములు, మోగకాత్త్రుని శేషములు అను
విషయములఁగూర్చిన ప్రసంగములు విత్తలముగాఁ
గలవు. గ్రంథవిస్తరమునకు సంకొచ్చించి యాభాగ
ముల నిటఁ జూపనయితిని. నారదుడు గావాఖ్యా
సానంతరము వణికంధరునకుఁ జేసె యుపదేశముల
కును, గథాపూర్ణసభలో బాలిక వర్ణించిన మోగ
విశేషములకును నిదియే మూలము లైయుండునేమో!
నిర్ణయింపఁజాలము. కవితయములు పురాణములు
పెక్కిటికి సాధారణములు.

ఇక నీమూలానువాదప్రసంగము నింతటితో
ముగింతును. లేనేలే దనకొనఁచున్న మూల మించుకేసి
లభించినపుడు ప్రకటించుట యావశ్యకమని ఈ ప్రసం
గము గావించితిని.

ఆంధ్రకవి ప్రశంస

— శ్రీ కొదవంటి శంకరశరసింహులమ్మం —

న్నయ రిక్కవల్ తెనుగు
 కంగల తొంటికపిండ్రు లల్లు తే
 రెన్నికంగన్న సంస్కృతక
 పిండ్రుల నాద్యులఁ జూలువాడు, సం
 ధిన్నతమప్రభావులు, ఋ
 పిప్రవరుల; తమచన్న తెన్ను లే
 కొన్నిటి పృథ్విచేసి కయి
 కొంగరిగన్ గదికొటి కీర్తులన్.
 ప్రాసరినాసంబు రసపోషణంబును
 నాచనకవితలో నామకొనియె
 సరసనాచారూఢి సంస్కృతప్రాధియ
 శ్రీనాథుకవితలోఁ జిక్కుచడియ
 కల్పపట్యంబు శమ్యమృదుత్వంబుఁ
 దిమ్మనకవితలోఁ చేటచెట్టె
 నలఁదిహుక్కులహుక్కు పథ్య సంపదతీర్థుఁ
 జేమహర్మవితలోఁ కద్దికొండ
 గానమాధురి కల్పనాగరిమఁ గూడి
 మేలిభావాద్ధితరంగల నోలబడి
 వ్యంగ్యపైకతెటయులన్ వచ్చి నిలిచెఁ
 చెడ్డవార్యకపిండ్రకవిత్వగతుల.
 ప్రాసాదపరిభ్రష్టభావోన్నతిప్రస్థ
 పద్యతత్త్వ దీర్ఘా గావ్యమృత నొకఁడు
 మాధుర్యధుర్యమై మహితపద్య్యంగ్య మా
 పుష్కలన్ గూర్చెఁ బ్రబంధ మొకఁడు
 సరసమై పార్థమై సరళమై యలఁది యా
 పుష్కలన్ తేనెఁ గావ్యమృత నొకఁడు
 సంస్కృతకవిడమై సమనవగ్రణిత మా
 పదయులన్ వ్రాసెఁ బ్రబంధ మొకఁడు
 సోమండన్ నాచనాంబుధిసోమఁ దొకఁడుఁ
 తెదనఁ ననంగఁ గవులకొఁ చెడ్డ యొకఁడు

వెంకటాఖ్యుఁ దొకఁడుఁ దిమ్మాంకుఁ దొకఁడు
 నాంధ్రవాక్ స్థానచతురాననానయలు,
 కరుణంతంబులఁ గీర్తిచంద్రిక లెసం
 గన్ వెల్లు సోముండు నా
 ప్తీకరాఖ్యామృత వర్షమున్ గురిసి చా
 క్కించండె లోకమృత? నా
 కొకదాసిం గొని మెచ్చరే విలుభవ
 ద్యుల్ తర్కశాస్త్రజేసి? నా
 ర్యక సర్వజ్ఞ శిరోమణిన్ దనున స
 ర్వజ్ఞాండవా శేరికన్?
 గమికర్మకృతనైకనీహుండు, స
 త్కావ్యప్రజ్ఞాభ్యుండున్,
 విమతాలంబకవి ప్రతాపజయి
 గ్యేంద్రదండతాకమ
 ద్విమలోద్భవ్యుండున్, సరేంద్రమకుటో
 ద్దీప్తిత్యపాముండు, ధీ
 ప్తిమినుండున్, గవిసార్వభౌముఁ పనుచున్
 శ్రీనాథుఁ జెప్పందనున్.
 శ్రుతిపీయూషనచోదిసంస్థిరములున్,
 సువ్యక్తమాలార్థసం
 యుతముల్, సర్వరసప్రపాకములు, ధీ
 ప్త్యవోగముల్, భారతీ
 కృతభావాంబరవిధి నిర్మలవిహ
 రేణ్యంబులున్, లోకస
 మ్మతముల్ నిర్మలపోతవార్యకవితా
 నూనప్రచారోద్ధమన్.
 సరసపుఁబల్కులేర్పి, రస
 సమృద్ధివృత్తులు గూర్చి, మాధురి
 పరిమితి మొవర్చి, వర
 భావసమృద్ధి నమర్చి, వ్యంగ్య సం

ధరితముగాఁగఁ జేర్చి, రుచి
మద్దతి భారతి వైజయంతి
గరము వెలుంగఁ దీర్చె దన
కావ్యముఁ బెద్దన పెద్దనేర్చునా.
తన పాండిత్యముఁ బాప వ్రాసికొనియె
ద్యుతిప్రబంధమున, నూ
తనకావ్యము వదించి భీమనిక
త్యంబుం గనంతేనె, నం
త నవాగ్ధామల కోమల మ్మృదువు న
ద్యుస్సూక్తి భావోన్నతిం
తనఁగన్ జెప్పి కృతిన్ గభాకలనఁ జా
పెన్ సూర వాయుండు దాన్.
పారాణికోక్షియై ప్రకటింపలేదో
యాంధ్రీకరణక్షి వాఙ్మయఁ దగుట
ద్యుతికావ్యముఁగూర్చి తలఁపింపలేదో
యర్థద్యయోక్షి సమన్తఁ దగుటఁ
గల్గువాక్యతఃజేసి కమపింపలేదో
ప్రతిభానమన ప్రభావుఁడును
సక్రైబంధముఁ దీర్చి చాటఁగాలేదో
సర్వంకవప్రజ్ఞ సంతరిటు
సరస సంభాషణామానచారుగతుల
కలితసద్యస్ఫురద్భావ లలిత గతుల
నతుల కావ్యకళాభవ్యలిత గతుల
నలరఁజేయఁజె మారన యలఘ్నుతుల !
సరసాంకృత, మాధురీమిత, వా
చాపీడివాచాలతా
పరిశ్రవ్ణాంచిత, సంస్కృతాంధ్రవవా
ప్రాగల్భ్యసంప్రాతి, తా
ధరితవ్యంగ్యవదార్థకోభిత, చల
ద్భావోన్నమత్కావ్యత
త్యురుండై చెప్పెను బాండురంగని చరి
త్రన్ రామకృష్ణుండు దాన్.
ప్రతివద్యమునందు చను
త్కృతి దోషంగ వెంటిపతి భీమవృతి స
త్కృతి మలభిక్షి రసన
వృతి మృదులసీతి వదించి కైకొనఁ గీర్తిన్.

అలఁతి యలఁతి పల్కులనె
యర్థ మనంతముగాఁగ నించె, స
ల్లిలితవదక్ష్పదాలసారు
లన్ జరికించె, రసంబునెల్లచోన్
దొలఁ కిడఁజేసె, హెచ్చుగఁ చె
నుగువదంబులె కూర్చితీర్చె, నా
ప్ప లాంక వ్యంగ్యభావ పరి
పుష్టముగాఁ గృతిఁ జేమూర దాన్.
ఎందఱో కావ్యకృత్తులు
లేగిరి యుతికు సంతనేమి ? స
ద్యుతితయై నుదాఢ్యయు
ప్రాధయై సరసంపుఁ జెప్పెలన్
ముందరమైన తిక్కపాణ
కోధల భారతి చేమూర వా
ద్యుదిరరంగమందువలె
మంజులవృత్తము నిందుఁ జేసినే ?
సారసమాసభోరణియుఁ
జక్కనితెల్లలకూర్చుదించున్
మీఱ రసంబు దిప్పిల స
విారకుమారకభాప్రబంధమున్
దీరిది దిద్దెఁ బుచ్చుగిరి
తిమ్మన వృత్తుల నొప్పుఁ గూర్చి; యె
వ్వా రిక పాటిరాఁగలుగు
వారలు తత్కవిరాజ మొలికెన్ ?
గరజీనేవుల రామవాయుఁడనుచి
ద్యుద్యుదిభుం జొక్కఁ దిం
పు రహింపంగ దశావతారచరితం
బున్ తెప్పె సత్కావ్యమున్
బరికింపఁగఁ గ్రాత్రపోకవలు గా
పన్ వచ్చు నెచ్చెనియున్
సరసంబైన కవిత్వమే యగును వా
చాకుత్తి మెచ్చుం దరున్.
నితతాపారరసప్రసారమిత వా
గ్వివ్యాసముల్ వ్యంగ్య
స్థితభావంబులఁ దోపఁ జంపువుగ నూ
చ్చెన్ దీర్చె మున్ భోజభూ

పతి రామానుజకౌవ్యరాజమును శ
బ్ద సైర్యమేపార, బా
ని తెనిగించెను వెంకటాద్రిపతి దా
నిక దాను తెన్నుతన.

తిరుపతి వెంకటేశ్వరుల
ద్వితీయాయంబుల నెన్నుచీనియన్
మునున దరంచె ? యాంధ్రుల ను
నమ్ముల నప్పటిపింపగర్వనల్
కరము ప్రతిష్ఠించెను న
ఖండముగాంగను వేదముగూడ నే
లెఱుంగరు గన్క వేల యిటు
నే వదిలింపంగల బానుకొంటుకున్ ?
మునుపటి రీతులెల్ల నొక
మూలబుడన్, నవకౌవ్య కల్పనల్

చనిపడ, నైన వాధునిక
భావకవిత్వపురొజ్జులగునున్
మునుకొని క్రద్ధతో వెదుక
బూనిన నెక్కడనైన గాని కాం
చనును కొన్ని 'కంకణము'
'సౌందర్యమందము' వంటినత్కృతుల్.

కల దింకం గదితారకావళి యనం
ఖ్యాకంబుగా, స్వప్రభా
వలి వేర్వేరుగ వేసిం దగిన తే
చన్ వానిన్ తెక్కు రీ
తుల దీపింపగ హెచ్చుపందనయ, బం
తుల్ దీరి యవ్వెల్ల భా
వెలయంతున్ విప్రులంద్రవాక్యాయవధ
స్థిమాంతరంగంబునన్.

ముఖము కళంకరాహిత్యమై పువ్వుచో
మృదుత్వము గలిగియుండిత, తట్టుచీరలు,
ఆభరణములు స్త్రీయొక్క సౌందర్య
మును పెంపొందించును.

సౌందర్యమొదటి మెట్టు

చేతనాప్రతిమనుబోలు ముద్దులొలుకు ముఖముగల
స్త్రీయే మిక్కిలి ధన్యురాలు. ప్రతిమపు ముఖమును
చెక్కుటలో తీసుకొన్న శ్రేమకన్న ముఖమైనది స్త్రీ
తనముఖమును మృదువుపరచి నిష్కళంకముగా చేయు
వదియే. మనోహరమును అనేక సన్నాహములకూడికయే
ముఖచర్మమగు కారణము. ఈ ముఖకాంతి! తనకర్థ
పుచ్చుకొనుటే సౌందర్యమునకు మొదటి మెట్టు.

ఈ స్వల్పసాహసముతో మీరు చక్కని ముఖకాం
తిని పొందగలరు. మీముఖముయొక్క చర్మరంధ్రము
లలో చేరిన నూనెను, మరికొన్ని ప్రతిదినము తీయుటే
మీరు మొదలు చేయవలసినపని. నూనూ లుగాసబ్బుతో
ముఖమును కడుగుట మాత్రమే చాలదు. ఇందు
కుగాను పాండ్స్ కోర్ట్ క్రియను ఉపయోగిం
చును. ఇది చర్మరంధ్రములలో నొచ్చి

లోపల, బయటనుండు మరికొన్ని తీసివేయును. ప్రతి
రాత్రి, ఉదయము ఈక్రియను ముఖమునకు, మెడకు
తట్టుదు. కొన్ని నిమిషములు కదలిన ఇది చర్మరంధ్ర
ములలో పోవును. దీనిని గుడిచివేయుదు.

రెండవది. చక్కటిపూట మీ ముఖచర్మమును కాపా
డుటకు పాండ్స్ వ్యానిషింగ్ క్రియను వాడుదు. దీని
నుండి ముఖముమీద, మెదిమీద కంటికిగుండ్లని, శిశ్ను
లేని పొరయొకటి ఏర్పడును. ఈపొర మీముఖమును
గుమ్మి, గారి, ఉక్కుముట్టిననుండి రక్షించును.

ఇప్పటినుంచే పాండ్స్ క్రియలను ఉపయోగించు
టకు ప్రారంభించుదు. కొన్నివారములలో
మీముఖము నులాది పువ్వుములవలె మృదు
వుగా, మనోహరముగా నుండును.

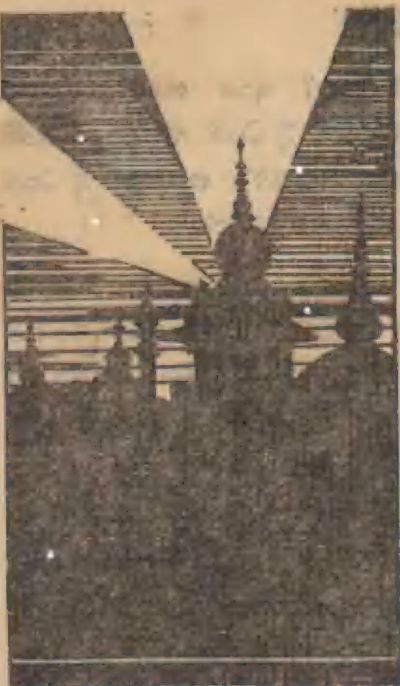
★ పాండ్స్ క్రియ ★

సంఘ సంస్కర్త

శ్రీ
అం దే నా రాయణస్వామి

ఆ సభలో శ్రీస్వాతంత్ర్యసమాజం ఒకటి లేవదీశారు. చాలామంది యువకులు సభ్యులుగా చేరారు. రామానుజం సహాయ కార్యదర్శిగా ఎన్నుకోబడ్డాడు. తీర్మానాలయ్యాక సభ ముగిసింది. అందరూ వెళ్లిపోతున్నారు. రామానుజంగూడా ఇంటిదారి చట్టినాడు.

■ ■

■ ■

■ ■

గృహకృత్యాల్లో మునిగివున్న రమణమ్మకు వీధికి వెళ్తున్నప్పుడు, “రమణా! రమణా!” అన్న పిలుపు వినవచ్చింది. అట్లా తన్ను సంబోధించేది తన తండ్రివొక్కడే. అతడే మన్నా వచ్చి పిలుస్తున్నాడా అనుకుందామంటే, గొంతు చూస్తే తన భర్తది. అయితే అతడెందుకు పేరుపెట్టి పిలుస్తాడు? సందేహంతో త్వరగా వెళ్లి తలుపు తీసింది. మనక చీకట్లో కూడా చచ్చిన గుర్తించగలిగింది. తన భర్తే! ఆమెకు ఆశ్చర్యం చేసింది. అదివరకు “ఏమేవ్, ఏయ్, ఇదగో” అని పిలిచేవాడు.

ఇవాళ భర్తనోటిగుండా తన పేరు వినేసరికి ఆమెకు నవ్వువచ్చి నవ్వింది. తన పేరు చెప్పి నందకు భర్తను ఎగతాళిపట్టించాలనుకున్నది. “గుమ్మడగ్గిర వధువు పేరు ముచ్చటగా ముమ్మాటూ చెప్పటం అయిందీకదూ, ఇక కుడికాలుమాత్రం లోపల పెట్టండి” అన్నది. “వెళ్లి కూతురు ఇంకా చెప్పందే లోపలికి ఎలా వచ్చేది” అన్నాడు రామానుజం. ఇద్దరూ ఫక్కున నవ్వారు.

అతడు లోపలికి వచ్చి చెంబుతీసుకుని సిమెంటులోట్లో నీళ్లుముందుకోబోతున్నాడు. రమణమ్మ అడ్డువెళ్లి “నేను ముంచియిస్తా లేండి” అన్నది. “నేను ముంచుకుంటాను, ఫరవాలేదులే” అంటూ నీళ్లు ముంచి కాళ్లు కడుక్కుని ఇంట్లోకి వెళ్లాడు. ప్రతిరోజూతను ఇంకా వాకిట్లో వుండగానే ఎదురుగా నీళ్లు తీసు కెళ్లకపోతే కస్సుమనేవాడు. ఇవాళ ఆమె ముంచియిస్తానన్నా వద్దని తనకై తానే ముంచుకున్నాడు. ఇంత సహనం ఎక్కడ

నుంచి వచ్చిందా అని ఆశ్చర్యపడ్డది రమణమ్మ. రామానుజు బట్టలు మార్చుకుని, ద్రావరు ముందు కూర్చుని ఏనో వ్రాసుకుని లేచేటప్పటికి యెనిమిదైంది. “రమణా! భోజనానికి రమ్మంటావా?” అన్నాడు. వంటగదిలో వున్న రమణమ్మ విన్నది. మళ్ళీ తనను పేరుతో పిలవడం ఆమె మనస్సుకు కష్టం కలిగించింది. మామూలుపిలుపులో వున్న చనుపూ, అనురాగం, బాధ్యతా ఆమె కీ పిలుపులో కనబడలేదు. అట్లా పిలవడం న్యూనత అనిపించింది. బడులుపలక బుద్ధిపుట్టలేదు. “రమణా! యేం చేస్తున్నావ్? భోజనానికి రమ్మంటావా?” అని మళ్ళీ అన్నాడు. ఈసారి రమణమ్మ ఊరుకోలేకపోయింది. ఆయన దగ్గరికి వెళ్లి ఇలా అన్నది:

“ఏమండీ! యేమిటా పిలుపు? ఇందాకా పిలిస్తే ఏదో యెగతాళి కనకున్నాను. మళ్ళీ యిప్పుడూ ఆలాగే పిలిచారు. ఒకళ్ళ చేత వేలుపెట్టి చూపించుకోకుండా ఏదో ఇలా మర్యాదగా బతుకుతున్నాం. పక్షింటివాళ్లు గనక వింటే తాటాకులు కడతారు!”

తాను గౌరవం అనుకున్నది భార్యకు అగౌరవంగా తోచడంవల్ల అతనికి కష్టమే కలిగింది.

“ఏం, పేరుతో పిలిస్తే తప్పా?”

“తప్పని ఇంకా మెల్లిగా అంటారేమండీ? మీకు మాత్రం తెలియదూ? మన పూర్వీకుల్లోగానీ, యిప్పటివాళ్లలోగానీ పేర్లుపెట్టి పిలుచుకున్నవాళ్లున్నారా?”

“ఎవరో పిలుచుకుంటేనేగాని మనం పిలుచుకోగూడదా యేం? వాళ్లు చూపిన దారి ముళ్లదొంకైనా మనం గుడ్డిగా అందులోనే

నడవవలసిందేనా? ఇంత అమాయకురాలి వేం? పేరుతో పిలిస్తే ఎంత గౌరవం, అసేయ్ ఇనేయ్. అదిగో ఇదిగో అని పిలిస్తే ఎంత గౌరవం? నీవే ఆలోచించు.”

“భార్యను భర్త ఎలా పిలుచుకుంటే యేమండీ? పేరుతో పిలిచినంత మాత్రంచేత గౌరవం వస్తుందిటండీ, దాని నడతవల్ల రావాలిగాని? అయినా భర్త భార్యను గౌరవంగా పిలవడం మేమిటండీ? భార్య తన అర్థ శరీరం, ఇద్దరికీ భేద మేమున్నది? తన్ను తాను గౌరవించుకోవటం ఎంత కూడని ఏనో భార్యను గౌరవించినా అంతే కాదుటండీ?”

“అట్లనుకుని నిన్ను నువ్వు పించిండు కుంటున్నావు రమణా! ఇద్దరికీ భేదంలే నప్పుడు, మరి, భార్య భర్తను గౌరవించడం మాత్రం చేసికీ?”

“భార్యకు భర్త పూజ్యుడుగనక.”

“సరే, ఇద్దరూ ఒకటైనప్పుడు భర్త భార్యవల్ల ఎంతగౌరవం పొందుతున్నాడో భార్య భర్తవల్ల అంతగౌరవం పొందడంలో తప్పేమున్నది?”

“మిమ్మల్ని ఏమండీ అంటున్నాగా, ఇంకేం, నన్నూ ఏమండీ అనండి.” ఆమె నవ్వింది.

“అంటే మాత్రం తప్పేమిటి?”

“చాలైంది. ఇవన్నీ ఎక్కడ నేర్చుకొచ్చారు? భర్తచేత అలా పిలిపించుకున్నది ఇంకా వేరే పాపం చూటగట్టుకోవాలా? దానికి ఎక్కడో రౌరవాది నరకం తప్పదు.”

“పోసి, నువ్వు పేరుతోనే పిలిపించుకో.”

“సరేలేండి, యీమాటల కేం వచ్చె భోజనానికి లేనండి.”

రామానుజం వెల్లి పీటమీద కూర్చున్నాడు. రమణమ్మ విస్తరిచేసి వడ్డించింది. కూరలూపులుసుతో తినడం అయ్యాక మజ్జిగ వేసి, పిల్లవాడు ఏడుస్తుంటే వెల్లి చంకన వేసుకుని సమదాయిస్తున్నది. ఇంతలో రామానుజం భోజనం పూర్తికాగా ఎంగిలి ఆకు మడిచి చేత్తో పట్టుకుని బయటికి వచ్చాడు. రమణమ్మ చూచింది. తనకళ్లు తాను నమ్మలేకపోయింది. తాను కాపరానికి వచ్చి దాదాపు పదివది పాతేళ్లయింది. ఆయన ఎప్పుడూ ఎంగిలొక ముట్టుకుని యెరగడు. ఆమెహృదయం దిగులుతో - భయంతో నిండింది. తాను వుండగా భర్త ఆపని చెయ్యడం తనను చిన్నబుచ్చినట్లనిపించింది. "అయ్యో! అదేమిటండీ! నేను వుండినట్లుగా, యిట్లా తేండి" అంటూ కుర్రవాణ్ణి దింపి భర్త చేతిలోని ఆకు తీసుకోబోయింది. "అవసరం లేదు. తిన్న ఆకు తీసుకుంటే తప్పా?" అంటూ భార్య కివ్వకుండా చకచకా పెరట్లోకి వెల్లి పొయ్యాడు. ఆమెమనస్సు చెయ్యిపెట్టి కలచినట్లయింది. ఇందాకా కళ్లకు నీళ్లు తానే ముంచుకోవడం, ఇప్పుడు తిన్న ఆకుకూడా తానే తీసుకోవడం ఇదంతా తనమీది కోపంచేతనే ఆనుకున్నది. నే నేమన్నా ఆయనకు లోపం చేశానా అని జాగ్రత్తగా పారచూచింది. ఏమీ చెయ్యలేదు. అతడు విస్తరి పారేసి వచ్చి చెయ్యి కడుక్కుంటున్నాడు. "ఇట్లా నన్ను తేండిపించడం చేసికి?

నే నేం తప్పు చేశానో చెప్పరాదా?" అని అడిగింది. "నువ్వేం తప్పు చేశావని చెప్పమన్నావ్? ఇకమీదట నీచేత ఇటువంటి హింసమైనపనులు చేయించడలుచుకోలేదు" అన్నాడు. ఆమెకు దుఃఖం ముంచుకొని వచ్చింది. కళ్ల వెంట బొటబొట నీళ్లు కారివని. "లేనిపోనిమాటలుగూడానా? హింసమైన పనులని నేను ఎవరితో అన్నానండీ? అసలు నా మనసులో నైనా అనుకోలేదే! మీకు ఆమాట చెప్పినవాళ్లను ఇట్లా నా యెదటికి పిలుచుకరాండి, నిలవదీసి అడుగుతాను. ఎవరో చెప్పితే మటుకు మీరెట్లా నమ్మారండీ? ఎక్కడ లోపం వస్తుందో అని భయంతో ఆరిచేతికి, అరికాలికిగూడా ఒగ్గుతూవుంటానే, మనిషిమనస్సు తెలుసుకోలేకపోయావు కదా?" అన్నది.

ముఖం కందిపోయివున్నది. కబ్బం పైకి రాకుండా లోలోపలనే కుట్టుతూ వున్నది. కళ్ల వెంట ప్రవాహంగా నీళ్లు కారుతున్నవి. ఒకవేళున చీచివేస్తున్నది. ఆమెఅవతారం చూస్తే అతనికి నవ్వు వచ్చింది. "పిచ్చిదానిలా గున్నావు! నువ్వన్నావని నేనన్నానా? పైగా, ఎవరో చెప్పారంటా నేమిటి?" అన్నాడు.

"మధ్యపెట్టి మాట్లాడకండి. పైగా నవ్వుతారేం? మీరు యింటికి వచ్చినదగ్గరి నుంచీ భేదంగా చూడడం తెలుస్తూనే ఉన్నది. నన్ను తెమ్మనకుండా కళ్లకు నీళ్లు మీరే ముంచుకుంటిరి - ఎన్నడైనా ముంచుకుని

".....అయ్యో! మజ్జిగవేసి, పిల్లవాడు తిన్నప్పుడే వెల్లి చంకనవేయటం తన బాధాప్రకృతి."

ఎరిగున్నారా? లాంతరు మీరే వెలిగించు కుని స్వయంగా బల్లమీద పెట్టుకుంటిరి- గబ్బుమానెవాసనను ఎన్నడైనా అట్లా ముట్టుకుని ఎరిగున్నారా? ఇప్పుడు ఎంగిలాకు పైతం మీరే తీసుకుంటిరి- ఎంగిలాకు తీసివేసేటందుకైనా నేను పనికిరాకపోయ్యాను కామూల్లు! ఇన్ని సంవత్సరాలయింది నేను వచ్చి, ఇట్లా ఎన్నడైనా చేసి ఎరిగున్నారా? ఎవరూ చెప్పలే దంటే ఎవరు నమ్ముతారండీ? నా రఫేమిటో చెప్పండి."

ఒక్క నిమిషం ఆగి, వెక్కి-వెక్కి-యేడుస్తూ మళ్ళీ అన్నది: "న నిట్లా యెప్పుడైనా పిలిచారూ, పరాయిదానిలాగా చేరు పెట్టి? బాగా వుండిపోయారని ఎవతో మీకు దుర్బోధన చేసి పంపింది."

ఆమాటలు వినేసరి! అతనికిమామూలు ప్రకారం తామసభుజంగం తలయెత్తింది. కాని సూతనంగా కలిగిన స్త్రీజనపక్షపాతమయూరం దాన్ని కాస్తా ఆమెమీదికి పోనివ్వకుండా వడిసిపట్టింది. "నీ తెలివితక్కువ కూల! లేనిపోనివి కల్పించుకుని కారణం లేకుండా అట్లా యేడుస్తావు చేనికి? నీవల్ల లోపం వుండి నీ నిట్లా చెయ్యడంలేదు. నీ శ్రేయస్సు కోరే చేస్తున్నాను. నువ్వు అది గ్రహింపలేక పోయావు. నీ అమాయకత్వానికి జాలి పడుతున్నాను. బానిసత్వంవల్ల మీ హృదయాలు మసిపట్టిన అద్దాల్లాగా ప్రయోజన రహితాలయిపోయినవి. దాన్ని పోగొట్టుకుంటేనేగాని మీకు విముక్తి లేదు" అన్నాడు. అతని ధోరణి ఆమెకు అర్థంకాలేదు. ఇంతలో ఎవరో సమాజంతాలూకు మనుషులు వస్తే వాళ్లతో మాట్లాడ్డానికి చాలోకి వెళ్లాడు రామానుజం.

9

రమణమ్మ భర్తకు పక్కనేసి, మంచం దగ్గర మంచినీళ్ల చెంబు పెట్టి, భోజనం చెయ్యకుండానే పండుకున్నది. రామానుజం ఆ వచ్చినవాళ్లతో మాట్లాడి లేచేటప్పటికి పదిన్నర అయింది. తలుపు గడియవేసి లోనికి వెళ్లాడు. భార్యనిద్రపోతూవున్నది. లేపి అన్నం తిన్నావా అని అడిగాడు. ఆమె తిన్నానని చెప్పింది.

■ ■ ■ ■ ■

ఏకటితోనే నిద్రలేచి రమణమ్మ వాడుకప్రకారం భర్తకు నమస్కరించేటందుకు అతని మంచం దగ్గరికి వెళ్లి పాదాలు పట్టుకున్నది. అతడు నిశ్చతోక్కిపట్టుగాను, సాము కాలికికగిలినట్టుగాను ఉలిక్కిపడికాళ్లుముడుచు కుని దిగ్గున లేచి కూర్చున్నాడు. రమణమ్మ నివ్వెరపోయి "నన్ను బరకనివ్వరా యేమిటండీ?" అని యేడ్చింది. "నీ కింకా అర్థం కానేలేదా? ఎండాకని తలకామ పగలగొట్టుకునేది? పెళ్లాం మొగుడికాళ్లు పట్టుకోవడం శుద్ధతత్వం. ఇద్దరూ సమానులే. ఒకళ్లు యెక్కువా, ఇంకొకళ్లు తక్కువా కాదు. నా మాటలు చేరనిధంగా అర్థంచేసుకోవద్దు. మేము స్త్రీస్వాతంత్ర్య సమాజాన్ని ఒకదాన్ని స్థాపించాము. చిరకాలంనుంచి స్త్రీ జాతికి సంక్రమించిన బానిసత్వాన్ని పోగొట్టి దానికి దీక్ష పూనాము" అన్నాడు.

ఆమాటలు విని, భర్త తన నేపను నిరాకరిస్తున్నది తనవల్ల లోపంవుండి కాదని అప్పటికి ఆమె గ్రహింపగలిగింది. "ఏమిటండీ ఆమాటలు? ఎవరన్నా ఏంటి నవ్విపోతాను! భార్యకు భర్తపాదసేవకంటే స్వర్గ మెక్కడున్నది? భర్తను శుభపెట్టడంకంటె యింకా

తనకు కావలసిం దేమిటి? మీపాదసేవ చేసుకుని న న్నిట్లా బతకనివ్వండి" అన్నది. "తప్ప రమణ! బనివత్సం, లొంగుబటా మీలో జీర్ణించిపోయి ఆలా మాట్లాడు తున్నావు. భార్య భర్తను గొప్పగా చూడడం గాని, భర్త భార్యను హీనంగా చూడడం గాని పనికిరాదు. ఇద్దరూ సమానగౌరవంతో వుండాలి. తెలిసిందా? ప్రతిస్త్రీ తన జన్మ హక్కును పొందేటందుకు నడుముకట్టాలి" అన్నాడు అతడు.

ఆ ధోరణి, ఆ ప్రచేకం చూస్తే అతని కేదో ఆవేశించినట్టు కనిపించింది చామెకు. "ప్రాద్దుపోయి వేళా పాళా లేకుండా ఎప్పుడు బడితే అప్పుడు వస్తూవుంటాడు, కాస్త విభూతి పెట్టించుకోండి" అని భలోక్తిగా అందా మను కున్నది. కాని అంటే మళ్ళీ యెక్కడ కోపం వస్తుందో అని ఆగింది. "జిల్లాజిల్లాలో నాలుగు కాలాలపాటు సుఖంగా సంసారం చెయ్యా లనుకున్నది ఆలా కోరుతుండటం? నాకు యేలాటిహక్కులూ వద్దులెం, అడిగినవాళ్ల కిప్పించండి చాలు" అన్నది.

"ఇంట గెలిచి రచ్చ గెలవ మన్నాడు. వ్రేడి యెక్కి ఉపన్యాసం యిస్తుంటేనూ, ఉహూరూ తిరిగి ప్రచారంచేస్తుంటేనూ ఎవ రైనా సీభార్యకు ముందు నువ్విచ్చావా అంటే ఏం చెప్పింది?"

"ఇచ్చా ననే చెప్పండి."

"భార్య పైకిరావడం యిష్టం లేనివా డెవడో అబద్ధం ఆడి వాళ్లను మోసం చేస్తాడు గాని నాకేం?"

"ఐనా, తిన్న విస్తరి యెత్తివేసుకోవడ మేమిటండి? ఆడది చేసే పనులు చెయ్యాలని

మీకేం గ్రహచారం పట్టించండి? రాత్రి మీరు ఒక చేత్తో ఎగిలూకూ, ఇంకొక చేత్తో చెంబూ పట్టుకొస్తూవుంటే నాకు బైటున్న ఆడదిగుర్తుకొచ్చింది సుమా." ఆమెవచ్చింది.

"ఆడదనీ మగవాడనీ భేదంలేదని ముందే చెప్పానుకదా? దాన్ని బాగా గుర్తుంచుకో వాలి. నేనూ తియ్యవద్దు, నువ్వూ తియ్య వద్దు: ఎట్లాగూ వంటమనిషిని పెట్టాలి గదా, వాడే ఇద్దరి ఆకులూ తీసివేస్తాడు."

"వంటమనిషి కూడానా వేరే! వంట చెయ్యలేకపోవడానికి నే నేం జబ్బుగా వున్నానని?"

"అల్లిలాలు చలుకబోతు. చెప్పే దంతా యేమిటి? చిరకాలంనుంచి నీచేతికి అంటుకు పోయిన తెడ్డును విసిరిపుచ్చి మారంగా పార వేసి శాశ్వతంగా హక్కుభక్తమైన వంటకు ఈరోజుతో స్వస్తిచెప్పి నీవు హాయిగా కూర్చోవాలి, తెలిసిందా?"

"నిరంతరం మీచేతికి అంటుకుపోయిన కలంపుల్లను వదిలివేసి మీరూ ఆఫీసుకు వెళ్లడం మానివెయ్యండి. ఇద్దరం హాయిగా కూర్చుందాం."

"అట్లంటావేం, భుక్తి జరగొద్దా?"

"భుక్తిమూ పెండుకు? నేను కూర్చో వడమే కదా మీ క్కావాలి? ఇద్దరం సమమైనప్పుడు మీరుమాత్రం ఆఫీసుకు వెళ్లి పొద్దస్తమానం చాకిరి చెయ్యడం యే మంత న్యాయం? ఆ సుఖాన్ని ఇద్దరం గమంగానే అనుభవిద్దాం. ఇంటివద్ద వుండండి. హాయిగా ఎదురుబట్టిగా కూర్చుందాం. పొద్దు కూకిన తర్వాత మీ రోవైపుకూ, నేనోవైపు కూ వెళదాం.... చాల్లండి, మీమాటలు!

వంటమనిషిని పెట్టుకోవాలి! మన మేం ధనం మీద కూర్చున్నామనా? వచ్చేదానికి తినే దానికి పోస్తుంది ప్రభుత్వంనా! మన తాపాతుకు మనం వంటమనిషిని వేరే ధరించగలమంటుంది? ఎక్కడో మహారాజులకు వంటమనిషిగాని మనలోటివారైతే కంటికి?”

“నీకు తెలియదు వుండవే—కాదు, నీకు తెలియదు వుండు రమణ! భార్యకు స్వేచ్ఛ, సుఖం యివ్వలేని మగవాడు దేనికి? డబ్బుంటే నాకేం లెట్టలేదు. డబ్బునివ్వడం ఆలోచించుకోనిదే, సంపాదించే తెలివి లేనిదే యిట్లా మాట్లాడుతున్నా ననుకున్నావా?”

“మీమాటలు చూస్తే యేదో చెట్టు తొక్కి వచ్చినట్టుంది. నామాట విసండి. వంటమనిషి వద్దు ఏమీవద్దు, లక్షణంగా నేను చేసుకోవలె తాను.”

“నలుగుల్లోకి పెళ్లి తలవంచుకోలేను రమణ! నీచేత యింట్లో ఊడిగం చేయిస్తూ నమాజంలోకి యేమొఖం పెట్టుకొని వెళ్లేది? నాకు తలవంపులు తేకు. నామాట విను. అంతా జరుపుకొని వెళ్లేవాణ్ణి నేనూ: హాయిగా ఊరికే కూర్చుంటానికి నీ కేం కష్టం?”

3

వంటమనిషి అంతా చేసుకొనివెళ్తున్నాడు. రమణమ్మకు చేతులు ఒళ్ళో పెట్టుకుని పూరికే కూర్చోవడం చాలా కష్టంగా వున్నది. ఏమీ తోచదు. బండి ఖానాలో వున్నట్టున్నది ఆమెకు. యిరుగు పొరుగుఇళ్లకు వెళ్లి కాలం గడుపుదామంటే ఆమెను రెండు సందేహాలు బాధిస్తున్నది. “ఇంటినులు చేసుకోలేక మొగుణ్ణి శ్రవణం చేసి వంటమనిషిని పెట్టించింది. వడ్డి పనికి

మాలిన”దని వాళ్లుతన్న అనుకునివుంటాగా యిరి, ఎట్లా పెట్టుతుంది? రెండో సందేహం: అక్కడికి వెళ్లి వాళ్లతో మాట్లాడుతూవుండగా భర్త వచ్చి తన్ను పేరుబెట్టి కేకవేస్తే వాళ్లందరూ మొఖానే అంటారాయె, ఇంత మొఖం చేసుకుని ఇంటికి రావాలి. అందువల్ల వాళ్లిళ్లకు పెళ్లిడమే మానుకున్నది.

కాస్సేపు భాగవతం తీసి చదువుతుంది. కాస్సేపు పడుకుంటుంది. పగలు పండుకునే అలవాటు పూటగా నిద్రపట్టేందుకు? పక్కలు నొప్పులువేసి లేస్తుంది. కాస్సేపు పిల్లలతో ఆడుకుంటుంది. ఎంతవేటికి పొద్దు కూకదు. దిన మొక యుగంగా గడుస్తూ వున్నది. వాళ్ల దొడ్లో కరివేపాకుచెట్టున్నది. ఒకనాడు “రెండు రెబ్బలు పెడుదూ మరదలా” అంటూ పక్కింటామె రానే వచ్చింది. ఆమెను చూచేసరికి రమణమ్మమొఖం వెలవెల పోయింది. ఇంటికి వచ్చిన మనిషిని ఎలా పలకరించకుండా వుంటుంది? “కూర్చోవడినే యిస్తాను.” బెదురుకూనే అన్నది. ఇంక ఆమె వెళ్తున్నది: “అదృష్టమంటే అట్లా వుండాలి. వంటమనిషిని పెట్టారుట గదా పిల్లా? మహారాజులు మీకేమమ్మా. తినే వాళ్ల గీత మంచిదై అట్లా కలిసిరావాలి. ఇటు చూచినవాళ్లటు బాగుపడతారు. దర్జిదులకేముంది, ఎప్పుడు చూచినా గొర్రెకు బెత్తెడ తోక! దానికేంలే, యెవ రదృష్టం వాళ్లది. మాటసామెతకి ఫెళుతా పిల్లా! మీ ఆయన ధర్మరాజంటివాడు. నువ్వు చెప్పి చెప్పగానే వంటమనిషిని పెట్టాడా! మాకున్నాడు, యెందుకు? సంపాదించ చేతగాక పోయినా ఏమాట చెప్పినా కస్తుబుమ్మ మంటాడు.” అని కళ్లు తివ్వతూ, మూతనిరుస్తూ,

చేతులు ఆడిస్తూ అన్నది. రమణమ్మ ఎంత తప్పుకు తిరిగినా ప్రయోజనం లేకపోయింది. ఆమెకు ముట్టవలసిన మాటలు నాలుగూ దిగు బాటు లేకుండా చుప్తగా తన యింటికే నడిచివచ్చి ముట్టినవి. ఆమె చిన్నపోయి ముఖం యింత చేసుకున్నది.

వంటవాడు చేసే పనులు చూస్తే ఆమెకు తగని చిరాకుగా వున్నది. తిరుగబోతకు నెయ్యి కాస్త తగ్గించు; పోయిలో కట్టెపుల్ల లన్నీ వక్కసారే పెట్టావేం - నీయిల్లు బంగా రంగాను; చెయ్యి శుభ్రంగా కడుక్కోకుండా నే కూరలు తరుగుతావేం; రాత్రి యెన్ని బియ్యం నేళా వేమిటి - తెల్లవారికి చాలా అన్నం మిగిలింది; అయ్యో పాత్రలన్నీ చిందరవందరగా పారేళావేం - వరసగా పెట్టుకోయా అంటూ అది అట్లా ఇది ఇట్లా అని యెవ్వరూ అతణ్ణి మందలిస్తూ వుంటుంది.

ఒకనాడు రామానుజం వైచుచి వస్తున్నాడు. వాళ్ల బజారులో దూరాన ఒకస్త్రీ నెత్తిన పల్లక పెట్టుకుని ఏదో మోసుకొనివస్తూ కనిపించింది. ముఖం సరిగా కనిపించడంలేదు. ఉనికి చూసి తనభార్య అనుకున్నాడు. కాని మళ్లీ “అవిడ యెందుకు మోసుకొస్తుంది? అసలు బయటికొచ్చే పనేమంటుంది? నాభార్య కాదు, ఎవరో మని” పనుకున్నాడు. అరిడలా చూస్తూ వుండగానే ఆస్త్రీ వాల్లింట్లోకే పోయింది. తన భార్యకాకపోతే పరాయివాణ్ణివదు తమఇంటి కళతాదు? కంగారుతో త్వరత్వరగా ఇల్లు చేసుకుని లోపలికి వెళ్లాడు. రమణమ్మ కారీ పల్లక చేత్తో పుచ్చుకుని ఎదురుగావస్తూ ఇతణ్ణి చూసి మందహాసం చేసి ఆగింది. అక్కడ వున్న యిసుకకుప్పకు చూశాడు. అతనికి

అరికాలిమంట నడినెత్తి కెక్కింది. ఇంట్లో వుండి చేసుకునే పనులే మానిపించివేస్తే బయటికి వెళ్లి యిసుక మోసుకరావడమా! ఎవరికళ్లన్నా పడితే స్త్రీస్వతంత్ర్యసమాజ కార్యదర్శి అయ్యండి భార్యచేత ఇటువంటి పనులు చేయిస్తున్నాడని తన కెంత పరువు నష్టం? “అదేంపని?” అని ముఖం చిట్టించి అన్నాడు. “వానలు గురిపి దొడ్డిగోడ అండ జారిపోయిందికదుటండి, కలిపి వేద్దామని యిసుక జారబోస్తున్నాను” అన్నది ఆమె. “నీతో చెప్పిదేమిటి, నువ్వు చేసేదేమిటి?” అన్నాడు. “వంటపనులే కాదుటండి మీరు చెయ్యవద్దన్నది?” అన్నది ఆమె. “అట్లాగా? ఎప్పుడైనా యిసుక జారబోసిగాని, గోడకు అండ వేసిగాని ఎరిగున్నావా నీవు?” అన్నాడు. “నేను యింట్లో పనులు చేసుకుంటూ వున్నప్పుడయితే కూలిపెట్టి గోడలు బాగు చేయించుకునేవారేం; ఇప్పుడు వంటమనిషికి డబ్బుపెట్టి గోడలకూ డబ్బుపెడితే సంసారం యేమన్నా మనాయించాలనేనటండి? ఊరికే వుండి నే చేసేదేమిటి? సొంతపనులు చేసుకుంటే తప్పటండి? ఒప్పు దాచుకుని కూర్చోబోతే నామనసాప్పదు. మీరేమన్నా అనుకోండి” అన్నది. “అందుకని ప్రవృద్ధానిలాగా గోడలు పెడతావా?” తూలనాడినందుకు అతనికి కష్టంవేసింది. కోపం అంతా క్షణంలో జాలిగా మారి పోయింది. “చాకిరిలో ఊరగామవేసిన శరీరాలు మరి, తొందరపడితే కార్యాన్ని సాధించలేం, నేర్పుగా తీసుకురావా” అని సమాధానపరుచుకుని “రమణా! తప్పని వంట పనే మానిపించివేసినప్పుడు యిసుక జార బాయడం అంతకంటే చెడ్డపని అంటావా

లేదా? నద్దు, నువ్వేలాటి పని ముట్టుకో నద్దు. మహారాజుగా కూర్చో నీకేం" అని ఆమెచేతుల్లో చల్లక లాక్కొన్నాడు.

౪

రామానుజుం బజారునుంచి ఎంతోపుల్లా సంతో చేమంతిపూలూ, దవనం పట్టుకొని వచ్చి "రమణా! పాయంత్రం అట్లా పార్కుకు ఇద్దరం పికారుకు వెళ్లుదాం, ముస్తాబు కా. దవనం, పూలూకూడా తెచ్చాను" అన్నాడు.

"షికారుకా? నేనా? ఎవరన్నా నవ్వు తారు! కావలిస్తే మీరు వెళ్లండి" అన్నది రమణమ్మ చదువుతూవున్న పుస్తకం మూసి.

"నేనా అంటే నువ్వుమాత్రం మనిషివి కాదూ? మాతో పాటు ఆనందాన్ని అనుభవించేటందుకు నీ కెందుకు హక్కులేదు? పొద్దవైమానం ఈ మురికిగాలి పీలుస్తూ వుండడంకంటే పాయంత్రంపూట నా అట్లా వెళ్లి మంచిగాలి పీలిస్తే ఎంత ఆనందం? అక్కడ రకరకాల పూలచెట్లూ అవీ యెంత ఆనందంగా ఉంటవి! వెళ్దాం రా."

"నాకే ఆనందాలూ వద్దు లేండి. ఇప్పుటికే ఇరుగుపొరుగు అమ్మలక్కలూకా దీని గర్వమేమంటే దీనిగర్వమేమనీ, దీని నిక్కులేమంటే దీని నిక్కులేమనీ ఆడిపోసుకుంటున్నారు. బజార్లు పట్టుకు తిరిగితే ఇంకా నిలిచేనా?"

"అదా నీ సందేహం? అట్లాగే చూస్తూ వుండు, నీ స్నేహకునేవాళ్లంతా మా నమాజుంచలువన భర్తలచేతులు పట్టుకుని బజార్లకు బయలుదేరకపోతే అప్పుడను. సంవత్సరంలోపానే. గ్యారంటీ యిస్తాను. ముందుగానే మేలుకుంటే మార్గదర్శి నయ్యావనే గౌరవం నీకు దక్కిపోతుంది."

"వెళ్లాన్ని వెంటవేసుకుని యిది నా వెళ్లాం, యిది నా వెళ్లాం అని అందరికీ చూపించాలికామాయి!"

"అందరికీ చూపించడం కాదు రమణా, ప్రకృతిని చూపించడమే దాని ప్రదేశ్యం."

"ప్రకృతిని చూడమేగాని తనను మెవ్వరూ చూడ రన్నమాట! ఏమిటండీ, మీమాటలూ మీరూ. అక్కడికి వెళ్లి చూసే చేమిటి? నేను రాను."

"అట్లనలోకు రమణా! అప్పుడే మా నమాజీకు లంతా భార్యలను వెంటవేసుకుని హాయిగా తిరుగుతున్నారు. నేను వెనక పడ్డందుకు యిప్పటికీ నాకు సిగ్గుగా వున్నది. నీకు తప్పదు. ఎట్టేనా రావాలి."

ఎట్టే తేనీం, పోరాడి బయలుదేరదీశాడు. ఇద్దరూ గడపమెట్లు దిగి నడుస్తున్నారు. రమణమ్మకు భర్త వెంట నడుస్తూవుంటే యెంతో సిగ్గుగా వున్నది. వెళ్లితే పార్కుకు. అక్కడ ఎరిగున్న వాళ్లెవరన్నా చూస్తే యేమనుకుంటారో అన్న భయం ఆమెను తెగ బాధిస్తూ వున్నది. అయిదారు ఇళ్లు దాటారు. వీళ్లను చూసి ఒకమ్మాయి తలవాక్కిల్లోకి వచ్చి "అత్తయ్యా! ఎక్కడికి వెళుతున్నారు?" అన్నది. ఆద్రశ్నకు రమణమ్మగండలు గల గబ గబ కొట్టుకున్నవి. ఎక్కడికి వెళుతున్నామని చెబుతుంది? వివసట్లు తలవంచుకుని నడుస్తూన్నది. "ఇదుగో రమణమ్మత్తయ్యా! నిన్నే. ఎక్కడికి వెళుతున్నారు?" మల్లి అడిగింది ఆ అమ్మాయి, ఈసారి రమణమ్మకు కోపంకూడా వచ్చింది. "ఎక్కడికి వెళ్లితే వీళ్లకేం? వెధవద్రాక్షలు!" అనుకున్నది. పార్కుకు వెళుతున్నామని ఎలా చెబుతుంది?

మైకి చిన్ననవ్వు నవ్వి "యెక్కడికీ లేదు కోడలా, శివాలయానికి వెళ్తున్నాం" అన్నది. ఆ గల్లి దాటక నాలుగు బజార్లు కలిసిన చాకు వచ్చింది. అక్కడ వచ్చే జనం పోయ్యేజనం చాలానమ్మర్లగావున్నది. రమణమ్మ అగింది. భర్త "నిలబడతావేం, రా" అన్నాడు. "అట్లా జనం వత్తిడిగా వుంటే ఎట్లా వచ్చేదండీ" అన్నది ఆమె. "ఫరవాలేదు, ముందు నేను దారి తీస్తూ వుంటాను రా" అన్నాడు. "అయ్యో! బనాన్ని రాచుకుంటూ ఎలా వచ్చేదండీ, వత్తిడి కాస్త తగ్గనివ్వండి" అన్నది. జనం తగ్గిపోయ్యేదాకా పది నిమిషాలు ఇద్దరూ నిలబడవలసివచ్చింది.

పార్క్ చేరాను. అక్కడ బల్లలమీదా పొదలదగ్గర జనం నిండిపోయి వున్నారు. రేగియోనోరు తెరచుకుని యేదో పాడుతూ వున్నది. అందరూ మగవాళ్లు. ఆమెకు భిక్షయం వేసింది. అంతమందిజనంలోనూ స్త్రీలు ఇద్దరు మాత్రమే వున్నారు. ఒక స్త్రీ కళ్లకుబోడుపెట్టి కాళ్లకు చెప్పులు వేసుకొని వున్నది. ఇంకొకస్త్రీ గాను లోడుక్కుని కాలికీ బూటు వేసుకొని గిరజాబట్టుతో వున్నది. వాళ్లను రమణమ్మ స్త్రీలకిందనే లెక్క వేసుకోలేదు. జన మంతా తననే చూస్తున్నట్లనిపించింది. "యెక్కడ కూర్చుందాం రా రమణా" అని ఒక పొదదగ్గరికి తీసుకొని చెల్లాడు. అపొద వెనకంక్కన అదివరకే కొందరు కూర్చునివున్నారు. వీళ్లు మరొకవంక్కగా కూర్చున్నారు. కాస్తేపు కూర్చున్నాక "కాఫీహోటలుకు వెళ్లివద్దాం రా రమణా" అన్నాడతడు. "ఇవారే కాఫీహోటలుకు రమ్మన్నారు, రేపు కల్లకొట్లోకి రమ్మంటారు,

ఏమిటండీ మీ మాటలన్నీ? ఆడవాళ్లు కాఫీ హోటలుకు వస్తారుటండీ? ఇక్కడికి వచ్చి నందుకే ప్రాణం చచ్చిపోతూ వున్నది" అని విసుక్కున్నది. అతడు నవ్వి "నరే అయితే, నువ్విక్కడ కూర్చో. ఆ కనపడేదే కాఫీహోటలు. చప్పున వెళ్లి తినేందు కేసు న్నా తీసుకొనివస్తా" అని వెళ్లి ఏవో మూడు నాలుగుపొట్లాలు కట్టించుకుని వెంటనే తిరిగి వచ్చాడు. ఆమె అక్కడ లేదు. యెటన్నా వెళ్లించేమో నని అటూ ఇటూ చూచాడు. కనపడలేదు. ఖంగారుపడ్డాడు. ఎక్కడికి వెళ్లివుంటుంది? అనలే బలవంతాన తీసుక వచ్చాను; యింటిదారి పట్టివుంటుందనుకుని చేతులో పొట్లాలు చూసుకుని దిగాలు పడిపోయాడు. "ఏమండోయ్, ఇట్లా రాండీ" అనే పిలుపు విినవచ్చింది. ఆవైపుకు చూచాడు. దూరాన తన భార్య జివ్వి చెట్టుదగ్గర నిలబడివున్నది. అతని ప్రాణం లేచినవచ్చింది. ఆమె స్వతంత్రించి విహరిస్తున్నదని తన కృపి. ఫలితానికి వస్తున్నందుకు లోలోన సంకోపిస్తూ త్వరత్వరగా ఆమె దగ్గరికి వెళ్లాడు. ముఖం చూస్తే చిన్నలోయి వున్నది. "ఏం అట్లా వున్నావు?" అన్నాడు. "ఎట్లా వుండమన్నార? మీరు వెళ్లక, మనం కూర్చున్నచోటికి యెదురుగా గన్నేరుచెట్టు విరియపూసింది చూడండి, పువ్వొక్కటి కోసుకుందామని వెళ్తున్నాను. యెడదో చచ్చినాడు - వాడికి కళ్లున్నయ్యో పోయి నయ్యో-రాచుకుచెల్లాడు. యెవ్వరూ తిరగ రని ఇక్కడికి వచ్చి నిలుచుని మీకోసం యెదురుచూస్తున్నాను" అన్నది. అతడు బుద్ధగిస్తూ "అట్లయితే రేపట్నుంచి వచ్చి కూర్చున్నచోటునుంచి ఎక్కడికి కదలబోకు లేరమణా." అన్నాడు.

గ

వంటమనిషిని పెట్టి నెలరోజులయింది. అదికర కామె ఎట్లా పొదుపుగా జరుపుకు నేవో కాని వచ్చే పాతికరూపాయలు సరి పొయ్యింది. ఈనెలకు పన్నెండుగురూపాయలు బాకీఅయింది. అతడు ఖర్చునుబట్టి ఎక్కువ సంపాదించాలని ప్రయత్నించాడు. కాని లాభం లేకపోయింది. రెండో నెల గడిచింది, మొత్తం ముప్పయి రూపాయలు అప్పుయిపోతుంది. “ఈబాకీ ఎట్లా తీర్చడం? ప్రతినెలా ఇట్లా తరుగు బోతూవుంటే కొంప నిలుస్తుందా?” ఈ మాటలు అతని తలకాయలో గింగురు మన్నవి. అతని హృదయం భావినిగురించి తీవ్రచర్చలో పడ్డది.

బాకీ వత్తిడి కలిగింది. ఇంతబాకీ అయిందని తన భార్యకు తెలియనివ్వవద్దని ముందుగానే బాకీదార్లకు చెప్పాడు. ఇంటి చుట్టూ రోజుకు నాలుగుసార్లు తిరగడం, ఎక్కడ కనపడితే అక్కడ పదిమందిలోనూ అడగడం అతనికి కన్నతనంగా వున్నది. అసలే జరుగుబాటువిషయమైన దిగులుతో వున్నాడు. పైగా బాకీవాళ్ల బాధ! అతడు క్రుంగిపోయాడు. ఎక్కడైనా అప్పుతెచ్చి బాకీ సరిపెట్టాలని స్నేహితులందరినీ అడిగాడు. ఎవ్వరూ మావల్ల కాదంటే మావల్ల కాదన్నారు. ఎరిగివున్నవోట్లల్లా గాలిం చాడు. వృథా అయింది. ఇంక ఏవిధంగా బాకీతీర్చడం? అతని బుర్ర రెండోపని చెయ్యడం లేదు. భార్యమొకలో పుట్టింటివాల్లిచ్చిన వల్లపూసల గొలుసుమాత్రం అతనికి కనిపించింది. కాని యివ్వమని ఎట్లా అడుగుతాడు? ఎందుకంటే యేమి చెపుతాడు?

ఆమె వద్దన్నకొద్దీ దిగి, ఇప్పుడు ఇంత బాకీ అయిందని తన అనమర్తతను నోటిహిమగా ఎలా చెప్పుకుంటాడు? విషమస్థితిలో పడి పోయాడు.

ఆ రోజుతనకి అన్నం సహించలేదు, విస్తరిముందు కూర్చుని లేచాడు. భార్యతో కూడా మాట్లాడ బుద్ధికాలేదు. ఆశీసుకువెళ్లి పోయాడు. సాయంత్రం ఇంటికి తిరిగివస్తూ మోహుకారు ఎక్కడ తనను చూచి నిల వేస్తావో అని ముఖం కనబడకుండా గొడుగు చాటుచేడకుండా ఇంటికి వచ్చాడు. భార్య వార్తాపత్రిక చదువుకుంటూవున్నది. అరణ్ణి చూసి మందహాసంచేసి మళ్లి పతనలో మునిగి పోయింది. అతడు కుక్కలో కూలబడి “రమగా!” అన్నాడు. ఆమె చదవటం ఆపి “ఏమండీ” అన్నది.

“సితో రెండురోజుల్నించి చెప్పా అనుకుంటున్నాను. అతడు చేసే వంట నాకు సరి పడవంటేదు.”

“అట్లాగటండీ! కొందరికి యేదైనా రోజుల్లోనే పట్టియిస్తుంది, మీకు రెండు మాసాలుగాని చాల్లేదు! ఒక్కొక్క తత్వం తీసు.”

“అబద్ధం చెప్పాలని మేం ఖర్చు?”

“నా కతని వంట భేషుగ్గా సరిపడి పోయింది. ఎంత ఆరోగ్యంగా వుంటున్నదనుకున్నారు?”

“నాకు సరిపడలేదు. సహించక పొద్దన అన్నమంతా వదిలిపెట్టివేశానుగదా?”

“పోసి, మీకు సచ్చిన పదార్థాలే చేయించుకోరాదా?”

“అబ్బే! వాడిచేత అసలే కాదు.”

“అయితే మరి యెట్లా?”

“నువ్వే ఆలోచించు.”

“నే నాలోచించే దేమునీ? నాది సిద్ధం చేసి విస్తర్లా పెడితే తింటాను.”

“అట్లా కాదు, సీకుమార్తం బాధ్యత లేదా? ఆలోచించు. నువ్వు చేసినన్నట్లా నా కెంతో ఆరోగ్యంగా వుండేది” అనుకుల మైన సమాధానం రాబట్టబని అతిని ప్రయత్నం.

“ఆమాట మీరేనా అంటున్నది? పాడు వంట ఇక నేను చేస్తానటండీ? ఈస్వేచ్ఛ, యీసుఖం, యీఆనందం వదులుకుని మళ్ళీ ఆ లండన్లో పడేటంతటి తెలివితక్కువదాన్ని కానంజోయ్!”

అతని ఆట లేమీ పాగలేదు. ఆమాట లకు అతని ముఖం వెలవెలపోయింది. కాస్త అందివ్వగానే సంతోషంతో వంటలో జొర బడుతుం దనుకున్నాడు. ఇట్లా మారిపోతుం దని అత డెన్నడూ అనుకోలేదు. వెలితి మాట తా నన్నట్లు ఎట్లా వొప్పకోగలడు? “నిన్ను చెయ్యమనడం లేదు రమణా. నువ్వు చేసినప్పుడు ఆరోగ్యంగా వుం దన్నాను.”

“అట్లయితే సరే.”

తన పుట్టేక్కాన్ని బహిరంగంచేసే టండుకు ధైర్యం అనటంలేదు. కొంపా గోడి పోగొట్టుకుని చెట్లపాలు కావలసిందేనా? అతనికి నడినముద్రంలో వున్న ట్టున్నది. ఒక నిమిషం ఆగి మళ్ళీ అన్నాడు: “నా ఆరోగ్యం సీకు వద్దా?”

“మీ ఆరోగ్యం నేనూ, నా స్వేచ్ఛ మీరూ చూడవలసిందే.”

“ఎట్లాగు ?”

“నాస్వేచ్ఛకు భంగం లేకుండా. ఇంకో వంటమనిగిని మాట్లాడితే నేవద్ద న్నానా?”

“దుంగ దించి బండ యెత్తుకున్న ట్టుంటుంది.”

“ఇంక ఎట్లాగు మరి? పోనీ, నేను కొంత కాలం చేళానా, యికనించి మీరు చెయ్యండి వంట.”

ఆమాటకు అతనిలో ఉన్న పురుష రక్తం వేడెక్కిపోయింది. ఇంతలోకే ఇంత మారిపోతుం దని కలలోనైనా అత డనుకో లేదు. తనమీది ప్రేమనుగూడా వదులుకుని ఇట్లా తెగబడి మాట్లాడుతుందని బస్సేవీ తలచలేదు. ఈ క్లిష్టసమస్యకు ఎదుర్కునే దెట్లా? అతని తలకాయలో మేఘాలు గర్జించినవి.

“నాచేత అనిపించుకోకుండానే మీకై మీరే దిగితే ఎంత బాగుండేది?”

“... ..”

“మీరు వంటచేస్తున్నారని మీ సమా తకులకు తెలిస్తే ఎంత కీర్తి?”

“... ..”

“మీ బాగు కోరనిదాన్నయితే యీ మాట చెప్పనే చెప్పను. భర్త కీర్తి పొందా లనే భార్య తలుస్తుంది.”

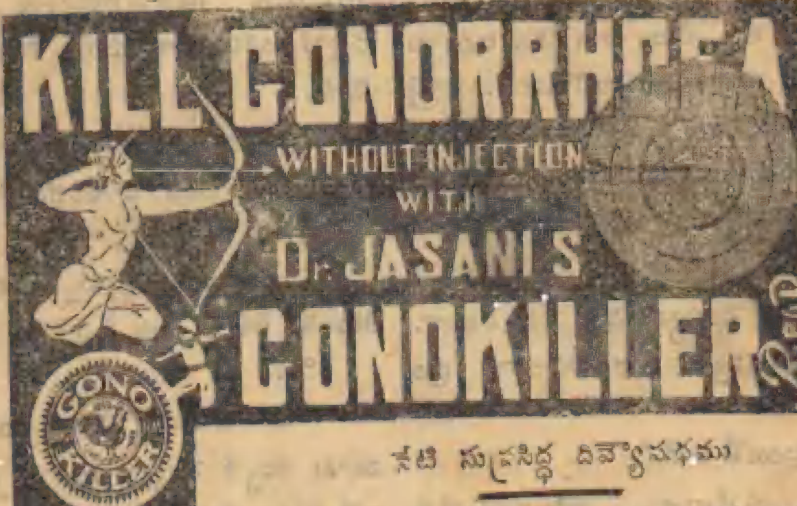
ఈమాట అతనికి శూలాలవలె తాకి నవి. ఏమనటానికి విలున్నది? నంచిన తల యెత్తలేకపోయాడు. ఇంతలో వీధితిలుపు నెట్టుకుని ఒకవ్యక్తి లోపలికి ప్రవేశించాడు. రామానుజం తలయెత్తిచూశాడు. బాకీ పాశుకారు! అతని గుండెలు గబగబా కొట్టుకున్నవి. చిక్కుల్లో మునిగి అనలే చింతతోవున్నాడు. పైగా ఇత డొకడూ! ఏం

సమాధానం చెప్పి పంపిస్తాడు? కష్టాలన్నీ ఒక్క-మారే చుట్టవేసుకున్నవి. అతనికి జీవితంమీద విరక్తి పుట్టింది.

మామలకారు చిన్ననవ్వు నవ్వి అన్నాడు: "బాబుగారి దర్శనాలే లేవు. ఇండాకా అమ్మగారు మొత్తం బాకీ ముప్పయివక్కరూపాయిచిల్లరా యిచ్చివేశారు. చిల్లర లేక పోతే రూపాయి యిచ్చారు. ఇదిగో మీకు ఓది అణాలు ఇవ్వాలి." అని చిల్లర రామానుజుని కిచ్చి వెళ్లిపోయాడు. అత డటు

వెళ్లడంతోనే ఇంట్లోనించి వంటమనిషివచ్చి "నేను నెలపు పుచ్చుకుంటానండీ; రమణమ్మ గారు ఇండాకనే వెళ్లిపోయ్యారా, మీరు వచ్చాక చెప్పి వెళ్దామని వ్రన్నాను." అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు. ఇదంతా రామానుజుని కొక సుఖస్వప్నంలాగా తోచింది. భార్యకేసి చూశాడు. ఆమె ఏమిటచెంగు చాటుచేసుకుని నవ్వుతూవున్నది. మెల్లో చూస్తే గొలుసులేదు. "నాభాగ్యదేవతవు" అంటూ కావలించుకున్నాడు.

గ నో రి యా కు ఆ ధు ని క చి కి త్తు

KILL GONORRHEA
WITHOUT INJECTION
WITH
DR. JASANI'S
GONOKILLER

నేటి సుప్రసిద్ధ దివ్యోపధము

ఇంగ్లీషు మరియు యితర నాలుకైద్యములకు మీ వర్తమాని నివారణ కొక పుచ్చుకొన్న యింతెక్కులు నివృత్తియొజనమై యుండినయవల మీకు రియారుచేసిన "నేటి గోనోరిల్లర్"ను వాడెచూడుడు. ఈ సుప్రసిద్ధమందు అన్నివిధముల వర్తమానిలో శ్రీమంతులలో తొలగించి మీకు పొఖ్యునుచున్నను. యిది, స్త్రీ పురుషులయొక్క, మూత్రవాహినులను చీముతోగూడిన వివిధ రకముల గనేరియా-మేహరోగము, తెలుపుపోవుట, వాపు, వీర్యముపోవుట, పొక్కులు యీ మొదలయినవి దీనివలన నివారణయగును. చేలకొలది జనులు మా మందును వాడి పొఖ్యును పొందినారు. దీర్ఘ వ్యాధి గ్రస్తులు యానందించివారు. కాలము పోగొట్టక మీరు యామందును చకసారి వ్రవయొగించి యానందియు పొందండి. 50 మాత్రల బుడ్డి యొకటికి రూ. 8/-మాత్రమే. వి. సి. పి. ప్రత్యేకము అణాలు 8.

Sole manufacturer:—Dr. D. N. JASANI,
(Dpt. B. H. M) Vithalbhair Patel Road Bombay No. 4.

Madras Agent
APPAR & CO.,
China Bazaar,

పౌరపాటలు

‘సముద్రుడు’

= ● =

అల్లలనాడదాయె నొక యాకును నల్లని కాయచీకటుల్
ఎల్లెడ అల్లిబిల్లిగ మరేమియు కాసగ సీక అల్లి భీ
తిల్లిగజేయువేళలను తెంపిన తీగకు తీసుగాగ నే
పెల్లుగ ఉల్లిమందు దురస్థిల్లుచు చిక్కని నీడజాడలన్,

ఎన్నియొనాళ్లనుండి ఒనరించెడి స్నేహము వీడి ఎవ్వరో
కన్నులు గుట్టి పల్కిన అకారణపౌరుషవాక్చయంబులన్
కన్నడబూని, లోన కనికారము మన్నన మాని నిన్న అ
ట్లన్నది గాద యంచును ఎడందన కొండలమంది కుందుచుకె,

నిలబడియుంటి నచ్చట విసీలవిహాయసి కోట్ల లెక్కగా
మిలమిలలాడు తారల నిమేషమువేయక చూచుకొంచు క
న్నుల మరిలింది చూడగ కనుంగొనినాడను నాకు ముంగలన్
కొలదిదినాలముందు మదికోటనివాసము జేయు రాడినిన్.

వాతెర విప్పకుండ తన వామవిలోలదృగంచలంబులన్
భూతలమున్ సుడిన్ వడగపుచ్చుచు పింపిరివోని ప్రేమతో
చేతము పొంగ ప్రితిని రచించిన లేఖల ప్రేమముద్రకన్
చేతికి నిచ్చి ఇంతటితో చెల్లని చేతుల నన్ననల్పినన్.

“చాలునుచాలు నో చెలియ చాలును నేర్పితి నింక మంజువా
చాలత కామినుల్ పలుకు చక్కెరపూతల తిపితిపి వా
గ్జాలము నమ్మరాదనెడు సారము; ప్రప్రథమంబు గాన ఈ
లీలగ మోసపోయితి భళి ఇక నెన్నడు గాదులే చెలి.

“వ్రాతలు లెన్న వ్రాయగను వచ్చు; నవారితవీరతద్వగా
వ్రాతము దేవతానగరవాసులకే నరియంచు గొప్పగా
కోతలు కోయవచ్చు కవికోటులు; కోమలిమాట నీటిపై
వ్రాతయటంచు చెప్పు గుణపాతము నీడయ నేడు నేర్పితిన్.

“ఏను విశాలదృక్పథవిహీనుడ నందును నాకు భామిని
మాననరోదనీచరదమాయక ముజలభావమేఘమా
లానుభవం బభావ మని యందును లోకులు ఘట్కమందు రో
మానిని వా రెరుంగ రిసుమంతయు తావకధూర్తవర్తనల్.

“కామిని వీవె ? తస్కరశిఖామణి వీవు త్వప్రియచిత్తమా
ప్రేమమధుల్ ప్రసారము లభింపని చీకటిగీము నీదు నె
మ్మోము మృషాప్రియంబులకు మూలపుటెంకి సుమా సుహాసినీ
నీమహానీయరూపమును నేమగదా ఎరుగంగలింగితిన్.”

అనుచు మనంబునం పెరిగి ఆలమునేసెడి కోపతాపముల్
కవకన మందు పొరుపము క్రాగడినెత్తుక, దాచినన్ మదిక
అణగని ప్రేమ నొక్కటిగ ఐక్యముచేసి వదింప ఆమె ఆ
పనమున పిచ్చులింప చిరనవ్వులు నాదరిచేరి అల్లనన్.

“ఊరక నిన్నమాపున ఛలోక్తిగ శక్తివయట్టిమాట కీ
వీరన కిష్క. బూసతగ దీనిని సానువునుండి క్రిందికిన్
బారెమనిర్ధరంబువలె నాయురమందున వ్రాలి కౌగిలిక
తేరిచె మోహనిర్భరత తేనెది చేతలమాట ఏటికిన్ ?

శృంగారదేవత

యగు మదనుడు కనకలక్ష్మిని గడదిన వెనుక యువతీజముల కలవెండ్రుకలలో నిరస్థాయి యగునని మహాకవి కాలిదాసు పలికెను. దేవతలను ప్రేమను ముగ్ధులను చేసి యాకర్షించు వా కేశవదేవత కేశవర్ధిని మన యోగింది సర్వకాలములందు మనోజ్ఞునిగ వృద్ధిచేకొనరాదా!

కేశవర్ధిని మీ కుంతలములకు ప్రకాశమును ప్రకాశమునకు కలిగిన అందము అందమునకు కలిగిన యావనము నీచును. వికేషించి బాల్యమునుండియే కుడుగ్లను గట్టిపరిచి రాలినీయక కాపాడును.

కేశవర్ధిని కులశేని చక్కని పెన్నెరులను, ఆనెరుకులు మీ కవ్వతీయ సౌందర్యము నిచ్చును.

నేడే మీ కురులకు కేశవర్ధిని వాడును. మీ కలవెండ్రుకలను అందముగా వెంచి బలపరచును.

కేశవర్ధిని

కేశవర్ధిని అణ్ణం. 12/-
కేశవర్ధిని మంలా ,, 12/-
కేశవర్ధిని క్రిం కు. 1/-

ప్యాకింగ్ పోస్టేజి అధికము.
వర్తమానందోర్థ వారము లేక

సౌత్ యిండియా కెమికల్స్,
మైలాపూరు, — — మదరాసు.

‘రెంటికిం జెడినరేవ(డు)’

= శ్రీ బండారు తమ్మయ్య =

ప్రయనిచేర్కొనిన సామెతనుగూర్చి ఈ వ్యవసంఘ త్వర వైత్ర, వైశాఖ, ఆషాఢ భారతీసంవికలలోఁ గొందఱు విమర్శకులు ప్రకటించిన వ్యాసములను నే నీవిద్యనే యాచట కలుపించినది. “ఉంజేకః కాలికాం చేత్రి” అను శ్లోకమునుబట్టి వైసామెత యాశ్లోకముందలి కేవలవిఁగూర్చి వెలసినదయ్యుండుననియు, ‘కేవ(డు)’ అనుదానికి బదులు ‘కేరిం’ యని యుండుటయే సరియైన పాఠముగా నుండుననియుఁ జెప్పెడి వాదము నే వెల్లడిపఱవలయును మునుముందు తెలుపఁబడినవారు శ్రీ అక్కిరాజు ఉమాకాంఠము పంతులుగారు. వారు ప్రకటించెడి ‘తెలుఁగులేక వాగ్వియర్థక’లోఁ బాలకాలముక్రిందట నిందుఁ గూర్చి వా రొకవ్యాసమును వ్రాసియుండిరి. అందువలన ఆంధ్రప్రదేశ్ పౌరస్వకామబంధములో శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు కాఁబోలు విమర్శవ్యాస మొకటివ్రాసి చాకలివానికథను చేర్కొనుచు ‘కేవ(డు)’ అను పాఠమునే సమర్థించినట్లు వాఙ్మతము. కావున ‘కేవ(డు)’ యనుపాఠము కేడు శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు క్రొత్తగా వెలయించినది గాదని మనవి చేయుచున్నాను.

శ్రీ కొడవంటి శంకరనరసింహాచార్యుగారు వైత్ర భారతీలోఁ బ్రకటించిన ప్రథమవ్యాసములో నీ సామెత నుదాహరించిన ప్రయోగములు మూడు గౌరవ హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, సిల్లలముట్టి పినపిరక వైదిని భారతము, పెద్దన మనుచరిత్రములనుండి చేర్కొని యది మూడునుగూడఁ జాకలివాని కథకే స్ఫోరకముగా నుండునని చక్కఁగా పనుగించిరి. వాయలిప్రాయము కూడ నీ సామెత కేవ(డు) చను చాకలివాని కథనుబట్టి యేర్పడినదే ధైయండు ననియు, కేవలవి 12

యేమియు సంగతియుగా నుండ ననియుఁ జెప్పటయే. శ్రీ పెట్టి లక్ష్మీవరసింహముగారు, శ్రీ నిగ్రమ దేవవర్య మహారాజుగారును లేవటిశేరి కిది ప్రసక్తియను నని చెప్పిన యర్థములు, సమర్థనములు లేవల మునుతే పూర్వములు, అపింధౌవ్యములు నని చెప్పటలో శ్రీ కంకరవరసింహ బ్రహ్మంగారితో నేను బూర్ణముగ నేకీ ధరించుచున్నాను. ఆనందప్రెస్సువారు ప్రకటించిన మనుచరిత్రయలోని శ్రీ కొనాంధూరి అనంతచార్యులు గారి వ్యాఖ్యానముందును, వావిళ్లవారు ప్రకటించిన మనుచరిత్రమందలి శ్రీ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యానముందును “రెంటికిం జెడిస లేవడ వారు నె నీరజేక్షణ” అను పద్యవ్యాఖ్యాన సందర్భమునఁ జాకలివానికగయే యుదాహరింపఁబడినది. ప్రానుకార గారి పండితుఁడు శ్రీ జూబారి అప్పయ్యపండితులు గూడ దీనినే పెట్కొనినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ పాపెతయొక్క యథార్థస్థితి చెరిసికొనుటకు నుపక రించు ప్రాచీన కవిప్రయోగము మనవాఙ్మయములో శ్రీ కంకరవరసింహ బ్రహ్మంగారు పెట్కొనినవిగాక మతియొకటి యున్నది. దానినిగూర్చి యింనుక ముచ్చటించును.

పాలకురికి సోమనాథుఁడు నన్నయలిక్కనల మధ్యకాలమున శ్రీ. క. ౧౧౬౦-౧౧౭౦ ప్రాంతమున జరిగినవాఁ డని పలువురు నిర్ణయదముగ నంగీరించి యున్నారు. ఈ సోమనాథుని కృతులలో ‘అనుభవ సారము’ అను చిన్న పద్యకావ్య మొకటి. ఆంధ్రపద్య రచనము నన్నయలిక్కనని నడిమికాలముం దొందిన క్రమపరిణామమును నుద్దింపఁదలంచువారి కీ ‘అనుభవ సారము’మిక్కిలి యుపకరింపజేయును. ఈ గ్రంథములో వైసామెతల సోమనాథుఁడు వాడియుండుటచేతను, నీ పెలేగింపఁతలం కొంధవాఙ్మయములో మొదట దీని నుదాహరించినది సోమనాథుని పద్యమే యని నా దృష్టికి గోచరించుటచేతను నిందుగూర్చి ౧౮౩౭ లో ప్రకటితమైన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు కుట్రతోన్నన సంచికలో నేను వ్రాసిన ‘పాలకురికి సోమనాథకవి- అనుభవసారము’ అను వ్యాసములో నిట్లు వ్రాసి యుంటిని. భారతిలో విచుర్యములు ప్రకటించిన

మావురు శేఖరులుగూడ నా పూర్వోక్తవ్యాసమును జదివియుండ రని తెలఁతును.

“సందర్భానుసారముగ జాతీయములగు లోలో బ్రులనుగూడ సోమనాథుఁ డీ గ్రంథమున నందఁడుఁ జొనినవాఁడు.

క. ‘మంబుని దుర్వ్యవసంబుల

‘మెంటుఁగఁ గీటర్థి పెంపునకుం గా
కుంటఁజెకు ధర్తి వాసల

రెంటికి పెతతాఁకి చెడ్డ లేవనిధిగిల్’ (చ. ౧౧౭)

ఈపద్యము ముద్రితప్రతిలో మన్నదున్నట్లు లాపగిదిని. వ్రాత్రప్రతులఁ బరిశోధించి సరియైన కనిపాకమును నుద్దింపఁబడియున్నది. లేవని కథఁగూర్చి మన విద్వాంసులలోఁ గొన్ని వివాదములొచ్చి. లేవడను చాకలివాడు బట్ట లుతుమండఁగా చెల్లన రాఁగా ననిని తెలివిలేమిదే నగుమమ్ము బట్టలను, నునికి లేపుకొడ్డున జాగ్రత్తపడిన బట్టలను రెండింటినీ గూడఁ బోఁగొట్టిగొనిన కథనుబట్టి వైసామెత యేర్పడిన దని కొందఱ యభిప్రాయము. లేవడను పాకము తప్పు నియు, ‘లేవణ’యని యుండరలేవనియు “శిం లేకఁ కారికాం చేత్తి తంఱం చేత్తి ప్రభాకరఁ, మండవ మూర్ధయంబేత్తి నోధయం చేత్తి లేవణ” అనుల్లోకములో ల్లోకవాక్యము, తంత్రవాక్యము రెండు నెఱుంగక చెడినట్లు చెప్పఁబడిన లేవణుఁడే వైసామెతఁ గారణగూతుఁ డనియు మఱికొందఱు తలఁపు. “రెంటి కిం జెడిసలేవడ వారు నె నీరజేక్షణ” అని పెద్దన మను చరిత్రమునందును, “రెండువో వాడిన లేవనిరీతి, నుండ బాలకు నిన్ను వోరంతప్రాద్దు”అని గోరన పారిశ్రం ద్రోపాఖ్యానములోను నీసామెత యుదాహరింపఁబడి నది. నీ పెలేగింపఁతలం కొంధ వాఙ్మయములో నిది మన సోమనాథుని యనుభవసారమునందే మొదట నుదాహరింపఁబడినది. “వాసల రెంటికి పెతతాఁకి చెడిన లేవనిధిగిల్” అనుతో ‘వాసల’ అనుదానికి సరియైన కనిపాకము ‘వాసలు’ లేక ‘తానలు’ (చాకిరానలు) అయియుండునని నా యభిప్రాయము. వ్రాత్రప్రతులం బట్టి సరియైన పాకము నిర్ణయించినతో దీనినిగూర్చిన వివాదము పరిష్కరించు రాఁగలదు.”

అనుభవపారములొక గణాధ్యక్షుని వితివృత్తి
మేదియు లేదు. గురుమహిమ, భక్తిస్వరూపము, భక్త
లక్షణము మున్నగు విషయములగుఱి తాను గ్రంథ
ముఖమునను, భక్తజనములచలనను గని వినిన యనుభవము
లను పోషవాఘుఁ డిందు వర్ణించెను. పూర్వోక్త
పద్యము భక్తిస్వరూపవర్ణన సందర్భములొనెడిది. పరియగు
సింద్రియనిగ్రహము లేక యొకవంక విషయముఖవిము
ఖత్వమునకు, మఱియొకవంక శివభక్త్యానందోన్ముఖత్వ
మునకుఁ దివురు భక్తునిఁగూర్చి పూర్వోక్తపద్యము
చెప్పఁబడినట్లు గాన్పించును.

“ఎవఁతాఁకి చెడిన” అనుటలోని గీతగీసిన విశేష
పదము, ‘వాసల’పదమునకు సరియైన కవిపాఠము
తెలిసినచో నీసా మెరియొక్క యథార్థస్వరూపమును
గుర్తించుటకు బుద్ధిమంతులగు విమర్శకులకు మిక్కిలి
తోడ్పడఁగలదు. ‘వాస’ శబ్దము సంస్కృతమున
సకారాంతవపుంసకలింగియ; ‘విస్త్రము’ అనునర్థమునఁ
గలదు. దానికిఁ బ్రగమైకవచనము వాసస్సు, వాసము
అనియు, బహువచనము వాసస్సులు, వాసములు
అనియు నేర్పడును (ఇది దాహరణము; గ్రాసవాసములు).
కావున ‘వాసలు’ అను రూపము వస్త్రము లకవర్థమున
నుపయోగింపఁదగదు. వ్రాత ప్రతులలో ‘వాసల’

లేక ‘వాసలు’ అనియే యున్నచో వట్టి రూపమును
పోషవాఘుఁడు వస్త్రములు (బట్టలు) అను
నర్థముననే యుపయోగించెనేమో యని విచారించఁ
దగును. ‘వంటు’ శబ్దము ‘అనుబంధము’ అను నర్థ
మున శబ్దరత్నాకరమున నేరియవిశేష్యముగా మద్రా
సారంపఁబడినది. కాని ‘అనుకూలించు’ అనునర్థమున
దానిని గ్రహీతాపదముగఁ గూడ నుపయోగింపఁదగు
నేమో? అట్లయినచోఁ దైపద్యమందలి “వంటుని
దుర్వ్యవసంబుల” అనుచో అనుకూలించని (హితముకాని)
యింద్రియకర్మఫలంబు లని యర్థము చేయవచ్చును.
‘వెంటకు’ అను ముద్రితపాఠమునకు సరియైన కవిపాఠ
ము ‘వెంటకు’ అని ధైయేయండును. ‘వెంట’ యనఁగా
ప్రాప్తు, అతిశయము నని యర్థము చెప్పఁదగును. కావునఁ
దైపద్యమందలి యుపమేయమునకు, ఇంద్రియములను
లెప్పుగా నిగ్రహింపఁ జాలని భక్తుఁ డొకవంక వాయు
ద్రుతునుఖానుభవచాతిశయమునకు, మఱియొకవంక శివ
భక్త్యానందచాతిశయమునకు రెంటికిని గూడఁ గొఱగా
చెడునని భావార్థము చెప్పవచ్చును. ఈ యుపపత్తి
లతో బుద్ధిమంతులు పోషవాఘుని ప్రయోగము నను
సరించి పై తెలుగు సా మెరియొక్క యథార్థ
స్వరూపమును నిర్ణయింతురుగాక!

నారదుడు - కర్తవ్యలము

= శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావు =

పురాణాల్లో పనిశ్రమైన హిందూ దేవతల్ని insult చేశారు. హిందువులు ఏ దేవతల్ని తమ దేవుళ్లగా పూజించుకొంటున్నారో ఆ దేవతలు పురాణాల్లో వర్ణిస్తారన్నాగా కనబడుతున్నాడు. పురాణాల్లో బంధ బూరు లున్నవనీ, అవి హిందూ మతస్థులకి ఆచరణానకరం అనీ, వాటిని నిర్మూలించాలనీ నే నీరోజున అంటూంటే సవాళిఫలా, నుదంతాతల అభిప్రాయాలకు వారసులుగా నన్ను యువకులూ వారిని బ్రహ్మాండమైన వ్యతిరేక ప్రచారం చేయడానికి బయలుదేరితే నాకేం విచారంలేదు. పురాణాలనివ అభిమానంవున్న ప్రతివాడూ మన పనిశ్రమైన దేవతల నూనాభిమానాల్ని రక్షించటానికి బయల్దేరాల్సి..." అని 'పురాణాలను పూజిస్తారా' అన్న చాటసంలో ఒకరు తీర్మానం చేశారు. ఇది అతిసాహసమైన ప్రాత. "దేవతల మానాభిమానాల్ని రక్షించటానికి బయల్దేరడం" ఎట్లు సాగ్యమాకుండా ప్రోత్సహింశము. గ్రంథస్థమైయున్న మహాపురుషుల పాత్రలను మానవుడు సంస్కరించే ప్రాసకొనుటే తోసాగ్యపడదు. పురాణేతిహాసాలు నిలిపివేసే మహాబుద్ధిపుంగవులకన్న మనం మేధావంతుల మనుకొని వారిలోపాలు దిద్దితీర్చుటకు బయల్దేరుట అక్షం రేవ్యము, ప్రమాదకరము అయిన లక్షణము.

మన పురాణాలు కాశ్యప్రవాసంలో కొట్టుకొని పోతుంటే వేలకొలది యేండ్లు ఆదర్శప్రాయంగా నన్ను ఉత్తమ గ్రంథాలు. శ్రీ. పూ. ఎవ శతాబ్దం నుండి భారతీయ విజ్ఞానాన్ని ఆగగక్రొవ్వుచానున్న దృఢసంకల్పంతో అనేక మతములవారు, బాతులవారు దానిపై కాడి చేశారు. దేవాలయాలను నిలిపివేయు లనీ, దేవతావిగ్రహాలను ధ్వంసం చెయ్యాలనీ అనేకులు ప్రబలప్రయత్నాలు చేశారు. అట్టి ముష్కరుల దుష్టత్రానికి కొన్ని దేవాలయాలు గలిగావించబడకపోలేదు; దేవతావిగ్రహాల నలంకరించియున్న కజ్ర వైయాకర్ణ మరకత రత్నాది ఖచిత వస్తువులంకారాలు

ఆవహరింపబడకపోలేదు. కాని, ఆధ్యాత్మిక సంపన్నులకు మహారథశ్శాలులు రుద్దిపించిన యంత్ర మహాత్వంచేత కానీ, జగన్నాథం, సింహాచలం, తిరుపతి, రామేశ్వరం మొదలగు పుణ్యక్షేత్రాలు యాత్రికసమూహాలకు నేటికిని అత్యంతదర్శనీయంగానే ఉన్నాయి. అది భారతీయసంస్కృతి. అట్టి భారతీయ సంస్కృతిని ఆవహరింపవలయుకొన్నవా రెవరై వాసనో ముఖ్యంగా ఆత్మశోధనా చేసుకొని తమ పాత్రక యోచించుకొనవలసిఉంది.

పురాణాలకు బహువిధ ప్రయోజన ముంది. మానవునియందు నుష్టంగా నున్న శక్తిసామర్థ్యాలను యశస్వగా మానవుడు పెంపొందించుకొనగల విధానం విధించి దోకటి. యాశక్తివహులలో మానవజాతి యొక్క సర్వాశక్త్యైక్య మెరిసిందే దోకటి. భూమిలో మానవజాతియే జనించిఉండకపోలే భూతలం ఇట్లుండేది కాదు. ఈ మహోన్నత సౌధాలు, రమ్యతరారామాలు, ఇంపుల నింపు బాటలు, సంకుల యంత్రాలు నేటివరే తరసాభ్యానికి తోడ్పడి యుండవు. మానవుడే భూలోకంలో లేకపోలే భూతలం సంక్షిప్త కాంతారముమై నీభిత్వంగా ఉండేది. మృగ ప్రశ్యానులు ఆ నీభిత్వాన్ని ఉపసంహరించి పొందరాగిన్ని వెలకొల్పలేకపోయేరి.

మిలే, సమస్తజీవులలో మానవునకే ప్రాధాన్యం, శిష్టత్వం ఎట్లలరద్దామో విచారణీయును. మానవాభ్యున్నతికి మూలమైనది ఆకాశం, లక్ష్యం, సాధనం, విశ్వాసము. విహింకంన్న చాంఛనీయమైనది, ప్రాసణీయమైనది వేరొందు కలదని నుద్రించినది మానవుడొక్కడే. వివిధస్వామభివాలను సంకలనంచేసుకొని, తనలో ప్రకృతి ప్రవృత్తియను విధానాలు గమనిస్తూ స్వాభ్యుదయకరమగు ఉత్తమపథాలు నిర్మించుకొన్నది మానవుడొక్కడే! అట్టిసందర్భంలో ఒక ఆకాశం నీజం మానవునిలో అంకురించింది. అది వృక్షమై,

చిగిర్చి ఉత్తమలక్ష్యపుష్పిని వికసించజేసింది. ఆ కుడుడు సౌరభానుదానదానభూతి కర్వ్యుడు దోషణసాధన మధనము. తద్వ్యాసమునకు విశ్వాస బల మగల్గెను. విశ్వాసబలం కూర్చేది మతామృత పానము. కాబట్టి విశ్వాసమే లక్ష్యునికి ప్రాతిపదిక. విశ్వాసం ప్రతిపదికవుతుంది అవసరమే. ఆత్మవిశ్వాసము, బంధుమిత్రులలో విశ్వాసము, సంఘంలో విశ్వాసము, సమస్త చరాచరసృష్టికిని హేతుభూతమైన క్షేత్రగ్రహలకు మరక్షింకగా ఆనంతకాలంలో నేకుత్తుకొన్న విశ్వకర్తులలో విశ్వాసము-ఎట్టి విశ్వాసమైనా మానవున కత్యవసరము.

అట్టి విశ్వాసమే శీఘ్రవిజయము, సకల సృష్టకు చుక్కానిలేని నానకల మనవుడి తీరిక పాగంలో కొట్టుకొనిపోతాడు. విశ్వాసబలం శీఘ్రవిజయగానే సాధన మహాగ్రహ మౌతుంది. సాధనము కృతించగానే ఉత్తమలక్ష్యపుష్పిని సుక్ష్మించిపోతాయి; ఆ కాంక్షావృక్షం ఎండిపోతుంది. అంతేకాక, విశ్వాసబలం శీఘ్రవిజయగానే జీవిత పెద్దునికొక కాంక్ష కల్గిస్తుంది. ఆ కాంక్షావృక్షంతో లక్ష్యం ఆహ్వానితమై తుదకు అద్విగ్రహ మౌతుంది. ఇక, మృగపక్ష్యాదులలో పాటు మానవజాతివలె ప్రత్యేకవిశేషక కోల్పోయి, అజ్ఞానాంధకారావృతమై, స్వకల్పిత నాగరికతా సౌధ గ్యంపమును నివ్వకపోయిపో నాలోకించరలిన సుర్మి మానవునికి ప్రాప్తిస్తుంది.

విశ్వాసాన్ని భాగ్యవేత్తలో దీక్షింపబడింది భౌతికవిజ్ఞానము, భౌతికవిజ్ఞానంచే సంస్కరించబడిన పాశ్చాత్య నాగరికత వ్యాప్తిచే మన మతాచారాలలోను, ప్రాచీనసంప్రదాయాలలోను సమృద్ధం పోతుంది. ఏమియుమైనా సహేతుకంగా వివరింపబడిలేనేకాని అంగీకృత మౌతులేదు. కాని, మతరూపంలో ప్రచారమౌతున్న సంప్రదాయాల వైజ్ఞానికవివక్ష కనుగొనడానికి ప్రయత్నించేవారికి భౌతికతాస్థలలో పరిగెత్తిన ముందాలి. యవకులకు, సామాన్యజనానికి అంతటి జ్ఞానముండదానికి అవకాశంలేదు. అల్పజ్ఞానం గలవారికి ప్రాచీనమే నిరర్థకంగా గోచరిస్తుంది. అంతటితో దానిపై నిరాదరణభావం జనిస్తుంది. నిరాదరణ

భావంతో అవిశ్వాసం పెరుగుతుంది. ఇట్లు, సాగ్రజ్ఞానాన్లకు అవకాశంలేని సామాన్యులు తమ తలకు మించిన పని తల పెట్టి, సాధించలేక, విసిగి, విశ్వాసహీనులవుతున్నారు. స్వాధ్యక్షరహితమైన స్వకానభవమే దాని ఫలితము.

ఇట్టి విషమస్థితిలో తరలోపాయ మొక్కటే గలదు. విశ్వాసం అమితరచాపము లేవనితైలి; నమ్మక మనే చుక్కానిని చేపట్టాలి; జీవితార్థవంశో శీవ నాకను చాంచల్యభావము ప్రవేశితం కానీయక ఉత్తమ లక్ష్యతీరములుగా నడిపించాలి. అప్పుడు నైరాశ్య చాతావరణం నిర్మల మౌతుంది.

మన పురాణేతిహాసాలలో సుప్రసిద్ధమైన భావార్థం గ్రహించివచ్చుచే మన జీవనాకలను యథేచ్ఛగా, సరళంగా, నిరాటంకంగా నడిపించడానికి సాగ్య మౌతుంది. పాండిత్య శ్రీపురుషులను కృత్యులుగా భావించవలసిన అవసరంలేదు. మహత్తరమైన అభిప్రాయాలను పారంపర్యంగాను, విమర్శింకంగాను మానవుల కందితేమిదానికై మహర్షులు వాటికి మూర్తిమత్వమిచ్చి లేవదాపతులుగా చిత్రించా రని మనం భావించవచ్చును. భూలోకకర్మకులను విమర్శించిన ప్రమాదాలతో పాపాణికపాత్రలను విమర్శించినప్పుడు వాటి చర్యలు, నడవడి ఆసందర్భంగా గోచరించవచ్చును. కాని ఆ విధానమే ఘోరమైన పాపపాటు.

పాశ్చాత్య నాగరికత వ్యాపారాంచిత సామాన్యులను జరించిన సంప్రదాయ తృణీకరణభావానికి సామాన్యంగా వ్యాప్తమయిన్న భౌతికవిజ్ఞానాభిప్రాయాలు రోవాద మౌతున్నాయి. కాని, భౌతికవిజ్ఞానాన్ని కొంతవరకైనా అవగాహన చేసుకొనకుండా ప్రాచీనాన్ని విమర్శించుచుండుట దీనికి మూలకారణము. ఏభౌతికవిజ్ఞానం మానవవిశ్వాసాన్ని చరించజేసినట్లు కనిపిస్తున్నదో, ఏభౌతికవిజ్ఞానం జనసామాన్యంలో సంప్రదాయ తృణీకరణ భావోత్పత్తికి మూలకారణంగా తోచబడుచున్నదో, ఏభౌతికవిజ్ఞానం మరితైజ్ఞానికి హేతువుగా భావించబడుచున్నదో ఆ భౌతికవిజ్ఞానసాహిత్యం చేతిలో మన పురాణేతిహా

పాలను కూలకడంగా సమీక్షించినప్పుడు వాటి ప్రాకారములూ గోచరిస్తుంది.

పురాణపురుషులు తేలికత్య మానోపింపబడిన ఉత్తమాధిపత్యా లన్న భావంతో ఇక్కడ వారద పాలను విమర్శిస్తారు.

జగత్తును మూడుభాగాలుగా విభజింపవచ్చును: యావద్విశ్వములో నున్న జడద్రవ్య మొక భాగము— కొండలు, నదులు, ఏడాదులు, గ్రహాలు, నక్షత్రాలు, వెయ్యలాలు (Nebulae) మొదలైనవి; భూలోకంలో నున్న మానవాదితీవులు రెండవ భాగము; మానవా తీతమైన ఇతర జీవసంఘాలు— దేవతలు, దానవులు మొదలైనవారు— మూడవ భాగము. జడద్రవ్యలోకానికి వర్తించు ప్రధానమూల మొకటి అంగ్లయవిజ్ఞాని మ్యాటరుచే ప్రతిపాదించబడింది: “ప్రతియొక్క క్రియ క్షుణ్ణ సమావయవము, వ్యతిరేకమును అను ప్రతికూలము ఉండును; లేక రెండు వస్తువులయొక్క ఆన్యోన్యక్రియలు సమావయవము, వ్యతిరేకముగను ఉండును.” ఈమూలం లో రెండు వస్తువుల ఆన్యోన్యవంబంబం నిర్వచించ బడింది. ఒకవల్లమీద పుస్తకమున్నట్లైతే ఆపుస్తకం బల్లమీద ఒత్తిడి కలిగిస్తుంది. ఆ ఒత్తిడికి సమావయవము, వ్యతిరేకమును అయిన ఒత్తిడి పుస్తకంపై బల్ల కలిగి ఉంది. లేదనియడం రెండు వస్తువులూ తటస్థంగా, నిశ్చలంగా ఉండలేవు. బల్లయొక్క ఒత్తిడి అధికమైతే పుస్తకం పై కనిగిపోవాలి; పుస్తకంయొక్క ఒత్తిడి సాపేక్షంగా అధికమైతే బల్ల అగగిపోవాలి. ఆ రెండును సంధింపచేయు లేదు. అది మన ద్రవ్యవ్యవస్థ వము. కాబట్టి ఆవస్తువుల ఆన్యోన్యప్రవృత్తులు, లేక కర్మలు సమావయవము, వ్యతిరేకంగాను ఉన్నాయి. జగత్తులో నున్న సమస్త జడద్రవ్యానికి ఈ మూలం వర్తిస్తుంది. ఇది భౌతికవిజ్ఞానంలోనిది.

అన్యబలప్రేరణం లేనిచే జడములు స్థానచలనం పొందలేవు. వాటికి స్వప్రవృత్తి లేదు. కాని, జలము ప్రసవంలోని తీవులను ఇచ్చాపాపాత్ర్యముంది. సామాన్యంగా తమ ఇచ్చాపాపారం ప్రవర్తించగల సహజగుణం తీవులకున్నది. వారు కర్మ బాధవిస్తూ ఉంటారు. అవి సర్వకర్మలు కావచ్చును, దుష్కర్మలు కావచ్చును. కర్మాచరణమప్పుడు ప్రకృతికర్మ లతో సంఘర్షణం జరుగుతుంది, తోడి మానవులతో సంఘర్షణం సంభవిస్తుంది, జడద్రవ్యంతో సంఘర్షణం వాటిల్లుతుంది. ప్రకృతికర్మలు, తోడితీవులు, జడద్రవ్యం కూడా మానవునికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించడం జరుగుతుంది. కాబట్టి, తీవులను తమకర్మావధిసం తప్పకుండా ఆధునిక విజ్ఞానవృత్తిలో ప్రేరేపించి సమంజసంగానే ఉంది. కర్మవిజ్ఞానంతో విశ్వవిషయ మనే ఆధిపత్యా మేర్పడుతుంది. ఈకర్మవిజ్ఞానంతో సమస్త జీవలోకానికి వర్తించు మూలక మూలముంది.

అయితే, మూడవ భాగానికి చెందిన దేవతావ వాదిచేతదీవుల మాత్రమే అది ప్రవృత్తి, కర్మానుభవం వారికై వా తప్పవని నీయించడానికి, ఆభావానికి వైరవ్యమానోంది, మూర్ఖత్వ మిచ్చి, ‘వారద’ డను పేరు పెట్టివల్లు కనిపిస్తున్నది. కేవల నిరామాయణుడు, విద్వంసుడు, మాధురీయుడు అయిన భగవంతుడు తప్ప ఇతర దేవత లెవరికై వా వారి కర్మానుభవం, కర్మ యొక్క ప్రతిఫలం తప్పవని నిరూపించుటకే వారద మూల ప్రకృతివల విజ్ఞులై మూలకమూలము, కర్మ మూలము, వారదమూలము— ఈమూడును క్రమంగా జడద్రవ్యమువన, భూలోకతీవులను, అంతర విశిష్టమైన మరాసరులను వర్తించకతప్పవని తెలియజేయడానికి వారదుడు పారాలోచనముగా చిత్రించుకొన్నాడా అనిపిస్తుంది. భూలోకతీవులకే చెందు కర్మవిజ్ఞానము వారదమాత్రం సార్వత్రికము (universal) గా చేయబడిన ట్లుంది. తద్వినా మలోచితము.

సామాన్యంగా వారదుని పేరు వినిపించుడరు. వారదునకు ‘కలహాస్రియము’, ‘కలహాలోక్’ అని ఉపనామము లున్నాయి. ఇద్దరు వ్యక్తులనున్న కలహా గీజు వాటడమే వారదునిపని. అయిన కలహంపడు. కాని, అగీజు విగిచ్చి, తప్పిస్తే అయంచానంద ముండు తాడు. అది ఫలిస్తే ఆఫలా లాగింది సంకల్పజ్ఞతాడు. వారదుడు బ్రహ్మమానసపుత్రుడు. పుట్టిస్తే యొక్క ఒక ప్రధానాంశ. అయిన, నిర్వోపవాస.

సామాన్యంగా వారదుని పేరు వినిపించుడరు. వారదునకు ‘కలహాస్రియము’, ‘కలహాలోక్’ అని ఉపనామము లున్నాయి. ఇద్దరు వ్యక్తులనున్న కలహా గీజు వాటడమే వారదునిపని. అయిన కలహంపడు. కాని, అగీజు విగిచ్చి, తప్పిస్తే అయంచానంద ముండు తాడు. అది ఫలిస్తే ఆఫలా లాగింది సంకల్పజ్ఞతాడు. వారదుడు బ్రహ్మమానసపుత్రుడు. పుట్టిస్తే యొక్క ఒక ప్రధానాంశ. అయిన, నిర్వోపవాస.

భరీరపోషణను అప్పుపొనాడునుగాని, ఎట్టి ఆహారం గాని ఆయన కక్కర లేదు — కలహాద్యక్షఫలాలతప్ప, ఆయన శౌక నిలయ మున్నట్లు లేదు; ఆయన శ్రీలోక సంచారి. యానద్విక్యంలో ఆయన పరిత్ర పాదతా దనంతో పూతంగాని స్థలం అంశకమైనా లేదు. ఆయన నిత్యసంచారి, ఇత్యవ్యాసీ. ఆయనసంచా గానికి వాహనాలు అనవసరంలేదు; బాటలు అగత్యం లేదు. ఆకాశమాగ్ధంలో మనోమేగంతో కావలసిన ప్రశోభానికి కమలకృపాబలులో పోగల భావరి. దేవదాన పులే కాదు, సృష్టిస్థితియకారకులకు త్రిమాత్రులు వైతం నారదుని గౌరవిస్తారు; నారదు డెంతే భయ పడితాడు.

అయితే, నారదు డెట్టి సంచర్యంలో శోక్యం కలుగజేసికొనగలడు? ఎంత కలహాప్రియు డైనప్పటికి ఏ ఇద్దరు కృత్తులైనా కలహించేట్లు చేయగలడా? లేదు. ఆయన ప్రశోభించగల స్థలంలో కొన్ని పరిస్థితు లేర్పడిఉండాలి, అందులోనున్న కృత్తులందు అహం కారము, అహంభావము, మాత్సర్యము పెచ్చునిూరి ఉండాలి. అప్పు డక్కడకు నారదుడు పరుగెత్తుకొని పోయి కలహం కల్పించి వాటిని నిర్మూరిస్తాడు. నార దుని చరిత్రవల్ల ఒక్కరిమయం సృష్టమౌతుంది. నార దుని మధ్యగమనంయూలంగా దేవదానపులలో వైతం ఒకరిని అనమానించవలసినవారే అనమాన మొందు తారు; ఒకరిని భిన్న పరచబోయినవారే భిన్ను లౌతారు. ఎంత ఉద్దేశంతో అహంకారం జనించి ప్రసరిస్తుందో అంత ఉద్దేశంతోనే అది నిర్మూలించబడాలి. అది నారదునిమూలంగా క్లిప్తుంది. దేవతలకైనా కర్మాను భవం అయితీరవలసినదే. ఆ కర్మానుభవానికి పూర్వం నారదుడు అచ్యోటికి పోయి తగిన ఏర్పాటు చేసేటట్లు మన కుపాఖ్యానాలలో కనిపిస్తుంది. మానవులకన్న ఉత్తమశత్రులు కాబట్టి వారిలో వైరం మానసికంగా జనించివా చాలును, ప్రతిఫలమధవం తప్పదు.

దానికి తార్కాణంగా శ్రీ కృష్ణకులభార మును పేర్కొనవచ్చును.

సత్యభామ శ్రీకృష్ణుని ముద్దులభార్య. ఆమె అతిగర్భ, మాత్సర్యతూరిత, కలుగుగట్టిన అహం

కారము. దుక్కిణి పరమశత్రుతర; లోకానికి ఆదర్శ ప్రాయముగా నన్న సతీమణి. ఆమెపై సత్యభామ కపరిమితమైన ఈర్ష్య వృత్తులేవియును దుక్కిణిహిడకన్న తనపై శ్రీకృష్ణునికి అపారమైన ప్రేమగలదని లోకానికి ప్రదర్శించి, తమూలంగా దుక్కిణిని అనమానిస్తామని సత్యభామకు కోరికపుట్టింది. మానసికంగా ఆమె కర్మ మాచరించింది; ప్రతికర్మ అవధించిరికాలి. నారదుడు సత్యభామతాడు. భర్తృవాసవ్రత మాచరించి భర్తను దానమిస్తే ఆమెపై భర్తమన్న ప్రేమ, భర్తపై ఆమె మన్న అధికారము లోకానికి పెట్టి దొంగలనని చెప్పి భర్తృవాస వ్రతాచరణానికి సత్యభామకు నారదుడు పురికొల్పుతాడు. ఆమె భవాభ్యు. తన భర్తను తూచగల పాటి భవ మామెవద్ద లేకపోలేదు. శ్రీకృష్ణు డేమాత్రం బగవుంటాడు? ఇట్టి భవమరాగత. దానికిని తగిన ప్రతిక్రియ జరగాలి. భర్తఅంగీకారంతో సత్యభామ వ్రత మాచరిస్తుంది. ఇక కులభారం. ఎంతభవం వేసినా, ఎన్ని సాములు వేసినా శ్రీకృష్ణుని తూచలేవు. ఆమె భవం వ్యర్థ మైపోయింది. భవగర్వ ముపసంపారించ బడింది.

సత్యభామ నిర్విజ్ఞురాలయింది. భర్తను తిరిగి సంగ్రహించే ఉపాయం చెప్పమని నారదుని ప్రార్థి చింది. ఆకార్య మొక్క దుక్కిణికి సాధ్య మౌతుందని చల్లగా చెప్తాడు. దుక్కిణిని వేడుకొనుటకన్న తరణో పాయం లేదంటాడు. సత్యభామకు అంతకన్న అత మానం లేదు. అనవరతదవయై దుక్కిణికడ కేసి, తానొన ర్చిన ఆకార్య మెరిగించి భర్తకై నా బాధిమిముఖుని చెయమని అప్పిస్తుంది. ఏ అనమానం దుక్కిణికి చేదా మనుకొందో అది తనకే ప్రాప్తమయింది. తుదకు, దుక్కిణిపాదసేవ చేయు దుస్థితిమాడ సత్యభామకు సంభ విస్తుంది.

దుక్కిణి ఉదారహృదయ, భర్తృ సేవాపరాయణ. భర్తను పునః గ్రహించుటకన్న అనందప్రదమగు కార్య మేమిచ్చుది? ఒక్క కులసేవకంతో కులావందాన్ని త్రిప్పివేసింది; శ్రీకృష్ణుని పరిగ్రహించింది. దుక్కిణి కటాక్షంచేతనే సత్యభామ శ్రీకృష్ణుని చేరగలిగింది. సత్యభామకు కర్మానుభవం అయింది.

ఈకథలో నారదుడనే పాత్ర లేకపోలే కథ యథావిధి సాగగా? పానకుండనే చెప్పిరి. ప్రతిపీ ఆత్మసంఘర్షణం అనుక్షణముగా అనుభవిస్తూ ఉంటాడు. అట్టి సమయంలో కొద్దిగా యోచన బుద్ధిన్నమా తాయి. హృదయవత్స కనుగుణంగా మందిగాని, నెట్టిగాని ఎదిస్తూఉంటాయి. అహంకారప్రోద్బలం చేత భర్తృవానప్రతాపిప్రాయం సత్యభామహృదయంలో సహజంగా జనించిఉండవచ్చును. అని వార్యమైన ప్రక్రియాపథకమోగమే ఈ కథావాన్ని అమెలో ప్రవేశపెట్టి ఉండవచ్చును. కాబట్టి నారదుడొక వ్యక్తియై యుండవక్కరలేదు. కర్మానుభవ మాత్రంయొక్క వ్యాపారంచేరినే ఈకథ ఇట్లు పరిణామ మొందవచ్చును.

ఈ దృశ్యంలో పురాణాల నాలోకించినందులకు బాధమేకాని వస్తుంటేను. మానవాభ్యున్నతి మాన

వులవగమించు క్షణాల కనుగుణంగా ఉంటుంది. ప్రాచీనభావాలని పోషించే సంఘంలో అలజడి కనిపించినందులకు మానవాభివృద్ధికి వేరుప్రయోజనంలేదు. ఇదవిధమని నిర్ణయించలేని విషయములపై వ్యాఖ్యాన మొనర్చివచ్చును అది అశబ్ద సమూహ్య దయకరంగావైవా ఉండాలి. కర్మవతికర్మల తొల్యమును ప్రత్యక్షజనకంగా నిరూపించి, సంఘ పురోభివృద్ధికి తోడ్పడువిధంగా ప్రకర్తించమని మానవుని హెచ్చరించవచ్చును, సామాన్యంగా ఆ హెచ్చరికను త్రోసిపుచ్చలేదు. మానవాతీతులైన జీవులకే కర్మానుభవం తప్పవన్నవిషయం వారదహుతేన వ్యక్త మాయన్నప్పుడు మానవునియొక్క పరినితర, అశక్తత వృద్ధిమూలకు పంచేసాం లేదు. తత్కాలంగా మానవుడు ఋణమార్గ మకలంబించుటకు హృదయ పూర్వకంగా ప్రయత్నిస్తాడు. అదేకదా వాంఛనీయము!

విచికిత్స

శ్రీ ప్రయాగ
కోదండరామ శాస్త్రి

౧

క్రిలపించితి భూనభోభ్యంతరమ్ము
మారుమోగగఁ జరిసిన మధురగీతి;
అలకించితి మాశ్శోగునట్టి దెవల
నిచుకే సానుభూతి విన్పించు ననుచు.

౨

చిలుకపలుకులవలె నాదు పలుకు లెల్ల
మతియు మతియును బలకగఁబడియె; గాని
అక్కటా, ఒక్కదెనయు మదాశయమున
నులికినదిలేదా, లేదు మార్వలికినదియు.

౩

సుముఖమై శోచు దిక్కుల చూపుటందు
ఇంగితజ్ఞత కనిపించునేమొ యనియు,
అశ్రువుల ధాయలైన దారాడునేమొ
యని పరిభ్రాంతిమై నాకే లరసివాడ.

౪

ఇంగితజ్ఞత కవితాప్రవృత్తియందు,
దృగ్గలచ్ఛాయ లానందవృత్తియందు—
ఏమి భావుకలోక, మాహా—మదీయ
దీన పరిదేవవమున కిదే ఫలమ్ము!

౫

పదపద పరిక్రమై యొక పండితుండు
తెంచినాడట! భావసూత్రికల నెల్ల;
వస్తుమాత్రైకమతి నొక సామరుండు
ఎంచినాడట! శబ్దార్థ మిచ్చకొలది.

చా మంతులు

ఆంధ్ర జీవిత సారస్వత సంబంధము

శ్రీ వంగోలు వెంకటరంగయ్య =

శ్రీ కళాప్రవృత్తి కట్టమంచి రామలింగాచార్యులు రచించిన కవిత్వశాస్త్ర విచారమునకు
“కవిత్వ వేదీయాల నడవడిక సూచకము” అను కీర్తికక్రింద ఇట్లు వ్రాసియున్నారు: 1

“హిస్సాత్మ్యులయొక్కయు, హింసాత్మకమగు మనయొక్కయు శృంగారవాక్యములలో శారతమ్యునివలె
ర్యచిచే చేరించి కవిత్వవిషయమందే కావున మఱి కాలదేశముల పీఠాంతరములయిన జనల తీవ్రము, కుసు, కృతు
లమను నిత్యసంయోగ ముండంటి ఇంకను ప్రధానముయిన యంతయు, కావ్యము బాహ్యమాత్రము లగుట కొంత
కలుగు గాని సమగ్రముగ నిజము గాదు. ఎంత యాహింసాపూరితమైన వేమి? మన మృత్యుబద్ధులవారల భావముల
గతులు కొంతమఁగొంతమేరఁ దప్పక కావ్యవర్ణనయనఁ బ్రతిబింబింపకపోవు. కావ్యపరిశీలనము జక్కఁగఁ జేరి
మేని జనల నడవడి, చరిత్రము, తీవ్రమందును మోర్తిగా గోచరింపకపోవు.”

ఇట్టి యాశయమే యీ గ్రంథమున మఱియొకచోట కూడ 2 ఊడిచెప్పబడియున్నది.
అయితే యిట్టి సూచనల కుదాహరణము లిందు గుర్తించబడియుండలేదు. వాని నేర్పి
కూర్చుటకు పీఠికంటే దక్షు లుండరు.

ఆంధ్రజీవిత సారస్వతచార్యుల పద్యము లనేకములు ఆభాణకములుగను, చాటుపు
లుగను నున్నవి. శ్రీనాథుని కాలమున పల్నాటిసీమలో నొక పురోహితుని యింటితిరు
యిటు లుండినది: 3

“శో వంశ కొంపలోఁ బగుల త్రొక్కిడి మందము చూడరేణుల
పానీకంబుకంటె పసిబాంకకొనము విస్తరాకులు
చూసిన నడ్డలంకొ దలమమీన ముండలు కంటిమండలు
రాసెడు కట్టెలు...”

మఱియు నాసీమలో “వరియన్నము లేదు”; “వసుధేశుడైన దున్నును”; “శొన్నకలి,
జొన్నయంబలి, జొన్నన్నము, జొన్నపినరు, జొన్నలెరప్పకొ పన్నన్నము నున్న.” ఈవర్ణన
ములు జాతీయములుగ నున్నవి; అప్పటి యధాస్థితిజక్కగ దెలుపుచున్నవి. వీని ప్రామాణ్య
విచారము చచ్చినపుడు కవిజీవితమో, చాటునద్యరత్నావళియో గతియగుచున్నది.

1. ఆంధ్రయాదవికవితీ ప్రతి (1934) పుట 118; 1a. “కావ్యముల” అని యుండువా?; 2. పుట 162;
3. పీఠికలంకంపంతులుగారి ‘కవిజీవితములు’ (1917).

ప్రాణముగ చెలుగుకావ్యములు భాషాంతరీకరణములుగను, సంస్కృత గ్రంథానువాదములుగను ఉండుటచే వీనిలోని వర్ణనములు సాధారణముగ కవికాలపు దేశస్థితుల చెలుపుననుట కొంచెము సాహసముగ నుండగలదు. పూర్వగాథావలంబనములేనియట్లగవడు కళాపూర్ణోదయమును, హంసవింశతిపద్యకావ్యమును ఆశ్రయింపదగునుగాని హంసవింశతియందు గద్యపద్యములు గలవి దాదాపు తేయిన్నిమున్నూట తొంబదిఅయిదున్నను ఇందులోని విషయము లన్నియు ఆంధ్రదేశమునకును, ఆంధ్రులకును మాత్రమే నిరవశేషముగ సంబంధించిన వని చెప్పవలవికాదు. ఖోషశకర్మలు, చావప్రేదిద్యలు, ఆయుధనామములు, లేహ్యములు, తైలములు లోనగు వైద్యవిషయములు, కులపర్వతములు, మహానదులు, వేదవేదాంగములు, దివ్యదేశములు, పుష్కరిణులు, పరిత్రతిర్థములు ఇత్యాద్యభిలభాగత సంబంధివిషయము లనేకములు గలవు. వట్టి తెలుగుపేర్లుమాత్రము గల వగలు, సిండివంటలు, ధాన్యములు, చెట్లు లోనగునవియు గొన్ని గలవు. ఈ తెలుగు మాటల నాశ్రయించి యివి కేవలముగ చెలుగువారిచే యని నిర్ణయింప బూనుటయు సాహసముగనే యుండును. కళాపూర్ణోదయమును కేవలాంధ్ర జీవిత వృత్తము నే ప్రకటించుచున్నదని చెప్పవలవికాదు.

ఆంధ్రుల నాగరికతనుమాత్రము గూర్చిన గ్రంథములును అగవడవు. అయితే భావలో 'తెలుగుమీరి' పోవుట యను నొక చిత్రమగు నుడికారము గలదు. కఠింక కాంచనపల్లి కనకాంబగారు 'హంసవిజయ' నాటకమున "అందఱును బాగుగఁ దెనుఁగుమీరినారు" అని ప్రయోగించియున్నారు. నాటకము (నాగరికత) హెచ్చిపోవుచున్నదని తాత్పర్య మియుండునా? ఈ శబ్దార్థ మామహాకవయిత్రీకిని స్పష్టమయినటుల లేక "పరిశోధకు లీ తెనుఁగురీతి శబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి నేమని నిర్ణయించిరో" యనియు విశీర్ణజ్ఞుని యగు దామాజోలిగానిచే నడిగించినది. దీనివలన తెలుగువారికిని ఏక నాగరికత యుండిన దనియు, అది వృద్ధియగుచున్నదనియు భావము కాబోలును.

ఆంధ్రరాజుల అభిమానము పొందినవారికి వారు

"అందరింబు గొడుగు లవపంబు పేల్కట్ట-చామరములు జనిలికెంబుములును,
గంబట్టు భూమి కానికగాఁగఁ తెం-చెసఁగ..." 5

తేయుచుండిరి.

వారి పట్టణములలో ఒక్క 'రూకకు' "కష్టరభోగివంటకము కమ్మని గోధుమ పిండివంటయు" గుంపెడు పంచదారయును గ్రోత్రగఁ గాంచిన యాలనే పెనర్పవ్వను గొమ్ము నల్లనఁటిపండ్లును నాలుగు వైదు వంజులు" లప్పలతోడఁ గ్రొంతెరుగు" భోజనముఁ బెట్టు పూటకూటిం ద్దుండినవి.

వారి రాజధానిపట్టణములు “మహి కంఠహారతరళస్ఫూర్తి వివరించు”⁷ చుండినవి. మరియును “ఉడువిధి తిథిరావలంబియగు నంధ్రోద్వీకుమోసాల”⁸ పై గడియార గోపురములును లోకోపకృతి జేయుచుండినవి.

బడిలో ఓనమాలు దిద్దించుట, గుణితము పెట్టుట, పలకవ్రాయించుట, సారేపద్యముల జదివించుట, బాలరామాయణము జదివించుట ఇత్యాదులు అయ్యలరాజు నారాయణవివాటి పల్లెటూరిబడిచదువుగ నుండినవి. బడిదొంగయగు మొండిపిల్లవాడు “అయ్యవా రోనమాలు దిద్దుకొమ్మనినచోఁ గడుపునొప్పునుచు నేడ్చు” ను. గుణితము పెట్టరమ్మన్న “నంగుళి వ్రణ మాయె”ననును. “పలక వ్రాయుమటంచు బడి కెత్తుకొనిపోవ బలపలు లేదను”ను. “పుస్తకాల దాచు”. “నజ్జనకోల విరిచివైచు.”⁹ ఇంతకంటె పోకిరివాడు “అయ్యవారు నిద్రింపఁగా అచటఁ జింత్రేల్కొమ్మ వంచుక” అయ్యగారి “సిగను గట్టి విడిచి యులుకు.” ఆ నాటి తెలుగుబళ్లలో ఇట్టివారును ఉండిరి.

“అప్పిచ్చువాడు వైద్యుడు నెప్పుడు నడతెగక పాలు నేలును ద్వితాడుం జొప్పదిన యూరు”¹⁰ ఆంధ్రుని కాపురమునకు ఒప్పబడినది. “వరిపంటలేని యూరును దొరయుండుని యూరును”¹¹ వారు మెచ్చలేదు.

ప్రాయశఃముగ నాంధ్రబ్రాహ్మణపురుషులు “గన్నేరు పూజాయ కర మిచ్చ నిర్మామి మమఁగుచోవతి వింతెవిడిచి కట్టి”¹² “పసిడినాతచెరంగు మిరిమిచోప తెలంగు నరుణాంశు కోత్తరియమును” వైన ధరించుచుండిరి.¹³ భారతరామాయణములనాటి స్త్రీలవలె ఆంధ్ర స్త్రీలును క్రింది కొక చీరయు, దానిపైన నొక యుత్తరీయమును ధరించుచుండిరా యని విచారించిన అల్లసాని పెద్దనకాలమునకే స్త్రీల ‘యుత్తరీయము’¹⁴ పైట¹⁵కు పర్యాయపద మైనటు లున్నది.

నేడుకలును, ఉత్సవములును జరుగునప్పుడు ఇప్పటివలెనే నన్నయభట్టారకుని కాలమునాటివారును పందిళ్లు వేసుకొని, వానిని నానాధ్వజ నవ పల్లవరంభ స్తంభమాలాలంకృతములును,¹⁶ క్రముకకదళీస్తంభ సంభృతములును జేయుచుండిరి¹⁷ (ఈయలంకారములు సంస్కృతభారతమున నిప్పట్లున జెప్పబడలేదు).

పెండ్లి పేరంటములందు తెలుగువారి యాచారముల జేమకూర పెంకటకవి దాదాపు నన్నూరేండ్లక్రిందనే గ్రంథస్థములుగ బ్రకాశింపజేసియున్నాడు. “దేవతీనతిమణి దాను రుక్మిణీయు పెండ్లి పెద్దలై”¹⁸ అర్జునుని, సుభద్రను పెండ్లికొడుకు, పెండ్లికూతు జేసిరి. పేర

7. మమచరిత్ర 1-2; 7a. ప్రదాళిరామము; 7b. హంబిరికతి, ఆ 8-141. సజ్జనకోల=అయ్యగారి తెత్తము. సజ్జనమునగా ఎల్లపుడు సిద్ధముగ నుండునది యనియో, లేక బాలరను సజ్జనల జేయునదియనియో విచారించు నది; 8. మమచరిత్రము; 9. పూర్వోక్తము; 10. ప్రదాళిరామము; 11. మమచరిత్ర 8-92; 12. మమచరిత్ర 8-8; 13. మమచరిత్ర 8-49; 14. ఆదిపర్వము 6-4; 15. ఆదిపర్వము 7-202; 16. విజయవిలాసము ఆ. 8.

టాండు ధవళంబులు¹⁷ పాడుచు నలుగులు చెట్టిరి.¹⁸ బాపికము కట్టబడెను. 'మధు
 ఎర్కము'¹⁹ లొనగబడినది. పసిడిపల్లెములో²⁰ బదాబ్జములు²¹ కడిగి యెల్లునికి "కన్యధార
 వోసిరి." 'మంగళసూత్రము'²² కట్టబడెను. "చెయిమీఱగవలెజామి సీకని యెచ్చ
 రింపగా" కన్యాదకు లొంపొరులపై 'తలబ్రాలు'²³ బోసికొనిరి. 'నియ్యంపు'²⁴ మర్యాద
 వెలయ 'బువ్వన'²⁵ 'భోజనము' జరిగి "గంబూర మిండిన"²⁶ తాంబూలము లొనగ
 బడినది. తదనంతరము 'నాగవల్లి'²⁷ జరగినది. అంతట పెండ్లికూతురి నత్తవారింటి కంపకము
 తేయ నుండ "ఆడుబుట్టువు పుట్టింటి నొనపడును"²⁸ గాన ఆమె కొంచెము వికాసము
 తగ్గి యొక "తీరుగా నుండినది."²⁹ ఆడుపడుచులకు వివాహనందర్యములలో పుట్టింటివారు
 పనపుకుంకుమలకని ఆమెకు కొంత ధనమో, భూధనమో యిచ్చు ఆచారము కలదు. దీని
 ననుసరించి భీమభూపాలసుతులు "అనుగొ నయిదోడు"³⁰ దమయంతి ననువునపుడు నూలు
 గ్రామములు" పనపు కేచ్చిరి.³¹ (1) విడునాల్లును మఱులుచెండ్లి మహిమతో జరుగుచుండినది.
 ఇట్లు తెలుగువారి పెండ్లివేడుకలు కవులు వర్ణించిన విధమున ముగియగ "కొలము
 సామికి నప్పనగాంగఁ బండువెన్నెల బయలక"³² వేడుకగా భోజనములు జరుగుచుండినవి.
 "మినుకు మినుకు మటంచుఁ బ్రకాశమొందెడు ద్రువుఁ గనుగొంటి, యెల్లదె
 యరుంధతిఁ జూచితె" యంచు దత్తమీశవిశదతారలం గుఱుతు బల్కఁబడి జెప్పచు బోంట్లు
 తెల్పి తెల్పి వనితచేత గంటి ననిపించుచుండిరి.³³ మఱియు "కలవంటకములు బూరెలుఁ
 చేసెనోలలు బాపట్లు మండెగ లొబ్బట్లు వడలు కుడుములు సుకీయలుఁ గడియంపుటట్లు
 వెన్నప్పలు వడియంబు లప్పడాలుఁ బొంగరములు సొజ్జె బూరె తాగులు కేవ లుక్కెర
 లరిసెలుఁ జక్కిలములు ఖడ్జూర గోస్తపికదళికాసహకారఫలములు కొచ్చిరి పసస
 తోలలు తేనియలు జాన్నమీఁగడ లానవాలు పానకములు రసావల్లు పచ్చడులును
 నాజ్యమొలుపు బప్పులు కూరలనుపమాన్నముల"తో³⁴ ప్రజనెల్లి దనియింపజేయుచుండిరి.

ఇదానీంతనాంధ్రకవయిత్రి శ్రీమతి చిలుకపాటి సీతాంబగారు తమ 'పద్మసీరిణ
 యము'న వైనజెప్పిన పెండ్లివారి పదార్థములకంటె నెక్కుడుగ "పరమాన్న చిత్రాన్నా
 దుల" జేయింప నందఱును శ్రీవైష్ణవపారిభాషికమున 'సావడిరి.'³⁵

పెండ్లిభోజనము లిటు లుండ 'ప్రభుత్వైకాంతి'జెందిన రెడ్లు వర్షకాలములో "గురు
 గుండెంచలిఁచుమ్మిలేదగిరిసాకుం దింత్రిణిపల్లవోత్కరముం గూడ భారంటి నూనియల

17. ఇది యొకవిధమున గీతము. అవ్యకతీయము. ప్రబంధరాజవిజయ శంకశ్రీశర్వర విలాసము పుట
 204 చూడుడు (పాండ్ల రామకృష్ణయ్యగారి ప్రకటనము, కల్లూరు); 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25,
 26. (దీనిని పింగళి మారప నాకలి అన్నాడు) 27, 28. విజయవిలాసము ఆ 8; 29. కృంగారవైదిధము
 7-12 (ఈ పద్యమునకు పరియగు పార్వతైవదిశ్లోకమున్నట్లు కళాప్రభావ శంకటరాయశాస్త్రిలవారి సర్వ
 కవచ్యాఖ్యలో కనుపడలేదు); 29 (1) ధనధాన్యముల వరణముగా విచ్చుట గొప్పగాదు. ముక్కుతిమ్మన 'యర
 గుత్తుకవి' యట; 30. విజయవిలాసము; 31. విజయవిలాసము; 32. కళాభూర్ణోదయము 7-53; 33. పద్మసీ
 రిణియము ఆ. 8.

తోఁ గట్టావికట్టారుగోగిరము తెమ్ము"దురట. ³⁴ ఇది యాంధ్రదేశపు రెడ్ల భోజనమో, లేక శ్రీవిలుబుక్తూరువారి వాడుకభోజనమో?

ఆంధ్రుల క్రీడలు, వినోదములు, వస్త్రభరణములు, ఆహారవిహారములు, విద్యావిజ్ఞానములు ఇత్యాద్యనేకవిషయములు ఆంధ్రసర్వస్వ మనదగు హంసవింశతి కద్యకావ్యమున³⁵ నున్నవి. వాని నెల్ల నిం దుదాహరించుట గ్రంథవిస్తారవ్యాజమగును. అయినను పోతనామాత్యాదివరప్రసాదుల నుల్లంఘింప నలవిగాదు. అదుపిల్ల "పేర్చేర భామ్మల పెండ్లిండ్లు నేయుచు నబలలతోడ వియ్యంబులందు, గుత్తెనగూర్లును గొమరొప్ప వండించి చెలులకు తెట్టించు చెలువుమొఱసికికి బాలికలతోడ చలరేగి బంతులాడు" ³⁶ శుకబ్రహ్మము భావించిన సంస్కృత రుక్మిణీదేవి యాయాటల నేర్చినటుల లేదు. సర్వభాకేనలాంధ్రస్వమై చెల్లు కళాపూర్ణోదయమున మధులాలనయు "భామ్మపెండ్లిండ్లు గుత్తెనగూర్లు"గాక "అంచన గండ్లు పింపిభాలు కుచ్చిల్ గీరగింజ లోమనగ్గుంటల్ కనుమూసిగంతనలు కంబాలాట లోనైన భేలనమల్" మీఱగ బోంట్లతో³⁷ నలరినది.

మగబాలుకును కందుకక్రీడ³⁸ ప్రసిద్ధముగనే యున్నది. సంస్కృతభారతమున నున్న 'బీటా'యను అటను వాగను శాసనము కందుకక్రీడ యన్నాడు. బీటాయనునది 'బిళ్లంగోడు' అటగా నున్నది. పల్నాటిపీఠులు బొంగరము లాడిరి.³⁹ సారంగధరుడు పావురముల⁴⁰ నాడి యిడుమల తెదెను.

నయకుళలురు ఇంగిలీషువారు బారాళపల్లిపురువున క్రీ. శ. 1801 ప్రాంతముల తెలుగుజిల్లాలపై ప్రభుత్వము గడించిరి. గ్రామకరణముయొక్క విలువను వారు బహుశ్రీఘ్రముగ కనుగొని 1812 లో తేసిన 29 వ రెగ్యులేషనులో ప్రజయొక్క స్వత్వస్వామ్యములను, అన్ని రక్తించుటకు కరణ మను ఉద్యోగి అత్యవశ్యముగ కావలయునని తెలిపిరి. వారు తెలుపుట గొప్పగాదు. తెలుగువాడు తెలుగువారికొర కుపజేరించిన సమతికతకమున "కరణమును ననునరీంక విసంబంధం దిన్న తిండి వికటించుటమీ"యను హెచ్చరిక జేయబడియున్నది. బహుశః 'అమాత్య'బిరుదము వహించిన నియోగి తెలుగుకవు లందరును తెలుగునాటి కరణికసంబంధము గలవారమని యుక్తిర్హ కెందుదురు.

తెలుగుయులు లెందును అగపడరు. అగస్త్య నజనవారు లోబరుచుకొని తమ భాషావ్యాకృతియు, వైద్యమును ఆయన కంటగట్టిరి. వసిష్ఠవాల్మీకాదులు బౌద్ధరాహులు. శాపగ్రస్తులగు విశ్వామిత్రపుత్రులా మనకు? ఆంధ్రుడు చింతపడనక్కరలేదు. మహాత్ములు యుగేయుగే సంభవించుచుదురు. అయిననువందల సంవత్సరముల క్రింద తెలుగుమింట

34. ఆచార్యకూల్యధ 4-184; 35. అయ్యలరాజు వారాయగకవి విరచితము; 36. దశమస్కంధము పూర్వభాగము. 1686; 37. కళాపూర్ణోదయము 6-202; 38. భారతాదిపర్వము 5-206; 39. పల్నాటి పీఠచక్రము; 40. సారంగధరచక్రము.

నుదయించిన వేమనచుక్క స్ఫుటముగ వెలుగుచున్నది. వేది మొక యక్షరమైన రాని బ్రాహ్మణుడుండిన నుండునుగాని వేమనసూక్తముల నొక్కపాదమైన నెఱుగని తెలుగు మానిసి యుండడు. నిరుపకన్న మూఢనమయధ్వంసనమాన కీతి జొరమైన పాటకడను. ఆంధ్రమహావిద్యాపీఠ సేతలు శ్రీ రెడ్డిగారి పురస్కరముగ నొక అనంతకృష్ణశర్మను నియోగించి వేమనప్రపంచరిశీలన జేయించి ఆమహాసిద్ధయోగిని జ్ఞాపిక నుద్ధరించి శుద్ధప్రతి నొకదాని సిద్ధపరిపించుట తెలుగునకు గొప్ప సేవయై ఆంధ్రమూనివర్చిటి స్థాపనము సార్థకము కాగలదు. ఆంధ్రజాతి మత సాంఘిక వాణిజ్య వ్యవసాయాదుల కన్నిటిని ఇందుండి యుదాహరణముల గొననగును.

“ ఒరులొరకకు ధూమి జొర నెనుపారును-అరనిపటికి వశ్యు లయినవార
పాలవంటి కొలయు పన్ను తెట్టివారు-చాక్కెలుగరు కాపనారు వేమ ” 11

అను జ్ఞాపూనచనములం దీరిడు వ్యభాతి నభిమానించినా డందురు.

“ వాన లడ్డ గట్టి వల్లకాదుల దుర్ని - మును వడచెడి శ్రోత ముడ్డుగొట్టి
వైరు తెట్టిన పాల్కులు...”

ఆకాలమునగూడ నుండిరి. ఈయన రసవాద(బంగారుచేయుట)ప్రవీణులుగ నగ పడుచున్నాడు. రసవాదవిషయమై యెన్నియో యోగము లీయనచేరు గల పద్యములలో నున్నవి.

“ వెన్నెల నిలుచుండి వేపాకు పకవేసి-యడ్డవరపు రసము పండు తోసి
కరుగ రాగియు మట్టి కాంచవంబును...”

బహుసులభముగ నున్నది రాగిని బంగారుచేయుట. ఈ యోగము సిద్ధింపనియెకల “వేమన వేపాకును తెప్పెనుగాని అది తురకవేపాకో యింకొకజాతియో, ‘వెన్నెల నిలుచుండి’ యనెనుగాని అది పున్నమనాటి వెన్నెలయో బహుభాష్యమనాటి వెన్నెలయో, ఏమానపువెన్నెలయో ఇత్యాదిరహస్యముల నాయన బయలుపరుపలేదు. సిద్ధిక ఇట్టి పరమరహస్యము లన్నియు గురుముఖమున గ్రహింపవలెను గాని వేమన చెప్పిన యోగ మేమో నిజమే” యని వేమనదాసులు వాదించురు కాబోలు.

“ముక్కు తిమ్మన క్రూరపదావతిక దెగిన కొక్కరంపటికి” రామకృష్ణకవి “దుప్పి కొమ్ము పల్లెగా రచియించి”నట్లుండు చాటూక్తి నిజమగునో కాదోగాని, వేమనకాలమున ‘కర్రపం’యిండినవి. అట్లు గానిచో “తొరివాని కేల కర్రపండ్లు” అను వైరాగ్యమును జోధించియుండదు.

ఆంధ్రులలో చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థ ప్రసిద్ధముగ నున్నను గణపమాన్యమున కాపద సంభవించుండగ బ్రాహ్మణ, వెలమ, కుమ్మర, చాకలి, మంగలి, కరమల, మాలవార

41. వేమనపద్యములు అని సిద్ధాంతముజేయబడిన గ్రంథము లేకందున పద్యసంఖ్య నిర్ణయింపవలసికాదు.

లోకయాననమున⁴² గూర్చుండి భోజనముచేసి ఆపన్ని వారణమునకై యత్నించిరి. “ఇచ్చోట భుజించి రేణతార్యస్తులై⁴³ సామంతస్వపతులు చావకూడు” — వితాగ్రమున సంఘశక్తికి పూర్వపుటాంధ్రులు త్రోవచూసి రనుట కిది గ్రంథస్థ చారిత్రక నిదర్శనము కాగలదు.

రామాయణమున సీతకై వానరులు వెదకవలసిన నానాదేశములలో ఆంధ్రమును⁴⁴ చెప్పబడినది. ఆంధ్రుల యుద్ధకుశలతనుగూర్చిన ప్రసంగమున కవకాశము కలుగలేదు. మహాభారతయుద్ధమున పులిందబాహ్లికకుంకణ భోజాసీకంబులతో గూడ ఆంధ్రులును రాధేయునకు బ్రాహ్మణి.⁴⁵ ఆఘట్టముననే పాండ్యరా జొకడు పాండవులపక్షమున యుద్ధముచేసి యున్నాడు. ఈ పాండ్యుడు మలయధ్వజుడని చెప్పబడియున్నది. ఆంధ్రుల ధ్వజ మెట్టిదో చెప్పబడలేదు.⁴⁶ ఇప్పటికైన ఆంధ్రుల కొక ధ్వజ మేర్పడియున్నదా?

ఎంతటి గొప్పవారైనను కవులు స్వకులస్వదేశాభిమానముల గావ్యములందు వెలిబుచ్చుదురు. రాజరాజ నరేంద్రునకు నన్నయభట్టారకునియందు గౌరవ ముండుటకు బేర్కొనబడిన కారణములలో ‘తనకుల’⁴⁷ బ్రాహ్మణుడగుట మొదటిదిగ నున్నది. ఇది న్యాయమే. రాజరాజనరేంద్రుడు చాళుక్యుడు- చాళుక్యచోడు డనినను సరియే. చాళుక్యులు ప్రప్రథమముననుండి తెలుగువారుగ నుండినటుల లేదు. శ్రీ. క. ఆరు ఏడు శతాబ్దములలో వారి రాజధాని ఆయోధ్యగ నుండినటులను, ఆవంశములోని యొక వీరపురుషుడు శైత్రయాత్ర వెడలి రాజమహేంద్రప్రాంతముల రాజ్యస్థానము చేసినట్లును చరిత్రమువలన చెలియగలదు.⁴⁸ దిగ్విజయములకు వెడలువారు తమతమ మంత్రిపురోహితాదులనుగూడ కివిరకులో చేర్చి తెచ్చుకొందురు. ఆ విధమున నన్నయగారి పూర్వికులు రాజరాజనరేంద్రుని పూర్వికులతోకూడ వచ్చినవారై ఆ సంస్థానము నాశ్రయించుకొనియుండినవారగుదురు. రాజరాజనరేంద్రుడు చాళుక్యుడైయుంట నన్నయభట్టారకునకు చెలియును. ఆదిపర్వప్రారంభముననే యొకచో నుత్తమచాళుక్యుడనియు, మరియొకచో శ్రీ మచ్చళుక్యవంశశిఖామణి⁴⁹ యనియు ఇత్యాది వర్ణనల జేసియున్నాడు. రామాయణమున సయోధ్యాకాండ⁵⁰లో వసిష్ఠ మహర్షి ‘కులపుత్ర’ అని వర్ణింపబడియున్నాడు. దీనికి ‘వత్కులప్రసూతః’ అని వ్యాఖ్యానము చేయబడియున్నదిగాని తన ‘కుల’ బ్రాహ్మణుడనుటలో కులశ్రుతివ్యాప్తి మొట్టిదో ‘కులపుత్రః’ అనుటలోను అట్టిదిగనే యుండును. “తేషాం త్వమసి సందిని పార్థివానాం యేషాం కులేషు సవితాచ గురు ర్వియంచ”⁵¹ అను వాక్యములోని ‘కులేషు’ అను ప్రయోగ మీయాహను బలవంతులగుటకు. వాసిష్ఠులెన్నియో తరముల నుండియు ఇత్యోకుల కులగురువులు.⁵² ఉత్తర హిందూస్థానముననుండి తెలుగు దేశమునకు వచ్చి

42. పల్నాటి వీరచక్రము; 43. శ్రీరాధిరామము; 44. క్షిప్రంధా. 41-12½; 45. కర్ణవర్ణ. ఆ. 2-817; 46. అదే; 47. ఆదిపర్వ 1-9; 48. శ్రీరాజగారి వీరభద్రరావుగారి ఆంధ్రుల చరిత్రము సంపుటము 1, పుట 258; 49. ఆదిపర్వ 1-4; 50. ఆది 8-1; 51. ఆయోధ్యా 100-11; 52. ఉత్తరరామచరిత్రాచలము; 53. Pargiters Ancient Indian Historical Tradition pp. 308 et seq.

ఇచ్చట స్థావరములు కుదుర్చుకొనిన బాంబిలీలు. రాజపుత్రులు తమ యిండ్లలో బరుగు పండుగుపల్లములలో తమ హిందూస్థానీ బ్రాహ్మణులనే ముందు నొరవించుచున్నారు. ఇట్టి వాడుకలు అందరికిని గలవు. ఆంధ్రరాజులు అరవల్లాల నేలుచుండగ వారివెంట వారి పురోహితులు, వండితులు, కవులు, శిష్యులు అనేకులు పోయి అరవమండలములలో నిలిచి పోయిరి. ఇట్టి స్థితులలో 'తనకుల' బ్రాహ్మణు డనగా చాళుక్యబ్రాహ్మణు డని యుండును. చాళుక్య లోక లెగవారుగ నుండురు. వారిలో బ్రాహ్మణులు, బ్రాహ్మ జేతరులును ఉండురు. అంతియగాని నన్నయభట్టారకుని చాళుక్య బ్రాహ్మణు డనగనే ఆయన రాజరాజనరేంద్రుని చుట్టము గానక్కరలేదు. బ్రాహ్మణులలో తక్కువగ నెన్న బడనక్కరలేదు. చాళుక్యవరగణానుండి వచ్చినవారగ నుండురు. సాంస్కృతికబ్రాహ్మణులు, కళింగబ్రాహ్మణులు, తుళు బ్రాహ్మణులు ఇత్యాదులవలె చాళుక్యబ్రాహ్మణులు నొక లెగవారుగ నుండురు.

అప్పుడుని తీర్థయాత్రావిషయచే నన్నయభట్టారకుడు సంస్కృత భారతములో లేని వేగీ దేశవర్ణన తన రచనయందు చేర్చి యున్నాడు.⁵⁴ ఆంధ్రభాగిమాఃముచే నన్నయ తిక్కన రిద్దగును సంస్కృతభారతమున నుండు 'వేణ్ణా' వడిని పెన్న (ఉత్తరపినాకిని) జేసియున్నారు.⁵⁵ బక్కన నెల్లూరుప్రాంతములవాడు. ఆయనకు విక్రమసింహపురమునా బరగు నెల్లూరి పైనను, పినాకినిపైనను గల ప్రేమాభిమానములను విక్రమార్కచరిత్రయందు రెండు నీన ములపై వెలయుచు జేసినాడు.⁵⁶ విక్రమసింహపురము "నముదగ్ర సాధాగ్రతల నమగ్ర శాతకుంభ మహాకుంభజాతగుంభితోడరత్న విహారృశ్యంగార మగుచు నిరుల నొప్ప రినది." ఇక పినాకిని యన్ననో—

“చక్రవాక్ పురి వైవాల్యమిల్ల సందీప్తబిందీరమందహాస
యాదవ్రవతవాళి యభివచనినపాక్షాజితరాజమహానయాన
వికతాలనితంబ వికచబంధుఁగోష్ఠ కరతరంగావళివళిలంబ
కంబుకంధక దరితంబుబాతావన నానావిధవిభోలవివనమన
యమృతపాగరవిభుని యథాంగలక్ష్మి - యిందుధరునిల్లు పుట్టినయిల్లుగాన”

నగజేడిదిగ నున్నది. ఇంతియగాక నెల్లూరికిని పెన్నకును గల భౌతలవిన్యాస (Geographical topography) వర్ణనమునకును ప్రసక్తికల్పించుకొని ఆనది ఒట్టణాంతరసీమ ప్రవహించుచుండినటులను తెప్పియున్నాడు. ఏరు డొరినడుమ పారుచుండుటచేతనే కాబోలు “పెన్నచాటితే పెరుమొల్లవేవ” యను లోకోక్తి యేర్పడినది. దీనికి పరిపోవు కథ సంస్కృతవిక్రమార్కచరిత్రమున మృగ్యముగ నున్నది.

54. ఆదివర్ణము 8-139; 55. సభాపర్వము 1-72 (మహాభాగవతము), అరణ్యపర్వము 2-278 (తీర్థోద్రవము), భీష్మపర్వము 1-38 (భారతవర్ష విశేషములు), ఆశుకాసనికము 5-270. 55a. విక్రమార్క చరిత్రము, 7-188, 189. పై యుద్దేఖములలోని పెన్న పక్షినివాకిలిగ నుండినూడదాయని ప్రశ్నించిన అట్టుండినని విన్నపము, తెలుగువాడునకు కడుమారమున నుండు నదీప్రళంబ పీరు ఏమూర్తమును తలపెట్టుకొనియుండెను.

పరవశ్యత నడుగక నిరంకుశముగ కవిత్వావసరము నుద్ధరించి పాలించిన మహా కవిసాహిత్యజ్ఞులు ఎడనడ తమ తమ యొడయులయెడ నిచ్చకముల నివేదించుట గలదు. నన్నయ నభావర్యమున⁵⁴ 'నేలినవానికి' రాజనీతి యుపదేశించియున్నాడు. తనను⁵⁷ 'మామ' యనియెడి తన ప్రభువునకు తన భారతము నంకితమియి నిచ్చగింపని తిక్కయబ్బయ 'నేలినవాని' స్మరణ చేసియున్నాడు. ఇతియగాక "అనశ్చన్మత్స్యరాజ్ఞా మే రాష్ట్రం బాధిత మోజసా"⁵⁸ యని వ్యాసుడు సుశర్మహిద కొంచెము గౌరవము చూపి చెప్పిన మాటలను సోమయాజి "నాదయిన జీతపుటూర్లు" "సంతరింబువానింగడుగాని చేయు"⁵⁹ ననుచు సుశర్మను రాజాజ్ఞించి జీతగానిగ జేసెను. 'వలినవాడు', 'జీతపుటూర్లు' అనుట ప్రభుప్రీతిసంపాదన కొర కని గ్రహింపవగును.

ఉత్తర గోగ్రహణసందర్భమున జమ్మిచెట్టుమీద కట్టగట్టి పెట్టబడియుండిన బాణ బాణాననాడుల దెమ్మని విజయు దుత్తరుని కోరగా,

"వీడును పంటగననుజే- భూవాళితమాజాడనక పుయ్యిలోడక నీ

గ్ని నీదపుఁబరికిఁ బతుపం- గా నీకుం దనునె..."

యని యుత్తరుడు కోపగించగ

"...యస్త్ర శస్త్ర సంఘయంబుగాని

కరము గాను మిక్కిలినవలతనయ యే-కట్టిరై నఁ బతుకు నియ్యి నిన్ను"

అని బృహన్నల విషయవిధేయతల జూపెను. 'మత్స్యజనపాలతనయ', 'అయ్య' ఇత్యాదులపై వ్యాఖ్యాన ముక్కరలేదు.

కొన్ని యెడల ధ్వనిగర్భితముగను, కథానరసి కవిరోధముగను రాజభక్తి చూప బడుచున్నది.

జనగల చేనుకూరకవి విజయవిలాసమున కట్లు చమత్కారమును జూపియున్నాడు:

"పాజుఁజూదివఁ బరసేన పాజుఁజూయ-వింటి కొరకన రిపురాజి మింటికోరన

జేయునీటికి నలపాంపకేయుపాటి-నీరుఁ దీల లేడు ప్రతిరఘువీరుఁ డొకఁడు"⁶¹

ఈ కావ్యము రఘునాథనాయకుని కంకిత మని తెలిసిన ఇందలి ధ్వని సుబోధ్య మగును.

భాషాకావ్యములందు సంకల్పపూర్వకముగనో, యాదృచ్ఛికముగనో కవులు స్వోల్లేఖముల⁶² జేసికొనినట్లు స్ఫురించు వాక్యము లుండుట గలదు. భారతకల్పవర్షమున ప్రథమాశ్వాసమునందలి 401-వ పద్యంతమున "ఏమి చెప్పుడం గురునాథా" యను మాట

54. నభావర్యము 1-38; 57. నిర్వచితోత్తరరామాయణము; 58. విరాట 1-185; 8-182; 59. సంస్కృత భారతము విరాటపర్వము 30-4 (కలకత్తాప్రతి); 60. విరాట 3-120; 61. విజయవిలాసము 1-29;

62. Personal references.

లున్నవి. కథాసరళిలో నివి సంజయధృతరాష్ట్రసంభాషణమునకు సరిపోవుచున్నవి. అచటి కథాసందర్భ మేమన, దుర్యోధనుడు “కాల్కిలువక గుఱ్ఱంబు దిగ్గి గదాశలితభుజుండై యొక్కడులొలగించనియె” నను కఠినవార్త సంజయుడు ధృతరాష్ట్రునితో చెప్పుచున్నాడు. తిక్కన దుర్యోధనునెడ అనుతాపముతో “ఏమి చెప్పడుం గురునాథా” యని రస లేఖకుడగు కుమ్మరగురునాథుని సంబోధించి చెప్పె నను ఆభాణకము కలదు. తిక్కన లేఖకుడు గురునాథుడే యగునెడ ఈయాభాణకమును సమంజసముగనే యున్నది.

“కలగం దోషధిప ప్రకంబు(క) గిరివర్గంచెల్ల మాటాడె(గ) సం
చలతంబొంచ వసుంధరావలయ(చ) చూకావక్ర మల్లాడె(జ) గం
దలమంచెం దిదకేంద్ర పట్టణము(ట) పాతాళంబు ఘోర్జిల్లె(ఢ), నా
మలమయ్యెకా గ్రహతారకామలము(త) సంక్షోభించె(ద) వచ్చేదయ్యెకా”

ఇచట (క), (చ), (ట), (త) లందు క్రియాపదము ముందును, విశేష్యపదము దాని వెనుకను నున్నవి. (గ), (జ), (ఢ), లందు విశేష్యపదము ముందును, క్రియాపదము అవెనుకను ఉన్నవి. ఈ పరిపాటి ననుసరించి (ద) యందును విశేష్యపదము ముందుండవలసి నందుకు క్రియాపదము నిందు ముందు పెట్టుటచే తిక్కనమహాకవి ప్రక్రమభంగదోషమునకు పాల్పడవలసియుండును. అయితే అంతటి మహాకవి ఈ వ్యతిక్రమమును జేయుట శబ్దమైన హేతు వున్నదా యని చూచిన సాక్షాత్తు వేధయే ఆయుధ్య సంకంఠంబునకు సంక్షోభించగ, కవిబ్రహ్మయ్యు మానవవ్యక్తి యగుటచే నీయనయు ‘సంక్షోభము’ చెంది ఈ వ్యతిక్రమమును ప్రమాదవశమున జరిగించియుండవచ్చునని యొకరు సమర్థకము చెప్పిరి.

కవిసార్వభౌముడైన శ్రీనాథుడు వైదుష్య ప్రపంచమున దిగ్విజయముచేసి దీడి మాదుల నోడించి నిరతిశయప్రభతో విరాజిల్లుచు శత్రుశేషము నొల్లని పట్టుదలతో కవితాసామ్రాజ్యము నుద్ధరించినవాడగుటచే కాశీఖండమున వింధ్య సుమేరుస్పర్ధ నాలంబనముచేసికొని ఈ ధీరోక్తి నుద్ఘోషించెను :

“కంటికి విద్ర వచ్చునె, ముఖంబునే రలికలి, తివ్యాకుకా
వంబక మిందుకే, యికరజై భవముల్ పడవేలు మానవం
బంటునె, మానుపంబుగలమట్టి మహాభృగవ శన్న(డేనియ్యెకా
గంటకుండైన కాల్రవుఁ డొకండు దవంతటివాఁడు గర్జివకా”⁶³

కవి ప్రయోగించిన కొన్నికొన్ని శబ్దములను బట్టి తన దేమండల మునుదియు నాతడే ప్రకటించుకొనిన ట్లూహింప నలవికాదు. ‘అడచిరి’⁶⁴ అను ప్రయోగమునుబట్టి నన్నచార్యుడు అరవదేశపు తెలుగు వ్రాసినవలె యుక్తమౌగాదు. రథములకు గుఱ్ఱముల గట్టుటను చెప్పవలసినపుడు సోమయాజి పలుమారు ‘ఘాంచు’⁶⁵ అని ప్రయోగించియు

న్నాడు. బండి కెక్లను 'పూన్పుట' విశాఖపట్టణ ప్రాంతములలో తరుచుగ వినబడుచుండును. ఇది నెల్లూర లేదు. ఈ మాటనుబట్టి తిక్కన కలింగత్రైలింగు డన నగునా?

నెల్లూరి ప్రాంతములలో బాలుర యాటలందు ఏడ్చియైన పండెము వేసికొనవలయు నెడల ఒకడు తన పండెమును తెలుపుచు (bet) తన చేతిని చాచును. ఎడటి ఆటకా కాపం దెము నంగీకరించునెడల మొదట చేతిని చాచినవాని యరచేతిలో తన చేతితో పట్టి (చఱచి) ఆ యరచేతిలో గిల్లును. అంతట నాపందె మంగీకరింపబడినట్లు నిశ్చితమగును. అందునుండి వారు పెనుద్రోక్క నర్తులు గాజాలరు. భారతానుశాసనికపర్యమున కద్రూవినతలమగ్య ఉచ్చైశ్రవ వర్ణమునుగూర్చి పందె మేర్పడినది. ఆఘట్టమున సోమయాజి యిటుల వ్రాసి యున్నాడు:

“నీవు గెల్చిన దాప్యంబు నీకు నేను - తేమంగలదాన నేను గెల్చినను నీవు వాకుఁతేమంగలదాన నీకడింది - పన్నిదము పలుమని తెగఁబాతీ పలికె.

వ. ఇట్లు వివరముం దెప్పునీసి యత్రైలంగున కియ్యకొనియె నయ్యురువురు పంచమహాధూతంబులు పాక్షిగాఁ బరికి పన్నిదంబు పలుదిరి.” (ఆమశాసనిక 1-180; 1-182)

మొదటి పద్యములో 'నఱుము', రెండవదానిలోని 'నఱచిరి' అను పదములకు నరియగు పర్యాయపదము సంస్కృతభారతమున నగపడలేదు (కుంభ ఘోగావ్రతి, ఆనుశాసనిక అ. 2).

“యద్యార్థ్య దీప్యసి త్వం ఏకః పఞ్ శో భవిష్యతి.” (శ్లో. 13)

“ఇతా చానీ ధివే త్య త్వ మహం చాప్యసీలేషతే.” ఇత్యాది. (శ్లో. 14)

ఈశ్లోక భాగములలో పన్నిదమునకు పగా మున్నది. 'చఱచు' అకు 'దీప్యసి' అను జూదపుమాట యున్నది.

ఇచట తిక్కన తెలుగుకుర్రుల వాడుకను గ్రంథస్థము చేసినటు లున్నది. అంధ్ర బాలరలో నీవిధాన మిప్పటికిని కలదు.

మాలకల్ప మేకాలమున నెట్లు భావలోనికి జొచ్చుకొనినదోగాని నిందాపర్యాయమై నిలిచియున్నది. అంధ్ర జీవయాత్రావృత్తి దుష్పరిణామమును జెంది మాలత్వమును జేపురి కిని వ్యాపింప జేసినది. జ్ఞానవిజ్ఞానసంపన్నుడు, దైవభక్తుడు, మహాపండితుడు, కర్మకుడు నగు తిక్కనసోమయాజి భీమ దుర్యోధన గదాయుధమున మారుతికి జయము 'మాలవిధా త్వని'⁶⁶ వలన గలిగిన దని యశ్వత్థామనోట బలికించినాడు. ఇచటి 'మాల' కల్పమునకు తిక్కన యేమి సమర్పకము నూహించియుండునో? ఈ పట్టన వ్యాసుడు “కాలో... బలవర్తిరః”⁶⁷ అనియు, “కాలో దురత్యయః”⁶⁸ అనియు పదార్థముగానట్టియు, స్వతంత్ర స్వరూపస్వత్వములు లేనట్టియు 'కాలము' మీద జెట్టినాడు. విధాతృ మాలత్వ మెట్టిదో? మాలవిధాత యొకడును, తదితరవిధాత మరియొకడును నున్నారా? ఇచటి

మూలత్వము కార్యమా, కారణమా? ఇట్టి ప్రయోగములు కవినమయము లని నమ
ర్థింపబడును కాబోలు. మూలలతో నెట్టిసంబంధమును లేక అశ్యోన్య మస్పృశ్యులుగ
నుండు మాదిగలకును చందాలత్వమున వైకృతము చూపబడుచున్నదిగాని విధాత నెవగును
మాదిగవిధాతృ డనినటుల లేదు. అర్ధజీవితమున నాటుకొనియుండు ఈ పక్షపాతము
సారస్వతమున కెక్కినది. సోమయాజియొక్క 'మూలవిధాతృని' స్థానమున 'మాదిగ
ధాతృని' నిలిపినను ఛందోభంగ ముండదు.

సుకవితా యద్యస్తి రాశ్యేన కిమ్యనునట్టి ప్రాశ్నోక్తు లున్నను వస్తుతః కవులు పేద
వారనుభావ మామాటలందే యనుక్తముగ ధ్వనించుచున్నది. లోకోత్తరప్రథచే భాసించిన
కాళిదాసుగూడ "నరస్వతీ శ్రుతిమహతాం మహీయసాం" (హితాయ ప్రవర్తతాం) 68
అని కాకుంఠలభరతవాక్యమున ప్రార్థించియున్నాడు. పింగళిసూరన భనాఘ్యుడో, పేద
వాడో తెలియదుగాని ఆతని యభిమానము పేదలగు విద్యాధికుల పక్షమని చెప్పవచ్చును.
"ఒక భూపరుఁగని వైభవంబు" 69 బాంధవలయు నను ఆకతో సకలకాత్రుపారంగతులగు
నలుగురు పేదబ్రాహ్మణసోదరులు కళాపూర్ణునిమామను జూడబోయిరి. ప్రభుదర్శనము
నులభము గానందున

"భూవరముఖ్యు పన్నిధికః బోయెడు మామిడిపండ్ల పుట్టికతో
మౌవఁగఁ గూరిఁ బుచ్చుకొని మాధత నుల్కెడు గ్రామ్యచేష్టితం
తావహిలంగ కేరి ప్రతివోరజనంబుల కిష్టమైన వా
చావిధి కొప్పి చొచ్చి ప్రభుపన్నిధిఁ జెట్టిరి పండ్లపుట్టికలో" 70

అంతట నాబాలుర "జూచివృషతి యొయ్యన నగుచుకా" 71 వారి యుదంతము నిక్క-
ముగ జెప్ప దనుట వారల్" అశువుగ—

"మా యమ్మానను నీచే- రాయలపై కావ దేవ రాజేశేతే
మా యాతుమలానికయిరి- పాయక పంతోపమన్న పరిమిలసామి" 72

అని ఛందోబద్ధముగ ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి. ఈ ప్రత్యుత్తర మొక విచిత్ర కవితా కల్పనగ
నున్నది. పదచేదభేదముచే నిదియే సంస్కృతశ్లోకమును, తెలుగుపద్యమును అగు
చున్నది. పద్యభావమును రాజగ్రహించి వారిని చేరదీసి నన్యానించి దారిద్ర్యవిముక్తి
యగునటుల వారిని సంపన్నుల చేసి పోషించినాడు. తరువాత కొంతకాలమునకు కళా
పూర్ణుడు వారి నొకచరి దూచి ఇట్టి విచిత్రకవిత మి మతులకు నిపుడు దోచునా యని
ప్రశ్నింప అనలుగురలో పెద్దవాడగు ప్రథమాగముండు తటాలున లేచి పద్యరూపమున
ప్రత్యుత్తర మిచ్చెను:

68a. ఈ పుట్టికరణ మన్వయసౌలభ్యముకొరకు చేయబడినది; 69. కళాపూర్ణుడయియు 6-158; 70
6-158; 71. 6-158; 72. 6-161.

"తా వినుచారికి పరవిగ భావనతో నానునదివిభావినుతేలా
చేవరగారవముహిమన మావలసినకవిక మరిగి మాకునధికా" 73

ఇది విచిత్రతరమగు రచన. మొదటినుండి చదివిన విది కందపద్యము, చివరనుండి చదివిన సంస్కృతశ్లోకము నగును. బహుశః ఈ బ్రాహ్మణ సోదరుల కథ పింగళి నూరన స్వీయచరిత్రమున నొక యాశ్వాసముగ నుంచునేమో.

తమ పేదరికమును నిట్టి యద్భుత కవితా సంవత్సంవరణము చేసికొని జీవిత దార్గత్యమున దైన్యము తెండక తమ ప్రాణయాత్రానిమ్నాన్నతముల నాంధ్ర వాఙ్మయచిత్రఫలకమున నిమిలనోస్మిలన⁷⁴ రూపమున నలంకరించి ధీరులై లెలుగుకవులు భాషామతల్లి నేవ చేసి యాంధ్రజీవిత సారస్వత సంబంధమును వర్ణిల్లజేయుచుండీరి. ఇంకను జేయుచుండు దురుగాత.

73. ఈ పద్యముయొక్కయు, పై 72 సంఖ్యగల పద్యముయొక్కయు పదవిభాగములును, అన్వయములును, అర్థతార్థ్యములును శ్రీ రెడ్డిగారి ప్రాథమికకాళాపితమై శ్రీ వాచిర్లవారిచే నమృతేయించబడిన కళాపూర్ణోదయప్రతియందు ఈ రెండు పద్యముల పాదలికలలో విశదముగ చిలుపబడియున్నవి. ఆ లికలులేని యెడల వీరి యర్థములు దుస్పష్టములుగ నుండును; 74. shade and light = భాషాతపములు.

ప్రకటన

ఈక్రింది కనబరచిన నెంబర్ల వారికి ఈనెల భారతి (1941 సం. ద్వితీయపు నెల) తో ఇది వరకు చెల్లించిన వందా పూర్తి యగుచున్నవి. తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమున కగు వందా మాకు చేరునట్లు ఈనెలాఖరులోగా మనియార్డరు చేసినచో తెంపులేకుండ వ్రతకను సంపుచుండుము. అట్లు తమ యొద్దనుండి 30-వ తేది లోపుగ సొమ్మురానిచో నమాజి భాషాభిమానులగు కాము తిరిగి ఇంకొక సంవత్సరమువఱకు భారతి వందాదారులుగ నుండురను నమ్మకముతో 1941 సం జనవరి 10-వ తేదిని రూ. 6-4-0 లకు వి. పి. సంపుచున్నాము. కావున కామెప్పటివలెనే వ్రతకయం దభిమాన ముంచి సొమ్ము చెల్లించి వి. పి. ని గైకొన బ్రార్థితులు. ఒకచోళ తమకి వ్రతక ప్రస్తుత మనవనరముగ దోచినచో మాకావిషయము వెంటనే తెలియజేసిన యెడల వి. పి. సంపుట నాపుడుము.

A 2, B 5, C 5, 6, 7, D 2, 6, G 4, H 25, 40, 62, 64, 65, 69, 72, K 3, 4, 5, 9, L 2, 4, 5, M 3, N 3, 9, 10, O 3, P 24, 26, 27, 28, R 7, 11, 26, 29, 31, S 1, 2, 6, 27, 28, 30, 35, 37, 48, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 82, 83, 85, 93, T 1, V 5, 18, 20, 23, 24, 26, 27, Z 1.

మొఖమునకు వస్త్రే దెచ్చు
పరిమళద్రవ్యముతో కూడిన నబ్బు!

డిల్ బహార్ సబ్బు

(రీప్రెజెంట్)

శేవలము సాధారణమైన సబ్బుకాదు. చర్మమును ఎక్కువ పరిశుభ్రపరచుట కోపాటు మృదుత్వమును, సౌందర్యమును చేకూర్చును. చర్మమునకు కోమలత్వమును కలుగజేయు విలువగల పదార్థము లిందుచేర్చబడుటచే ఈ పరిస్థితిని సులభము. డిల్ బహార్ సబ్బువాడిన ఎక్కువ మరుగునవును. అందుచే చాలిన యులు వినియోగపడును. అపకూలమైన కుచా సన, 3 డిల్లరలందు పెట్టెభారీ 14 అ. అ. అ. చార్జీ అదనము. ఇదేమాదిరి నుణమున్న సబ్బులు:—కొమినియా సౌందర్యసబ్బు, కొమినియా హీన, ఇండియా కల్యాణి, 3 డిల్లరలందు పెట్టెభారీ 14 అ. వి. పి. చార్జీ అదనము.

రెండు అణా డిల్లరల పంపుచు ఉచితముగా పంపబడు సాంపులుకు వ్రాయుడు.

అంగ్లో ఇండియా గ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ, బొంబాయి, 2.

బలవృద్ధికి

ఆనంద : :
: : : సుధ

సమస్త వ్యాధులకు

8 ట 2-8-0

4 ట 1-6-0

డాక్టర్

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి,

బెజవాడ (లేక) రాజమండ్రి.

భీమా వేసికొని దేశనంపదను
చెంపొందించుకొనుడు

ప్రతి వ్యక్తి యొక్క ఆర్థిక ప్యాకంక్రమ, వారి ఆర్థిక బద్ధి ప్రమాణము.

ప్రస్తుత ప్రపంచము భీమాలో ఇన్నూవేషన్ పాలిసిలో బద్ధులందు వారివారి ఇన్నూవేషన్ రక్షణలను పరిరక్షించుకొని, ఆయా వ్యాపార భవిష్యత్తునకు అని ఎంత రక్షణీయముగా నన్న వియు తెలుసుకొనవలెను.

కేసు రక్షణకై ఇంగ్లండు యందుగా బాగ్రత్త పడెని వ్యక్తులు, ఆలశ్యము లేకుండ కనీస కట్టు దిట్టము చేసికొని దేశసౌఖ్యమునకు తోడ్పడుదు.

సలహా తీసికొని నేడే వ్రాయుడు:

నేషనల్ ఇన్నూవేషన్

కంపెనీ, లిమిటెడ్.

ప్రధాన కార్యాలయం: కలకత్తా. స్థాపితము: 1906

బ్రాంచి ఆఫీసు:

“నేషనల్ ఇన్నూవేషన్ భవనములు”

822, తెనాలిబాదు రోడ్డు, ఎస్.పి.నెడీ, మద్రాసు.

ఫోన్ ఆఫీసులు: 171, మాస్ట్రీక్, మధుర.

5, కంపెనీ రోడ్డు, రెండుకూడ.

ఆంధ్రకవితా శిల్పము

= శ్రీ నాదెళ్ల మేధా దక్షిణామూర్తి శాస్త్రి =

శ్రీసురవాగ్వధూమణిః తన్నగు పట్టివి, నన్నయాక్షరా
భ్యాసముః దొట్టి పుట్టిన గృహంబున కెరియు నన్న వెట్టి, 'సా
మాసి' నుశిత మెట్టి యసమానయశంబు గడించినట్టి నీ
వే నరియోదు నీకు జననీ ! మనుమీ, యిల నాంధ్రభారతి !

లో

కమున బరస్పరేతి ప్రకటనార్థ మున్న
మైతతి కల్పజాలము. ఆయాదేశములయందలి
వ్యవహారముల కొలచి వచన యెన్నెన్నో భావలైవది.
తత్త్వజ్ఞుల వాగవిశేషముల యట్టి వ్యాఖ్యలు
లభివృద్ధి వందగలిగెను. అందు కొంత సంస్క
రింపఁబడి యిచ్చ మెచ్చుకొలుపు ప్రాచీనపాద వా
క్యచారముల కివలెనది గీర్వాణభాష. పదవ
దత్తపుత్రులయుల చేరిక నీరికలెత్తిన "దేశభాషలందు
తెలుగు లెప్పు."

‘పలువిద్య లెన్నియైనను

గులవిద్యకు సాటిరావు’

“స్వస్థాన వేదభాషాభిమతా స్సంతో రస
ప్రబుద్ధియః, తా’కే బహుమన్యంతే చక్రృతకావ్యాని
చాన్య దోషహిను” యను భాసమున నీ మన మాతృ
భాషం బరికించుట మనకు బ్రతుకైర్వయ. “పలు
విద్య లెన్నియైనను గులవిద్యకు సాటిరావు” గదా.
ఇనుకొని బట్టి యలరచిన భాషయందలి పరిచయము
నభివృద్ధిపఱచుకొనఁదగినది యం దేర్పడి వన్నెగన్న
కృతులనల్ల నేకదా! ఆ కృతులందు గల్గుట చిత్రం
చిన యాకృతులే మన కాదర్శప్రాయములు, పదల
యందేజమలే యనుభవములు వర్ణించె.

“కవి సాన్నారి, బుధు ల్పరాములు, కత్తి
ల్లింధావళికావ్రాసి, చి

త్రవిద్విత్తాంబరబంధగర్భములఁ గూ
ర్మ శ్చేర్మియుకొనెచ్చు, నం

దు నవమృద్ధి రసార్థపుష్టి తలఁ
కు ల్యయ్య లొప్పార, నూ

రినకు లెచ్చెద, రవి నేపు వరదా
త్రీ ముత్తకాంతామణీ !”

మదర్థ మయమా భాషకుఁ గవిచాక్క మాన
యనియు, గవన ముల్లుట యన నొక శిల్పకృత్య కు
యనియు “అమఁగోదాత్తమనీడు నే నుభయకాన్య
ప్రాధిఁ బాటించు శిల్పమునం బారమఁడం, గదా
వినుండ” నను ‘కవిబ్రహ్మ’ పలుకులనల్లనే తేటతడు
యన్నది. మఱియు, స్వర్ణకాయని పనియందలి
పాదా, నగిడి, కుండనము, తాపము ననుభేదము
ంట్లే కవిత్వమునందుఁగూడ ఆశువు, చిత్రము,
బంధము, గర్భము నను సంతర్పాగములు గలవు.
అందుచు జలయింపఁబడిన కృంగారాదీరసములే నవ
రత్నముల కొంతి నీనును. అర్థాలంకారములన్ననో,
వన్నెతెచ్చిన పాప. “ప్రాయణ యమగో చిత్రే

రసభక్తి ర్మవిద్యతే" యన్నను, కష్టాలంకారాదికములు
మైమెఱుంగులు కాకపోవు. కావున, "అలంకారం
రహితం నిరలంకృతి రుద్యతే" యనిరయ్యె. ఏమైనను,
"చైతన్యేన వివా రుదించి ప్రతమతే నాలంకృతి
కొనుట" యన్న భైదిత్యమే యాదిగఁ బరిగణింపఁ
బడవలసివది. కృతి పలుకుటగా నిర్వహించుట కా
కాస్త్రజ్ఞాన సాహిత్యములే సామగ్రి యన నొప్పు.
ధారాళగతి యన్ననో, వైపరీకమై యెప్పు కేర్పు
కొలది విలగిల్లు పనియొద్దగదే. పాకపావనమన్ననో,
మొగ్గవిడుచుకొలదిఁ బనిమకము హెచ్చుపడిఁ దీర్చి
దిద్దిపట్టుయి రాణించు నగపాంకయన కెవయాన.

‘ఆపరితోమోద్విగుహం నసాధుమన్యే...’

ఈకవిరచనను "ఆపరితోమోద్విగుహం న సాధు
మన్యే" యన్నట్లు దోషజ్ఞబుద్ధికొల్పింఁగఁ బయినంగాని
యిట్టిది నిరూపింపఁగాదు. "సంకపోష లాభో గృహ
స్థించుత్వేనా నివేశ్యకః, కరసా క్షాభుతే పూర్వం
పరం కంఠీనియచ్చతి" యన్నచందానఁ గొందఱు గుణ
జ్ఞులు దోషప్రకటనయఁ గావించని చాత్రనను వందఁడుఁ
బ్రయోగింపఁబడ నయ్యెను దుష్పంథులటంకములుఁ,
కాదపూరణపుఁ బొరపాటులు మున్ను గాఁ గలవానిని
గమనింపలేకపోయె. చైదిత్యభంగముల నన్ననో,
యేదిమర్మమలో తీర్చివివార మొనర్చుపట్టున గర్హింప
కయు మానెను.

కాన రచయితలకుఁ, బలికలకుఁగూడ నాచిత్య
జ్ఞాన మత్యావశ్యకము, దానినిబట్టికాని రసాశ్రయ
త్యము నిరూపింపలేదు. సంభాషణమున కది జీరము.
జోరత్తిన నద్దనిని బాటింపవలయు. అట్టి యాచిత్యము
యొక్క స్వరూపమును నుర్తించుటకుఁ త్రాచిపనిమర్మ
కాగ్రణులై తే మేంద్ర విద్యానాథాది కర్తృకములఁ
దడవుట కిట నదిమ కాదు. లక్ష్యము లరసి దానఁ
గొంతవలకుఁ దెలిసికొనకాను. ఎట్లన, స్వయముద్భవ
ధారాప్రవాహమునకుఁ దోడుగ నర్హస్తజ్ఞాస్త్రజ్ఞాన
సాహిత్యముల నన్నిటిని మించి సుపూర్ణలోకానుభవ
సిద్ధహా నాచిత్యజ్ఞానమును గలిగిన మహాకవులు యాచక
ముల నిర్వహించుపట్టులందుఁ దా మాయాపాత్రలందు
లివచ్చు చేయు వర్ణనములును, బలుకు నుక్తులును శోభ

మనముల కాశ్రయముగా నామకొనవచ్చిగా నుండును.
అందుకు గానిదాసోద్ర లగ్నగణ్యములు. "కావ్యేషు
నాటకం రమ్యం నాటకేషు కిమంతరీ, తత్తాపిత
చతుర్థోఽంక స్తత్ర స్తోకచతుష్టయ" మ్మృతవానిలో
చూచు చదియొకయు : "నీయం యాతి కిమంతరీ పతి
గృహం సర్వై రనుష్ఠాయతా" మ్మృతి లెడ పెంపకునిద్ద
నంపఁబోవు కన్యమచామని "చైత్యబలం మను తాన
దీదృశ మిదం మేచా దరశ్యోకసః ప్రియ్యంతే గృహిణః
కళంకు లినయాచిత్యములై ర్నలై" యను పలుకుల
పారము మోతులగన్న తలిమండ్రులకే నికరము. ఇంక,
"భాగ్యాయత్ర మరేపరం నఖిలు తి ద్వావ్యం వధూ
బంధుభి" యనుటలో నన్నది యునితజ్ఞతయొక్క
పరమాచధి. ఇం దీపరమచామను మించిన వన్నెఁ
గన్నది మన పింగళినాది 'యంచ'యే. ఆ మరారి తా
నల్లపల్లవ యదునుదుఁ బంపెను చూమ్ములతోనే
విరాళిఁగొలిపి ప్రభావతీరాగనల్లరుల స్వాగత్యుంచినదై
"పంచముకొలైనను నేటిక పనికినైన నాకని తేరి
యంబుగలదె? మీకు వాచే వినవలసిన యర్థ మరసి
వినిపింతు" నమచు మొదలికి, "యెవ్వ రెంత మన
సిచ్చి వచించిరో తాను వారితోఁ బనుపడ నంతమాత్ర
ప్రతిభామణుడుకుట యుక్తమం" ద్రుని మాటిపోటు
లాడి, రుదభు వారిచే "వట్టిమఱుంగువట్టి నడువం
బనిలే దని యెల్ల భేరి తోకొట్టుటకాక ని న్నెలుఁ
గుడునె మాటల" ననిపించుకొని నట్లు బయలు
దెట్టింపఁగలిగిన దిట్ట. మాటలు కేర్చికొనవలెనన్న నిట్టి
గరువకినంబు వెలయుచు నల కుదిమి గ్రీముఖుంబున
కేర్చికొనఁదగును.

వర్ణనాచిత్యము - రసోదయమా తెఱుగులు

ఇంక, వర్ణనాచిత్యంబును, దాన రసోదయం
తా తెఱుగుం దెలియ నామాకవులు తమతమ హృద
యములలోఁ గల్పించికొన్న యాకృతులఁ బడములతో
రమణీయముగ నెట్లు చిత్రింపఁగలిగిరో పరికించినఁ
చేటపడెడిది. 'సంకుల మిలితాగినిల పరికుచిత
కొమల మంతల' నాకెమంతలను జూచి, "సరసిజ మను
దిద్దం చైరలేనాని రమ్యం మలిసమసి హిమాంశోర్లక్ష్మి
లక్ష్మిం రనోతి" యనుకొన్నాడుగదా రుద్యంతుఁడు,

ఇంక "అవ్యాపారం పుష్పం కిసలయ మబాసం కర
రుహై రవావిధం రత్నం మధు నవ మవాప్యదిత
రసం, అఖండం పుష్కలవాః శలమివచ తేయాప
మనశు" మునిసిండుటలో వాకాళిదాసుని ప్రకృతి
సౌందర్యానుభవము వ్యక్తమై యుత్తమశృంగార రసో
ద్భవ మొదానో మన మెఱుంగవలయును. ఈమాది
వఃశ్శ్వాదికపీఠమూర్తి "చాతుశ్శుభ్రతాపి నవచందక
భూషణము సింభవారముకైరమణీయము వ్యభిచ
దామరతంపయం నై యపూర్వశృంగార విలాసలిల
కేసం" గంగదా. వెండియు, నల 'కవిప్రశస్తి' నిర్మించిన
పాంచాలి,

“ఎలదీగఁగప్పిన లలితరంగము
క్రియ మేన మేదిదీరణు నొప్పుఁ
జుంపకంబున నవసారభం దెసఁగను
కరణి నాసిక వేడిగాదు నినువఁ
దోయజదళములఁ దుడి మంచుదొరఁగను
గతిఁ గమ్మఁగవ నక్రమము లురల
నిందులించుమిఁది కందుచందంబునఁ
గురులు నెమ్మొగమున నెరసియుండె”

విరటునభిఁ జేర నరుగు వా తెఱఁ గవరి మనములఁ
గరఁగింపకుండెడిది ?

“అందెవ మందారకేదరమాలామకరందెందు
నలిపిన్యందంబు లందంబులై తొరఁగం బయ్యెదకొం
గొలిపెర తొలఁగం దోడ్తో కరాసారముకొ దరవఁ
సామృతిసారముం సురియు”ను ‘సర్వ’ శ్లోల్లసితయా
వాభాష ‘సంగ్రాహసీయ’ నేలీల హేలాగతిఁ జరిం
చెనో కంటిరే! తుదవ, “మౌళింబులేత్కిటక నూచిత
వేగవదారవిందెల్లై లేచి తుచంబులుం దులుము లేవదు
మల్లల వాడ వయ్యెడకొ బూచిన యొక్క పోకనును
బోదియఁ జేరి విలోకవప్రభా నీచికలం దదీయపదవి
కలకాంబుధివెల్లియొ” సవ్యయాధిని నెవ్వరు గుఱుగు
నట్టలేరు?

వివిధ సౌరభాంవిరేణులౌ సుమములయట్లు
విభిన్నరసోల్లసములకుఁ దావలములౌ సుమకోమలల
చిత్రము రీట్లు కొన్ని మనోగోచరము లైనవిగదా.
ఇంకఁ బురుషవర్గసయాపచిత్రము లెన్నో పరికింపఁ

జాయకంటె ‘వావన్నప్రసన్నుం’దౌ పురుషోద్దయ
నొక్కని సందర్శింపఁగలిగితమే నది యుభయతారక
మాను, “అల లై మంకపురంబులో నగరిలో” నెక్క.
దనో ‘మామాల’ నున్నవాఁ డాగతేంద్రుని కుయ్యా
లింపినంతనే ‘సంర. భిల్లై’

“సిరికిం తెప్పక కింభద్రక్రయగయం
జేదోయి సంధింప కే
పరివారంబును జేర కల్గగవతిం
బన్నింప కాకర్ణికాం
తరభిమ్మిల్లులు జక్కనొత్తక వివా
దప్రాధర్మక్రమదౌ
పరిచేలాంచలమైన పీడక గజ
ప్రాణానసోత్సాహియై”

భూలోకంబున కవరేరించుట మనకుఁ గన్నులఁ
గట్టిపట్టు లేదా? దీడ, మన మనఃఫలకమునఁ దద్యాగ్ధుల
మూలికచే లగ్నము నేయఁబడిన చిత్తగువుఁ దుదవ
కలనపడువా?

ఇట్లాలేనెవలక్క లేచిత్రకాయఁడును జేత
రఁదంపలేది చిత్రగువులఁ బ్రత్యక్ష మొనర్పఁ
బాటిదెలి. ఆపరసోత్తినగపొత్తున మెన్నిట నభివర్ణింపఁ
జాలుదును? ఒక్కడొకబట్టులవలె ‘లలనాజనాసాం
గము’లం గొనియాడు పరములను ‘వాకమృగీనేత్రలమై
గయ్యమునకుం గాల్పాయ’ వామామృతచే ‘వాసు
పాదంబునం దొలఁగండ్రోయించినను ‘మయ్య’గనే
యందును, ఇంకను స్వయంవ్యక్తిత్వస్ఫూర్తములై
యనవ్యానుకృతులౌ కృతులందలి యాకృతులుం, బ్రకృ
తులును రసోజననాంగీకృతు లౌను. లాఁతులు వికృతులై
వికృతి సందనయ్యెడు.

‘మందః కవియశఃప్రాథ్మీ గమిష్య
త్యవహఃస్వతాం’

ఎట్లనఁ, గొందఱు ‘కవియశఃప్రాథ్మీ’లై
ప్రాంశులశ్శే ఫరే లోభా దుద్భాసారిన వామన”
యన్న ట్టందని పండుల కట్టులుసాంచుయఁ
గొన్నిపండుల గణబద్ధ మొనర్పఁగలిగిన మూల్రేచే
కవుల మైతిమది మురియుచుంట కలదు. ఆ మాత్రము
వశే యైనఁ గవి కాసేరనివాఁ డెవ్వఁడు? అందులకే

"సలక నేర్పుట బహువిధముకాదు" యని యెంద
రేల? ఈ కాలగతి నిర్లక్ష్యము పుట్టి నిట్టియుండదు?
"ద్వితా ఏవ కవయః ద్వితాత్యేక కావ్యాని" యని
కొలదిమందినే కవులుగను, 'కాంతాపద్మకన్యోప
దేశ' యుక్తములా కొన్నిటినే కావ్యములుగను బరి
గణింప చేసితిరి? గణబద్ధతయే కవితా ప్రధాన
నియమమేమో యందమన్న నిఘంటురచయితలును,
కాస్త్రుకర్తలును గవు బాదురా? కాక, వచనము
మాత్రము కవిత కాదా? గద్యరచయిత కవి కాకున్న
"బాబా దశ్యే కవయః కాణాఃఖలు యాధునయత"
యనఁ జేకొందిన కాదెంచుకొనరు. జే గణబద్ధాను
రచనలయన నట్టికీర్తి వాల్చింపుఁగలిగె? "దండిన పద
లాఠిత్య" మృతనది యాతని దశకుమారచరిత్రం లేట
వడుటలేదా? ఇన్నియేల? లోకోత్తర నెన్నిట లేదు
కవిత్వము? ఏది భావసమృద్ధ మైన నదియే క.తా
వైభవముగా నభివంద్య మాచుండును. "వాక్యం రహ
త్యకం కావ్య" మృత వినమే? కావునఁ గవితకుఁ
బ్రధానమైనది గణము కాదు; సుగమే. ఇక నీ సుగమా,
గాంధర్వకూరత్యదావలతలట్లులే పుష్టకొకఁ బుట్ట
వలసినదేకాని అతివేదికొనఁజూచిన నంటునది కాదు.
స్వయమవ్యవసమైన "భావవాక్త్రీచే నగ్గళముగాఁ
బ్రభవిల్లు భాగముల చక్కండనము పొంకిత్యలలం
బుమై నేర్పడినవానికి రా" నదను నిర్ముచును.
అహోకత్తృతామృతము లేక నిమ్మనుకర్మముగాఁ
గదిర తినంత వెలవడునెడ నచింతయు పృథ్వీమయ్యో
జిని. వానియంతే నవి యొప్పినవనిగా కొరుల మెప్పుకొ
నొప్పించఁబడిన యలంకృతు 'లెత్తు పామ్యుల'
గాజే తోయను. సందర్భానుకూలగర్వము తింపుఁ
గొలిపిన బ్రసందర్భ దీర్ఘవర్ణనములు కర్ణశ్రేయములు
కానేరవు. ఏ పూర్వజన్మసంస్కారముననో, యే జనన
జీవానిశేషముననో కవితాజేజ ముప్పినవానికి రజు
ప్రకాశతల్ల లోపలినుండి కుమ్మరిపురువు తొలిది
నట్లయి, ఏ త్రకోగికలలె నపుడపు దుర్లభ మొదపు
నుండును. అందులకు దేశకాలనియమముకూడ
నుండదు. అట్టి మనోవిజృంభణ మేర్పడునెడ వోక
యనిర్దిష్టనీయాద్యుత మాతనకీర్తి యావహిల్లినట్లయి,
యొకవిధమైన యానందము పొంగిపారలినప్పి భావవా

ప్రపంచ మును సంబర మిట్లు నొక్కమాటుగఁ గప్పిన
నామనపద వ్యాపములని వియన్న దీతరంగములఁ గ్రుంకు
లిడినట్లును "సుకవితా మృత్యుస్తే రాక్షస కి" మృతి
పొందును. "దృష్టిరమృతా ర్మిత్రతా స్వయ"
మృతులు కవుడీ నిదర్శనము. మృతమ మానవంబునట్ల
కవి ప్రృథినిశ్చైత్యకృపావ మొనర్చు సమయ
మదియే. అట్టి స్థితియం దలేదు ప్రకృత్యంత సమి
దానంద పరబ్రహ్మము జేరు యోగికరణః బ్రహ్మ
త్యంతజ్ఞీన పౌందర్యము మానంద రసతిరంగజ్ఞోలికలం
దూగుచు ముక్తిద్యాయము నాచుఁగలగును. అపు
డున్నత్తుని మాపునలె నై, యారనికఁ గత్తెరుట నగపడు
ననియు నగపడినదియే యాను. "నది కాననిచో గవి
కాయనేకదా" మన్న బ్రగఃపనిదియు నగపడునదియే
కావాను. ఇది యేమియమోచును బరిపించ వాప్ర
కృతిమర్మం బెల్లఁ దప్పనఁకాలాకర్మిత మాను. తత్త్వ
కృతిసంయోగ కాలబింత నాదబ్రహ్మమును జేసిన
మహాత్ముం గ కవితా గంగాధిం గార్చితి యనుడు;
లేదని 'వోటిపుల' యనుడు. ఏమైన, "కసుర్వేర్తి
పసుర్వేర్తి" యనఁదకు నర్థ్యక్రమసూరగా వానంద మున్న
నంది యుండవలయు. అందరి రచనా, "నసల్లాఁ
దెజుఁగఁ గది యేమెజుఁగు" నన్నట్లు తత్కవిహృద
యనుచుండి చెలవడి రక్తమహావీరులలోనికి చెల్లువలె
జహములు, బులు బ్రవహించి, తక్కుభాజ్జులు, దిక్పంపఁ
జేయఁకొనఁగను. శివురాకవక్త్యును నప్పటిదేనుఁజీ.
అప్పటి వాక్కు "పలికించెడివాడు రామశృంగుండఁబో
యన్న బ్లుండును. కాంచు సలంకార మదే కావిత
గాని, లేనిపోని యలంకారముల తెలుపుక కామనము
పోనేరదు. యజ్ఞులచేసినైన నాస్థితిలో నాలోచనము
ప్రసరింపదు. లోకోత్తరకొనుట, నిదర్శనములకుఁ దడవ
వలసిన యనంద మది కానేకాదు. ఎక్కడక్కడిని
వానియంత ననే దొరలును, అదే కవిత్వము.

‘కంటి కొకటి యింపు, జహ్వాకొకటి రుచి’

కాని, యుద్ధింపుల నిర్వహించునెడ మొదటి
నుండి కుదిదమక నట్టి తొదాత్కృతిభావము నిలుచుట
యసంభవము. ఏమనకవుల కృతులందైన నట్టి యొక్తము
శిల్పముగాఁ బ్రకాశించు భాగము లక్కండక్కడ

మాత్రమే యందును, అది పండితపాదుల హృదయం గనుములు. వానివిబిజ్ఞయే తిలక్కులును నన్నెగను నది. మిగిలిన భాగము లాలోచనాశక్తిచే యుక్తియుక్తమున, బాంధిత్వబలమున నలంకారధూయిండుముగను, దరాభ్యుపనై ప్రతిష్ఠమున మృదువుధున నిర్దుష్టయ్యా పాకవిశిష్టముగను, గావర్తికముగా నట్లు కూర్చునేర్చు కొలది. శ్రీమంధగర్భ ప్రకృష్టముగను బూకింతురు. అది చాలవలెను విద్యవ్యజిమకోపాద్యములు కావచ్చును. కాని, సాధారణుల కట్టి భాగము లర్హతవకము లయినంతగా నానందనిధానుములు కావనన వలదు. ఇందు నొందెదమైన కల్పవైశిష్ట్యము లేక పోలేదు. తొలుతటిది నిష్కర్మముల యింపయిన నది కృత కముల సొంపు. ఒకటి పూచిన పూవుల యందమైన తొలవన హర్షిత పూవుల నందము. ఒకటి గాదికొయల చది యుండ కేళికల వేసిన యూరుగాయలచది యుండును. కంటి కొకటి యొప్పు; జిహ్వ కొకటిరుది.

ఇట్లు రుచిభేదమహాశంభోకలప్రపంచమునం దభిన్నాభిప్రాయసంపాదన మందైన మర్దుట మనక లేదు. కొందఱ దృష్టికి వంగకలభిరామును లోన్న కముచాదు; మఱికోందఱ కన్నులకు నవివర్తనత్రయలే యుంతులొంతును. శ్రవణిసాంధ్యభివర్ణనములందలి ప్రీతియొకకొండొందైన నవ్యులకు న్లేమయినకాదుల పోడి కృతకేమ భాషాభిమతిలం దెన్ను చాదరము; ఇట్లెవరికొగిని నచ్చినవే నిది చెకిరి. ఏని నిలుచు నను నది కాలమే నిర్ణయింపవలెను. ఏని యెలులు నన్నును, దిక్కిననూరనల రచన లాద్యముగాఁ గొనఁదెనిన నన్ను గాదనవారుమాత్ర ముండరు. సోమయాని లొసర్చిన యది యాంధ్రకరణమాత్ర మేయయినను పావకేంద్రము, నుదితజ్వలయౌ వెలయించినగాఁ దయ్యెను. సందర్శన ద్విగల కల్పనాకాశలము దీపింపఁ దొలర నాటక వాత్రలఁ జిత్రించిన కల్పకొనతురుండు నయ్యె.

“తెలంగుకవిత్వము న్నహుళ
 దీర్ఘ సహసవదాఁడె గూర్చి నీ
 మృలు రచియించుకన్న పర
 సములు నచ్చ తెలంగుపల్కులతో
 గలది రచించువైఖరి, క
 న నివన ద్యుర్ధవదంబు లేమియుకో

సలలితవాక్కులుత్తియును
 జారుమృదుప్రభ కూర్చునేర్చు నూ
 రలు కవి మెచ్చునట్లు తన
 గుంగద, చెప్పిన దెద్ది చెప్పే
 పలుములు యుద్ధపద్ధతుల
 బాసుర భావసమన్వితంబుగన్
 బలుకులఁ జేసి లోయగతి
 భారతమందుఁ బడెనుపర్యమతో
 కలువనిహీనఁ దాతెనిక
 కల్లె రచింపఁగఁ దిక్కయశ్వకున్”

‘కృతికిని నిలుకడ వలయును’

ఆతని శ్రుతిభి యవస్థప్రాప్త్యము. ఎక్కడనో తప్ప- ముచ్చందల మహాగంధముతోను ‘ఏమి చెప్పుదుం నరువాగా’ యని యాగవలసెనా? ఒరులకో, పేరు నకే ‘ఘటికాకతగ్రంథకలనంబులు’గాని విరగ్ధాయ సర్క్కిరిసింపాదక లేఖని యే ‘నిరుపహతిస్థలంబున’నో కాని నలునడ నేరదయ్యె. కావుననే ‘నిలుకడవలయుం గృతి’ కని పెద్దలు నుడిచిరి. కాకున్న, ‘విద్యాపనాని’ శ్రీనాధభట్టమహాకవి యిడిచి దేవరవడిగా “మనోహర ద్యోతక” ప్రసిఫలమగునతఁ గోఘృతహయన ప్రసా రాతిరప్తపూర నుచితప్రతిమంబుగ” నద్వితీయా శుభాంశ్రవాహంబును నుడిపించి గండపెండెమును దొడిగించికొన్న ‘కూండ్రవిలాసితామరాండు’ తన జీవితకాలమంతకు నొక్క మమదరిత్రమ రచింపవలసి నది? లేదు. అట్లానర్చిగమక నీ రసజల ‘శరీష పేతల మహామధురోక్తుల’ దన్ని ప్రబంధకృతికర్తలతోపల్ల నల్ల పెద్దన్న సార్థకనామండు గాఁగిరి. పిదపఁ దలయెత్తిన రామరాజగూడు న్లేమిగానము ‘ప్రతి పద్యరసాప్నది’ విజయవిలాసారల కన్నె ‘పిల్లనకు చెరికిలమ’ ప్రావసూపిన దైవతి. ఇంకొ గదికర్ణరసా యనములు పత్తితోకములు నేన్యములుం గొన్ని కీర్తి సాధకములు కాకపోలేదు. కాని తిక్కన నాటక వాత్రకృష్టి, యల్లిసావివాని యల్లికజిరి, బట్టుక్లవ యమకాయలు నొక్కటం జేరన కళాప్రాగ్జ్ఞాదయం బన్ననో ‘కళాప్రాగ్జ్ఞాదయంబు’ నన కానాలఁ దత్కర్త నూరన ‘సర్వతోమఖిచాతురీధుర్యుం’ దన చెల నెను.

కవిరాశిల్యపు వెనుకంజ

నెండియు, 'కవికవచమునోభిరామును' తానని పించికొన్నది కొలఁదిగ వెలసినను గ్రమముగాఁ బూర్వ భారత శిల్పస్మృత్యమునలెనే కవిరాశిల్యస్మృత్యమును వెనుకంజ చేయఁదొడఁగను. ఒకటి కొకటి నకలుగా దీర్ఘపమాసభూయిష్ఠములు, సప్తదశశర్లవాంశ విశిష్టములు, నికృష్ట కృంగారయాప సర్వాంగ వర్ణవాక్యకములు నై ప్రబంధవాచకములుగాఁ గొన్ని బయలు వెలసఁ దొడఁగను. శిల్ప ముఁదొసినది యనవ్యామ కృతిగాఁ దొలుతఁ జేయఁబడినదానిలో నోప్యమగాని యచ్చునర్జితమాత్రాపరస్పరాల మెచ్చుఁగొనవచ్చువా? ఇత నీయర్వాచిత ప్రబంధవాచకలై సర్వాంగ మందరులందరి పద్యగంధులు కొండఁ జుఖములు చేతులు కాకులుం బద్మములుం చే విక్కినందున నాయ మాత్రము నులుంతుదిక్కినివా నైపోయిరి. ఇప్పుడు 'దీప్తముంనుడుచు కుమ్మరప్రయ్యలకు' వారి చాచీరి బంధప్రక్రియ లేవనింపఁ చనినవియు నయ్యె. ఏమైన నిప్పుటి నాటకప్రదర్శనములందు స్త్రీలే స్త్రీసాత్రాధి నయ మొనర్చుటలో నెట్టినినయకావలక్షణ్య మంత రించినదో యట్లే "కొనులత మాధవముం దొలుగిన" యర్వాచిత ప్రబంధ రచయితలు కొండఁ జుచ్చుస్త్రీ వర్ణనములలో కృంగారముయొక్క కృంగారమే బంగారమైనదేమా! కాదని, "నివారంపఁబడినదాని కుండు చవి యనివారితముల కుండ" దనుట నిక్కవను కాన, దీని కృంగారమునఁ జవిఁదొలుగించి పాకకులకు నైరాగ్య ములవలప నెందిరో యనిపించెడిది. "నాట కాంతం కవిత్వ" మున్నదా, యేనాఁడో వెనకఁ బట్టినదయ్యె. 'ఏయత్తలక్షణావ్యుత్థి భీరోదాత్ర' నాయకునినో యొక్కరిలిశీ పట్టుకొనినచ్చు ప్రాచీన మార్గానుయాయుల పిచ్చి కదలి, నేవృష్టమై మాటలా డించుటే నాటకరచనముగా భావించి యొక్కొక్క ముక్కతోనే వివాదముల సృజింపఁబారిన యైంద్ర బాలికశక్తులు పెంపందనైనది. ఇతఁ గవిరాశిమర్మ కులా, కానివా రెవ్వరు? "తాటియాకులు కృద్ధ ప్రచారములు ప్రమాణములు గాక" యెవరి మనస్సు చారికః ప్రేరకముగాఁ గలము సాగింపఁబారిన వారి

కాలంబు మైరిది. ప్రాచీనాచారములయొడ విముఖిత యేర్పడి బుద్ధులు పెదత్రోవలఁ బట్టుచున్నవయ్యె. అన్య దేశీయమార్గానుసరణాభిజ్ఞులయ, మారినప్రియత్వముం చలనాపెసినయ్యె. తోఁచినట్లెల్ల సేతొట్టియో మొట్టియో వచ్చినాని యచ్చువడఁజేయుదుమయ్యె. ఎవరి యిచ్చు వచ్చినమై వారు సంస్కరించి పునర్నిర్మాణదత్తత తార్జింపఁబాయుటయ్యె; "నిండలి కంఠకమేన ప్రాయ స్కుమ్మిదనీ నారీ"యన్నట్లుకఁడుకవిర నిర్వర్తితాస మైన మెఱుఁ గనును. మఱియొకఁ జేపందక్కునను తేరని యేవో కుంబలే భావప్రకటనాన బాలము లనను; చేతొ కఁడు గ్రామ్యములఁ గాకటముల కెక్కింపసాగును. కనుకను గ్రంథస్థములైయన్నవానికంటె నిట్టివే భావప్రధానము లును మునుకులు మునుకెరకమును స్మృతికిఁ దెచ్చికొనఁబోలు. పెక్కిలో! లోకుల వ్యాదయులు లందల్ల నాటఁబడియున్న చేతున్న సభాక్షియముల కంటెఁ జేటలేకుంపన భావమును సురసింపఁగలవా రెవ్వరు? ప్రకృతిలో ద్రవ్యద్రవ్యమేక దెల్ల నొకటిరిండు మాటలతోనే 'కినముపోనీ బొమ్మలూడింపఁగలిగిన'కవి యొగిపుంకవుఁ దాతొప కాదే! కుటిలమతాచార జేడధారిత్యాదు లాతొడు పరిపాఠంపుగా నేటువడ్డవారి నోటను 'పశ్యే'వచ్చువన్నఁ గాదెందు రెవ్వరు? ఇంటి లోని పోకిరి జెప్పలోని బాబు, చెవిలోని జోరీగ, కఱిలోని వలను, కాలిముంటికంటె నిదర్శనము రింకేమి యుండెడిది?

పిండితార్థము

ఇట్లనేకములఁ బోకింది 'కవిత్వతత్త్వవిచార' మొనర్చి యొనర్చి, శిల్పనిష్ఠమునఁ దెల్పుఁబడిన పారాంశములలోఁ తెక్కులు కవిరాశిచక్షులచే సంక్షూయమానములన, భౌతికీయల కనుసరణీయములను నైయున్నది. భావోదయమునఁ బ్రకాశమునకు కచ్చు వచ్చుభాగములుమాత్రమే కొన్నికలులతోఁ జిత్రించినట్లుండవలెఁగాని సాంగోపాంగవర్ణన మనావశ్యక ముట తాత్త్వికమే. కవి వ్యయముగా చేసిన వర్ణించుకంటె నాను గల్పించిన పాత్రములచేఁ జేయించునదనధికరమ డీయతాసంపాదక మానములయ నెక్కురమే. ఎం దైన దూపమాత్రాభివర్ణనముకంటె సులభమయ్యె, త్రాధాన్య మెంచుటయు సంప్రక్యమే, ఇంక నావర్ణన

ములు కథను ముగించునంత దీర్ఘములైన వినువు తో-
 పకమాన దనుటయు ననుభవైకద్యమే. మానవప్రకృతి
 నట్లయినఁ బెట్టివట్టు సుదర్శనపుగల బాహోద్భవతోడి
 భావము ప్రతిభావములవల్లఁ జెల్లవలెనవఁగా
 నదియు కంప్యమే. కథాసందర్భములనుబట్టి యాచూ-
 పాలలు కొలానుగుపరివర్తనము నందినట్లు లగఁపడ-
 వలె ననుటయుఁ బ్రత్యక్షమే. శ్రవ్యప్రబంధములందును
 దృశ్యములందునలెనే పాత్రోదితసంభాషణల నెల-
 కొల్పి వానితోఁ గథ పొగించి యందలిశృత్తము,
 తాచూపాలల చిత్రములను గమలఁ గట్టివట్టు చేయుఁ
 గలుగుటయే యుత్తమశిల్పత్వప్రతిపాదక మనుట
 యిప్పుడో యది నిర్వినాదాంశమే. కథాంగము లేక
 భావముఁ బాల్చి యొక శరీరముగా నేర్పఱపఁదగు నను-
 టయు నట్టిదే. ఇక చాలలే కథానాయకులు గావలె-
 నను నియమము లేక మనసుతోఁగలిగిన మైత్రిని బ్రద-
 ర్శించు సుగాత్రీకారికప్రభృతిరసభావపూర్వక కథా-
 సందర్భములుకూడ గ్రహించవలెనన్నను గ్రహించెను.

ధర్మోపదేశ మత్యావశ్యకము

అంతిమేకాని, ఈవాగ్దాయమునొసముద్రయనఁగృతి
 ప్లవముల పొగింపఁజూచు సుధీవరుడోధీవరులు మక్రము
 మాత్రము విడువరగు. అదేవఁగా, గమ్యమేదో నీతి
 ప్రతిపాదనము గావలె ననునది. అదిలేచే, వదే, బాంబి-
 గ్య' మనిపించుకొనను. సుఖసాధకమా శిల్పమున కది
 యొక యంగము కొడుగదా యేమిటి కందుకమా!
 కల్పితవిగ్రహాలైవఁ బ్రపంచమునఁ బాత్రాధికముల
 దాయకములు గాక కాశ్యకఫలపాధకములును గాఁదగు
 నట్లు నిర్మింపఁబడవలెను. భావోద్రేకజనక మానసి-
 రజస్వీ యంబునను మిడికఁ నుడికఁ జెక్కించువది
 సర్వమే కాదే? అన్నయలేని నుదయపు లేమిటికీ?
 జీవ్య కింపుఁకొలుపుకది యుపరసములేయైనను దేహము
 నకుఁ బుట్టి యుడఁదగిన ప్రధానరస ముండునది ప్రసాద

ముననేకనా! కావున నెంతైన ధర్మోపదేశ మత్యా-
 వశ్యకము. అది లేనిది కావ్యమే యనిపించుకొనను.
 అందులకే మహాకవు లర్హపాల్రల నరసి వారిచే
 నుచితస్థలముగ నుదఱిగిరిని బ్రశ్నోత్తరమధ్యాద ననుస-
 రించి ధర్మముల నుద్గహించేయుట కలను. అట్టియెడల
 భిష్మునిది 'పరస్పరాసంగతవిచారము' లనియు, ధర్మ-
 జానిది 'వదదుఁబోరుప్రభావము' లనియు ననఁజనదు.
 భారతమునకుఁ 'మంచుచేదేవత్వసంపాదకమునా' శీఠ-
 లసంగతీశ్రవరణములు! గా ననుటపాల్రమే యిప్పటికిఁ
 జాలును.

ఇంక నీ'విచార'కర్త "ఎఱుంగునే ననులకాపరి
 భావజనుర్మృగర్యము" లని మున్నొక్కడ నొక్క-
 తిమ్మన్న యన్నట్లే "కవి ప్రయత్నమునిట్టి నీదపాల్ర-
 ముం జేయుట యాలేదు నొల్లఁ డనియూ" యని
 పరిహసించుట కిరవైన యేవో విరహాసమయ
 ప్రభావములవంటివానిని బట్టి "యల్లబదోమము మన-
 సదాచారములలో నొకటి" యన నొప్పును. భారత
 సాధ్యములులకు "ధర్త నులకెట్టెను ప్రాణాయామ
 బ్రహ్మ" యని గలిగిన "యిక్కడి పత్తివలలకంటె
 కెక్కడిపలుగాకులైన మే" లనుటయు, మన వివాహ-
 ప్రక్రియ 'హృదయబహిష్కార'మనయ "నిజధర్త
 మలాభిమాని కాఁడని వదిలివేసి యవ్యుఁడు దేశధర్తుఁడని
 చేరువఁజేర్చికొని" తాను నులయనకు వెలియూట మేలే
 యనుటయు మొదలుగాఁగలవి శేవలపాశ్చాత్యవ్యామో-
 హజన్యములుగా నుడుగఁదగినవి. వలదనుకొనుచు మన-
 మందే మోరరారు. స్వదేశభాగిమానములై దేవులాడు
 నిక్కాలయనఁ గేవలపాల్రయలము కానేమిటి? !
 ఎక్కడవైన నుగమున్న నదిమాత్రము గ్రహింపఁదగినదే
 కాని 'పాదగింటిపులుసుకూర రుది'గా వీధియనదాచా-
 రములఁగూడ గర్హించి యన్యదురాచారములందుఁ
 త్రితీఁదగులుట సమంజసము కాదనుట కిది నూచన.

కవితాశిల్ప మనల్పకల్పము బాధాభూతాయమానంబు, ప్రా-
 గ్భవపుణ్యోదయనై పుణీకలిత వాగ్దాయుర్యచిత్రాకృతి
 ప్రవణోదందిత శేముషీచణయక స్వచ్ఛప్రతానంబు తే
 జా నహింపందగు భారతావని నిక న్యోభాంతి! భారతి!

తెనుగురాత్రి

= శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు =

హృదయమృగు మాపులతో
శుష్కించిన దేహముతో
చేదనాని కడుపుమంట
కాలిపేలిపోవు కోర్కె
గగనమ్మున చుక్క !

శక్తి నన్నెగ్గిపోయి
రక్తము విరిగిన గుర్విణి
హస్తమునక చిటిలిపోయి
శస్త్రమై బిలుకుమార్చ
మాసిపోని గాఢాముక్కు
నెలవక
సంఘంవంక !

నోట మన్నె కొట్టు దగతి
నోరు తెరువ పాలకొరకు
బాలికమాలాలి కిడుకువిడ్డ
తూలిపోవు అసువుల
నీలాలగాలి వీస్తోంది.

తల కాలని తల్లిశవం
తండ్రి పెద్దీకై తహతహ
కడవకు నిల్లకు నేడ్చి
గంపెనుపిల్లల దుఃఖపు
కంటివాన
మిన్నంటి కురియు మంచుసోన.

పవిత్రనమున పెద్దీ
భర్త పరమపదము తేర
విధవ మనకమనక యావనమున
కుసుమించే తల్లితలపు
గుండెల్లో పాలపాల
అకాశపు పాలబాట.

అగ్రయువక జీవనార్పి
అరిన వాడలనుండి
కాలినమేడలనుండి
ధూమ మృగకమ్మె
చీకటి దుమ్ము రేగు
తెనుగురాత్రి ! ! !

— 'మధిరజ్యోతి' నుండి.

ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి
ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి
ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి
ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి ప్రచురించినది: తెనుగురాత్రి

అటవము, తెలుగు - వాని ప్రాచీనత

= శ్రీ కోరాడ రామకృష్ణయ్య =

అటవము, తెలుగు - ఈ భాషల ప్రాచీనతనుగూర్చి

ఓ. శే. కొమ్మత్తాచారిగారు చేసిన కవి యింపబడి మూలపక్షియుండిన యొక విమర్శనాత్మక వివాదము శ్రీ మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారి మూలమున ఆంధ్రప్రదేశ్ గృహసంరక్షణరాజసంఘికలో ప్రకటితమగుట తటస్థమైనది. అందు ప్రాచీనభాషలలో మిక్కిలి పురాతనమైన భాష యేది, అది అటవమనా, తెలుగు అటవమునుండి పుట్టివదా అను విషయములు విమర్శింపబడినవి. మూల ప్రాచీనభాషాస్వరూపము తక్కిన భాషలకంటె అటవమున గెక్కుదుగా గనబడుచున్న దను కాల్వైల్ పండితుని యభిప్రాయముతో శ్రీ లక్ష్మణరావుగారి రేఖానిధిక, గ్రీకులకు మొదలగువారు చెప్పినట్లుగా అటవముకంటెను తెలుగు మొదలగు నితర ప్రాచీనభాషలలోనే ప్రాచీన భాషాపంథ్రవాయను తెక్కుడగా నిలిదియున్న వనియు, కాని గ్రీకులకు అట్టి నిదిర్పకములకు జాపలేదు గావున తా మట్టివానిని కొన్ని మాపడలదితి మనియు తెలిసియున్నారు. అందుకు గాను కొన్ని సహితముపదములను గ్రహించి తెలుగులో నిలిదియున్న మాపదముల మాపమే తక్కిన అటవ కన్న ప భాషాస్వరూపములకంటె ప్రాచీనమని నిరూపింప యిష్టించియున్నారు. తెలుగు భాషలో మూలభాషయొక్క పురాతన స్వరూపమును మూలము చిహ్నములు—అటవకన్న పదములనుబట్టి మాపద గుర్తించుట కవకాశములేది—కొన్ని నిలిదియున్న పదములు వాస్తవమేకాని, యావ్యాసముగ జర్పింపబడిన తెలుగుపదముల స్వరూపము తమిళకన్న పదములకంటె మూలభాషాస్వరూపమునకు సన్నిహితమని, అకారణముచే వని ప్రాచీనము లని చెప్పట కవకాశము గలదా యను విషయముచూత్రము పుంపరికిల వార్త మగి తోయటచే నీ వివ్యాసము ప్రాయ గడిగిరి.

దక్షిణదేశమున వ్యవహారములో నున్న భాషలన్నియు సోక కుటుంబమునకు చెందిన వనియు, ఆ కుటుంబము ప్రాచీనభాషాకుటుంబ మున పేర జరగుచున్న వనియు, తెలుగు, అటవము, కన్న పము మొదలగు భాష లొక్క కుటుంబమునకు చెందిన సోదరభాషలని చెప్పబడినపుడు వానిలో నేది పురాతనము, నేనినండి యేది పుట్టింది యను ప్రశ్నలకు తావుపందర్భము లేదనియు, మూలభాషాస్వరూపమునే తల్లిదండ్రులను గతములకు మార్పులతో నామాభాషలు వహించి యుండుననియు నీమొదలగు విషయములకు శ్రీ లక్ష్మణరావుగారి రండు చక్కగ వ్యక్తీకరించియున్నారు.

అటవము, తెలుగు సొక్క కుటుంబమునకు చెందిన సోదరభాషలు. ఏది జన్మజనక భావపంబంధము లేదు. కాని తెలుగు భాష పుట్టుతొక్కోత్తరములనుగూర్చి తెలిసికొనవలచినపుడు మూత్రము అటవభాషయొక్క సాహిత్య సుత్యాగత్యముగా గనబడును. ఒక్క అటవముతోడనే కాక తక్కిన దక్షిణదేశభాషలలో నూని పోల్చి పరికిరించినగాని తెలుగుభాషయొక్క ప్రాచీనచరిత్రను చెలిసికొన సాధ్యముకాదు. ఈ విషయ మిటీసలనే దక్షిణదేశభాషాచారతత్వపరికిలనకు గడగిన కాల్వైల్ పండితుడు మొదలగువారి పరిశ్రమలమూలముగా గనిపట్టబడినది.

తెలుగుభాష పుట్టుక, పూర్వచరిత్రములనుగూర్చి భిన్న మతములు కలవు. "ఆంధ్రభాష దిక్పత్రి. అనగా సంస్కృత ప్రాకృతములనుండి యేర్పడిన" వని యాంధ్రవైయాకరణుల మతము. ఇది ప్రాకృతములలో నొకటియే యని, లేదా అర్ధమాగధియొక్కగాని, వైకావీ ప్రాకృతముయొక్కగాని పరిణతరూపమే యని కొందఱు మతము. సంస్కృత ప్రాకృతములనుండి

పదజాలము విశేషముగా దీనిలో జేరినను, తెనుగు భాషయంతయు సంస్కృత ప్రాకృతభేదముకాదనియు, తెనుగుపత్తియునుబట్టియే దాని ముఖ్యలక్షణములను గ్రహింపవలయు ననియు, నాలక్షణములలో దీనికి దక్షిణహిందూదేశభాషలతో సన్నిహితసంబంధము కనబడుచుండుటచే నది ద్రావిడభాష లనబడు దక్షిణ హిందూదేశభాషలతో సాభాష్యముగలిగిన యొక స్వతంత్రభాషయేకాని సంస్కృతప్రాకృతములవికృతి కాదనియు మఱికొందఱు మతము.

ఈ దక్షిణదేశభాషలను తెలుగు, అలవము, కన్నడము, మలయాళము మొదలగునవి సహితములు లని చెప్పవారు దీనికి ద్రావిడభాషామటుంటి మని వాడుచుండును. ఒక మూలభాషనుండి యేర్పడినవై కాల్పకమును గలిగిన మార్పులమూలముగా భిన్నములు, స్వతంత్రములు నైన భాషలనీ, వానికీ గల సహితీయత్వ మునుబట్టి, యొక భాషామటుంటుంబుగా భాషాతత్త్వ చేత్రులు పరిగణింతురు. ఇదియన్నియు నొక కుటుంబ మనకు తెలిసిననని చెప్పబడినప్పుడు ఇది యన్నియు నొక మూలభాషనుండి కాల్పకమునున బయలుదేరిన పోదరభాషలని తలపవలయునేకాని, దీనిలో నెట్లాని నుండి యేది పుట్టిన దను ప్రశ్న కనకాళములేదు. కాని దీనిలో నొక్కొకదానినుండి ప్రాంతీయభాషలు బయలుదేరి యవి మరల స్వతంత్రములైనపుడు ఆయా భాషలలో కొన్ని లేర్పడుననుట కనకాళమును లేకపో లేదు. ఒక మూలభాషనుండి యేర్పడిన సహితీయ భాషలని చెప్పబడుచున్న అలవము, కన్నడము, తెలుగు మొదలగువాని విషయములలోమాత్రే మొకదాని నుండి మఱియొకటి పుట్టినదనికాని, ఒకటి పురాతనము, ఒకటి యర్వాచీనము అనికాని తలచుట కనకాళ ముండదు. కాని యీప్రశ్న తలచుగా బయలుదేరుచునే యున్నది. అందు నొక కారణము ఎవర భాషయందు వారికీ గల యభిమానాభియము కావచ్చును. అది పాటించదగినది కాదుగదా. ఒక భాషయందు లభించిన వాఙ్మయ మితరభాషలలోనిదానికంటె ప్రాచీనమై యొకపడుచుండుటవలన గూడ నట్టి భాష మేర్పడినవచ్చును. తెనుగు కన్నడము లుం దిప్పటికీ లభించిన వాఙ్మయముకంటె మిగుల

ప్రాచీనమును వాఙ్మయము తమిళభాషలో గలదనుటకు దగిన కారణము లగవడుచున్నవి. కాని యొక భాషలో నితర పోదర భాషలందుకంటె ప్రాచీన మన దగిన వాఙ్మయము లభించినంతనుత్రమున దానినుండి యితరములు పుట్టినవని నిరూపింప సాధ్యముకాదు. ఇతరభాషలలోని వాఙ్మయ మేకారణములచే నంతరించినదో, వృద్ధిపొందినదో లేదో యను విషయములను చారిత్రకదృష్టితో బరిశీలించవలసియుండును. తెనుగు భాషలో ప్రాచీన వాఙ్మయ ముండుటయేకాక భాషా రూపములలోగూడ ననేకము తిరగభాషారూపముల కంటె ప్రాచీనములగు గణపకులచేతనో, ఆభాషలో నితరదక్షిణదేశభాషలతోడి సరిసయముకంటె పెక్కుడుపరిచయము కలుగుటచేతనో కాల్వల పండితుడు అలవభాష యితరభాషలకంటె మూల ద్రావిడభాషకు సన్నిహితమైయుండు ననియు, మూల భాషాస్వరూపము ఈ భాషలో పెక్కుడు కనబడుచున్న దనియు తెప్పినమాట వాస్తవమే. అది వాస్తవము కాదనియు, తెలుగు మొదలగు నితరద్రావిడ భాషలలో నలవమువందుకంటె పెక్కుడు పురాతనము నైన విశేషరూపములు కనబడుచున్నవిగావున నలవముకూడ నితరభాషలలెన్నే యొక యుపభాషయే కాని, దీనికంటె ప్రాచీనమని చెప్పట కనకాళ మేమియు లేదనియు గ్రియర్సన్ పండితుడు మొదలగు వారు చెప్పియున్నారు. విచారింపగా నీ యిద్దరు పాశ్చాత్యుపండితుల యభిప్రాయములలోను ప్రమాద కరమైన వైరుధ్యము వాస్తవముగా లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఏలయునగా ప్రాచీనమును మూలద్రావిడ భాషాస్వరూపమును మన మున్నేషించి గుర్తించి తలెన్నుచో నీ యలవకన్న దాద్రావిభాషలలోని విశేష రూపముల నన్నిటిని సరిపోల్చియూచి, వానిలో కాలక్రమమును గలిగిన మార్పులను గమనించి, వానిమూలమున వాయభాషల ప్రత్యేకలక్షణములను నిర్ణయించి వీని మూలముగా నేదో మూలభాషారూపము లెట్టిదింప్ర వాయములకు లోనై యాయభాషలలో కాల్పకమును వాయభాషరూపములను బొందినదో కనిపెట్టిన పిమ్మటనే, యా మూలభాషాస్వరూపమును మనము

గోపరింపజేసికొని, యాచూ భిన్నరూపములందు ప్రాదేశిక ప్రాచ్యభాగములనుబట్టి ఆ మూల భాషను నిర్మాణముచేయుచున్నందును, కావున వా ప్రాచీనభాషాస్వరూపమును నుద్ధరించు విషయములో నీ సహాధియ సోదరభాషలన్నియు మనకు సమానముగ బోధ్యతలగియున్నవి. కొన్ని ప్రజాజలక్షణము లొకభాషలో మాత్రమొందక నిలిచియుండఁజుటకొన్ని లక్షణములు మఱికొన్ని భాషలలో నిలిచియుండవచ్చును. కావుననే వాఙ్మయమునకుడ లేని యనుభాషలోని లక్షణములు కొన్ని యధిప్రాచీనములని తద్భాషాపరిశీలనలు చెప్పుదురు. అట్లే మధ్యపరగణాలలోని గోండు, కుయి, రాజమహల్ భాషలు, బ్రాహ్మణభాష మొదలైనవికూడ మూలభాషాస్వరూపవిధమున చాల ప్రయోజనకరము లనవలెదలవచ్చును. కాని యీ వడుమ పాశ్చాత్యులకు భాషాతత్వవేర్తలు కొందరు ఈ మధ్యపరగణాలలోని యాచీనజాతులు కర్ణాటకాదు గోండు మొదలగు ద్రావిడభాషలే ద్రావిడభాషాతత్వ పరిశోధనము విషయమున

* "If we want to understand the history of the languages of the South, we should begin from the Northern side" — E. Tuttle of America.

"The Dravidian language which has almost always been chosen for comparison is Tamil, which, in fact is best known of all the dialects for various reasons. Even if we admit that from the Vedic up to the present time, Tamil has changed very little, there still remains the fact that the domain of this Dravidian dialect is the further most off from the region of Vedic civilization on this principle alone, it should have been the last one to be taken into consideration for the sake of comparative study. If we want to understand the history of the languages of the South we should begin from the Northern side." (Pre-Aryan & Pre-Dravidian).

యమున తమిళభాషకంటెనుగూడ పెక్కువగా బోధ్యత గలదనియు, వాకారణముచే నీ పరిశోధనము దక్షిణపు కొననున్న తమిళభాషలో ప్రారంభించఁబడవచ్చు మధ్యదేశముదరి యాచూబదికుల భాషల పరిశీలనము తోనే ప్రారంభించుట మిక్కిలి ప్రయోజనకారి కాగలదనియు చెప్పబడినది. * ఈ పరిశోధనము విషయమున సంస్కారముగలిగిన తమిళాదిభాషలకు గల ప్రాధాన్యమును సంస్కారహీనములగు గోండు మొదలగువానికి నిర్ణయపరియుండునని చెప్పట వ్యాఘ్ర మేమొకాని, తమిళాదిభాషలకు గల ప్రాధాన్యమును తగ్గించుకాదుట సాహస మనకలెప్పుడు. ఒకభాషలో నెంత ప్రాచీనమగు వాఙ్మయము లభించిన నంత ప్రాచీన కాలముదరకు వాభాషయొక్క స్వరూపపరిణామము నశ్చేక్షించుటకు ములభావకాళము దొరకునుగదా. వాఙ్మయసాధ్యములగు భాషలలో కొన్ని యధిప్రాచీన లక్షణములు నిలిచియున్నను, వాని ప్రాచీనత యిట్లేదని నిర్ణయించుటకు దగిన యాధార ముండదుకావున నికరవిధముల జేసికొనిన నిర్ణయముల సరిమామకొనుటకుమాత్ర ముపయోగించును. అది సంస్కారహీనములగు భాష లగుటచే వాభాషాస్వరూపములు తొందర తొందరగా పెక్కుమార్పులకు లోబడుచుండుటయు దుర్లభింపవచ్చును.

మైసెర్స్ జార్జెస్ హార్ట్, బుటిల్ టెంకికుల యధిప్రాచ్యము దక్షిణదేశీయములగు ద్రావిడభాషలకు ఉత్తరదేశీయములగు వార్యభాషలపై గల ప్రభావ మెట్టిది యను విషయమునుగూర్చి చర్చించుచువుడు తెలుపబడినదేదైనను ద్రావిడభాషాదేశమలక్షణములను దర్శింపవలెననిచ్చును తమిళభాషయొక్క ప్రాచ్యుత్తమును తగ్గించుట కేంపును నవకాళమును లేదనియే చెప్పవలసియున్నది. ప్రాచీనద్రావిడభాషలక్షణములు దానినుండి బయలుదేరిన భాషలన్నిటిలోను గనబడుచుండు ననుట సహజమేయైనను, తమిళభాషకు దక్షిణ వానికంటె ప్రాచీనకాలముననే సంస్కార మేర్పడుట చేతను, వాఙ్మయము బయలుదేరుటచేతను, అది మన కిప్పుడు లభ్యములై యుండుట చేతను వానినిబట్టి తక్షిణ భాషలలో చేయకాలమున నెట్టిమాటలు గలిగినవో, వాని పరిణామక్రమ మెట్టిదో పరిపూర్ణ తెలిసికొనుట

కళాకాశ మేర్పడుచున్నది. ఈవిషయమున దీనివలన గలగు ప్రయోజనము ఒకేమన నునియే చెప్పకలేప్పుడు. గ్రీయర్పకపండితుడు తమకేభాషయొక్క ప్రాముఖ్యమునగూర్చి కాద్వైతాచిన్విత యధిప్రాయము నింయక యాశీరించుదు, తక్కిన భాషల సమప్రాధాన్యమును గూర్చి నొక్కచెప్పదులదనవలెను, తెనుగు మొదలగు భాషలలోనుండి గ్రహించవలసిన ప్రాచీనభాషలక్షణములను గూర్చిన ప్రత్యేకనిదర్శనములను దుదకు జాషకయే విడిచిపెట్టవలసినవాడైనాడు. కారణము బహుళం: అది యంత సులభమైనవని కాకపోవుటయే యైయుండును. ఈవిషయమునుగూర్చి శ్రీలక్ష్మణరావుగారే యావ్యాజమున తెలిసియున్నారు. పిదప గ్రీయర్పక పండితుడు తొలపెట్టిన విషయమునే తాము నిర్వహింపయామకాని తమిళాంధ్రములలో తమిళముకంటె తెలుగు ప్రాచీనభాషలక్షణములను మనకు సువ్యక్తముచేయగలదని చూపదలచినప్పుడు వాచీ భాషలలోని పదములను నిదర్శనముగా గ్రహించుటలో భాషగ నాలోచించి చేసినట్లగుపడు. అలోచింపకపోవుటయు గాదు. ఒకవిధమున ద్రమకు లోపై యుండురు. దానికి గారణ మప్పటికిరునవారికి సంస్కృత ప్రాకృత భాషలక్షణములు, సంప్రదాయములు తెలిసినట్లుగా ద్రావిడభాషాసంప్రదాయములు భాషగా తెలియకపోవుట యైయుండవచ్చును. అది యప్పటి కంత విశేషముగా బుగిరింపబడలేదు. ఇప్పుడుమాత్రము తెలిసి రూఢికెండించుచి చెప్పవచ్చునా యను ప్రశ్న రావచ్చును గాని, ఏదో లొంగిపోవలసిన జరుగుచున్నదనిమాత్రము చెప్పకలేప్పుడు.

తమిళముకంటె తెలుగుయొక్క పురాతనత్వమును జాపుటకు విదర్శనముగా గ్రహించిన శబ్దములలో, తెనుగునందలివారి రూపములు సంయుక్తాక్షరయంతము లగుటచే నవి వారి పురాతనత్వమును చూచించు ననియు, తమిళరూపములు విడిపోయిన సంయుక్తత్వము గలవిగావున సర్వాచీనములై యుండుననియు తెలిసిరి. అట్లగుటకు గారణమేమనగా సంయుక్తాక్షరములు గల శబ్దములు మొదటిదిగ నుండుననియు, తరువాత నుండుండి వికృతిశబ్దములు పుట్టు

నప్పుడు ఉచ్చారణసౌకర్యాద్ధమై సంయుక్తాక్షరములు విడిచియిటనునటులయు చెల్లమే యనుట: ఇందుల కింకను నిదర్శనము నలయునన్న ప్రాకృతవాగ్ధరణములను జూడవలయునని వారి వాదము. తులూద మంతయుయు క్రియ క్తముగ నే యున్నట్లగువనునగాని వాస్తవస్థితి దెలుపుచున్నదా యనిమాత్రము పరిశీలింపవలసియున్నది. సామాన్యముగాను, అందు ప్రధానముగ ద్రావిడభాషలలోను, ప్రాకృతభాషలలోనుగూడ సంయుక్తాక్షరములలో గూడిన సంస్కృతాద్యవ్యభాషాపదములు స్వీకరింపబడునపుడు వానియందలి సంయుక్తాక్షరములు విడిచియిది ననుచు నేదోయొక అచ్చు చేర్చబడుచుండునాచారముండిన నుండవచ్చునుగాని, యీపద్ధతి, ఆచారము నింతప్రబలముగా తమిళకన్నదాడిద్రావిడ భాషలలోను, ప్రాకృతములలోనుమాత్రమే కనబడుచుండుటకు గల కారణ మేమి యని మనము విచారించవలసియున్నది. సంస్కృతభాషలోను, అంగము మొదలగు భాషలలోను సంయుక్తాక్షరములలో గూడిన పదము లనేకము లున్నవి. కాని యాభాషలలో నవి యుచ్చారణ సౌకర్యాద్ధమై, ఆభాషన ద్యరహించు జనులచే, నాసంయుక్తాక్షరములు విడిచియిట పరిశీల్యగాని, ఆభాషలో నట్టి శబ్దములకు ద్వైరూప్యము కలిగినట్లుగాని కనబడదు. కాని ఆపదములు ద్రావిడభాషలను ద్యరహించు జనులచే నుచ్చరింపబడినప్పుడు అందలి సంయుక్తాక్షరములు తప్పక విడిచియిటచే పనుకబడుచున్నవి. ఒకవేళ విడిచియిటచే ననుచు అచ్చు చేర్చబడినచో, నా సంయుక్తాక్షరములలోని యొకవర్ణము రెండవదానిలో సావర్ణ్యమును జొంది, అది ద్విత్యాక్షరముగా నేర్పడుచున్నది. తమిళాంధ్ర కర్ణాటకాదిభాషలలో నేరిఘంటువును తెలుదిరూచినను పెక్కుపదము లిట్టిదగుననుచు వెంటనే గోచరింపగలవు.

సం. ౧.	తె. ౩౪.	త. ౪౫.
అగ్ని	తె. అగ్ని	అగ్ని
ఉద్యోగ		ఉత్తయోగం
యుక్తి	జుత్తి	ఉత్తి
ఋగ్	రిక్	

రోహిణి బమ్మ పిరమిన
కుక్క చుక్క
Hospital తె. అనుప ద్రి

సంస్కృతాదిభాషాకర్తృయః శ్రీ ద్రావిడభాష
లలో బొందిన మార్పులను బట్టి మాడగా నందలి భిన్నా
క్షరసంయోగము నుచ్చరించుట కలవాటుపడినవా
రావడముల నుచ్చరింపవలసినవిన్నపుడు స్వచ్ఛా
రణసంప్రదాయముల కనుగుణముగా తేలికొనిన
మార్పులను లోనైనవిగా కనబడుచున్నవేకాని కేవల
యచ్చారణసంబంధముకారకు మాత్రమే తేల్చబడిన
ట్లగువధుడు. ఏలయునగా సంయుక్తాక్షరములలో నూడిన
సంస్కృతశబ్దములు తద్వ్యవస్థలై దక్షిణదేశభాష
లలో కొద్దాన బ్రవేశించినను ఒక్కరికినే యాయక్షర
ముల సంయుక్తత్వము విశ్లేషము బొందుచున్నది.
తేనునన తత్సమయోపమున బ్రవేశించినవానిలో మార్పు
లేకున్నను, తద్వ్యవహారము లన్నిటిలోను తమిళము
నందువలెనే సంయుక్తవర్ణత్వము సహింపబడుటలేదు.
దీని బట్టి పదములందు సంయుక్తవర్ణాసహిత్యత్వము
ద్రావిడభాషాముఖ్యలక్షణములలో నొకటిగా గ్రహింప
వలసియున్నది. పదములందు అనువాదకలతో తప్ప
నితరవర్ణములను సంయుక్తత్వము సహింపవలయుట,
మహాప్రాణములను వ్యవహరింపలేకుండుట, చెందు
మాడుపదములను మింగిన దీర్ఘ ప్రమాసములు లేకుండుట
మొదలగునవి యా భాషలను సహజలక్షణములు. ఇట్టి
యచ్చారణసంప్రదాయముల కలవాటుపడినవారు
గమకనే తొలఁత సంస్కృతభాషతో వీరికి సంస్కరము
గలిగి యావడములను వీరు వ్యవహరింపవలసినవిన్నపుడు
అందరి సంయుక్తాక్షరములను విడదీసివలిగియు, మహా
ప్రాణముల నల్పప్రాణములను తేలియు వాయావదము
లను తమ భాషలోనికి తెచ్చికొనిరి. ఇది ఈ భాషలకు
సహజసంప్రదాయసిద్ధ మగుటచేతనేకాని, కేవల తాత్క
లికసాకర్యముమాత్రమే కారణముగా జరిగిన పనికాదు.
అట్లేయైనచో సంస్కృతము వ్యవహరించువారిలో
నూడని పట్టిమార్పుకలిగి, సంస్కృతభాషలోనే యాయా
పదములను వైస్వరూప్యము సిద్ధించియుండునగుదా.

ఇది సంస్కృతజన్యము లవదగిన ప్రాకృత
ములలో నట్టిమార్పు కలిగియుండలేదా అను

ప్రశ్న కలదు. ప్రాకృతభాషలలో నట్టిమార్పు
కలుగుటకు ప్రధానకారణ మా సంస్కృతభాష నతి
ప్రాచీనకాలమున నవలంబించి వ్యవహరింపవలసిన
యార్యజనసంఘమునందలి క్రిందితరగతివా రగు
పామాన్యప్రాకృతజనులలో నీద్రావిడులలో, లేదా ఈ
ద్రావిడభాషాసంప్రదాయముల కలవడినవారో విశేష
ముగా నుండియుండుటయే యని చెప్పవలసియున్నది.
హిందూదేశపు వాయవ్యదిగ్భాగమున నిలిచియున్న
బ్రాహ్మణభాషనుబట్టియు, మగ్ధ్యపరగణాలలో
నిప్పటికిని వ్యవహరింపబడుచున్న గోండు, కుయి,
రాజుమహల్ మొదలగు భాషలను బట్టియు, నొక నక్షేక
కారణములనుబట్టియు నొకకాలమున మత్తరహిందూదేశ
ముననూడ ద్రావిడభాషలను వ్యవహరించు జనులు
నివసించియుండునని యూహింపకతప్పదు. ఈద్రావిడ
భాషాసంప్రదాయముల కలవడిన యుత్తరహిందూ
స్థానమునందలి ప్రాకృతజనుల మూలమునకే - అనగా
దీ రాదేశమున వ్యాప్తిలోనున్న యార్యభాషను
స్వీయోచ్చారణసంప్రదాయానుసారముగా వ్యవహ
రించుటజేసియే హిందూదేశమునందలి ప్రాచీనా
ర్యుల వైదికభాష కాలక్రమమున ప్రాకృతభాషగా
మారిపోయియుండును. కావుననే దక్షిణదేశమున
నెలపుకొనిన ద్రావిడభాషల సంప్రదాయములు
కొన్ని యుత్తర హిందూ స్థానమునందలి
ప్రాకృతభాషలలోను, విశేషముగా దత్తాప్రకృత
భవములను వాఘసాకర్యభాషలలోను గానవచ్చుచుం
డుట. అట్టి లక్షణములలో సంయుక్తాక్షరములను విడ
దీసికాని, లేదా సావర్ణ్యమును బొందించికొని పలుకుట
యనున నొకటి. కావుననే యాలక్షణము దక్షిణమునందలి
ద్రావిడభాషలకును, ఉత్తరదేశమునందలి ప్రాకృతా
ద్యార్యభాషలకును సమానమైన దగుట తటస్థించినది.

ఇదియే ద్రావిడభాషలకు సహజలక్షణ మైనచో
తెలుగు కన్నడములయోగములలో నక్షేపదములలో సం
యుక్తవర్ణములు కనబడుచున్నవే యను ప్రశ్న కలదు.
దీనికి ప్రధానకారణ మాభాషలపై సంస్కృతభాషకు
గలిగిన ప్రబలప్రభావమే. అదియైనను సంస్కృతసమ
కల్పములలో గానవచ్చువేకాని దేశ్యకల్పములలో విశేష
ముగ గానరాదు. సంస్కృతసమ మిభాషలలో గలిగి

నట్లుగా దమిళభాషలో గలిసియుండలేదు. ద్రావిడ భాషాసంప్రదాయానుసారముగా వర్ణసంస్కారమును బొందని సంస్కృతకల్పమునకు తమిళ భాషలో బ్రవేశమే లేకపోయినది. కావుననే యాభాషలో తక్కిన తెలుగు కన్నుదమలులందువలె ననువాదకాలతో తప్ప భిన్నవర్ణసంయోగముతోగూడిన శబ్దములే కనబడవు.

ఇట్టి ద్రావిడభాషాసంపాదమును సంప్రదాయమే యిటువట్లయినచో, తెలుగునూత్రము అందులో పదాదిని సంయుక్తవర్ణముతో గూడిన యిన్ని పదము లెట్లు వచ్చిన వన్న ప్రశ్న నిలిచియున్నది. దీనిని గురించి మఱియొక విశేషము గమనింపదగియున్నది. తెలుగున పదాదిని సంయుక్తాక్షరము గల పదములలో నశేకములు—బహుళా సర్వమునుగూడ—రేఫసంయోగముతో గూడినవేకాని మఱియొకటి కారు. ద్రావిడ భాషాసంప్రదాయమునుబట్టి పదమగ్గముననైన ద్విత్య రూపాక్షరసంయోగ మొప్పునుగాని పదాది సవరము రాగూడదు; రాదు. అట్టి సందర్భములో తెలుగునైనను పదాదియందు రేఫసంయోగము వచ్చుట వింతగా కనబడకమానదు. ఇట్టిపదము లితరద్రావిడ భాషలలో చెచ్చటను గానరావు. కావున వాంఛమున నీది యొక వికృతలక్షణ మనకెప్పుడు. ఇది సంస్కృతభాషాసంపర్కబలముచే వచ్చినదై యుండిన నుండవచ్చును. ఈ భాషలో ప్రత్యేకముగ వెలసినది చెప్పినను చెప్పనవచ్చును. ఇది యితరద్రావిడభాషలలో చెచ్చటను గానరాకుండుటచేతను, విదేశీయ భాషలనుండి సంగ్రహించిన, సంగ్రహింపబడుచున్న పదములలో నిప్పటికీ నీ భాషలన్నిటిలోగూడ నట్టి సంయుక్తవర్ణము తొలగింపబడుచునే యుండుటచేతను ఇది తెలుగునకు మాత్రమే యొకకాలమున గలిగిన విశేషలక్షణ మనియు, సామాన్య ద్రావిడభాషాసంప్రదాయాద్భిధాన కాదనియు చెప్పవలసివచ్చుచున్నది.

తెలుగులోని యాదిశేషరూపములు 'వర్ణప్లుతి' యను స్వరమాత్రము(Phonetic principle)ననుసరించి యేర్పడినవై యున్నది. దీనినే Metathesis అని ఆధునికకృత్రికాస్త్రుతేత్రలు చెప్పుదురు. వర్ణప్లుతి యనగా వొకపదమునందలి సమీపాక్షరములలోని

యొకవర్ణము తన స్థానమునుండి యెగిరిపోయి ప్రక్క వర్ణముపై నిలుచుట, 'విరలో' శబ్దములోని రేఫము తనకు సన్నిహితమునందున్న 'వి' అనుదానిలోని ఇకార వ్యవధానమును తప్పించుకొని వకారముపై సెగిరిపడగా వ + ఇ + ర + అ + ర > వ + ర + ఇ + అ + ర = విరలో - వేలో - వేలు అని వకారరేఫసంయోగము ప్రాప్తింది తెలువాతమున్న ఇకార అకారసంయోగముచే ఏత్వస్థితి గలిగి వేలో > వేలు రూపము స్థితియయ్యెను. ఇది యథాస్థితియొక్క వర్ణనము మాత్రమే. భాషలో నిట్టిమాత్రుల శిశోధలముల గలనుటను జూచి, అది యాభాష లొక ప్రత్యేకలక్షణముగా గ్రహించి, యిట్టిరి యితరభాషలలో చెచ్చటనైన నున్నచో చానికి గల కారణముల వారసి భాషాతత్వ తేత్రలు కొన్ని సామాన్యస్వరమాత్రముల General Phonetic laws) నేర్పాటచేయుదురు. ఈవర్ణప్లుతి యనవలయు నట్టిదానిలో వొకటి. ఇట్టిది గలుగుటకు మూలకారణ మేమి యని విచారించినచో ఒకపదములోని వర్ణముల సుచ్చరించుటలో గలను స్వరరేఖ యయియుండునని చెప్పవలసియుండును. ఆ స్వరరేఖ చ్చారణమునుబట్టి వర్ణములు తాదాను రనుచుండును. ఇట్లుక రేఫమేకాక ఒక పదమందలి యక్షరములే మాటుచుండుటయు గలదు. అన్య దాపదములకు ఒక్క భాషలోనే ద్వైరూప్యమును స్థితియను. నూతుడు :

- అరలో-అలర్ - అలరు = పుష్పము. cf. క.
- అరలో-to expand, to open.
- గురివి-గురిరి
- ఎలలో-ఎలర్ cf. తె. తెమ్మెరలు. కన్న.
- తెంచెలర్
- అగవ-అగక
- చమురు-చరుము
- పాడగము-పాగడము
- పిచ్చిలు-పిప్పిలు cf. తమి. పిదిర్ -to drizzle
- చచ్చ-చద్ద cf. తమి. తన్నె=Split bamboo
- కుతకుత-కుకకుక
- పొక్కిలి-క. పొక్కుల్; త. కొక్కుల్
- పిగిలు-క. పిగిలు. cf. త. పిళ్ - to be rent

సం. ఆత్మశబ్దమునుండి (ఆత్మమాలముగా) ఆత్మశబ్ద మేర్పడుటకు గారణ మీ వర్ణప్లుతియే యని పిషెల్ పండితుని యభిప్రాయము. 'వాచాగమీ' శబ్దమునుండి వర్ణప్లుతిచేత 'వాచాగమీ' యను రూపము గలుగుట చేతనే ఇంగ్లీషులో 'బెనారస్' (Benares) అను శబ్ద మేర్పడినది. ఇట్టి వశేకములు కలవు.

దీనినిబట్టి యచ్చారణముందలి త్వరమబట్టి పలుకునవచ్చు దొక పదమునందలి వర్ణములు లేదెరుకు చుండును, లేదా తాదాపర రసయందును అని తెలియు చున్నదిగదా. ఈ కారణముచేతనే తెలుగుభాష యాల ద్రావిడభాషనుండి విడిచిపై ప్రత్యేకభాషగా నేర్పడిన పదవ నెవ్వడో కొంతకాలమునకు ద్వితీయాక్షరము శ్రేణిగా గలిగిన మూలభాషాపదముల యచ్చారణమున గొంతమాన్యు గలిగి యందలి రేఫము తొలివర్ణము మీడికి మాకివచ్చి దానితో గలియుటచే బదాదియందు రేఫసంయుక్త వర్ణములు గలుగుట తటస్థమైనది. పదాది యందలి రేఫసంయుక్తవర్ణముతో గూడిన రూపమే ప్రాచీనము. ఉచ్చారణసౌకర్యమునకై నమము నచ్చుచేయుటచేతనే తిక్కవరూపము చేర్చడిన తన రాదా యన్నచో, పదాదియందు సంయుక్తాక్షరము గలుగుట యీ భాషలకు సహజలక్షణము కాదనియు, పదాదియందేకాక పదమధ్యమందైనను ద్విత్యాక్షర ములు తిక్క పుర్వవర్ణములకు పరస్పరసంయోగము పొసగదనియు నిదివరకే నూదించియున్నాము. ఇదియే సహజలక్షణ మని చెప్పగలుగుట యెట్ల న్నచో నీ భాషలలోని పదజాలముయొక్క నైఖరిని పరిశీలింపు దనియే చెప్పవలసియుండును. ఇతర ద్రావిడభాషలలోనే కాదు, తెనుగునందలి కొకయు లను బోడించినను జ్యేష్ఠపదములలో నీ రేఫసంయోగము తిక్క సంయుక్తాక్షర మాదియందుగల శబ్దము లేమియు గానరావు. ఇంతేకాక సజాతీయము లగు భాషలన్నిటిలో నీశబ్దములు సంయుక్తవర్ణ రసీ తములై కనబడుచుండగా కొక్క తెనుగుననే యిట్లుండుటనుబట్టి యిది యీ భాషకు విలక్షణ మని తలపోవలసినదేకాని యొక్క భాషలోమాత్రమే కన బడు విశేషలక్షణమును సజాతీయభాషల కన్నిటికి

సహజలక్షణమనికాని, యది దాని ప్రాచీనతకు విష్ణు మనికాని గ్రహించుట యెంతమాత్రమును యుక్తము కాదు. ఈ భాషలలోని శబ్దములు సామాన్యముగా రెండుమాడక్షరములకు మించినవిగా నుండవు. సం స్కృతమందులే దీర్ఘ సమాసములు లేవు. భావభేదము లను నూదించుటకుగా నొక భాగువునను, లేదా శబ్దము నకు మఱియొక భాగువును, లేదా శబ్దమును తేర్చు టయే వీరి సంప్రదాయము. అనగా 'శబ్దపల్లవము'లను కల్పించుటయే యీ భాషలకు సహజలక్షణముగాని దీర్ఘ సమాసములను గూర్చుట కాదు.

'కొను' భాగువుపహాయమువలన ఎల్లకొను, మా కొక్కను, మాకొక్కను, చేకొను మొదలైన చెన్ను కలవు. అట్లే పదు-తలపడు, నిలబడు, విడివడు, బడి బడు మొ రెండు-వీరుడెంచు, కోతెంచు, అరుడెంచు, కడలేరు, నీతెంచు మొ. ఆడు-నూటాడు, తేటాడు, కాట్లాడు, పాలసాడు, తిరుగాడు, చెరలాడు మొ. ఇట్లే యనేకములు.

ఇట్టివలె భాషలో సంయుక్తాక్షరములతో గూడిన పదములు కొన్ని కానవచ్చినను, అవి సామాన్యముగా ఉచ్చారణజేగమునబట్టి కలిగిన యజ్ఞోప ముచే నేర్పడిన యర్వాచీనరూపములు. ఉదా: కలికి-కలిక్కి, ముర్కి, కోర్కి, చెలువు - చెల్వ, గల్వ, కల్వ, కుడుగుదు-కుడుగు, అమచ్చు, కూర్చు, చేచ్చు మొ. తేకగు-తెగ్గు (తెగ్గు), మాటుమాట-మార్కాట, నీరు వాడు-నీర్వాడు మొ.

పదాదియందు రేఫసంయుక్తాక్షరము గలిగిన పదము లిట్టి యజ్ఞోపముచే నేర్పడినవి కావు. కాని యిది ద్వితీయాక్షరము రేఫగా మన్న ప్రాచీన పదములలో గలిగిన రేఫప్లుతిరలన నేర్పడిన యర్వాచీన రూపము లుండుటకు సంబేహములేదు. ఇది తెనుగుననే విశేషముగా గానవచ్చుటచే నిది దీని కొక విశేషలక్షణ మనవలసి వచ్చినది. ఇది యొకకాలమున భాషలో బయలుదేరినను ఇది సామాన్యముగా ద్రావిడభాషాసంప్రదాయమనకు విరుద్ధమగుటచేతనేకాబోలు నిటీవల నిది యీ భాషలో కూడ నిలువక మరల మార్చుకొందుట తటస్థమైనది. కావుననే పదాదిరేఫసంయోగ మీ భాషలో నిటీవలికాల

మన నంతరించినది. ఆపదములలోని శేషము లోపించి
చెందక వర్ణముమాత్రమే నిలుచుట తటస్థించినది.
అనగా మరల-మరలై, మరల మాపైనది. విరల్-
చేరై, మరల చేరైవది. ఇట్లే భాషలోని పదార్థక్షరము
లోని శేషము లోపించుటచే నాపదము లన్నిటికిని
రైవరూప్య విష్ణుడు సిద్ధించినది. పదాదియందు
సంయుక్తక్షరము నిలుచుట యీ ద్రావిడభాష
సంప్రదాయ మేమాత్రమును కాదని చెప్పుదగియుండుట

చేతను, అందుకు నిదర్శనముగా వేయితర భాషలో గాని,
యీ తెలుగులోనే కాని మఱి యేపదములలోను ఆదిని
సంయుక్తక్షరము కనబడకపోవుటచేతను కొన్ని
తెనుగుపదముల మొదట చేరిన యీ శేషసంయుగము
మృగ్యకాలమున నెప్పటిో వచ్చి, సహజసంప్రదాయ
సిద్ధము కాకపోవుటచే మరల నంతరించినదని తలప
వలసినదేకాని యది యీ తెనుగుపదముల పురాతన
త్వమువకు చిహ్నముగా గ్రహింపగూడదు. ఆ పద
ముల పరిణామక్రమము వినుక పరిశీలింతురు:

త	మ	క	కు	తె	ధాతువు	
మరన్	మరన్	మర		మాను	మాను	మర ?
విరల్	విరల్	చెరల్	చెరల్	చేలు	చేలు	విరు = to expand
పోలుదు	పోలుదు	పోలు		పోర్లు	పోర్లు	పోల్ = to shine, shoot
తిరుప్పు	తిరుప్పు	తిరువు		తిప్పు	తిప్పు	తిర్ = to turn
పరుత్తి	పరుత్తి	పతిన్		ప్రత్తి	పత్తి	ప = to spread
పోటిల్		పోలుల్		పోలు	పోలు-పోలు	—
పరమ్ము }	పదగు	పమున్ }		పమ్ము }	పంబు	పర = to spread, extend etc.
పమ్ము }		పపున్ }		పంబు }		
		పర్దు }		పర్దు }		
మొలంగు	మొలంగు	మొలంగు		మొగు	మొగు	ములు
				మొయు		
				మొరయు		
				మొదగు		
కురుడన్	కురుడన్	కురుడ	కురుడ	కుడ్డి	కుడ్డి	—
కురుంగు		కుల్లు }		కుంగు	కుంగు	కురు = to bend, shrink
		కునున్ }				
		కున్లు }				
		కుంగు }				
కొలు }	కొలు }	కొలున్ }		కొవున్ }	కొవున్	కొలు = To grow fat
కొలుప్పు }	కొలుప్పు }	కొవున్ }		కొవున్ }		
		కొలున్ }				
	కలుగె	కర = an imitative word for some harsh grating sounds		కంగు	కంగు	(వ్యతి వి శేషము)
కరై	కరకు	కరంగు, కరగు = to be dissolved, to melt		కాంగు = తపనము	కాగు	కర = to melt
కురువు		కురువు = grating scraping		కుప్పు	కుప్పు	కురు = to grate scrape

విశ్వవిద్యమను కల్పోచ్చారణమును నుల భయ చేయునేకాని కఠినపఱచు దను సిద్ధాంతము చాల వరకు సమంజసమైనది. ఆ సిద్ధాంతమునబట్టి 'హాన్' నుండి 'వరహా', 'వేరొ' నుండి 'విరలో' పుట్టిన కనుట యొక్కయుక్తముగ నీ కనబడునుగాని, వాస్తవస్థితిని తెలుసుకొనుట కొకప్పుడు దింకను లోతుగా బరిశీలించ వలసినయ్యచుండును. అనగా వాయుపదములయొక్క పూర్వచరిత్రను, వాని నిర్మాతలను, మూలభావ స్వరూపము మొదలగువానిని గ్రహించి తత్పరిణామ క్రమము వర్ణింపవలసిగాని యదమర్థమని నిర్ణయింప వలసిందగు. వీరికిందాదుగా వాయుభావల సహజ లక్షణములనుగూడ గమనించి పరిశీలించవలసియుండును. పదాదియందు సంయుక్తాక్షరము పుంకుట ఈ భావ లో స్వభావవిధము, కష్టతరము నైనను పాటుడు, పుటోలు, ముంకు, కొలుపు మొదలగు శబ్దములు ద్రుతరలోచ్చారణముతో కఠినపారింపబడినపుడు ఆ త్వరలో వడిమియచ్చు లోకింతుట, లేక వర్ణములు తాకుమారగుట మొదలగు మార్పులు జరుగుటచే ప్రాద్దు, ప్రోలు, మోగు, క్రొవ్వు మొదలగురూపము లేర్పడినవి. అట్లేర్పడినపుడు పదాది పంయుక్త లక్షోచ్చారణమువందలి కాకిశ్యము పాటించబడదు. కాని యీ భావము వ్యవహరించువారి కది పరిపాటిలోనిది కాకపోవుటచేతనే కావోలు కాలక్రమమున రేఖను మరల తొలగివేయవలసి తెలుపబడినది.

మఱియొక విశేషము : ప్రాకృతములందు గొన్నిటిలో ద్రావిడభాషలలో వింతయొక్కర మనకు 'ఓ' కార మొకటి కనబడుచున్నది. ఇది తమిళకన్నడ మలయాళములలో ప్రధానముగ మూలభావపులగు గానవచ్చుచున్నది. కన్నడమున గం-వశతార్థిశంశియు, తెనగున గం, గం-వ శతార్థిప్రాంతమునకు వంతరించి నను, నన్నయకు లూర్యపు శాసనములో ననేకశబ్దము లందు పొడసూపుచునేయున్నది. కావున నితరద్రావిడ భాషలలో పాటు ప్రాచీనకాలమున తెనుగునూడ నీవర్ణము వ్యవహారములో నున్న దనకలేవును. ప్రాచీన భాషలో నీ 'ఓ' కారము రిండితయోగముగా గూడిన శబ్దములలో నది రేఖముగ మాత్రమే వర్ణమైతే పదాదిసం

యోగమునకు గారగమైనది. ప్రాద్దు, ప్రోలు, మోగు, క్రొవ్వు మొదలగు తెలుగుశబ్దములే మూలద్రావిడభాషా రూపములైనవో, వందలి లోలిసంయుక్తాక్షరము విడ దీయబడినపుడు పొరుగు, పుటోలు, ముంకు - మొదలగు, కొరుపు మొదలగు రూపము లేర్పడునేకాని వీనిలోని రకారస్థానమున నెప్పుడో తరువాతికాలమున 'ఓ' కారము వచ్చినవలెను సమంజసముకాదు. దిక్క తెలుగులో తక్క తక్కిన ద్రావిడభాషలలో ముఖ్యముగా తమిళ కన్నడ మలయాళములలో పాటు, పుటోలు, ముటి కుటి మొదలగునవి మూలరూపములుగా గనబడు చున్నవి. వీనివైది, అగు మొదలగు ప్రత్యయములతో, పదములతో చేర్చినగాని నై రూపములేర్పడుటలేదు. ఈ కారణములచే తమిళ కన్నడరూపములకంటె తెనుగు రూపములు ప్రాచీనములని కాని, మూలభాషకు సన్ని హితములనికాని చెప్పటకు వీలులేదు. ప్రాకృతభాషల లోని యీ సంప్రదాయములు సంస్కృతమునండి వచ్చినవికాక, ద్రావిడభాషాసంపర్గముచే వచ్చినవియే కావున నీ విచారణలో వాని సామ్యము ప్రయోజన కారి కాదు.

ప్రాయెల్లు, క్రీగాలు మొదలగు సమాపదము లలోగూడ ప్రా, క్రీ రూపములు ప్రాచీనము లనబడుట వీలు లేదు. వీని తమిళ కన్నడ రూపములు పలు, కీట్ (పలయిల్ కీట్ క్కాల్) అనునవి ద్రావిడ వింతయొక్కరమగు 'ఓ' కారముతో గూడియున్నవి. ఈ 'ఓ' కారము సామాన్యముగా 'డ' కారముగా తెలుగులో మారుచున్నది. పలు = పండు, కీట్ = కీడు. ఈ దృష్టిచేతనే వెమక నిచ్చిన పత్రికలో 'కొలుపు' అనుదానిని 'కొడుపు' అనియు, 'పొలుడు' అనుదానిని 'పొడుడు' అనియు శ్రీలక్ష్మణరావుగారు వ్రాసియుం దురు. ప్రాద్దుపాడిన దన్నప్పుడు, 'పొడుడు' లోని డకారమునకు 'పొలుడు'లోని, లేదా 'పొలు' లోని 'ఓ' కారమునకు సంబంధించినది. 'అత్తుడు' లోని 'డు' వర్ణమునకు 'ఆ + పొలుడు' = 'అప్పొలుడు' లోని 'ఓ' కారమునకు సంబంధించినది. గొన్నిశబ్దములలోని 'ఓ' కారము తరువాతికాలమున రేఖముగనూడ మాత్రమేయున్నది. రేఖము 'ఓ' కారముగ

మారినదని చెప్పటకు చెనుగు భావలోని యీ భావములు
తక్కు తక్కిన భావలనుండి నిదర్శనము లగపడవు.
కొన్ని సంస్కృతకల్పములు కన్న సమునలేకనవ్వ చాకట్ట
ములలోని ట, క, త, ర కారములకు బదులుగా కన్నడ
మన 'అ' కారము వచ్చినట్లే (అట్లు వచ్చినదని శేష
రాజు కల్పమునదర్శనమున తెప్పియున్నాడు) తెలుగు
వందరి యావదాద్యక్షరమండలి శేషము తమిళకన్న
దారులలో 'అ' కారముగా మారాయుండకదా
యను వాదము యే క్రియుక్తముగా గనబడినను సమం
జసము కాదు. దేశ్యకల్పములలోన, అందును చెక్కు
భావలలోను 'అ' కారముతోనూడిన కల్పము కనబడి
నపు డదియే వాని ప్రాచీనరూపముగా గ్రహించుట
వ్యాఖ్యయుగా, యొక భావలో గొన్నిరూపముల
లో మార్చుకొని కనబడు రకార, డకార, కకారముల
స్థానమున నీ 'అ' కార మిటీకల చెలిన దనుట
యుక్తముగా లేదు. కలటరేఫమునుగూర్చిన వీరి వాద
మే దీని కుపబలకము.

ఈ అ కారముతోడిదే యీ ద్రావిడ
భావలకు బ్రత్యేకవర్ణముని చెప్పదగిన కలటరేఫ
మననది మతియొకటి కలదు. దీనికి పూర్వకాలమున
వ్యక్తింబ్రోచ్చారణ ముండి, యది క్రమముగ నశించి
రేఫయొక్క యుచ్చారణమున, దీని యుచ్చారణ
మును సమములుటచే బూర్వము బండిరాగ బలక
బడిన కల్పములు క్రమముగ రేఫయంతముగ బలకబడి
తొచ్చె ననియు, వాకారణముచే బండి 'అ' యంత
రూపములే పురాకనములుగ నిశ్చయింపవలయునని
యు వారు చెప్పియున్నారు. తెలుగున రేఫ
కలటరేఫముల భేద మంతగా నిటీకల పాటించబడక
పోయినను, అప్పకవి మొదలగు లాక్షణికులు రేఫ
కలటరేఫములతోనూడిన పదముల పట్టికను తయారు
చేసి వాని భేదమును నిలువబెట్టియే యున్నారు.
యత్రిప్రాసములలో దీని భేదమును పాటించనివారిని
లాక్షణికకవులుగా గ్రహించక తూలవాదివారు. అట్ల
యినను యత్రిప్రాసములలో సంకరము గలిగినవృ డట్టి
వానికి ద్వైరూప్యమును సాధించి సరి చెట్టుకొని
వారు. తులీతిగా తెలుగుపదములలోని రేఫకలటరేఫము

లకు నిర్ణయించుటకు నిష్కృష్టమైన సాధనము లేదు.
వాని నితరద్రావిడభాషాపదములతో బోల్చిచూచు
టయే శింతింపరలైన నిశ్చయించుటకు సాధనము కా
గలదు. అట్టి సంవర్ధములలోనూడ తెలుగురూపములలో
కలటరేఫము కనబడినంతమాత్రమున వానిని ఇతర
భాషారూపములకంటె బురారినములుగా గ్రహింప
వలె నని వాదించుచు, తెలుగులో నన్నయకుబూర్వ
కాలముననే యుంకిరించిన 'అ'కార మితరభాషాపద
ములలోన, మూలభాషాపులలోనునూడ గనబడినపుడు,
అపదములనే ప్రాచీనములుగా గ్రహింపక, తత్త్వవ
మున వచ్చిన రేఫయుక్తపదములనే ప్రాచీనములుగా
గ్రహింపవలె ననుట యెట్లు పాపము? ఇచ్చట ఉచ్చా
రణసౌకర్య మును స్వరసంప్రదాయమునకు ప్రాధాన్య
మిచ్చితిమని వారు వాదించవచ్చునుగాని, యది యితర
సంప్రదాయవిరుద్ధము కాకుండిరనే సమంజసము
కాగలదు. కాని అట్లు వానిచో గ్రాహ్యమెట్లునను? ఇక
కలటరేఫమువిషయముననూడ తెలుగుననే యిటీక
పదములకు ద్వైరూప్యము గలంబుచేతను ఇతర
భాషారూపములతో బోల్చి నిర్ణయింపవలసియుండునే
కాని, యీ భాషారూపములనుబట్టి యేది రేఫమో,
యేది కలటరేఫమో నిర్ణయింప నీలవలెదు. చెక్కు
భావలలో కలటరేఫ మున్నపుడుగాని, లేదా యితర
కారణములనుబట్టి యది కలటరేఫమని నిర్ణయించదగి
నపుడుగాని యాయావము ఏభావలోనున్నను ప్రాచీ
నమే యగును. మేర యను వర్ణముగల 'ఎ'అక్షరమునది
వీరు గ్రహించినవానిలో తొలిపదము. దీని విషయము
ననే యాదిక్కి విశేషముగా గనబడుచున్నది. వీరికి
ద్వైరూప్యము కలదని లక్ష్యవారాయణజీయనిఘంటువు
అంగ్రపదపారిభాషమునుబట్టి తెలుపుచున్నది. కావున
దీని మొదట సంక్షేపమునకు గారణము. ఈసంక్షేప
మును దీర్చికొనుట నితరభాషారూపములను బరిశీలించి
నచో, తమిళమందలి వరై, వరైప్పు, వరమ్మ లనువాని
లోన, కన్నడమందలి వరై, బరై, వరైగం (=Limit,
boundary, upto, until, as far as) అను పదము
లలోనునూడ రేఫమే కావచ్చుచున్నది. ఇంగ్లీషుక
కన్నడవిఘంటుకారుడన కిలై వరై-వరైగం అను పద
మును దేశ్యముగానూడ గ్రహింపలేదు; తద్దర్శ కల్పముల

క్రింద తేర్చివాడు. ఇంతేకాక దీనికి "నీళ్లు వచ్చుట తేర్చు
రచిన కాలన, లేక పాలములోని కట్టక" అనునర్థముగల
'వర్ణన' అను శబ్దముతో సంబంధము కల్పించివాడు.
ఇట్టి సందర్భములో తెలుగుననే ద్వైయాప్యము గలిగి
యితర భాషలలో పొందిక లేకయున్న యా 'వజ్రము'
అను శకటరేఖయు క్రూరపమును గ్రహించి యిదియే
మూలరూప మనికాని, దీనివలన నా భాషయొక్క
పురాతనత్వము ద్వ్యోగ మనవనికాని యెట్లు చెప్ప
వలెను? మఱియొకదానిని గ్రహించి చూతము;
'తేలు' అనుదాని కలవమున రేపము క్రూరప
మున్నట్లు చెప్పివాడు. కాని ఆ భాషలో 'తేలు',
(To be clarified, to become clear as water)
అని శకటరేఖయు క్రూరపము కలగు. కన్నడమున
మాత్రము 'తేరు' (To reach as the end) అని
రేపమే కవలమయన్నది. తెలుగునూడ లేటవడు అను
నర్థమున 'తేరు' రూపము కలదని ఆంధ్రపదపారి
జాతము నూదించుచున్నది. ఇప్పుడు నిర్ణయ మెట్లు?
'వజ్రము' శబ్దమునలేక ద్వైయాప్యమునుబట్టి త్రోసి
పుచ్చుట అని విచారించగా, వైది దీని కర్థముగా
తెప్పబడిన 'లేటవడు' అను శబ్దమే ఇందరికి శకట
రేఖ మని మనకు నూదించుచున్న దనవచ్చును.
'తేట' అనునది 'తేలు' అనుదానినుండి యేర్ప
దిన నానువాదకరూపమే. శకటరేఖయు ద్విత్వమై
యాచ్యరించబడినపుడు 'ట్ట' అనుదానినలే పలుకవలెను
ద్రావిడభాషాసంప్రదాయములలో శోకటి. తమిళ
మలయాళముల నానువాదకరూపము 'తేట్ట' అను
వదే. ఇది యుచ్చారణలో 'తేట్ట' యై తుదకు
'తేట' యైనది. ఈ రూపమే తెలుగుననే కాక
కన్నడమునగూడ 'తేట' అని గలిదియున్నది.
కావున శకటరేఖముతోగూడినదే ము శబ్దమని మనము
నిర్ణయింపవచ్చును. కాని దీని ప్రాచీనత తెలుగు
రూపమునుబట్టిమాత్రమే నిర్ణయింపవలెనా? శకట
రేఖయు బుద్ధముగా బరిణామమందిన రూపము లీ
భాషలలో ననేకములు గలవు. cf. చిటు-చిట్టి,
చిటి; మాటు-మాట; కాయ-కాలు; చిట్టు - చిట్ట,
మెట్ట; నటుకు-నాటు; నిటు-నిట్టారూపము; గీటు-
గీటు; పుటు పుట్టి, పుట్టుకుడు; ఊటు-(తే, నీరు)రు.

ర. ఊటు - ఊట్టు - ఊట్టు) ఊట మొ. 'ఎఱుపు'
శబ్దమిదివ.యము సంజేహమే. తమిళకన్నడముల
రెంటును రేపమే కవలమయన్నది. తెలుగులోని నా
భాషలలో నచ్చారణభేదము సంపూర్ణముగా యాపు
మానితాలేదనితర్వాహితేర్ప చెప్పదును. కన్నడమున
ఎర అనగా ఎఱ్ఱనిరంగు (dark red colour) అనియే
కాక తమిళమున 'ఎరుచు' అనగా రక్తము, రాగి
(blood, copper) అను నర్థములు కలవు. దీనినిబట్టి
రక్తము, రాగి అనువాదీనిబట్టి వానికి గల రంగు అను
నర్థము వచ్చినదేమో యనియు దలవకచ్చును.
మొత్తముమీద తెలుగులోని 'ఎఱుపు'శబ్దము అలవము
నందలిదానికంటె శకటరేఖమునుబట్టి పురాతనమని
మాత్రము చెప్పుట కవకాశ మేమాత్రములేదు.
తీటుశబ్దమునకును ద్వైయాప్యము కలదని తెలుగులాక్ష
ణిగల మతము. నిర్ణయించుటకు నేటుసాధనములులేవు.

ఇక తెప్ప, రేక్క, రేయి మొదలగు తెలుగు
శబ్దముల పురాతనత్వమును సాధించుటగా తమిళ
భాషాసంప్రదాయము సహాయముగా గైకొనవలసివది.
ఈ ద్రావిడిభాషలలో పదాదియందు సంయుక్తాక్షరము
రానిట్లే పదాదియందు రేప అకార లకారములునూడ
రావు. తమిళకన్నడములలో నట్టిశబ్దము లేనియు లేవు.
సంస్కృతాద్యవ్యభాషలనుండి యట్టిపదము లీ భాష
లో ప్రవేశించినతో వానియెడల ఆ, ఇ, ఉలలో నేదో
యొక వర్ణము చేర్చబడును. రాజ్ అనుశబ్దము తమిళ
మున 'అరకే' అయినది. రామ-ఇరామక, లోకం-
ఉలుగం మొ. ఈపద్ధతినిబట్టి విచారించగా, అనగా
సంస్కృతాద్యవ్యభాషాపదము లీ భాషలో పొందు
మాచ్చుల ననుసరించిమాడగా రకారముతో వారంభింప
బడిన రూపము మొదటి దనియు, అచ్చు చేర్చబడిన
రూపము తరువాతని యనియు తెలియవచ్చుచున్న
దన్నమాట నిజమే. అట్లగుటకు కారణ మేమనగా
రకారాదిశబ్దముల నుచ్చరించుట ప్రాచీన ద్రావిడము
లకు సలవాటు లేకుండుటయే. కావుననే యట్టిపదము
లా భాషలలో లేకుండుటయే సంభవించినది. అట్టి
పదము లితర భాషలలోనిది వారు వ్యవహరింపవలసి
వచ్చినపుడు ఉచ్చారణసౌకర్యమునకై అకారాకార
కారములను ముందు తేర్చికొని యుచ్చరించెడివారు.

ఇది తమిళమునమాత్రము నిలిచినది. తక్కిన భాషలలోనూ, హెనున, సంకెరించినది. రథము ౨ అరదము మొదలగు వానినిగట్టి తెనుగున నొకప్పుడీ సంప్రదాయముండెనన వచ్చును. స్కూలు అను నింగ్లీషుపదమునందలి తొలి సంయుక్తాక్షరమును పలుకలేక, యుచ్చారణ పొక ర్యమునకుగా 'ఇ' కారమును చేర్చి పలుకుట తెలుగునకు గలదుగదా! స్కూలు - ఇస్కూలు; తమి. వైమన్ - ఇవైమన్. ఇట్లు అన్యభాషాపదముల దేవుయ మన గలిగిన సంప్రదాయము చేయుపదములట్లుగూడ నన్వయింపగూడదు. అట్లు చేసిన వాసంప్రదాయమే తారుమారునట తటస్థమగు. ఏలయిన తేలియపదము లలో రకారాదులే యుండువుగదా! అయితే పదా దిని రేఫము పలుకుట ద్రావిడులకు అలవాటు లేకపోవుట చేతనే యట్టిపదముల భాషలలోనే లేవని చెప్పబడినచో తెలుగులో రెప్పు, టెక్క మొదలగుపదము లెట్లు వచ్చినవి అను ప్రశ్న బయలుదేరకమానదు. దీనికిని జనుకటి క్రారతోనూడిన కట్టముల విషయమందు వలెనే ద్వితీయక్షరము రేఫగా గలిగిన కట్టములలోని రేఫ వర్ణప్రతియే ముఖ్యకారణము. ఇందువలననే తెనుగున పదాదిని రేఫసంయుక్తవర్ణము గలిగినట్లే, రేఫలకారములతో నూడిన కట్టములుగూడ బయలు దేరినవి. ఇలైక్క - ఎలైక్క - ఎలక - టెక్క; ఇరవు - ఇరా - రేయి; ఇరల్ - ఎరల్ - రోల్ - రోలు; ఇరట్టి (ఇరండు) రెట్టి - రెట్టింపు మొదలగు వని. తెనుగుకన్నడ కొరెయలలో వాడినచో నిట్లు రకారాదులను చేయుపదములు పది పదునైదుకంటె పెక్కుడుగా కనబడవు. కొన్నిటికి మూలరూపములు తెలియకపోయినను, అవియన్నియు నవాడినదములలో ద్వితీయస్థానమందున్న రేఫవర్ణముయొక్క ప్రతిచే నేర్పడిన వనియే చెప్పవచ్చును. లకారాదిపదములు నట్టినే ధ్రువయందు ననుటకు సంభావ్యులేదు. మిగిలినపదములనే కము లున్నను అవి సంస్కృతాద్యన్యభాషలనుండి వని లో సంక్రమించినవై యందునకేకాని దేలియములుకావు.

శ్రీ లక్ష్మణరావుగా రీ రేఫాదిపదముల విషయ మున నీవాదము మొదలగువారు కారు. కావుననే 'ఇరవై' మొదలగు రూపములే మొదటి వనియు,

వానిలోని మొదటియయ్యలు కప్పగంతులునే కకార మందలి యయ్యలో గలిసి రెప్పు మొదలైన రూపములు స్థితిచేవని తలచు లాక్షణికులు గలరనియు చెప్పుచు, నది స్వభావవిరుద్ధమైనదని వారి తాత్పర్య మగుటచే, దానిని 'క్రో'నీచేసి రేఫాంతరెలుగుకట్టముల పురాతన త్యమును సాధింపగదగిరి. అయ్య పూర్వమందుగల రేఫ ముచ్చారణకు సులభమని, దానిని రేఫాదిగా మార్చుట కతివమగుటచే నన్యభాషికమని వారిమతము. నిజమేకాదయ్యునుగాని, చక్కోచ్చారణమందలి సౌలభ్య సౌలభ్యములు ఆ భాషావలన మాటలాడు జనల యుచ్చారణ సంప్రదాయములు, నలవాటులను బట్టి యుండును. ఇతరభాషాసంస్కర్తముచేసిన యొక్కొక్కప్పుడు మారినను వారదయ్యునుగాని సహజసంప్రదాయములు కొన్ని యుండునములకు సంభావ్యులేదు. ఒకదేశము నందిరివారికి, లేదా ఒకభాష మూలరూపువారికి కతివ ముగా దోచిన యుచ్చారణము మఱియొక భాష మాటాడువారికి సులభముగనే కనబడి వారికి పునాటి యను సంప్రదాయ మగుటయు దృఢీకరింపదచ్చును. వీని నన్నిటిని గమనించికొని యేర్పియునునకును రాతేము, సంస్కృతియునందు సహజములను మహాప్రాచీనములు ద్రావిడభాషలలో లేవు. ఆ వర్ణములతో నూడిన పదములు నెరుపుతెచ్చుకొన్నప్పుడుగూడ నామహా ప్రాణములను దొలగించి వాని స్థానమున పల్కుప్రాణము లను చేర్చుకొనియే వీరు గ్రహింతురు. అనగా సంస్కృత భాషావ్యవహారము సులభముగా నుద్వరింప నలవాటు పడిన మహాప్రాణములను ద్రావిడభాషలను వ్యవహరింపు జను లుచ్చరింపలేకపోయి రనుట, కొని యిందలి కకటరేఫ 'అ' కారము లను వింతెయిక్షరము రితెలులకు కష్టతరముగా గనబడును. హిందూస్థానీభాషలకు సహజ ము కంఠ్యకకారోచ్చారణ మితరభాషలవారికి కష్టతర మునగుదా. సంస్కృతిమందలి 'గా' మొదలగు కట్టములలోని 'గ' కారము గ్రీకుభాషలో స్థిరహిత సంబంధ మేమాత్రమును లేని 'బ' కారముగా మారినది. సం. గా - గ్రీకు. 'వాస్' (haus). కావున ముచ్చారణ సౌలభ్యముకొనుటగా గలుగు మార్పులనియమైన సామాన్యమాత్రములు కొన్ని సహజములు, సుదికములు గనే కనబడినను, ఆ భాషలలో ప్రత్యేకసంప్ర

జాయము లెట్టివో యను విషయముననుకూల కర్తవ్యా
మలకుఁ జెప్పరికలనముయాలముగా తెలిసికొననిది వానిని
పర్యక్ర అవ్యయింపనూడదు. 'ఇరవు' నుండి 'రేయి'
పుట్టివనుట స్వభావవిరుద్ధమని వారి తాత్పర్యముగా
తెప్పటయేకాక 'ఇరాత్రి' నుండి సంస్కృతమునది
'రాత్రి' పుట్టివ దనరాదా యనినూడ లక్ష్యకరావు
గాదు ప్రశ్నించుటచేతనే ఇంత విపులముగా నీ విష
యమును జెప్పింపవలసివచ్చినది. 'రాత్రి' శబ్దము
సంస్కృతమునకు ప్రసిద్ధము. రేఫాదిశబ్దముల నుచ్చ
రింపలేకపోవుట ప్రాచీన ప్రాచీన సంప్రదాయసిద్ధము.
కావున 'రాత్రి' శబ్దమును పిరుచ్చరింపవలసినపుడు
వాని కొక అచ్చును ముగిస జేర్చి 'ఇరాత్రి' ని జేరి
యుండుదు. కాని 'రేయి' శబ్దము అవ్యభాషాపదము
కాదే. వీరి భాషాచార్యులసంప్రదాయములనబట్టి
వీరి భాషలో రేఫము పదాదిన రానేరూడదుగదా.
తెలుగుభాషనూడ అంతయుతోపాటు ప్రాచీన కుటుం
బమునకే చెంది దని చెప్పించు భాషలోమాత్రము
చేకేయమన 'రేయి' అను రేఫాదిశబ్దము కలదనియు,
ఇదియే మూలభాషను పన్నిపాఠముగ, అరవమునందలి
'ఇరవు' అనుదానికంటె పురాతనమని, సహితము
మగు తెలుగుభాషలోని 'రేయి' అనదానిని పలుక
లేక సౌలభ్యముకొరకు అరవమున 'ఇ' కొరము
చేర్చుచినదని, వీరి మూలముగనే అరవముకంటె
తెనుగుయొక్క పురాతనత్వము సాధిత మగుచున్న
దని వాదించుట యెట్లు? కావున వారిచ్చిన రేఫాదులగు
తెనుగునూపముల పురాతనములు కావు; అరవనూపము
బాధునికములు కావు. అయితే వచ్చునది యేమి, వీరి
పౌర్యాపర్యమునకు నిర్ణాయక మెట్టి అది అనగ
వచ్చును. ప్రాచీనసంప్రదాయమునబట్టి రేఫాదిశబ్దములు
ప్రాచీనభాషలో నుండివుగదా. కావున దేశ్యశబ్దములు
రేఫాదులు తెనుగునను ఉండినూడదు. ఇప్పుడగవము
యన్న శబ్దములన్నవో అవి యిటీవలికాలమున జేర్పడి
యుండవలయును. తమిళ కన్నడశబ్దములతో వీరిని
బోల్చి యిది యాభాషలలో నె జేర్పడియుండునో,
వీరి మూలధాతువు లేవో పరికిరించినవో తెలియ
నను వాని పరిణామక్రమమునబట్టి మనము వీరి పౌర్యా
పర్యమును నిర్ణయింపవలసియుండును. 'రేయి'శబ్దము

సంస్కృత'రాత్రి' శబ్దభేద మన్నచో దీనినుండి తమిళ
మునది 'ఇరాత్రి'గాని, 'ఇరవు'గాని వచ్చెననుట
కథ్యంతరము లేదు. కాని ఇది జేరియదనమే యన్నచో
దీనిని తమిళమునందలి 'ఇరా'శబ్దముతోను, ఈరెంటిని
తమిళ కన్నడాలైన కురుభాషలు నాలుగింటిలోను
గానవచ్చు ఇరుగ్, ఇరులు, ఇరువు మొదలగు నూపము
లతోను బోల్చి చూడవలసియున్నది. వీరికిగల పోలి
అంశకారము అను వర్ణమునబట్టి 'ఇరవు' అను శబ్ద
ముతో సంబంధముకల్పించినచో ఇరా, ఇరవు అనువాని
ప్రాచీనత్వము, ఇరాత్రిత్రేయి అను తెనుగుశబ్దము
యొక్క నిష్పత్తిక్రమము తెలియనగును. ఇరుగ్
అను పద మొనాలుగుభాషలలోనూడ గనబడుచుండు
టచే నదియే మూలభాషను సంబంధించిన దనవలసి
యున్నది. దీనికి సంబంధించియే ఇరా, ఇరావు, ఇరవు
అనున చేర్పడియుండుననుట సంభావ్యము. 'ఇరా'
నుండి తెలుగులో, 'రేయి' తిరువాదికాలమున జేర్పడి
యుండును. ఈ వర్ణపులి యనవది తక్కినభాషలలో
కంటె తెనుగున జేదోయొకకాలమున ప్రవలయైయున్న
ట్లగవడుచున్నదని యిదివరకే గ్రహించితిమిగదా.

ఇట్లే తెనుగున రేఫాదిశబ్దముల యర్వాచీనత్వము
మూలభాషలలో గనబడు సహితము మూలశబ్దములు,
లేదా ధాతువులనుండి వాని పరిణామక్రమము నక్కే
పించినచో వ్యక్తము కాగలదు. ఉరల్-ఒరల్-
లోలు అయినది గాని 'లోలు' ఉరోలు-ఉరలు
కాలేదు. ఉ. త. ఉరల్; మల. ఉరల్; కన్న.
ఒరల్; తుగు. ఒరల్. ఇట్టిది యానాలుగు
భాషలలోను పలు పరూపము గలదై యున్నది. ఒక్క
తెలుగుభాషనే 'లోలు' అయినది. దీనికి మూలధాతువు
ర. ఉరుగ్; క. మ-ఉరుగ్. తెనుగునూడ ధాతువు
ఉరలు-ఉర్లు అనునదే. ఇది తిరుగు, గ్రమించు (to roll,
tumble over and over, revolve) అను వర్ణముల
గలదు. ఉలూలుల మన్న యర్థమున తెనుగున 'తోలు'
అని శకటరేఫరూపమునూడ జేర్పడినది. కాని యితర
భాషలలో దీనిలోను శకటరేఫము లేకుండుటచేతను,
మూలధాతువు రేఫహితమే యగుటచేతను 'తోలు'
అను రూప ముప్రధాన మనవలయును. తెలుగులో శకట
రేఫముతో నీ 'తోలు' శబ్ద మగవడుచున్నది గనుక

ఇదియే పురాతనభాష మని, తక్కిన నాలుగుభాష లలో లేవయుక్తములై యున్న వర్వాచీనములని వాదించిన తెల తా భాషికముగా నందునో విచారించుడు.

త. ఇలైక్కై - ఆక్కై. తమిళమునందలి 'ఇలైక్కై' అననది తెనుగు 'ఆక్కై' అనుదాని నుండి యేర్పడిన యర్వాచీనరూపమని తమిళవిభుండు చూపుచున్నది. అనగా 'ఆక్కై' అను తెనుగు పదము తమిళమున నీటివల సంక్రమించిన పదట. మూలభాషనుండి యేర్పడివరికాక ఒకభాషలోని పదములు మఱియొకభాషలో వాయుకాలముల సంక్రమించుచుండుటయు గలదు. కాని తమిళమునందలి నీని ప్రాచీనరూపము 'ఇలగు' అననది. త. ఇలగు; మ. ఇలహు; క. ఎలక. తెనుగునగుడ 'ఎలక' శబ్దమున్నది. తెనుగున తక్కినభాషలతోపాటు తొలి కాలమున 'వేర్పడియన్న' 'ఎలక' శబ్దమునుండియే తరువాదికాలమున వర్ణప్రతిచే 'ఆక్కై' శబ్దమేర్పడినది. ఇదే మరల 'ఇలైక్కై' అని తమిళములోని; బోయినది. ఈ సందర్భములో తెలుగు 'ఆక్కై' తమిళ 'ఇలైక్కై' అయినదని, తెలుగురూపము తమిళముదానికంటే ప్రాచీనమని చెప్పిన చెప్పవచ్చునగాని దీనినిబట్టి తెనుగుభాష యొక్క పురాతనత్వముమాత్రము సాధితము కావరదు. ఈ 'ఎలక' అను శబ్దము త. 'ఇలగు', త. క. ఎలగు, మ. 'ఇలహు' అను భాతువునుండి యేర్పడియుండును. దీనికి క్రిందికిదిగుట (to descend, get down, to alight) అని యర్థము. 'ఎలక'లు పక్షులు దిగుట కుపయోగించునవిగావున నాభాతువునుండి యాశబ్దము వచ్చియుండునని తలపనను. 'ఎలగు' - ప్రాల, నమస్కరించు (prostrate) అను వర్ణములను గలిగినది.

తెనుగునందలి మఱికొన్ని రేఖాదిశబ్దములు, వాని ప్రాచీనరూపములు:—

తె. రెండు, త. ఇరట్టు, క. ఎరడు, తు. రడ్డు - భాతువు - ఇర, ఇరు. cf. తె. ఇరువురు, ఇరుగడి, ఇరనూగు < ఇన్నూరు మొ.

తె. జాయ; త. arai; క. అరె. భాతువు - అరె, అరై (to grind, pulverise) cf. తె. రాయ, అరుగు, అరుగియు.

తె. ఈను, రేయ. రేవు - తెలుగునైపురము. cf. తె. ఎగుడు. భాతువు - కి. క. మ. ఎల్ (to rise, stand up, go up etc) cf. తె. ఎత్తు, ఎక్కు, ఎగయు మొ. క. ఎల్ తర, ఎచ్చు మొ.

తె. రేవు - భాతువు - ఇల్, క్రిందికిదిగుట, ఇల్ < దిగు < దిగు, cf. త. ఇలంసు.

తె. రుబ్బు; త. మ. ఉరై, ఉరై (to grind) క. ఉరైదు (to rub on) < రుద్దు. క. ఒరెకల్; త. ఉరైగల్; తె. ఒరగల్లు - ఒరపిడిరాయి.

రోజు, కొట్టె, రుసుము, రవీసు, రువావు, రుమాల్ మొదలగు రేఖాదిశబ్దములు విదేశీయ భాషల నుండి ఎరువు తెచ్చుకొనినవిగాని దేశ్యములుకావు.

దీనినిబట్టి తెనుగునందలి రేఖాదిశబ్దము లాభాష లోని టల్లు వచ్చిననో, అరవకన్నడమరయుగ రుకూపములకంటే వాని పురాతనత్వ మెంతవరకు సాధించ వనునో గ్రహించవచ్చును.

ఇక తెనుగునందలి నాలుక - నాల్క యను రూపములు శ్రీ లక్ష్మీపురాపురా రచింపబడిన తమిళము నందలి 'నామ్మ' అనుదానికంటే పురాతనములు కావచ్చును. 'నామ్మ' అనుదానికి 'నా' అనిమాడ మఱియొక రూపము కలదు. కాని నాలుక (tongue) అనునర్థమున విక్రింది పురాతనకాలపుటలయన 'నాల్' అను రూప ముండె పదట పారపాటుగా గలవిక మన్నది. వారు చూసిన పానరర్ అట్టుపడె యను గ్రంథమున గల 'నాల్' అను శబ్దమునకు నాలుగు (four) అని యర్థమేకాని నాలుక అనునర్థమున ఈ శబ్దము తమిళభాషలో లేదని తిక్కాచేనేత్రులు చెప్పి యున్నారు. అచ్చట రగమునకు నాలుగశ్యములను బూన్పు సందర్భమున 'నాల్' అను ప్రయోగించ బడినది. 'నాలుక' అనునర్థమున తమిళము, మలయాళముల 'నా', 'నామ్మ' అను రూపములే కావవచ్చుచున్నవ, కన్నడమరభాషలలో 'నాల్', 'నాలాయి' యను రూపము లగలదుచుండుటచే నీవికారముమాడ మూల శబ్దములో నుండియుండు విని యూహించుట కన కాశము లేకపోలేదు. తెలుగున 'నాలు' అను భాత వంతరించిపోయినను తమిళమున 'వేలాడు' (to hang,

to be suspended.) అనువర్తమున నాల్-నాలు అను ధాతువు నిలిచియున్నది. దీనికంటెయే 'నాలుక' వచ్చి యుండును. 'నాయి' (కుక్క) శబ్దమునూడ దీని నుండియే వచ్చిన దని చెప్పుదురు. దీనికి తెనుగులో వ్యవహార మంతగా లేదుగాని నన్ని చోడుడు తెనుగుకవిత్వమున దీనిని తీర్చినాడు. తమిళమునండి తెనుగునకు తెచ్చికొనిన శబ్దములలో నిది యొకటిగా దలపరచుచును. నాలుక శబ్దములోని లకారము కకారముతో సమీకరణము (assimilation) నొందుచు 'నాక్కు' రూప మేర్పడియుండును. అయినను తెనుగులో నాలుకతో నాకుటయే కాని 'నాక్కుట' లేదు. 'నాకు' అను ధాతువునండి 'నాక్కు' అను నామవాచకరూప మేర్పడవచ్చును గాని 'నాల్క - నాలుక' యేర్పడిన దని చెప్పటకు చిలు లేదుగదా. కావున తెలుగులో నిలిచిన 'నాకు' అనునది యిట్టివల ఏర్పడిన ధాతువేకాని మూలధాతువు కాదనియు, 'నాలుక - నాల్క' యను తెలుగు నందలి నామవాచకశబ్దమునకును, తమిళమునందలి 'నాక్కు' అనుదానికినినూడ 'నాలు - నాలుకు' అను నదే మూలధాతువై యుండుననియు నూహింపవలసి యున్నది. ఇట్లే మన భాషలో వైయాకరణముల సామాన్యముగా ధాతువులని పేర్కొనవలెట్టి - వచ్చు, పుచ్చు, చెలుగు, తునుగు, ఎక్కు, తగ్గు మొదలగునవి మూలధాతువు లని తలచుట కవకాశము లేదనియు, దీని నితరభావలలోని ధాతురూపములతోడను పోల్చి భావలలోని యితర సర్వసితశబ్దములతోడను పోల్చి చూచినగాని మూలధాతుస్వరూపమును నిర్ణయించుట సాధ్యము కానేరదనియు దీనినిట్టి మనము గ్రహించ వలసియున్నది.

తెలుగున మూలార్థము నిలిచి తమిళిందులలో అర్థము మఱిపోయిన శబ్దముల కుదాహరణముగా 'మృండు' అనుదానిని వారు చూసిరి. ఇట్టి నింక ననేకము లుండుననుటకు సందేహములేదు. కార్యస్థ్యము అను వర్తమున నల్ల, చలుపు అను శబ్దములు తెలుగున గలవు. 'నల్ల' యనగా నిప్పటి తమిళ వ్యవహారమున 'మందిది' (good, excellent) అని యర్థము. కాని

ప్రాచీన తమిళమున నలు పనువర్తము కలదట. 'నల్లం' అనగా బొగ్గు (charcoal), మల్లందనము (blackness, darkness) అనువర్తములు కలవని తమిళకొకమును తెలుపుచున్నది.

వ్యాకరణరూపముల విషయమున నొక్క 'పోతు' అను తదస్థాత్థకరూపమే కాక భూత కాలిక్రియరూపములు, తుమున్నంతరూపములు మొదలగు మఱికొన్నిటి విషయముననూడ తెలుగున నిలిచియున్న రూపములు తమిళ కన్నదావలందలి రూపములకంటె పురాతనస్వరూపమును వహించి యున్నవనియేకాక, అట్లుండుటచే మూలభాషనుండి వీని పరిణామక్రమము నశ్వేషించుట కెక్కువ తోడ్పడుచున్నవనియు తెప్పట కవకాశము కలదు. అట్టివానిని గూర్చి మఱియొకవ్యాసమున వివరిం చెదను.

ఈరీతిగా నొక్క కుటుంబమునకు తెంచిన భావలలో నొక్కొక్కదానియందు కొన్ని ధాతువుల యొక్కకాని, పదములయొక్కకాని, క్రియరూప ములయొక్కకాని మూలరూపములు కాలగతిని ఉచ్చారణభేదమువలన గలగు పరిణామములకు లోను గాక నిలిచియుండుట తటస్థింపవచ్చును. అట్టిది యీ తెనుగు, అంగము మొదలుగాగల వాఙ్మయసంస్కార ములతో నూడిన భావలలోనేకాక, సంస్కారరహిత మైయున్న కొద్దు, వయి మొదలగు నవాగరక భావలలోనూడ గవనివలెవచ్చును. కావుననే యీ కుటుంబమునకు తెంచిన భావలలోని సమాసార్థకములగు నాయానూపముల నన్నిటిని బోల్చి పరిశీలించి కత్త త్త్యంప్రనాయానుసారముగా వాని పరిణామక్రమమును తెలిసికొనినగాని మూలభాషాస్వరూపమును గుర్తించుట కవకాశము లేనని చెప్పవలసియందుట. ఏవోకొన్ని పదముల సాదృశ్యము వెల్లిచూపినంతమాత్రముచే అంశమునుండి తెనుగు పుట్టివదని సాధింప యత్నించిన యాకాలమునందలి యభివృద్ధికుల వాదమును ఖండించుచుద్దేశముతో శ్రీలక్ష్మణరావుగా రివ్యాసమును ప్రాసియుండురు. ఆ వాదమును ఖండింప యత్నించి నందులకు వీరు ప్రకటననీయులు. కావ్యైతిహాసికు డైనను తమిళమును తక్కిన భావలకంటె పాగుగా

చేర్చినవా డెరుటచే కానిమండి యుదాహరణము
 లెక్కనగా విచ్చి, కొన్ని సంవత్సరముల విషయ
 మునకు, కొన్ని రూపములవిషయములోను తమిళము
 మూలభాషాస్వరూపమును నిలువఁజేట్టుకొనియున్నది
 గావున వామూలభాషలక్షణముల నశ్వేషించుటలో
 మన కెక్కువ తోడ్పడగలదని చెప్పినేకాని యితర
 భాషల సహాయ ముక్కురలేకయే తమిళము మూలభాషా
 స్వరూపమును మనకు దెలుపుచున్నదని చెప్పియుండె
 లేదు. కావున అతనము లెనుననుండి కాని, తెను
 గులవమునుండి కాని పుట్టి: దను వాచమును బాటింప
 నక్కరయేలేదు. వీరి పురాతనత్వమువిషయముగూడ
 నట్టిచే. ఒక భాషలో నొన్ని పురాతనరూపములు నిలిచి
 యుండునట్లును. మఱియొక భాషలో నది చూటి
 పోయినను మఱికొన్ని నిలిచియుండవచ్చును. ఏదా

తీయ భాషామూలముల నన్నిటిని తోల్చి పరిశీలించిన
 గాని వాని పరిణామక్రమము, పురాతనత్వము నిర్ణ
 యింప వలెకాదు. ఒక కుటుంబమునకు తెందిన పోదర
 భాషలన్నవ్వును వానిలో నేమినుండి యేది పుట్టినది,
 ఏది పురాతనమైనది అను ప్రశ్నలకు దావులేదు. ప్రాచీన
 క్రావిషభాషాస్వరూప నిర్ణయము విషయమున నది
 యన్నియు సమాప్తమౌచినను కలవే. ఆయాభాషా
 రూపముల పౌర్వాపర్యము, పరిణామక్రమము భాష
 స్వరూపనిర్ణయమునబట్టి, మూలరూపముల నిర్ణయమును
 బట్టి మారవచ్చును. తెలుగున జ్యోతిర్బ్రహ్మల స్వరూపము
 విశేషముగా మారినట్లున్నను, భాషామూలములలో
 ప్రాచీనత ఎక్కువగా గనబడుచున్న దనుటకు పంజే
 రుము లేదు.

మకరద్వజ స్వభావసిద్ధముగా కలుపుగానుండు ఔషధమూలిక. ఔషధము తయారు
 చేయుటకుముందుగా దీనిని మెత్తనిచూర్ణము చేయవలెను. అటులచేసిన నే గాని
 శరీరమునకు గుణమొనంగదు. కల్వముల ఎంతనూరినను అనుకూల మగు మెత్తని

చూర్ణము లభించుట దుర్లభము.
 ఇందుమూలమున మకరద్వజ తిజను
 గుణమొనంగదు.
 నిస్సందేహముగా గ గమొనంగుటకు
 ప్రతిపాదన

అనుమకరద్వజ
 వాడవలెను

1 పీసలో 14 రిల్ల లుండును. (7 పూర్తి మోతాదులు).
Bengal Chemical & Pharmaceutical Works, Ltd.,
 CALCUTTA & BOMBAY.
 మదరాసు ఏజెంట్లు :— యస్. జేశాయీగౌండ్లరు అండ్ కంపెనీ, 41, బందరు వీధి.

స్వరణ

[కథానిక]

= శ్రీ మాధవవెద్ది గోపాలకృష్ణ గోఖలే =

అదొక చిన్న పురు. ఆ పురులో పున్న చింతల తోపురు మహాన పున్న పంటను ఆనలల చిన్న చిన్న చుట్టులు పుంకిపున్న భారీరకేకానికి చివరగా పుండి కవకమ్మ, ఆరేళ్లకొడుకు వెంకటాద్రి పున్న యిల్లు.

దగ్గరగా అటూ యటూ కొన్నియిల్లు పున్నా, నులువైన చింతలతోపు కావటంలో వెన్నెలరాత్రిలో లోనే జీయరుమంటుంటే, యింక చీకటి రాత్రిలో చెప్పకే అక్కణ్ణ. పురురా యింత అంటూ తిరుగుతూ నిలువూని కోకే పెనుకూపుంటే చింతలవెరగా.

నల్ల పరదాపట్టాలలాగ చల్లచల్లగా మేఘాలు కమ్మ అరాత్రి వాన చిలపల పడుంటే, పంటలపైన చేరి సంతోషంకొద్దీ గంతులేస్తూ చాలగా పున్న ఓ తేరంకప్పుకు గభాల్ని బద్ది పట్టుకుంది ఓ నుమ్మకి మచ్చల త్రికేటోరుపాటు. కప్ప క్షయంతో తెకతెక అరుస్తూ కొట్టుకుంటున్నది అన్యచక్కలో పొద్దునున్న వెంకటాద్రిని కలక పెద్దూ.

"ఆ అరిసే నేనే అమ్మా?"

"కప్ప నేనో పాము పట్టుకున్నట్లుంది!"

చటుక్కున అమ్మకు కరుచుకున్నాడు వెంకటాద్రి, రయంతో నిలువకూ.

"అమ్మా, బయటే!"

"బయట దేనికీరా, ఎంకా?"

"మాదిమ్మ ఎత్తా ఏడుతుండవో, ఆకప్ప!"

"నువు ఏడుతే నిన్నే పురు నూత్రానా?"

"నువ్వేగామ్మా!"

"అమ్మ పద్దిపోయిందవో, అప్పునా?"

"మా అమ్మ పద్దిపోనేం! మా అమ్మ మందిరిగా?"

"మంచోళ్లే తొందరగా పద్దిపోతారు ఎంకా! నేను మందిదాన్ని కాను."

"నువు మందిదానిని కాకుంటే అత్త, ఆపాము ఆకప్పను అత్త సంత్రుతుంటే, నేను బయటకునేపోమ్మి కాదిమ్మా!"

"మకునున్న మకునులు విరిసి సంత్రుక మింగి తింటుంటే, పాముటా కప్పలా నీంలెక్కలో కొద్ది బయటెదై, ఎంకా?"

యాపాకి మరీపాలుగా అరిచింది కప్ప.

"బయటే, అమ్మ!" అంటూ బాతురుమన్నాడు వెంకటాద్రి.

"సంత్రుక, యదనా, బయట అన్నానంటే."

మరికొంచెం పొద్దింది వెంకటాద్రికడుపు మెరుపు అరిలాల కళ్లకుండా.

“ఎవరవకుంటు!” అన్నది కనకమ్మ, ఎంతో లోతుమంది.

“అగ్గి-” అన్నాడు వెంకటాద్రి అమ్మ మొహంకల్లి చూస్తూ ఆమాట తన కేమన్నా పరిశోధించి చూసి అన్నట్టు.

“నే నో నీవు కతలాంటిది నెయ్యి, యీపాటి సరేగా యింటావా?”

“నెన్ - నెన్ - నెప్పమ్మ.”

అక్కడ యింకోపారి ఆచారీఆరుపు ఆరిచే ముందుగా ఆందులో కలిసి కనకమ్మ ఆ చిన్నకథను మొదలు పెట్టింది, కప్పరాద తెలియనియవందా.

“కొక ఓన్న పూరు, ఎంత! ఆపూర్లో యిద్దరు పుగాకుయాపారం బుందారు. ఒకడేమో బాపనాయన. పేరు నూరయ్య. రెండో అయన కాపు. పేరు వీరపురే ఏ! మొదట్లో యీపుగాకుయాపారం పాగించింది కాపాయి. పుగాకును అడిగి సొక దినము కొంటూ, నరలు తెగిసిపప్పుడు బల్లెలలో వుండ ప్యాటిలకు మంచిలాబంతాడితే సరఫరా నేర్తుండే వోడు. కమేనా ఆ బాపనాయన మెట్టబూతులు కొని సొంతగా బంకపుగాకు పండిచ్చి యీపూర్జనానికి యింకో నెప్పరపుగాకు రాసివందా, తన మంచిపుగాకును సరసంగా అమ్ముతా, నలుగుల్లో కొత్తై పలుకుబడి సంపాదిస్తా, వడినే మంహోదుగనక మంహో దనివించు వుందాకు ఆ నలుగురినేత, యాపారం వుద్దినేను వుంటూ.

“అంతవదుచుపు అల్లార్లకు ఏయవారా లుండయ్యో మనకవులే బాగా తెలవదు, యింతా నూసి ఆ అకపారకబాపననూరయ్యకు కల్లు వుట్టిస్తే. ఆ రప్పుడు రెక్కలూ, ఆ బూటాకోరుప్యాంసరి వోట్లూ, ఆ రప్పుడెవారాలేందో అట్టితో వుడవన వడకూడదు? పుంహం! అట్టా కొక రేనూ పాగించాడు యీయాపారం, అంత మాగానిబూమి వుండా కడుపునిండక, పక్కార్లకోట్లో దుమ్మేసి ఆదుమ్మదుమ్మయ్యే యింకో

మింగలేగారి తనకడుపూత్రం రెక్కవన్నట్టు. కోడియదక! ఆ విరుగుతుంటానికి ఎంత వైచాగు నెత్తయినాసరే-”

“పక్కంతి నెంచాయోళ్ల కోళ్లు నెత్తెత్తనే కదమ్మ రింతం?” అన్నాడు వెంకటాద్రి ఉగ్రంగా, తనను తెలిపించేదో.

“మత్తు మత్తన వుంటే పిత్తెలు ఎయ్యమాకు! నెంచాయోళ్లు నెత్తెత్త తుంటంకో గన లేం వుందీ! అది మడికికోడి. కోడి వుండార్చిన రప్పువాల అంతకు ఎక్కువగా యింతెత్తలోమా వుండక - ఆడికికప్పు!” అని చీత్కరించింది కనకమ్మ ఆ లోపలవుండే నుంచి బయటపెట్టా.

“వు!”

“పూ! ఏమందీ! కమేనా నూరయ్య పాగించాడు పుగాకుయాపారం! అక్కడే, అద్రివరులు. ఎంత యిట్టు లేకున్నా నలుగురూ ఆయనకు తాలం ఎయ్యకతప్పుడు అనసరాన్ని బట్టి బల్లెలలో వైచా ఆకోడి కూతలే మాసి పని పాగించుకున్నాడు ఎంత దగా యాపారానికన్నా పాలుబడ్తా. పుగాకుకొక ఎక్కువగా వుంటుందల్ల సరిపోయిందిగాని, బలాత్తు వడి బలా నోడి యాపారం యింతిది దగుల్పాడయవారాలు నడిపి క్తుంటే, పడికూరల్లో ఓకూతన్నా వమ్మయ్య, యింతే జనం? ఎందుకు వమ్మయ్య? కాపాయిన ఎంత మంహో దనుకుండాకో అట్టానే అంత నెట్టో దనుకుంటానికి ఏం వాయం అక్కర్లేకపోయినా పాలామెట్టుకు పలు బుగా వుంటుందిగాని, పుగాకుకరుజా ఎక్కువగా వుంటుందల్ల యిద్దరిో పోటీతో పనిలేకుండా వుంటానికి యీ లుంటుండగా, నెరికొద్ది వాలునడబ్బలు తెచ్చు కుంటుండగా, నన్ను మొన్న బాయివకు గిట్టక అవత లోడు ఎందుకు బాగుపడాలని తెగిగుడ్డలు సానబడ్తుంటే, దాని కేం వాయం పాయం వుండక్కర్లే? మంచి నెట్ట అది ఏం యికారించక్కర్లే?”

“వు.”

“అసలు తమాళా యాడుందంటే, ‘ఏం కాపాయివా, రాసుందావా?’ అంటాడు బాపనాయన. ‘ఏంండీ నూరయ్యగానూ, మీరూ మీ

పోరంతా తానుండారా? అంటాడు కాపాయివ మొగం యంత పేరుకుది, యవయంగా, 'నీ యాపారం ఏమన్నా లాబంగా వుందంటే?' అంటాడు మూరయ్య. 'మరేమండీ. యాదదండీ, తెలుగు తెలవకుండా!' అంటాడు కాపాయివ గొల్లు గిల్లుమంటా. 'యి మూల దరలు పెరిగినవయ్యంటి, ప్యాట్రిక్ బ్రతలు ఎత్తుదా? వేంటి?' అంటాడు మూరయ్య. 'పీర్తం. మీరు వట్టబడతే నాకుమటుకు వట్టం తగట్టంటండీ?' అంటాడు కాపాయివ, యి యావారం తన పెళ్లానికి ఎంత యట్టం లేందీ తెలవకుండా.

"ఓ కోనావ కాపాయివ పెళ్లాంతో అన్నాడు- 'మర లంకపుగామ మెరకలూమి పెట్టింపు దరకాడికి మూరయ్యగారు కొంటా వంటున్నాడు. అమ్మదా మంటావా' అని, పెళ్లానికి పెరు మనిపిత్తా. 'బానే వుంది! మద్దెన నాదా ఎట్లా పెర్తనం? యాపారస్తుడిని నువుగాని, అబ్బా! తగలబడతే నాకేం! కాపాయివ యాపారం వలుపు తిరిగిందని వలుపు రవకుంటుంటే అనుబరించేదే నేనుగాని! మంచి దర బూదయ్యని నీ నేత యాలైకాడికి అమ్మివ్వటం ఏదీ, యంకాడతే తను అరవైకాడికి రాబ్బుకోటం ఏదీ! యంతకు మంగల యాపారానికే, యవ్వటిదానికే యాదన్నా సంబంధం వుందీ! నేకులు యిరుగుకుని సంపాయింయకున్న బంగారం లాంటి బూమిని అమ్మితాడంట! నీబూమి కొని, ఆవుండ బ్రతలు కొని ప్యాట్రిలగ్లా, ఫ్రాగ్లగ్లా నీ పేరు ఎవకే వుంటే, యంకా కొన్ని కోసలకు యి కాపాయివ మొగం నూడకు ఎత్తుకి వత్తుందీ, బలాన మూరయ్య అంటారుగాని! ఆడు నిన్ను పాతాగ్లాకాని! అనగ తొట్టగుండాడని ఫ్రాగ్లా ఆ తమందీ అనుకుంటుండా నీకు తెలవకుండా పోతుండదేం? కావుదొరలకు యాపారా లెంకుకోయ అనికామా నే బానికాడి కెట్టి నీలు తెత్తుంటే ఆ పెద్దమడిసి బాగ్లా? అంటుండదీ? ఆయ్యా చాత! ఎవకటికెవల్లే బలాన యాపారస్తుడి బాగ్లెనని యివమందు నెవ్వకు మురిసే బాగ్లా నాకు వత్తుంది గనక తగదనమ్యాంబు నెవ్వచ్చావా!'

అని పెళ్లాం బాగా మారిపోనేరలేక మళ్లీ తెప్పరిల్లుకుని కాతై చారిన పడ్డాడు కాపాయివ.

"ఓవారి పరీచ్చగా మూరయ్యకళ్లల్లో మారులు నుచ్చుకున్నట్టు, అదిమ కాపాయివపుగావవంట బంగారపు పంట పండింది, బారెకు బారెకు పాయలేకుకుని. ఆపంట తన కమ్మయన్నాడు మూరయ్య. కట్టరడి పండించిన ఆపంటవిన తనకే యెక్కువ అదిమానం వుండన్నాడు కాపాయివ, తన పెళ్లాం యింటే మురిసేటట్టు. 'నీరెంత అదిమానం వుందీ నాకుమటుకు తెలవదంట్రా! నూబుపా మెరకు అదగాల్సొచ్చిందిగాని!' అని నిర్లిపా మూర్తికు మూరయ్య, పట్టు కొరుక్కుంటా.

"మరసనాడు కాపాయివ మెట్టబూమికాడి కెత్తే ఏమందీ? యింకో రెండుదీవాలగ్లా పాకానికి రామండ ఆటగారపు పాయలంతా గొడ్డమండ నీలికలు నీలికలుగా తొక్కి కండిరిపరిసివుండ య్యా మెట్టబూమినీలంతా.

"కళ్లంట నీటిబొట్టకు బొబబొబ బాగుత్త నీలకు మాన పెట్టిన నేమి లేకుకుని కలకల ఏకదారగా కాపాయివ ఏమవుంటే, చక్కన వుండే సుంజొళ్ల పిల్లో బొచ్చి నెప్పాడు 'మూరయ్యగోరి తేతగాడు ఎంకయ్య ఆళ్ల బ్రెలెలమండతో రేత్ర మెట్టపిల్లలవిన పాలానీవు ఆడుకుండా'వని.

"ఆకాకవిన కాపాయివ పాయివపోటం నీలికండిన ఓ ఒసికర్ర పూడతెగుమ్మని ఫ్రాగ్లాకి లగత్తుకుంటా ఎట్లీ, అప్పుడే మూరయ్యయింటోండి బయటి కొత్తుండ ఎంకయ్యకు రాత్రావిన పడేసి బల్లు పిరగ కొత్తుంటే ఆడు పెట్టిన రొదకు నలుగురూ నీరి తన్ను పెడరక్కలు యిరికి పట్టుకుండేంకవరకు తెలకలా అనలు తేనే నేసింది.

"యి పమాదారమంతా కడుపురోవుండ కాపాయివ పెళ్లాం యిరి ఎంకయ్య రిన్న రెప్పలకన్న ఎంత ఎక్కువగా బాద అనుబిందింది ఆటగమంతుడికే తెలవారి.

"ఆరేత్రకి కాపాయివకు మునునయ కొట్టో పెట్ట మరసనాడు బట్టి తీగెల్లరు యివారనకు

గాను. 'ఏవమైవా యికారించకుండా అంత తొందర పడి నేయకూడదు. పాపం, ఎంత అవమానస్తుడు! ఏం నిచ్చి యిదిస్తావో' అని ఆమూరయ్య ఎంత యికారం వచ్చా పడ్డాడు, నేయవలసిన యవారమంతా పొందిగ్గా పాటున నేనుకుంటూ, కాత్రె దబ్బు కరుణయినా యవారం ఎవకకు పాసీకుండా.

"ఒక్కపదిలక ఎంకయ్యకు యిప్పుట్లో వాస్త్ర రా దరి దాగ్గన ప్రాసీయద్వివాక, పదిల్లిగా రాత్రువిన ఓ నిండుమడిసిని కూన గెయిలని! పెయ్యిందినండు కుగాను కాపాయివకు ఏడేళ్లు కటికిచ్చి వేళారు.

"యింక పుగాకుమెట్ట తన కేంపట్టిందీ! పూట్లో ఎపు రేం అనుకుంటుందీ తన కేం కావాలి! ఏదో పుష్పం నీనుకుని ఆమూరయ్యగారు యింత తెలివిన పదిగలిగారుగాని, తను యాపాచి పెళ్లాన్నని ఎంత కాడితైవా అనిపించుకోగలిగినందుకే తనకు పదికేలు అని కాపాయివ పెళ్లాం మరినాడే పురిచిత్తుంటే, ఓదార్పును మూరయ్యగా రోచ్చాడు.

"'యికారించి లాబంలేదమ్మా! ఒక్కావుంటే కట్టాలి! నే నెప్పివ మాట యివరయ్యా అంటే యివ్వడా? యింత అలజడి వుండేదా అప్పుడు? యిప్పుడికై నా నీకు ఆత్మంభరం లేకపోలే, ఆమూమిని నువు నాకు అమ్మకోవచ్చు. ఎపురన్నా కూడిగల్గి నోళ్లు వుండాలనిగాని అంతకన్న మరే లేదు. నువు నెమ్మరిగానే తెలియ పెయ్యొచ్చులే!' అని పల్లగా తన ఇనుగును బయలు పెట్టాడు. 'అయ్యా, మీరు నేసిన వువక'రాని! ఒక్కే జనమూ! ఎటూ నేను మీ కడుపున పుట్టకతప్పను. యిప్పుటికి యాబంతుకు

మమ్మర్ని యిట్లా పోనిస్తే, ముందుకు మీలాంటి మంచి మూరయ్య లండరు! అని ఏడ్చింది కాపాయివ పెళ్లాం వోట బలంపోయి.

"ఆ ఏడేళ్లు బగమంతుడివివ తారం ఏదీ ఎట్లా గైవా గడపాలనుకుండి కాపాయివ పెళ్లాం, తన కడుపున పుట్టిన పిల్ల కాపాయివనో.

"ఆ కాపాయివమీనండే తెనుకు పెళ్లాని! ఆతె అంటూ ఏదూరంవుండా, నన్న కాపును నాలుగో ఏడు నిండకతరికే ఆముచ్చటకూడా తీరింది. కొట్టో వడ్డ కాపాయివకు యికారాన్న క్షయవల్ల తనది, తీసుకుంటున్నా తెలుస్తే, మరలవాడు వైకుంఠ ఏకాశంగా పెళ్లాణ్ణి బుకానేడుకు పూరి! దర్శనపు దిక్కుగా ఏడుత్తో ఎల్లింది పెళ్లాం కాపాయివ చిక్కుతా చిడతే తెనుకొడ్డే.

"అయ్యాడో! రేత్రకే పిన్న కాపుతో రిరి గొచ్చేసింది కాపాయివ పెళ్లాం కుంటా, పెట్టూ, దుబ్బు యా దాటుకుంటా, ఆ జీవరుమంటుండ యింటోకి.

"ఓ ఏడాదిపాటు ఏమీ తెలవని పిన్న కాపుతో ఎల్లితోనుకుంది తన సాదాతా, కదాకు తన నుండే రాయీనుల్లే మారేంతవరకు. నుండే నీరవుతుండే ఆ నోజుల్లా పుట్టావు. అందుకనే నీనుండే అట్లా ఏడ్చింది ఆకప్పఅకుపు యిది. యింక ముందుమందు యీనుకు నుల అరుపులు నీనుండే ఏదీదంగా బరిక్కుందో! -"

***

చెంకట్లాడికి ఎప్పుడు నిద్ర పట్టిందో! కప్ప అరుపు వివపదిలంలా. ఎప్పుటియో వ్రుతు బయట నీమి కాకుండా వుండి ఆగడితుకు తగ్గట్టు.

కావ్య జగత్తు

[గత సంచిక తరువాయి]

== శ్రీ జి. వి. కృష్ణరావు ==

ఇంకా కావ్యజగత్తునూ, సామాజికజగత్తునూ భేదం లేదని అర్థమయింది కాదు. కావ్యజగత్తు ఆనంద ప్రదంగా ఉంటుంది. ఆనందప్రదం కాకపోతే అది కావ్యజగత్తు కాదు. సామాజికజగత్తు అంటేవో అలా కాదు. సుఖమో, దుఃఖమో కలుగుతుంది. ఆనంద మనేది చాలా తక్కువ. మృగ్యమనే చెప్పవచ్చునేమో. సాధారణంగా అమర్త-తిమిదనే సుఖదుఃఖాలు కాని, ఆనందంకాని ఆధారపడిఉంటాయి. సామాజిక కావ్యమధురమేమో ఒకటి అయినప్పటికి వీటివల్లకలిగే తేవలమూ ఒకటిగా ఉండాలిగా! అలాంటివన్నీ కావ్యమధురమేమో నియతంగా ఎందుకు ఆనందప్రదంగా ఉంటున్నది, సామాజికమధురమేమో ఎందువల్ల సుఖ ప్రదంగాను, దుఃఖప్రదంగాను ఉంటున్నది? దీన్ని పట్టించుకొని కావ్యజగత్తు అలోచించుని ఋతువుకావడం లేదా అని శంకించవచ్చును.

సమాజంలో సుఖం ఎలా కలుగుతున్నదో విచా

- 80. సర్వం పరవశం దుఃఖం పర్యవృత్తకళం సుఖమ్, ఏతద్విద్యాత్మనా నేన లభ్యం సుఖదుఃఖయోః. (మమస్మృతి, ౪-౧౬౦)
- 81. వైషణ్య మేత ద్దుఃఖస్య యదేతన్నామచింతయేత్. (మ. భా. కాం ౨౦౫౭)
- 82. గీర్, రెండో ఆధ్యాయం, ౪2, 68, ౫౫, 68 శ్లోకాలు.

రిద్దాము. ఇలా చేతన విషయాలను కావ్యానందం అధిక మందిపోతే కావ్యజగత్తు అనాళిక మాతుంది. ఏమైనా వల్ల లోకంలో ఆనందం కలుగుతున్నదో ఆ మాత్రాల వల్లనే కావ్యజగత్తు ఆనందం కలిగిస్తే బాళికమాతుంది. అయితే యీ పని చాలా కష్టపాత్రం. మేగా నూలు కష్టంగా తేలేదికాదు. దీనికోసం శ్రీహను డెన్నట్లుగా "బహుధావిప్రతిపత్తిభివ్యయతు" పాదైన కాస్తార్థమర్." అయితే యథాశక్తిని పరిశీలిద్దాం.

"కావ్యజగత్తుల అభినమై వ్రన్నదంతా దుఃఖం; మనస్సుకు స్వాధీనమై వ్రన్నదంతా సుఖం" 30 అని మనస్తా, "మనస్సుచే దుఃఖంకిన చెయ్యకపోనటమే దుఃఖనివారణమౌవన" 31 మనీ వ్యామనా చెబుతున్నాడు. "విషయాలను ధ్యానించిటంచేత పురుషుడికి బాటియందు అపస్తే కలుగుతుంది. ఆ అపస్తేవల్ల కామం, వారివల్ల శ్రోధం కలుగుతుంది. శ్రోధంవల్ల మోహం, మోహంవల్ల విస్మృతి, విస్మృతివల్ల బుద్ధి నాశనము, దానివల్ల తానే నశించటం జరుగుతుంది. రాగ ద్వేషవిముక్తమై తనదశమైన ఇంద్రియాలవల్ల ఇంద్రియవిషయాలను వివేచిస్తున్నప్పుటికి, స్వాధీనాత్ముడు నిర్మల మౌతున్నాడు. ఇంద్రియనిగ్రహం లేనివాడికి అర్థమివయ్యున్నది, భావనా ఉండదు. భావించలేనివాడికి భాంతుఉంది. భాంతులేనప్పుడు సుఖ మేలా కలుగుతుంది? " 32 అని గీత చెబుతున్నది.

ఈ సిద్ధాంతప్రకారం మనశ్శరీరాల్లో మనస్సు ముఖ్యమైందని, మనస్సుకు స్వాధీనంచేసుకొంటే కారీరక దుఃఖాన్ని, మానసిక దుఃఖాన్ని లేకుండా చేసుకోవచ్చునని తేలుతుంది. శరీరంలేకుండా మనస్సు ఉంటుందా? మనస్సు ముఖ్యమైతే మనస్తత్వం ఎందుకు మారుతున్నది? ఈ ఆధ్యాత్మికవాదాన్ని మనస్సుని మనస్తత్వం మారమోడదు. కాని నైకాలజీ ఇది మారుతూవుందని నిరూపిస్తూవుంది. మనోగుణమైన హాసాన్నుంచి బయలుదేరి హాస్యం ఎలా పరిణామం చెందుతూ వచ్చిందో గ్రేగోగ్రిగ్గరీలు చక్కగా నిరూపించి చెప్పారు.³³

మనోకవిమయ ముంది. ఆధ్యాత్మికవాదుల సిద్ధాంతప్రకారం హిట్లరు ప్రజలను అణచి పెట్టివట్టే మనస్సు ఇండియాను దమిస్తే మానవుడు స్వాతంత్ర్యం అనుభవిస్తాడు. శౌతికవాదులనుంచి చెప్పకొనే సర్వత్రానిష్టలూ, నైకానిష్టలూ ఆవశ్యకతను గుర్తించకపోవటమే స్వాతంత్ర్య మంటారు. నిజానికి, స్వాతంత్ర్యమంటే ఏమిటన్న చెప్పకట్టుగా ఆవశ్యకతను గుర్తించటమే.³⁴ మనకు ఆకలి అవుతున్నదనుకొండి. ఆకలిని అణచి వేసుకోవడంవల్ల స్వాతంత్ర్యం లభించదు. ఆకలిని తృప్తిపరచవలసిన ఆవసరముంది. ఈ ఆవశ్యకతను గుర్తించి భోజనంచేస్తే ఆకలిబారినుండి బయలుపడతాము.

ఈ కారణాలవల్ల ఆధ్యాత్మికవాదులు ముఖాన్ని సూర్యి చెప్పిన విషయాల సమంజసం గా లేవు. నైయా

యమిలమతమే సత్యానికి దగ్గరగా వుంది వీరు వేదనను కారీరకమనీ, మానసికమనీ ఒప్పుకుంటారు. దీన్నేమన రించే సమజంలో ముఖం ఎలా కలుగుతుందో విచారిస్తాము.

ఈ ముఖాన్ని సూర్యి విచారించేటప్పుడు జ్ఞానేంద్రియాలు, అన్యత్వం, బుద్ధి వీటినిగూర్చి ముఖ్యంగా విచారించాలి. జ్ఞానేంద్రియాల వ్యాపారము స్వాభావికస్వత్తికి అనుకూలంగా ఉంటే ముఖం, లేకపోతే దుఃఖం. పిడుగువచ్చే వప్పుడు చెవికి పడుతుందనుకొండి. మన చెవికి అది ముఖం కాదు. దానివల్ల ఈ ఇంద్రియం చెచ్చుతుంటుంది. సాధారణంగా వినటానికి వీళ్లని చిన్న చప్పుడు వివరలపేరునందనుకొండి. అది చెవికి ముఖపడం కాదు. అయితే ఈ జ్ఞానేంద్రియాల ముఖ్యం కొంతవరకు వాసవలవాదా, బుద్ధిమీదా ఆధారపడివుంటుంది. వాసవలు గాని, బుద్ధిగాని ప్రేరేపించటంవల్ల జ్ఞానేంద్రియాల వ్యాపారం స్వాభావిక స్వత్తికి వ్యతిరేకంగా ఎక్కువకాలం పొడవలసినదే, ఆకాలంలో దుఃఖపడం కాకపోయినా తరువాత అవుతుంది.

అన్యత్వంలో వాసవలు దాగిఉంటాయి. ఈ వాసవలు ప్రతిమానవునికి ఉంటాయి.³⁵ కర్మప్రవృత్తి! ఈ రతి, హాస, కోప, శ్రోధ, భయ, ఉత్సాహ, జానపాన, విస్మయములు (దానం, దయను మన అలంకారాలు ఉత్సాహంకొండి! చెప్తారు) కొంతవరకు కారణాలు. వీనివల్ల ముఖమేలా కలుగుతుందో తరువాత చూద్దాము.

బుద్ధి అనేది జ్ఞానేంద్రియాలకు అనుభూతికల్ప వర్పణి పరిణామం చెందుతూవుంటుంది. అందువల్లనే భయపు బుద్ధి, పెద్దవాళ్ల బుద్ధి ఒకటి కాదు. బుద్ధికి స్వృతి, భావన అనే రెండు ముఖ్యస్థితులున్నాయి. స్వృతివల్లనే భావన ఏర్పడుతుంది. స్వృతివల్ల మనకులో నిలిచిన ప్రత్యక్షకాల భాయలను ఒక ఉద్దేశంతో ప్రస్తరించటమే భావన. జ్ఞానకర్మేంద్రియాల ఆవశ్యకాలను కొంతవరకు గుర్తించటంవల్లన, బుద్ధిచే దమింపబడని వాసవల ఆవశ్యకాలవల్లను బుద్ధిలో ఇచ్చ బయలుదేరుతున్నది.³⁶ ఈ ఇచ్చానాప్రీతి సమానవును

33. "Psychology of Laughter" by Gregory.

34. "Freedom is the recognition of necessity"—Engels.

35. దీన్ని అభివనవుతు గుర్తించాడు. అందుకనే, "ఒక ఏకహీ జంతు రియతీధి: సంరిద్ధి: పరితో భవతి" అన్నాడు.

36. ఇచ్చానాప్రీతి ప్రాయశి వాడే wish fulfilment' కి సంబంధం లేదు. ఇచ్చానాప్రీతి బుద్ధిపూర్వకమైనది; wish fulfilment అట్టిది కాదు.

కర్మప్రకృత్యుద్దాతాదు. ఇచ్చ 37 నెరవేరకపోలేదులుం, నెరవేరలేదులుం. ఆకాలతే లెగకుండా, ఈ ఇచ్చ ఎంత కష్టపాశ్యమైతే అంత సుఖం కలుగుతుంది. బుద్ధిచే దమింపబడని వాసనల్లో అంతబుద్ధింధం ఎంత గాఢంగా బయలుపడి తుదకు పరిష్కారం పొందితే అంత సుఖం కలుగుతుంది. కలుగుతూవున్న దుఃఖం అని పోయినా సుఖమే. గీతలో చెప్పిన నిష్కామకర్మం ఇంద్రమాలికా, వాసవలకా చానికరం కావల్సివే సుఖమే.

అనుకరింపటం, 38 గుర్తించటం, అకమష్టము జరగటం సుఖాన్ని యిస్తాయి.

సామాజికజగత్తులో సుఖదుఃఖాలు ఎలా కలుగు తున్నాయో విచారిస్తున్నప్పుడు స్వప్నాన్ని విడిచి చెట్టలానిది నీలేదు. స్వప్నం మానవ జాతికేమేనని లేల్పు కున్నాం. జైగ్రహేరణకాని, అజాతికవిద్యులు కాని స్వప్నానికే కారణాలు కావని గుర్తించాము.

జాగ్రదవస్థలోని వేదవలు స్వప్నావస్థలో మారి పోతాయి. జాగ్రదవస్థలో జీవంలోని సింహాన్ని చూచివా మృదయం దేజారెత్తిపోతుంది. స్వప్నంలో భయం లేకుండా దాని జాలు పట్టుకొని కూడుస్తాము. దాహారాధలు లేకుండా అన్నీలో వడుస్తాము. ముఖం గోడకు కొట్టకుని బొప్పికట్టివా తాగ ఉండదు. ఈగారడీ అంతా ఏమిటి? స్వప్నంలో ఏ కవిరాప్రతిభ వేదవలను తలక్రించులు చేస్తుంది?

స్వప్నతత్వాన్ని పరిశోధించిన ఫ్రాయిడ్ దీని కిలక మేమున్నా కమగన్నాడేమో చూశాము.

87. గీత ఈ ఇచ్చను క్రమించిసి నిష్కామ కర్మం చెయ్యమంటుంది. ఇది మానవుడికి అనర్థవాయ కం. వివేచన, అభివృద్ధి పోతాయి. జంతువుల్యుడై అవర్ణక వాసనలను పట్టి పోవలసివస్తుంది. ఇలాంటిది పరాజితిజాతి చెప్పకొనే వేదాంతం.

28. అరిస్టోటల్ గ్రాసిన Poetics.

39. Un-conscious

40. Punishment dreams

41. పతిక! నాత్ర సంప్రద మ ప్తి నునాకృతి ప్రకృతే గ్రాహే, ఉన్నతేయోధరం ప్రేక్ష్య త్వవర్ణదివనా ర్థవ్యవ.

స్వప్నంలో బుద్ధిపూర్వకంకాని 39 ఇష్టవాద్వి జరుగుతుంది. ఈ బుద్ధిపూర్వకంకాని యిష్టం అవ్యక్తం లోని అపమంతుప్రవాసవలది. ఇలాంటి యిష్టాన్ని పురస్కరించుకొని బయలుపడితే ఆలోచనలవల్ల కలిగే వేదవలు సాధారణంగా సంతోషకరంగా ఉంటాయి. 39వ స్వప్నాల్లో 40 మాత్రం అవ్యక్తంనుంచి ఇష్టవాద్విని పురస్కరించుకొని బయలుపడితే ఆలోచనలవల్ల కలిగే వేదవలు దుఃఖకరంగా వుంటాయి. మొదటితరగతి ఆలోచనలు ఉపబుద్ధివల్ల మాన్య చెందుతాయి. సింహాలను పురస్కరించుకొని వచ్చిన స్వప్నాన్ని తీసుకొందాము. అవ్యక్తంలో బయలుపడిన ఆలోచనల ప్రకారం ముగ్ధుడూ మానవులే. ఉపబుద్ధివల్ల ముగ్ధుడూ మూడు సింహాలవ్యాధుడు. మానవులను చూచివచ్చుకు భయపడవలసిన పని లేదు. మొదటి వేదవ అలాగే ఉందికాబట్టి సింహాలను చూచివచ్చుకుమాడ భయం కలుగలేదు.

ఒక్కొక్కప్పుడు ఉపబుద్ధినిషేధంలోని వేదవలు అవ్యక్తంనుంచి బయలుపడిన వేదవలతో కలుస్తాయి. అవ్యక్తపువేదవలు సాధారణంగా సంతోషకరంగా ఉంటాయి. ఉపబుద్ధివేదవల్లో దుఃఖం లేకపోతే స్వప్నం సంతోషకరంగా వుంటుంది. మొదటి వేదవలు ఎంత సంతోషకరంగా వుంటాయో రెండో వేదవలు అంత దుఃఖకరంగా వుంటే స్వప్నం దుఃఖప్రదంగానాని, ముఖప్రదంగానాని ఉండదు. అలా కాక ఈ రెండు వేదవల్లో దేదీరిలం ఎక్కువగా ఉంటే ఆ వేదవలు కలుగుతాయి.

39వ స్వప్నాల్లో ప్రథమవేదవలు ఉపబుద్ధినిషేధంవల్ల తలక్రించు పోతాయి. దుఃఖకరంగా ఉండవలసిన స్వప్నం సంతోషప్రదంగా ఉంటుంది; సంతోషప్రదంగా ఉండవలసినది దుఃఖప్రదంగా ఉంటుంది.

ఈ స్వప్నకల్పాన్ని క్వవివారులు పాద్యరించేది. విశ్వవాసుడు ఒకస్వనికే లక్ష్యంగా "ఓయి బాబుసారీ! గ్రామమున సంప్రదము లేదు, ఉన్నత పయోధరములు చూచి నిలుతువేని నిరీదిపాముల్లో" 41 అనే దాన్ని యిచ్చాడు.

దీన్ని చదువుకొని పవిత్రములు ముపిముపివత్తులు వత్తుకుంటారు. ఎకరైవా చలంగారి లాగా, "ఓయి బాటసారీ, క్షమామంజుల వ్యతిచార తోమం లేదు. వన్నం వత్తుంటి, పండుకోటా నికి చాపకూడా కొరకను. ఎర్రైన ప్రతాలకు చూచేవా ఉండిపో" అని. ప్రావీ పద్మి బూతుగా, అపర్యంగా ఉండటాదు. నిజానికి నీతి అనే పేరుతో మడికట్టుకొని ఆనందిస్తున్నది ఏమిటి? "ఓయి యిద్దుట భక్తం లేదు, అందువల్ల దుశుదాక్షిణ్య లుండవు. అయినా బ్రహ్మంవెంగా మేఘాలు ఆవరించా యనుకుంటే ఉండిపో" అనేవాళ్ళేవా? ఎప్పటికీ కాదు. మొదటివాళ్ళే. అయితే తమ హృదయాన్ని దామోహానికి ఇలా చేస్తున్నారు.

పద్మిబూతుగా కనిపించేది అవ్యక్తంలోని ఇష్టం. ఉపబుద్ధిగూతం నీతి పేరు పెట్టి నిషేధించటం వల్ల చాపకు సంప్రదం, ప్రవాకు పయోధరం వాడ బడ్డాడు. కాస్త్రము, మేఘము కనిపించేటప్పటికి ఉపబుద్ధి ఉరుకున్నది. అవ్యక్తంలోని యష్టం తన అభిప్రాయాన్ని మార్చుకోకుండా ఉపబుద్ధినిషేధం తప్పిం

42. స్వనిశ్చిన్నంతా స్వప్నశిల్పానికి ఉదాహరణగా ఇవ్వవచ్చును. "తైలాలంబున చైతలంబు తెలుతై రంధ్ర ప్రవాళంబున, గ్రాహకాశభయంగ మాతములు మారంబయ్యె." ఇలాంటి స్వనిశ్చిన్నం దా స్వప్నశిల్పమే ఉంది. ఇది స్వప్న సంకీర్తనకానికి లక్ష్యం.

43. తాత్త్విక సిద్ధాంతాలనే మన ఆలంకారికులు సాహిత్యంలో అవ్వయించారు. భట్టశాస్త్రిలును మిహంసాసిద్ధాంతాన్ని, శంకురుడు వ్యాసాన్ని, భట్టవాయుకుడు సాంఖ్యిని, విశ్వనాథుడు అర్థైతాన్ని, యాదవోపాధ్యాయుల వైష్ణవాన్ని పురస్కరించుకొని సాహిత్యాన్ని గూర్చి చెప్పించి రసస్వరూపాన్ని చెప్పారు.

44. రసవాదాన్ని లేవనెత్తినవాడు భరతుడు. అంతేకాని వేదాల్లానే ఈ రసవాదం ఉందని 'రసా చైవోపని పండితులు చూపి చెప్పటం సమంజసం కాదు.

మరిచి చెబుకండి. ఇలా నిషేధం తప్పించుకొని రావటంతోనే స్వప్నశిల్పం, స్వనిశ్చిల్పం ఉన్నాయి. 42

ఇంతకు వేరైన విషయం: స్వప్నంలో వేదము మారుతాయి. భౌతికంగా భయం కలగవలసిన చోట స్వప్నంలో సంతోషం, సంతోషం కలగవలసినచోట దుఃఖం కలగవచ్చును. ఇలాగే కావ్య జగత్తులోనూ భౌతికవేదము అనందంగా పర్యవర్తించవచ్చును.

ఇంతవరకూ మూలంగా తేల్చుకున్న భౌతికసౌఖ్య మూత్రాలు కావ్యానందానికివే అవ్యయిస్తున్నాయా అని చూడవలసిఉంది దీన్ని తేల్చుకోకముందు కావ్యం వల్ల ఎలా ఆనందిం కలుగుతున్నారో విమర్శకులూ, అలంకారికులూ చెప్పించి తేల్చిన విషయాలనుకూడ గమనించాలి. అప్పుడే కావ్యానందం భౌతికానంద గమనించాలి. అప్పుడే కావ్యానందం భౌతికానంద మూత్రాలమీద ఆధారపడ్డారో లేదో తేల్చుకోవలసి కులభం.

అయితే విమర్శకులూ, అలంకారికులూ తిల బరదా ప్రోక్కారు. ప్రతిదేశంలో ప్రతివిమర్శకుకూ భూకావ్యానందంకోసం అన్వేషించారు. అందరి అభిప్రాయాలనూ ఇక్కడ చెప్పటానికి ఏలేదు. అందువల్ల ముఖ్యులైనవారి మతాలనే తీసుకొంటాను.

మన దేశంలో పూర్వం వేదానందంలేనే 43 చక్కని విమర్శలు బయలుదేరాయి. రసాన్ని గూర్చి ప్రాసవాదిలో భరతుడు, భట్టశాస్త్రిలును, శంకురుడు, భట్టవాయుకుడు, అభినవగుప్తుడు ముఖ్యులు.

భరతుడు 44 రసాన్ని సాహిత్యానికి అవ్యయించి చెప్పలేదు; నాట్యాన్ని గురించి చెబుతూ చెప్పాడు. "విభావానుభావవ్యభిచారిణయోగా ప్రసనిమృత్తి" అని మూర్తించాడు. ఈ మూర్తిలోని సంయోగవిద్య క్షణమిది అర్థంలా వాదాడో ఎవ్వరూ చెప్పలేదు (అభినవగుప్తుడు సహితం తన మతాన్ని భరతున కంట గట్టాడు). అరిష్టోటల్ వాడిన 'ఇమిక్సెవస్', 'కథార్సిస్' అనే రెండుశబ్దాల అర్థంకోసం యూరోపియన్ విమర్శకులు ఎంత శ్రమపడ్డారో, ప్రాచీన భారతీయ ఆలంకారికులూకూడ అంత తంటాలుపడ్డారు.

(సతేషము)

కలగూరగంప

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము - ఆంధ్రప్రబోధము

[నవంబరునెల 21, 22 తేదీలలో విశాఖపట్టణమునందు జరిగిన 22-వ ఆంధ్ర మహాసభ వార్షిక సమావేశమునకు అధ్యక్షత వహించి శ్రీ సర్ విజయానంద గజపతిగారు గావించిన ప్రసంగములోని ముఖ్యభాగము.]

“ఇటువంటి సంవత్సరములనుండి రాష్ట్రీకరప్రాంత ములయందుండిన శ్రీ నెల్లప్పుడును ఆంధ్రుడవే. ధిన్నధిన్నములుగా తేయుట సమంజసము గారు. సంయుక్తరాష్ట్రీకరములనినాన సన్న సంయుక్త హిందూదేశ సమాఖ్య సంస్థాపనయందు రాష్ట్రీయులు రాష్ట్రీయునిగా ఎదుకొనుచు వ్నారు. అయినను శ్రీమత శ్రీమత ఆంధ్రుడవే యని వారికి ఎల్లప్పుడు యులుందును తెలియపరచుచుం డెవను. ఇట్టి భారతప్రత్యేక వ్యక్తి త్వము మన ఆంధ్రసోదరు లందరి యందుగల సహజగుణమే. నే నీ యాంధ్రావనియందు జన్మించుట ఎంతయో గుకృతమని తలచుచుం దును. అనేక సంవత్సరములనుండి ప్రబోధయోగకరమగు ఉద్యమము లతో సంబంధము కలిగియున్నటు వంటి విజయనగరకుటుంబమునకు చెందియుండుటచే నే వెంతయుం ధన్యుడను. నన్నీ సభకు తమరందిరు అధ్యక్షునికేసి ఆదరించుట తమకం దగమను మాకుటుంబమునందు గల గౌరవకలిపామే.

అధ్యక్షులు

శ్రీ సర్ విజయానందగజపతిగారు

శ్రీమత మూర్తిములను ప్రతిపాదించుటకుగాని దేశమును తిగివంత ప్రభావాహార్యమున్నతో భాషాప్రయుక్తమగు విధినింప విడుట శ్రేయస్కరము. వాతీయ మహాసభ గాంధీగారి యాజమాన్య మున రాష్ట్రీయ సంకల సేర్పాటు చేసెప్పుడు ప్రత్యేక విజ్ఞాన భాషా ప్రయుక్త విభజన వంగీకరించి ఏ కొట్ల ఆంధ్రదేశీయుల ప్రత్యేక రాష్ట్రీయార్హతను గమనించుటల విధిరేమనది. అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్ర రాజ్యాంగమునందు వ్యక్తి రాష్ట్రీయులన్నియు వాటి వాటి ప్రత్యేకార్హతలను, నియోజక వాక్కులను, స్వాతంత్ర్యములను సంరక్షించుకొనుచు ఆఖిలసమా ఖ్య ప్రభుత్వమునకు విజేతవిషయ ములు, ఆర్థికము, దేశసంరక్షణ వదిలి ప్రత్యేకతనుపొందియున్నవి. ఆంధ్రమహాసభ వాంఛించుచున్న

భాషాప్రయుక్త ఆంధ్రరాష్ట్రీ విభజన ప్రత్యేకరాష్ట్రీనిర్వహణ భారతభూమి స్వతంత్రప్రాప్తి హిందూదేశము విశాలమై అనేక భాషలను నొంది భావిరాజ్యాంగనిధానము నిర్ణయించునపుడు కలిగియున్నది. పరిపాలన సౌక్యముకొరకుగాని, సిద్ధించగలదని నా దృఢమైన నమ్మకము.

ప్రత్యేకరాష్ట్రము ఆంధ్రుల కన్నచో ఆంధ్ర వ్యవస్థాపకులు, విజ్ఞానవికాసమునకు, సంగీత చిత్రరచనాది కళాప్రకారమునకు, సాంఘికసంస్కారాదులపరిపక్వమునకు, ఆభివృద్ధికి అవకాశమును గల్గించును. మహావీరకు ప్రస్తుత రాజులు విషయములతో బాకగలరు. సాంఘిక విజ్ఞానాదర్శముల నభిలషించు సంఘము. అయితే ఈ రోజులలో మన ప్రస్తుత స్థితిగతులలో విజ్ఞానాదీకములను, రాజకీయములను గల భేదము అతి స్వల్పము-పరిగణించవలసివచ్చెను.

మన చిక్కులు

ఆంధ్రులమక్షమునుంచి అవలోకించినచో ప్రస్తుత స్థితిగతులు దైర్ఘ్యజకములుగా లేవు. కాలము గడచిన కొలది మనకష్టము లధికము అయినదిగాని తగ్గియుండలేదు. ఉద్యోగియుల ప్రతిపాలభావము, బాతీయ పమర ప్రతిభలయులు, పాతిష్ఠావ ఉద్యమము, సర్వ హిత ప్రాంతీయుల అననుకూలత, రాయలసీమ - ఉత్తర సర్కారులకుగల పరస్పరవిభేదములు కష్టములను మిక్కిలితనము చేయుచున్నవి. ఆంధ్రులు కాంగ్రెసు భక్తిపరులని బ్రిటీషువారు భిత్తిలుచున్నారు. ఇంకొక కాంగ్రెసురాష్ట్రముగాని, కాంగ్రెసు నామోదించు రాష్ట్రముగాని బ్రిటీషువారికి పనికిరారు. మరాఠు శాసనసభలలో జరిగిన ఆంధ్రరాష్ట్రాధికారానంతరము రాష్ట్రాధికారంధ్రాధ్యక్ష ఇండియా పెక్కుటి ఆఫ్ ఫ్లెట్యువైనను, పార్లమెంటువైనను గలదు. ముగ్గురిన ఇంకొక హిందూరాష్ట్రము తయారనునది భయపడుచున్నది.

ఆంధ్రరాష్ట్రము-కాంగ్రెసు

కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభ ఆంధ్రరాష్ట్రమునుసరించి గావించిన తీర్మానము ఆశాజనకముగ లేదు. తమవరి "యింతగా మేము కష్టపడుచును తమ గున్న మాప్రతికములలో చేరినారా" అని మనము సంశయించి ప్రశ్నించినట్లుల దోచుచున్నది. కాంగ్రెసు నందు ఆంధ్రులకు గల భక్తిపారవశ్యతకు కార్యనిర్వాహకసభ తీర్మానము తన పాటితోషికము గాదు. ఇట్టి తిరస్కృతి నొందినను సత్యాగ్రహోద్యమము ప్రారంభింపబడిన వెంటనే ఆంధ్రులు ఒక్కొక్కరిగ అనుసరించి చేకాభ్యుదయమునకై కాంగ్రెసు తీర్మానము లో విడిచియుండుట ఆంధ్రులకుగల బాతీయ మహాభావభావమునకు నిదర్శనము. ఆంధ్రులు ఇక

ఎంతకాలము రాష్ట్రముకొరకు నిరీక్షించినలెనని కాంగ్రెసు అభిప్రాయము? పరిపాలనసామర్థ్యమునకు సంబంధించిన విషయము మహాబాతీయసమస్య పరిష్కారమువరకు వీల చేదియుండవలెను? ఇట్టి కాలమున సత్యాగ్రహ ప్రభుత్వ విధానము వంగిరించి పరిపాలనపాలనాధ్యమకొరకు భావప్రయత్నరాష్ట్ర విధి తమకొరకు చీర్యాదర్శనములకు, బాతీయోద్యమమునకు భంగగరముకాదు. ఈ సమస్యను పునర్వ్యవస్థ చేయవలెనని మనము కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకసభమును తిరిగి కోరవలసియున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్ర సంపాదనసమస్యకు ప్రాముఖ్యస్థానము నిద్యుదలపెనదని ఆంధ్రనాయకులను ప్రార్థించుచున్నాము. ఇప్పుడైనను మనిగింతకాలమునకైనను ప్రజాప్రభుత్వ మేర్పడినప్పుడు ఆంధ్రరాష్ట్రము సిద్ధించినచో, ఆంధ్ర మంత్రివర్గమంతయు ఒక్కొక్కరినిరాజీనామా ఇవ్వవలయును. నైతికనిరీధిమాదకముగ భవిష్యత్ప్రభుత్వముతో ఆంధ్రులు సహాయ నిరాకరణము జరుపవలెను. మన నాయకోత్తముడు చేయుపనులకు వయలేకేమి, బాహ్యసమస్యల వయలేకేమి సాగించుటకు మహా బాతీయమును ప్రసాదించినాము. ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చునంతవరకు ఆంధ్రమంత్రిలునుండి వనూలు కావను ద్రవ్యమంతయు ఆంధ్రచేతినుకే కష్టమునకు టకుగా ప్రత్యేక బడ్జెటు ఉండవలెనను వాదనము గలదు. ఈ సమయమున ఈ ప్రభుత్వము నిండు సురించి మనము కోరుట ఉచితము? ఒక పర్యాయము ఆలోచించుకొనుడు. ప్రస్తుత ప్రభుత్వము ౧౯౩౫ సం. ఇండియాశాసనముయొక్క అత్యవసర చట్టములక్రింది ఏర్పరచిన శ్రీ పార్లమెంటు ప్రభుత్వమే గాని ప్రజాసమృద్ధిపై నాధారపడినది గాదు. అట్టి ప్రభుత్వమును కోరుట, పాటియననా యుప విషయము తా మే వర్ణయి. చేసలెను. తాము కోసినచో లేదు అనమతి వనననించి కేసు సర్వస్వముల కృషిచేయగలవాడెను. అయితే ప్రభుత్వమున మన మరలించిచు చర్యావిధాన పరిణామము బాగుగ సుస్థిరపగోరెమను.

యుద్ధానంతరము - ఆంధ్రవిధి

స్థితియుగా ప్రస్తుత భూమివరయుద్ధము ఈత్యరకటాక్షమునలన ఆంధ్రముందుగాక. హిందూచేతిమునకు మాత్రసరాజ్యాంగనిర్వాహముయము సంప్రాప్తముగాక! యుద్ధధిరమగుముయినను, ఆఖరైన రోజునకే రాజ్యాంగనిర్వాహము జరుగునని అపోహ మనము

పడకొడకు. గతచరిత్రమునట్టి యాచించినయెడల యుద్ధావంతరము చేయవలసి రాజ్యాంగనిర్మాణము గావించబడునని అమోగారు మనకు అభయపాత్ర మిచ్చుచున్న న రాజ్యాంగనిర్మాణమునకు ప్రార్థనము ఎన్నియో వాస్తవములు కలుగుట వగయరామాల యుగా కాలవలంబన మొత్తయో జరుగును. ఇది ఇట్లుండగా క్రొత్త రాజకీయ ఏర్పాటులు ఆగునంతవరకు, ప్రాతే ౧౮౩౫ ఇండియా ప్రభుత్వకానము అమలు లోనే యుండును. తిరిగి ఎన్నికలు జరుగును. ప్రభా ప్రభుత్వముల ఆచరణలో నందును, ఒకప్పుడు యుద్ధ మధ్యి సమయములగునాడే పరిస్థితులువారి ప్రకాశమై యులు ప్రతిరాష్ట్రములలోను అధికారము స్వీకరించుటకు అనుకూలము కానచ్చునని వా యభిప్రాయము. ఇంతవఱకు నేను మనవి జేయున జేసునగా ఎప్పుడైనను ప్రభా ప్రభుత్వ పేర్కొనబడెనెడల—యంత ప్రభుత్వముననే గాని, లేక యుద్ధావంతరమున గాని—మనము గట్టిగా ప్రయత్నించు చేయవలయును; బలము కృషిచేయ వలయును.

మంత్రివర్గములో చేరుటకు మరలు

అటువంటి ప్రభుత్వకేర్వకేవలము మన ఆంధ్రే తర పోదరులు మనకు సహాయము చేయవలసియున్నది. ఆంధ్రులకు నిర్ణీత సమయములో, అనగా ఒకటి రెండు సంవత్సరములలో గా రాష్ట్ర మివ్వనిచో వారు మంత్రి వర్గ నిర్మాణమునకు పాఠ్యపదమని నిశ్చయముగ తేల్చునలెను. అట్టిమరణుల వాగ్దానమునై బ్రిటిషుప్రభుత్వమున కొరవలెను. ఆంధ్రులకు రాష్ట్రమిచ్చుట ముందైన ఆంధ్రేతరులు కేవలం తీర్మానించుటచే తృప్తి కలుగదు. తమ తీరానమువాదరణలో పెట్టుటకు వారు సర్వవిధముల తోడ్పడవలెను. లేనిచో అట్టి తీర్మాన ములవలన ప్రయోజన సేమి? కేరల వాక్యవోయము నిజమున సహకారిగాదు. ఇంతవరకును కేరలవాక్యవోయము ఏ యుద్ధమును ముందుకు పోగించలేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రవిభజనము ప్రశ్నోకమరచుగా జేసి అభి సమ్యక్తిగా జేసి, మంత్రివర్గనిర్మాణమునకు బూతుకొని ననేగాని మన ఆంధ్రేతర పోదకుల సత్వరపరిపాలన ప్రసవదేవరు. మంత్రుల అధీనములోనే ఈప్రశ్న పరి హృతముండినచో తక్షణం యిచ్చిజేసి వుండేవార మని అనవచ్చును. నిజమే, మంత్రులచేతులలో ఈ విషయము ఎంతమాత్రంలేదు కనుకనే మంత్రివర్గనిర్మాణ సమయమందు బ్రిటిషువారికర్జనమంది ఆంధ్రరాష్ట్రమును సంపాదించుట అవసరము. అన్ని రాష్ట్రములను

ప్రభుత్వభారమును వహించి పరిపాలించుచు ముద్రాను వ్యవహారించకయుండినచో పార్లమెంటు ఈవిధరీతిపరి సిత్తిరి గమనించితిమను, ఇండియా కార్యదర్శి తన పలుకుబడిని వినియోగించును. మనరాష్ట్రము మనకు సిద్ధించును. ఈ లోపల హిందూజాతమునకు స్వారంభ్యమే లభించినచో పార్లమెంటులో గాని, కార్య దర్శిలో గాని ప్రసక్తియే యుండదు. మనపోదరులే మన భావిస్థితిని నిర్ణయించవలసి వుంటుంది. ఆంధ్రేతరులు మనకు పాఠ్యపద నివృత్తినిచెబిచో మనచోట మనమే చూచుకొనవలెను. అటువంటివారితో ప్రభా ప్రభుత్వ నిర్మాణార్థము సహకార మొనర్చుట మన ఆత్మగౌర వమునకు లోపము. ఎంతకాలము మనము మంత్రివర్గ మున నైకవ్యతిహీనమయిన భాగములుగా నుండగలము?

నైతిక నిరోధము

ఒక ముఖ్యకారణము వలనపరించి సహాయ నిరా కరణము గావించెను. మన వాయువులు గాంధీగా లేమి చేయుచున్నారు? సత్యాగ్రహోద్యమముచేల నడపు చున్నామ? సత్యోద్యమముల నేమైన సంపాదించ గలిగినదా? అయితే కాంగ్రెసు దానినే అలంబించుచేల? యితరతర కాంగ్రెసు వాయువులు యేదో ఒకరీతిగా ప్రభుత్వపరిపాలన గావించలేకపోయిరా? అధికార విరామము గావించి కారాగారములకు పంపించే మనన జాతియొక్క ప్రాధమికహక్కు సంగత్యజ్ఞానము నైతిక నిరోధమును చూపించిరి. చోమత్తయ్యగ ప్రశ్నోకాంధ్ర రాష్ట్రమును కొరకు మనధర్మము. ప్రశ్నోకరాష్ట్రము అర్థికముగ లాభదాయకముకాదని అనవచ్చును. అటులే యయినచో అది మనకర్మము. సత్యోద్యమమైనప్పటికిని యెన్నడూ స్వతంత్ర ప్రభుత్వమునకు పోటిగాదు. మన మధోగతిలో యున్నామనినప్పటి, అతీతలమనినప్పటి భావము మనలో అంతరించవలెను. గాంధీగారి బొన్న త్వమునకు కారణము అయిన భయమునే నరమునకు కేరలము అదరిచితును. మనమందరము సహలోచనము జేసి కార్యపాధన మునసంతవరకు ఏక్రాంతి గైకొన గూడదు. మునుపచనములవలన ప్రయోజనము లేదు. తీర్మానములు గావించుట, పథలు జరుపుట వీటిచే ఉపయోగముండదు. మంత్రివర్గనిర్మాణమునకు ఏ చూత్రము సహాయమును చేయకూడదు. నైతికనిరోధ నముచే ఇండియా కార్యదర్శి ఆంధ్రుల పాంథిక, విజ్ఞాన, రాజకీయ వ్యక్తిత్వములను గమనించి, ఆంధ్రులు రాష్ట్రస్వీకారమున కర్హులని విశ్వాసము జెందు నంతవరకు అందోళన జరుపవలెను. ముందు రానున్న

కోటలు నగరములు కావు. కాని సహస్రము నిదికాంతకారబంధురమైనను గమ్యస్థానమున జగత్తే గీయదానమయిన మార్గరక్షకము.

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము

ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము పశ్చిమాన పండిచి చెప్పబడిన సామాన్యము. పశ్చిమాన 'పాశ్చిమానమే'. మనము కోరుచున్న ఆంధ్రరాష్ట్రము చేరు దిగ్గమైనది; పశ్చిమాన పంబుగది కలిదికాదు. ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమము అన్ని జాతులకు శత్రువునది. అల్పసంఖ్యాకుల లెక్కరును ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము సర్వసంకల్ప మెట్లయినను జాతీయ రాజ్యాంగ విషయములలోను, అంతర్జాతీయ రాజ్యాంగ విషయములలోను ముఖ్యస్థానములు మామూలుగా: జాతి, మతము, భాష, రాజ్యాంగ సంక్రమణ, నవీన స్థానముల ప్రకారము మతమునకు కావు లేనేలేదు. ఆంగ్లము ఒకజాతికి చెందినవారు. ఆధునిక ప్రపంచమున జాతీయ ముఖ్యాంశముగా ఎంచబడుచున్నది. ఒకజాతి ఆనేక ధర్మవ్యయాల యధీన లో నుండదనుకూడా కలదు. "జాత్యైక మాత్రదౌర్భర్య స్థానమును" బలియముగ ప్రచారము చేయుటచే హిట్లరుముగ పరిగమించినది. భాషాసంరక్షణము, భాషాప్రాముఖ్యతాంగీకారము ఆధునిక రాజ్యాంగ మాత్రములలో ముఖ్యముగా నున్నది. ఒకేభాష మాటాడుచు సామాన్య రాజకీయ అర్థిక ప్రతిపక్షము గలిగినయెడల రాజ్యాంగ వికృతికు లోపముండదు. ఇదియే ఆంధ్ర రాష్ట్రోద్యమ కేవలత్వము. అందువలన జాతీయ స్వయం ప్రకాశము, పరిపాలన సాక్షరము ఏర్పడుటయేగాక బాధ్యతాయుక్త ప్రభుత్వమునకు మూలకందమగును.

రీచీరు, ఒరిస్సా, ఆస్సాము, పశ్చిమోత్తర పరగాణాలు, సింధుదేశములు ప్రత్యేక రాష్ట్రములుగ విధింపబడినవ్యయము ఆంధ్రరాష్ట్రముమాత్రమే అకారణములచేరేనే విద్వింపబడినదాదు?

ప్రాంతీయుల అవరోధములు

పరిపర ప్రాంతీయుల అవరోధము రెండువర్గముల క్రొక్కయివ్వుది: ౧. రాష్ట్ర సరిహద్దులు, ౨. ఉపేక్షాభావము. పరిహద్దుల సేర్పరచుటలో కష్టముండదు. ఏమైనప్పటికీ ప్రతియొకరియొక్క ఉపసభయము పరిహద్దులను సరిగా నిర్ణయించగలదు. భూగోళ విషయములయిన నాడులు వగయిరాలు కాశ్వ రములు; మార్గరక్షకముకావు. ఆంధ్రరాష్ట్రము వాంఛ

నీయమని సమ్మతించినందులకు తమిళ రాష్ట్ర కొంగుల వారికి కృతజ్ఞులము. భాషాప్రామాణ్యత ప్రాప్తిని ధరించినను అఖిల భారత సమస్యగా జేసినదివల ఆమార్గమున ఆనేక రాష్ట్రములు నిర్మింపబడినవలనాన మనము ఇంకను వేరియూడజాలముని మన తమిళ పోదరులకే, మనము తెలియజేయవలెను.

రాయలసీమ ఇక్కావసరము

రాయలసీమయందు గర్భిత్వమై యున్న ఆంధ్రోద్యమ ప్రాంతములకు మనము అనర్హులముడగుము. శ్రీరాగ ఒకటింటికే ఈ సమస్యను సంపూర్ణముగ పరిష్కరించి యుండెనుగా? రాయల సీమవారి! పునర్వాద్ధాన మేవలయునో, నాను నూచిందిన వెంటనే వారు పొందగలరు. తేజాభివృద్ధిముగల ఏ ఉత్తరముండ లాంగ్రుడైనను కండ్లునుగోచరి రాయల సీమాంగ్రులకు కావలసిన వన్నియు నిచ్చుటకు సమ్మతించునీగాని సంకయింపదు. హిందూ సమస్య కుటుంబముదాదిరి నాడు, మనము పోదరులము గనక కష్టములును సమానముగ ననభవించుటయే ఒప్పిదము. మత, ఆర్థిక, రాజకీయ సంబంధములు బలియములకుటచే మనలోని దైమనస్యములు చాలకొలయుండజాలవు. మన జిల్లాల ఆదాయము ఇతర జిల్లాలదిగా కల్పింపదము ఈ సమస్యముకంటే ధర్మవిద్యదాంధ్రముచో జాతివిమియించు రాయలసీమాంగ్రులు వారి ధౌర్జిరాత్వ పోదరుల పోదరులచే విక్రమ చాభము పొందగలరని సుర్రించెదరుగాక! దత్తమండలములు ఆంధ్రరాష్ట్రములో, బహ్మాంధుజేశములో అభివృద్ధిగరిగిరి ప్రవర్తించుమనము.

ప్రధాన నగరముగూరించి వివాదము

రాజధాని నగర విషయమై భేదాభిప్రాయములు కల్పించుకొనట అనవసరమని వామనవి. ఆలా కిదు చూచులేదు కొడుకు పేరు పోమరింగమన్నట్లు ఇవ్వజే ఏమి అందర? తాత్కాలికముగ చెప్పవలయు ప్రధాననగరముగ నుండినవచ్చును. తమపరి నివాసముగ అందరూ ఆలోచనచేయవచ్చును. విశేషప్రయత్న పోకర్మములుగల తేజోబాలలో ముఖ్యపట్టణ విషయమున చింతించి? కావలసినచోట కొత్తనగరమును సృష్టించవచ్చును. హిందూదేశ ముఖ్యపట్టణము అదివి నేలయైన ప్రాచీనస్థలలో ఏర్పాటుచేసెదవచ్చును, కేంద్ర స్థానమున ఒక మాత్రసంస్థలమును మనము ముఖ్యనగరమును ఏల సృష్టించలేము? ఆధునిక నాకాయుద్ధవిధానమునుబట్టియే ప్రముఖదత్తరమునకు దగ్గరలో ప్రధాన

నగరముందుట వాంఛితుడుకాదు. మనము గను
నిజవలెన ముఖ్యపదార్థము అభిలాంధరత్యము
మాత్రము. సంస్థానము లన్నియు అదృశ్యమై వికాల
భౌతికబంధమున విక్రమను సుదినమునకై ఉద్విగ్నము
యన్నాయి. అట్టితరీ ప్రధాననగరము విషయమై ఆంధ్రు
లలో ఆంధ్రులుగాని, ఆంధ్రులు లేదురులుగాని వివా
దించవలసిన విషయముగాదు.

ఆర్థికవనతి

ఆంధ్రరాష్ట్ర సందర్భమున ఒకటి చెందువిష
యలు మనవిషయమవివారము. ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు
వలయు ఆర్థికవనతి మొదటిది. ఆంధ్రరాష్ట్ర
పరిపాలనమునకు వలయు ధన మంతయు ఆంధ్ర
రాష్ట్ర ఆదాయమునుండియే కొరగలవని ఇదివరకే
నిరూపించబడినది. మున్నుందు మనదేశ వర్షార్థ
సంపదకు ఎక్కువ అభివృద్ధిలోనికి దచ్చి మన
ఆర్థికసంపదను వృద్ధిపొందించుకొనుట కవకాశము
గలదు. ప్రజాప్రభుత్వము ఏర్పడినప్పుడు ఆదాయ
వ్యయములను సరిపుచ్చుటలో కష్టముండదు. మన
రివిన్యూరిఫానమును సంస్కరించి ఎక్కువ ధనమును
జమపరచుటకవకాశము లుండును. ఆర్థికబలము, ఆర్థిక
స్వాతంత్ర్యము ప్రత్యేకరాష్ట్రానిర్మాణమునకు దౌహ
ధికములవి అంగీకరించేయవల ఆంధ్ర దేశమున కీ దౌహ
ధికములు నిష్పంకతయగుగ ఇదివరకే క్షిందినవి. అందు
వలన ఆర్థికపరిస్థితినిసరించి ధయపద సవరములేదు.
రాజ్యము పరిమితుగూడ ఆంధ్రరాష్ట్రమునకు
చేయూత నిచ్చుచున్నది. భూవి భారతీప్రభుత్వము
సమాఖ్యనిధానముపై వాధారపడియున్నది. హిందూ
దేశము వావారాజ్యంపేర్కవమున ప్రత్యేకస్థానము
వహించవచ్చును. మన ఆంధ్రమంత్రులు, ఆంధ్రకానన
సన్యులు, ఆంధ్రనాయకులు ఈవిషయమై తగినంత
శ్రద్ధతో కృషిలేయకపోవుట చోద్యముగ వచ్చును.
కొందు పేరిట సమాచేశయన ఆంధ్రరాష్ట్రమునుగురించి
గట్టిగా మనవారలు వాదించవలసి యుండెను. గొప్ప
అవకాశమును పోగొట్టుకొనుట మన అదృష్టలోపము.

ఆంధ్ర విద్యవిద్యాలయము

మానవృక్ష్యధములో మార్పు గలుగుటల విద్యా
నిధానము సంస్కరించబడినవేకాని దేశమున కేమాత్ర
మును లాభముండదు. ఆంధ్రవిద్యవిద్యాలయమునకు
సర్ రాధాకృష్ణను, చాక్లరు రామలింగారెడ్డిగార్లు
ఒకరి రెరువారే ఒకరు ఆధిపత్యము వహించుట విద్యా

లయముయొక్క భాగ్యమువారు విద్యవిద్యాలయ
కార్యక్రమమును ఆదర్శపాఠ్యముగా చూడవలె
నిరవహించిరి. ప్రజలు, ప్రభుత్వమువారును విద్యవిద్యా
లయమునకు పాఠ్యముచేయుట ప్రధమకర్తవ్యము.

“మనదేశ పరిస్థితి కోల్పోవారో కోద్యుడో”
అను వాక్యోత్తిరి నిరాదంబరమైన తమ జీవితము
మున సర్వప్రపంచమున కుపదేశముచేయుచు మానవ
వృద్ధికి ఆంతర్గతమైయున్న రైవాంశము బోధచేయు
చున్న మహాపురుషులు శ్రీజయపురం మహారాజులుం
గాను విద్యవిద్యాలయపాఠకులలో అగ్రగణ్యులు.
వాదనితోలు మహారాజులు, రాజ్యములు మరలొంతమంది
ఉండినయెడల ఈకోవాన మన భారతమాతయొక్క
క్షీరి యిప్పటివలెగాక తేరునిధ్యుగ నుండెడిది.

పశ్చిమాంధ్రమండలములు ఆంధ్రవిద్యవిద్యా
లయమును విడవాడుటకు ముఖ్యకారణము ఈమంధ
యందు తగిన కళాపాఠకర్మములు లేకపోవుటయే. ప్రజా
ప్రభుత్వవిధి యటులండి శ్రీగర్భరుగారి ప్రయత్న
‘తాత్కాలికసహానిమితి’నీ, ప్రజలమ్మ విద్య
విద్యాలయము స్వయంబోధిరే మననలుల బోధన
వలసియున్నది. ఇంజనీరింగు కళాశాల, వృద్ధపాఠ
శాల, నివాసగృహము అత్యంతపరము. ఇట్టి సమయ
మున మనరాజులనీను సోదరులు ఉత్తరాంధ్రులతోచేరి
ప్రయత్నములు చేయుట హితమనవచ్చును. ఆంధ్రరాష్ట్ర
సంపాదనానందరము మన యిహుమారము మనలో
మనము అన్ని యేర్పాటులను గానించుకొనవచ్చును.
రాయలసీమవారడిగవరా టన్నిటికిని మనసత్కరి
తెలియపరచుట యగ్రము.

‘ఆంధ్రపత్రిక’ అనేకసంకల్పరములనుండి చేసిన
ఆంధ్రనాత్మసేవ నిరుపమానము.

ఆంగ్ల దినపత్రికావనరము

మన ఆంధ్రదేశమునకు చేరి ఒక ఆంగ్ల దినపత్రిక
యందవలెనని వాఅభిప్రాయము. ఈవిధముగ శను
టచే బాతీయపత్రికలని కీర్తిరహించిన హిందూ,
ఇండియన్ ఎక్స్ప్రెస్లు మనకు సహాయముచేయుట
లేదని నెప్పుట ఎంతమాత్రముకాదు. అయినను ప్రత్యే
కాంధ్రరాష్ట్రము మనకున్నప్పుడు మనకోక ఆంగ్లదిన
పత్రికయుండుట సమంజసము.

నేను విద్యకళాపరిమిదివిద్యాలపారంగతుడను
కాక, విద్యావిషయములలో నెన్నడు నేను జోక్యము
కలిగియుకొనలేదు. అయినను ఆధునికవిద్యులన ఏ

మతము లాధిమతముగలదని యెవ్వరైనను ప్రశ్నింప నయ్యదు. రక్షణబంధనోపయోగము, ఏకగర్భ వినియోగము నేమి సరస్వరసంహారము గావించుకొనుచున్నాడు. కాస్త్ర విజ్ఞానము, అభివృద్ధి మానవజీవమును పెంపొందించుచున్నది. శౌలిక, రసాయనకాస్త్ర విజ్ఞానాభివృద్ధి మానవసౌఖ్యమును చేపొందుటకు బదులుగా హింసను, వివాదమును పొందుచేయుచున్నది. ఉన్నతతమ వృద్ధిచెంది ప్రజలను హింసచేయుట, దోచుకొనుటయే పరమావధిగా గణించబడుచున్నది. మానవజాతియొక్క సర్వవికాసము విద్య వికాసము విద్య జ్ఞానవికాసముగా ముగిసినది. యుద్ధవికాసము నంతయు మానవసంస్కృతిచే ప్రకాశమానముగా చేయవలెను. ప్రవృత్తి పాత్యాకాండ మంతమొంది, ధూర్జితము, వ్యాయ బుద్ధి, సర్వసంధర్శ, సవ్యార్థ ప్రవర్తనము అఖంఠజ్యోతులవలె వెలిగి మానవహృదయోద్ధీపనము గావించవలెను. హృదయపరివర్తనము లేనిచే కాంతిసర్వలవనము, ఆయుధ విపర్యవసర్వలవనము, ఒడంబడికలవనము లాభి ముందేరెదను. గతియలో ఒడంబడికలవనగతి ఏమైనది? సీరామైనను సరకముననే ఒడంబడికప్రవృత్తి లుల్లంఘింపబడినవి. అందువలననే విశ్వకల్యాణమునకు, మానవోన్నత్యముకొరకు, కాశ్యపకాంతి సంపాదనకు మననాయకోత్తమును ఒకేమార్గమును నూచిచియ్యబోయితిమి. అదియే ఉత్తమమార్గము. సర్వదీక్ష, ఆహింసాచలంబనము.

ఆమోదించిన తీర్మానములు

౧. ఆంధ్రరాష్ట్ర తీర్మానము

ఆంధ్రుల రాజకీయ, పాఠశాల, ఆర్థిక, వైజ్ఞానిక అభ్యుదయమునకు, అభివృద్ధికి సర్వత్ర ఆంధ్రరాష్ట్ర మత్యావశ్యకమునుటచేతను, అట్టి ఆంధ్రరాష్ట్రస్థాపన కావలయునన్న ఆశయము గల పాతికయేళ్లకుపైగా ఆంధ్రదేశ మెల్లయెడలను అనేక సాక్షు ప్రకటితమునుటవలనను, లోగడ చెన్నపురి శాసనసభలలో ఉభయవర్గములవారును కాంగ్రెసు పార్లమెంటరీబోర్డువారి అనుమతిని, కాంగ్రెసు వర్కింగుమిటీవారియొక్క అనుమతిని పొంది, సర్వత్ర ఆంధ్రరాష్ట్ర స్థాపనగుర్చి తీర్మానించి యుండుటచేతను ప్రభుత్వమువారు వెంటనే ఆంధ్ర రాష్ట్రస్థాపన గావించవలయునని ఈ మహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

మల్లీ రాష్ట్రాలలో ప్రజాప్రభుత్వమును ఏర్పరచుటకు తగిన అవకాశం కలిగినప్పుడు, అవగా ముతా ములో మల్లీ ప్రజాప్రభుత్వం ఏర్పడినప్పుడు ప్రత్యేక కాంగ్రెసాక్షియము ఏర్పరచడం విషయంలో కలిగే నిరోధాల వల్ల తీసి తొలగించడం విషయంలో ఆంధ్ర ప్రతినిధులు తమ కక్షిసామర్థ్యాల వల్ల తీసి వినియోగించవలెను. అతిపూరితగానే ప్రత్యేక కాంగ్రెసాక్షియం ఏర్పరచడానికి గీరు గట్టికట్ట చేయవలెను. అలాగే చేపాటాదా ప్రత్యేక కాంగ్రెసాక్షియం ఏర్పరచడానికి యితే, దాని విషయం ఆంధ్రప్రజలయొక్క వారి ప్రతి నిధులయొక్క మాదా సర్వవికాసముల త్యాగం చేయవలెను.

౨. ఆంధ్రులకు పరిపాలనసాకర్త్యములు

ఆంధ్రప్రజాతీవితమునకును పరిపాలనకును చెందిన ముఖ్యవిషయములయెడల ప్రభుత్వమువారి రింకరకు కావిన నిరాదరణను తీసివేయాలి అంటుంటున్నాము, అర్జున పరమను ఈ దినమవారములను గావించుట యిష్టపడెనని స్థాయిసంఘమువారిని కోరుచున్నాము :

౧. అర్జునసర్వఅంగీకారముతో ఆంధ్రవిజ్ఞానము విజిటి ఆంగ్రాసామర్థ్యంతో మోదించుట; ౨. చాల కాలమునుండి ఆలోచనలో నున్న కుంగర్లదేవున్ను ముఖ్యమును రామలక్ష్మిను ప్రాజెక్టులను పత్తాకముగ నమలుపరచుట; ౩. ఆంధ్రవిశ్వకళాపరిషత్తుయొక్క జ్యూరిస్ డిక్టేషనులో నిధిలాంగ్రహించి తీర్చించునట్లు యూనివర్సిటీ ఆఫ్టు సహించుట; ౪. ప్రవృత్తి చెన్నపురికాస్త్ర అభికారమునకు లోబడి ఆంధ్రరాష్ట్ర లకు సంబంధించిన వ్యాయస్థాపనలు వనలన్నీ తీసి ఒక ప్రత్యేకకాళు ఏర్పరచుట; ౫. సర్ విజయ రాఘవాచారి నితీతకనమరించి యొక ఆంధ్రసహకార నిధి క్యాంపెయిన్, కేంద్రముల తపనా క్యాంపెయిన్, ౧౯౨౬ సం. నెం. ౨౫ ఆఫ్టు ౧౦-వ క్వేషు నమన రించి ఆంధ్రరాష్ట్ర లోక ప్రత్యేక హిందూదేవాలయ బోర్డును, ఆంధ్ర యూనివర్సిటీ కమిషినిరము, కేడియూజేషను, మిల్లీల్ ఫుల్ బోర్డు, మెడికల్ క్యాంపెయిన్, వ్యవసాయకళాళు, లాకొలేటి, ఇంజనీరింగ్ కళాళుల మున్నగు సంస్థలను స్థాపించుటయెల్లించుట; ౬. ప్రభుత్వోద్యోగములందు ఆంధ్రులకు వ్యాయమును, అప్రమనను పొందె యెల్లించుట; ౭. ఆంధ్రకాశ్మిక పారిశ్రామికవర్గముల అభ్యుదయము; ౮. ఆంధ్రదేశమందలి ఆల్పసంఖ్యాకుల మత, పాఠశాల, ఆర్థికాది హక్కులను కాపాడుట; ౯. ఆంధ్రుల

ఆర్థిక, సాంఘిక, రాజకీయ విద్యాభివృద్ధి కనువగు అన్ని పనులందు తోడ్పడుట.

3. ఆంధ్రదేశ ఉత్తర సరిహద్దుల సవరణ

ఒరిస్సారాష్ట్ర నిర్మాణ పనులయిన ఆర్థికసంఖ్యాకులగు ఆంగ్లము వివరించుచున్నట్టి బరంపురం, శత్రుపురం, నుబుపురం, పల్లాకిమిడి, జయపురం మొదలగు ప్రాంతములు ఆక్రమముగా అన్యాయముగా ఒరిస్సాలో చేర్చబడియుండుటచేత, ఆర్థికముగాను చరిత్రాత్మకముగాను వైఖానీయుగాను వ్యావహారికముగాను ఈ భాగములు ఆంధ్రదేశమునకు చేరినవే యగుట చేరను ఈ ప్రదేశములను నిర్మింపబడినపు ఆంధ్ర రాష్ట్రముగా చేర్చవలెను.

౪. రాష్ట్రీకరాంధ్రుల సమస్యలు

రాష్ట్రీకరాంధ్రుల నెదుర్కొనుచున్న ఆర్థిక సాంఘిక విద్య మున్నగు సమస్యల విచారించి వారికి వలయు నివారణోపాయముల కలగజేయుటకు ఈ దినపత్రిక వారి సమస్యలనుగా ఎన్నుకొనవలెననిది:

- ౧ గండికోట పత్రికవారాయణగారు పల్లాకిమిడి,
- ౨ మార్వాడుల కామేశ్వరరావుగారు జయపురం,
- ౩ దేవరాజు వెంకటకృష్ణరావుగారు బరంపురం,
- ౪ నుమ్మలూరి లక్ష్మీప్రసాదరావుగారు ఖరగ్ పూర్,
- ౫ వి. ఉదాపంచూరిగారు తెజవాడ,
- ౬ బడి వారాయణమూర్తిగారు జంషెడ్ పూరు,
- ౭ వాయువేగుల వెంకటసుబ్బారావుగారు కల్యాణి,
- ౮ నుమ్మిడిల వెంకటసుబ్బారావుగారు దేవవాడ,
- ౯ సాగు వరద రాజుపంతులుగారు తిన్నెల్లి,
- ౧౦ మాగంటి బాపి శివగారు,
- ౧౧ పండ్రెంకి కేశవరావుగారు,
- ౧౨ ఆవట ప్రల్లి వారాయణరావుగారు,
- ౧౩ చుద్దిరాం గోపాల రావుగారు కాకి.

౫. ఇండియా - బర్మా ఒడంబడిక

ఈ సభవారు బర్మాసామ్రాజ్యకే ఒడంబడికను తీవ్రముగ ప్రతిఘటించుచున్నారు. ఇండియా ప్రభుత్వ చట్టము ప్రకారమే, బర్మాలో నిరాటంకముగా ప్రవేశించుటకును, ఆక్రమణ వర్తకముచేయుటకును మున్నగాగల హైదర్ అలీ పాన్థులనుగూర్చి కాసిన పూర్వకముగాను, ఇతరవిధములను యిచ్చిన వాగ్దానములకు ఈ యొడంబడిక విరుద్ధముగా వున్నదని ఈ సభవారు భావించుచున్నారు. బర్మా ప్రభుత్వచట్టము వలన హైదర్ వర్తకమునకును, వ్యక్తులలో నియంతు

లై సహానికి గల్గుంపబడిన సంగతులను ఈ యొడంబడిక నిర్దేశముజేయుచున్నదని ఈ సభవారి అభిప్రాయము.

ఈ యొడంబడిక తగినవిధమున సవరింపబడి, హైదర్ అలీ నితరులనుండి చేరుపరచి వారికి అవమానము కలగజేయు విషయముల నందుండి తీసివేసినగాని యెట్టి ఆర్డర్ - యున్ - రాస్సిలైనను వారి చేయబడ కూడ దని ప్రభుత్వమువారిని కోరుచు కేంద్ర కాసినసభ వారిని గావించబడిన తీర్మానము వరుసరింపరచుయనని ప్రభుత్వమువారిని ఈసభవారు హెచ్చరించుచున్నారు.

అసంఖ్యాకులగు రాంధ్రులు బర్మాకు పడలు యందురు గాన ఈసభవారి కీ విషయములో నెక్కుడు నిమిత్త మున్నది. ఇకముందు జరుగగల చర్చయందు ఆంధ్రముతోసరి స్థాయి సంఘమువారి సలహా గైకొన వలెనని ప్రభుత్వమువారిని కోరుచున్నారు.

౬. విశాఖపట్నం జిల్లా విభజన

విశాఖపట్నం జిల్లాకాంగ్రెసు పరిపాలన సౌకర్యముల నిమిత్తమై ఉత్తర దక్షిణ విశాఖపట్నం జిల్లాలు రెండు ప్రత్యేకజిల్లాలుగా విభజింపబడినట్లే ఆంధ్రముతోసరి కర్మకారముల విషయములో కూడ ఉత్తరదక్షిణ విశాఖజిల్లాలను వేరుగా విభజించవలెనని ఈ సంఘమువారు తీర్మానించుచున్నారు.

౭. ఆంధ్రదేశ నిరుద్యోగనిర్మూలనము

(౧) ఆంధ్రదేశములో నిరుద్యోగసమస్య చాలా తీవ్రమైపోతిలో యున్నదనిపి, తన్నువారణకు ఆంధ్రదేశములో విస్తారముగా పరిశ్రమలను స్థాపించుట ఆర్థికసవరమిన్ని ఈ సభవారు గుర్తించుచు, పారిశ్రామికముగ ఈ రాష్ట్రమును వదుకబడియుండుటచే మున్నగురు జరుగు శేవనల్ స్థానింపనందు ఆంధ్రదేశము నకు అగ్రస్థాన ముండవలెనని శేవనల్ స్థానింపగలట్లే వారిని, (౨) ఆంధ్రదేశములోని నిరుద్యోగమును తొలగించుటకై ఆంధ్రదేశములోనే స్థానిక పరిశ్రమలలో ఉద్యోగులుగా తీసుకొనవలెనని ఆంధ్రదేశములో నున్న పరిశ్రమాధికారులను, (౩) అందునిమిత్తమైన మద్రాసు ప్రభుత్వమువారు గవర్నరు మెంటుఆఫ్ ఇండియా ఆఫ్ ఆఫ్ 1935 సెక్షన్ 293 క్రింద శేక్టరీలలోను, వ్యాపారములయందును ఉద్యోగస్థులుగా నియమించుటలో గల నిబంధనలను అమలులో పెట్టవలెననదియు ఈ సభవారు కోరుచున్నారు.

౮. ఆంధ్రచరిత్రములలో

ఆంధ్రకావ్యములనే నియమించినవలెను

ఆంధ్రచరిత్రములలో కావ్యములను నియమించుటలో మొదట ఆంధ్రులను తీసికొనట న్యాయమైనప్పటికిని ఆంధ్రచరిత్రకావ్యములకు ప్రాముఖ్యత నిచ్చుచు తీరవలెను. ప్రత్యేకకళాశాస్త్రం అసంపూర్ణమై అకాంతికీ కాలము మనుచున్నందున ఈ అన్యాయమును తొలగించుటకును, ఆంధ్రకావ్యముల హక్కులు భద్రపర్చుటకును గట్టికట్ట పెట్టవలెననిచేసితిగా ఈ పథివారు తీర్మానించుచున్నారు.

౯. ఆంధ్రులచరిత్ర

ఆంధ్రచరిత్రములలోని పుస్తకమున ఆంధ్రచరిత్ర ముఖ్యము గమక అట్టిచరిత్ర రచించుటకు ఈక్రింది ఉపసంఘమును మహాసభివా శేర్వరమునున్నారు: ౧. మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్యగారు, ౨. మల్లంపల్లి పోతుశేఖరకర్మగారు, ౩. భావరాజు వెంకటకృష్ణారావుగారు, ౪. డా. భట్టపర్తి శ్రీనివాసాచారిగారు, ౫. డా. మారేమండ రామారావుగారు, ౬. రాళ్లభండి శుబ్బారావుగారు, ౭. ప్రాత సరసింహం పంతులుగారు, ౮. శ్రీరాం వీరబ్రహ్మకవిగారు, ౯. డిగవల్లి వెంకట శివరావుగారు, ౧౦. గండికోట సత్యనారాయణగారు, ౧౧. పింగళి లక్ష్మీకాంతగారు, ౧౨. టేకుమర్ల రామచంద్రారావుగారు.

౧౦. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము

ఆంధ్రుల = ధ్యురణమున కీక్రింది కార్యక్రమము ముఖ్యోపసర మగుటచే ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయమువారు పీటిని నిర్వహించుచున్నవలెను వెంటనే శ్రద్ధవహించవలెనని ఈ మహాసభివారు హెచ్చరించుచున్నారు.

౧. వ్యావహారిక కార్యాల, ౨. లా కౌశిలీ, ౩. ఇంజనీరింగు కార్యాల (మెరిట్ ఇంజనీరింగులో

పహ), ౪. సంగీతములో మా పల్లకు అడ్మినిస్ట్రేషన్ లో మా డిప్లొమాలు, ౫. సైనిక, నాకాబాన్త్రులు, ౬. గ్రంథాలయశాస్త్రము, ౭. భారతదేశ చరిత్రను, ముఖ్యముగ ఆంధ్రదేశచరిత్రను సంస్కృతులను పరిశోధించు ప్రత్యేకకళలు, ౮. యూనివర్సిటీ ప్రెయిసింగ్ కోర్, ఇంటర్మీడియేట్ కరగమలలో మార్కులలో బోధనము, ౯. స్త్రీలకు ఒక ప్రత్యేకకళాశాల, వసతి గృహము, ౧౦. తెలంగాణములోని పాఠశాలలను మదరాసు యూనివర్సిటీనుండి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము పర్యవేక్షించునని మార్పులు.

౧౧. స్త్రీల కాంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమును
దుచితవిద్య

ఆంధ్రదేశములోని స్త్రీలు ఉన్నతవిద్యను సంపాదించుటకు కొరతలేని వసతులు కల్పించుట అత్యవశ్యకమగుటచేత (౧) అనర్బతరగమలలో చేరు విద్యార్థినులవద్దనుండి తీరముల వుచ్చుకొనక ఉచితముగ వారికి విద్య నొసగవలెనని ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయాధికారులను, (౨) జిల్లాబోర్డులు, మునిసిపాలిటీలు ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయమున కిచ్చు నిరాశములలో కొంత భాగమును ఆనర్బత రగమలందును, పరిశోధకకళలందును ఉంచువిద్యార్థినుల సహాయార్థమై ఉపయోగించునట్లు ఏర్పాటు గావించవలెనని జిల్లాబోర్డులను, మునిసిపాలిటీలను ఈ మహాసభివారు కోరుచున్నారు.

౧౨. రాష్ట్రీకరాంధ్రులవద్దకు

సాహార్య రాయబారము

రాష్ట్రీకరాంధ్రులను కలకొని వాగ్దో సంబంధ బాంధవ్యములు పెంపొందించు నిమిత్తం సాహార్యరాయబారము నొకదానిని బంప ఈ మహాసభివారు స్థాయిసంఘంవారిని కోరుచున్నారు.

విమర్శ నము

“తీరనికోరిక - తరువాత”

గంభీర ప్ర : శ్రీ రావు వేంకటమహిపతిగంగా
ధరరామరావు-సతాపురం యవరాజుగారు.

ఇది ఒక చక్కని సామాజిక నాటకం. నల్లటిరాతి బొగ్గులో అమూల్యములగు రంగురంగుల సుగంధిపదార్థములు ప్రకృతిస్థముగా మంచులాగున వ్యర్థిచారులూ, త్రాగునీరులూ, హంతులూ, పతితులూ, జారిణులూ నైన పంచమహాపాతకులయందు మాడ జోదార్మయూ, సాజవ్యయూ, ధైర్యయూ, శీరత్వయూ మొదలగు సుగుణపుంజములు అంతర్దృశ్యములై యుండు ననే విషయము ఈ నాటకరూపమున చిత్రింపబడినది. నాటకమందలి ప్రధానరసము కరుణాత్మకము. నాయక నాయకులవదిన తిలోత్తమా, నరేంద్రులు పతిరోద్ధరణమునకై పాటుపడుతూ అందుల కొక ఆశ్రమమును స్థాపించి నిర్వహిస్తున్న కోజిలలో మదాంధులూ, దురహంకారులూ నైన ప్రభువుల ఆత్మచారములకు లోనై బలియై పోవు మిగులులోని ప్రధానరస్తువు. కాని నాగమ కాసనడను వ్యక్తిత్వారా వాంఛివాక్యం మొదలు భరత కాక్యంవరకు హాస్యరసం ఒలుకుతూవుంటుంది. తన కబళింపనున్న ప్రాణులశరీరవర్ణములకు తగినట్లు తనబడలి రంపమగుడా తుణుకులునకు మార్పుకొనుమందు ఊసర నెల్లిలగు ఈవాగమకాసనము తనచుట్టూనున్న వ్యక్తుల ఉద్దేశాలనూ, భావాలనూబట్టి తన మనోగత భావాలనుమాడా మార్పుకొంటూ చూపరులకు నవ్వు కలిగిస్తూ ఉంటాడు. అతని ఈనై జగుణము ఇహమందే గాదు, పరమందుమాడా మారుదు. ఈ పాత్ర చాలా నిపుణుగా చిత్రింపబడినది. తోడుకుతోడు కిక్కినరసాలున్న ఆయాసందర్భాలలో ప్రకట మవుతూవున్నాయి. మొత్తంమీద నరేంద్ర తిలోత్తమల ఆదర్శవల్ల పతితులుగూడ జ్ఞానమునొంది పాపములపుతారు. కాబట్టి-

“అపితేనసి పాపేర్థ్యః సర్వేర్థ్యః పాపకృత్తమా,
ధరం జానపవేనైర వ్యూసం సంశ్రియ్యంతి”

అను మాటైతే ఈనాటకము యావత్తూ ప్రభావాన్నికమైన చిత్రణమునంటిది. ఆగర్భక్రమంతుడైన యవరాజు కటికదర్శిమూ, అనాధులూ, పశ్యతోహరులూ, పంచమహాపాతకులూ నైనవారి మనస్సులలోని ఉచ్చవీచాభిప్రాయములను ఇంతమాత్రుంగా గ్రహించి ఇంతనిపుణుగా చిత్రించగలుగుట కొనియాడతగినది.

స్వాతంత్ర్యదీక్ష

రచయిత : రామనరేకత్రిపాణిగారు. అనువాదకుడు : చర్ల గణపతిశాస్త్రిగారు. విడుదలలో, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా. నెల రూ. ౦-౪-౦.

అసలిది హిందీపద్యకావ్యము; ‘మిలక్’ అను పేరుగలది. దానిని చక్కనిపద్యములలోని కనువడించి శాస్త్రిగారు ఆంగ్లం కృత్యతకు పాత్రులైనారు. ప్రియాప్రియు నిద్రకు నాకా ప్రయాణము చేస్తూ ప్రవాహమగ్ధమున నాన మునిగిపోగా ఇద్దరూ వియ్యక్తులై ఒకానొక సాధువుగవురిచే రక్షింపబడి కొంతకాలమునకు మరల నిమిత్తును కలసికొని దేశస్వాతంత్ర్యమునకై పాటుపడిన కథ ఇందు చక్కగా వర్ణింపబడినది. ఇది హిందీ పద్యములకు తెలుగుపద్యములలోని కనువాద మయ్య మూలమున కంతమాత్రమున తీసిపోక మిగుల రసవంతముగ వున్నది.

శ్రీ రామకృష్ణవాక్యావళి

మేలాతూరు (మదరాసు) శ్రీ రామకృష్ణ మఠమువారిచే ప్రకటింపబడినది. అనువాదకులు: శ్రీ మాధవ చైతన్యబ్రహ్మచారిగారు. ద్వితీయముద్రణము. ౫౦ + ౪౯౦ పుటలు. నెలసాదానైందు రూ. ౧-౧౩-౦; మేలైన అట్టనైందు రూ. ౩-౪-౦.

ఇది శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస సంగ్రహ జీవితసహితము. ఇందుమించు ౮౦ నీతికథారత్నము లతోగూడిన యీ గ్రంథమున ౧౧౨౧ మహాపదేశ

ములు గలవు. ఈ దివ్యోపదేశము లన్నియు శ్రీ రామ కృష్ణ రీతావ్రసంగాది మూలగ్రంథములనుండి దేర్చి కూర్చబడినవి. బోధ లిందు చక్కనివిధానమున పొందు పరుపబడియున్నవి. ఉపనిషత్తులు, గీత, భాగవతము మున్నగు గ్రంథములనుండి ప్రమాణవాక్యములుగూడ ఉదాహరింపగడియున్నవి. శ్రీ రామకృష్ణ వాక్య విశిష్టతనుగూర్చి "రామకృష్ణుని యుపదేశము లొక పండితమానుని వాక్యములు కావు. అవి తీవ్ర మను గ్రంథమునందలి పుటలు, స్వావధాననిదర్శనములు. కావుననే వానిని జనువునవ్యకు పాఠమని కవివార్య మైన చిత్తసంస్కారము గలుగుచుండును..." అని మహాత్మాగాంధీ ప్రకటించిన ఘనీప్రాయమే చాలు, ఈ గ్రంథప్రాశస్త్యము నగ్గడించుటకు. శ్రీ మాధవ వైకృత్య బ్రహ్మచారిగారి యనువాదము సరళమై, మృదుమధురమై యున్నది.

శృంగారరస తరంగిణి

ప్రకాశకులు: గంటి మార్యవారాయణశాస్త్రి గారు, విజయనగరం. వెల రూ. ౧-౦-౦.

పూర్వకవి రచితములైన ప్రబంధములనుండి వీర్చి కూర్చిన రసవంతములైన శృంగార పద్యముల సంపుటి. తరంగిణి విరంతర రసహామిని. హామినికి రెండుప్రక్కలా నెలకొనియున్న శృంగార ప్రబంధము లనెడి ఫల వృక్షములనుండి రస మెల్లప్పుడు తరంగిణిలోనికి ప్రవహిస్తూనేవుంటుంది. శృంగారరస విపాకులవారికి నుక్కెడికి పరుగెత్త నక్కరలేదు దాహం తీర్చుకో దానికి. ఒడ్డున కూచుంటే చాలు. ఎంతరసాన్నై నా ప్రాగవచ్చు.

శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస

జీవితోపదేశసంగ్రహము

ప్రకాశకులు: చెన్నై పురి శ్రీ రామకృష్ణమఠము వారు. రచయిత: శ్రీ మాధవవైకృత్య బ్రహ్మచారిగారు. వెల ౦-౨-౬.

చైత్రరథం

రచయిత: జి. వి. కృష్ణరావుగారు. తెనాలి రాజీకల్ పబ్లికేషన్స్ వారి మాడిన ప్రచురణము. ఇంకా లో ప్రెంచికొమిటీ, భీమపాత్ర ఆశ్రమమువారి కలుమ్మ, చక్రిపూర్తి, నేర్పాపురము, బొమ్మిల్లి, అమాయకుడు ఆశ్రమ వారును కథానికలున్నా గలవు. వెల ౦-౬-౦.

శ్రీ రామకృష్ణ పరమహంస

సీతీకథారత్నములు

శ్రీ రామకృష్ణవాక్యరసముండి ౬౨ సీతీకథారత్నము లిం దేర్చి కూర్చబడియున్నవి. కథలు గునో పారములై యున్నవి. ఇవియు చెన్నై పురి శ్రీ రామకృష్ణ మఠ ప్రచురణమే. ౮౯ పుటలు. వెల ఆరణాలు.

రక్తాశ్రువులు

రచయిత: శిల్పా రాజులురెడిగారు, C/౦ ఎ. గోపిపాథంగారు, ఆంధ్ర - స్ట్రైండ్ రోడ్డు, రంగూను, బ్యాంక్. వెల రూ ౦-౪-౦.

ఆంధ్రహింస సుబోధిని

గ్రంథకర్త: చిదలువాడ కోటి వెరసింహంగారు, ఏలూరు, కంచకచర్లపాడు, వంశిగామ తోటాకా, కృష్ణారెడ్డి. వెల రూ ౦-౪-౦.

కుసుమావళి

రచయిత: ధరణికోట శ్రీరాంగారు. ప్రకాశకులు: వాణిజ్యంధుమూర్తి, కెల్లూరు. వెల రూ. ౦-౧౨-౦.

గురు దేవోపదేశము

జమితి గంగన్న పంతులుగారి కొన్ని రచనలు. వారు రాజమహేంద్రవరమునందలి చీకటిలింగాశ్రమములో పాఠశాల ప్రధానోపాధ్యాయుడనిననుండి విరమించినప్పుడు వారి భారతమున కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ ప్రకటించిన దిన్న సంపుటి.

ఆంధ్ర గ్రంథమాల, పోస్టుబాక్సు 212, మదరాసు.

గవర్ణిత (సంస్కృతము): శ్రీ శంకరభాష్యముతోను, దానికి కీ. జెల్లంకొండ రామారావుగారిచే ముబడిన భాష్యార్క ప్రకాశమను గల సంస్కృతవ్యాఖ్యానము తోను తము. (నాలుగు సంపుటములు).
పెల 6-0-0.

పభాతము: ఇదికూడ ఒక సాం నవల. సుప్రసిద్ధ కథకులయిన T. వెంకటరమణిగారు ఇంగ్లీషు సిన Marugan the Tiller అను నవలకు ఇది చక్కని ఆంగ్లీకరణము. కర్ణకజీవితము, కర్ణకప్రబోధము లలో అతిసుందరముగా చిత్రింపబడి యున్నది. రమణీయమైన రచన.
పెల 1 0-0.

ఆంధ్రశబ్దచింతామణి: ఆంధ్రభారతలక్ష్యములతోను, సంప్రదాయార్థములతోను, పారినంది రామశాస్త్రిలుగారు రచించిన ఉద్యోగిని సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానము నమేతమైన నన్నయభట్టులు. పెల 0-12-0.

శ్రీ తకమంజరి: భక్తిసంపుటము. ప్రాచీన కథకముల శ్రోడికరణము.
పెల 1-0-0.

భగవద్గీత (తెలుగు): సంస్కృత మూలము, శ్రీకాశీనాథుని నాగేశ్వరరావుగారు వ్రాసిన టీకాతాత్పర్య విశేషార్థ వివరణములు గల 600 పుటల గ్రంథము. గీతాధ్యయనము చేయు వారికి మిక్కిలి ఉపయుక్తమైనది. ఖద్దరుగుడ్డపైందు. పెల 1-0-0.

[మూడవకూర్పు అచ్చగుచున్నది.]

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము

విజ్ఞానమును సంపాదించుటకు తెలుగులో దగిన ప్రతి విషయమును ఈమహాగ్రంథములో సవిస్తరముగా ప్రతిపాదించబడియున్నది. ఇట్టి గ్రంథము నిదివర కెవరును ప్రచురించినదిలేదు. ఇందలి విషయములను ప్రశ్నోక్తిచేత కొలుబడిమాటలలో అలవి గారు. ఇది ప్రతి ఆంధ్రునియింటను ఉండి తీరవలసిన గ్రంథము. ఏవిషయమును గురించి సంశయము వచ్చినను దీనిని ఒకమారు విలోకించి సంశయవిపృత్తి గావించుకొనవచ్చును. ప్రస్తుతము రెండు సంపుటములు ప్రచురితములైయున్నవి. దీనిలో 'ఆ' మొదలు 'అక్షిప్త' వరకును గల సమస్త విషయములనుగురించిన వ్యాసములు గలవు. ఏకవర్ణ, ద్వివర్ణ, త్రివర్ణ చిత్రపటములుగూడ అనేకము జరిపరుపబడియున్నవి. ప్రతి సంపుటము చక్కని స్వతఃపర్యముతో పూర్తిగా టైండు చేయబడి, బంగారురేఖల అక్షరములతో తీర్చబడియున్నది. ఒక్కొక్క సంపుటములోను 600 పుటలున్నవి. సంపుటము 1-1 పెల 10-0-0

ఆత్మంతమనోహరము

సురాజ్ మల్ కం పెనీవారి ఆధరములు చూపించి కష్టించును. నవీనమైనది. చూచినవస్తువుపై ఒకమానకు న్యామోహము కలుగనివానికి నూతన వచ్చినగలు, రకములు సురాజ్ మల్ కం పెనీవారి గుకొను

మేలైనరకము

సురాజ్ మల్ కం పెనీవారివద్ద మేలైనరకమున చునను వాడుకగలదు. మేలైనరకము వగలము ప్రబలలో రిశేషమున్నది. వగలకునూడ అద్భుతమున వగల అద్భుతము ఆ వగలలో కూర్చిన రత్నము ముపై ఆధారపడియుండును. మేలైనరకములలో వగలు ఆత్మంత మనోహరముగా ఉండును. సుపరిచాండున్న దుకొనున రాయలుచేయించిన ఆ ఆధికార ఉండును. ఇట్టిపనిలేనను సురాజ్ మల్ క వారి వస్తువాళులోగలదు. అందుచేతనే సురాజ్ వారి వగలురహస్యముగా ఉండును.

ప్రత్యక్ష వ్యాపారము
సాగించి, లాభమును
పొందుదు.

విశ్వసింపదగినవి

సురాజ్ మల్ కం పెనీ 1895 ఫిబ్రవరిలో మార్చిటూలో పెరున్నది. భారతదేశమున బర్మాలోను ప్రవర్తిగాంచినది. ఈకంపెనీలో అందరి! ఒకేధర, నికరమైన ధర. మీరుగూడ మీ వగలను సురాజ్ మల్ కం పెనీలోనే కొని నాణ్యమైన వగలను సంపాదించుకొని రప్పించుదురు. స్వయముగా దుకొనునకు వచ్చినను పోస్టువ్యాసా రెప్పించుకొనినను ఒకేధర మీకొకధర, మీ ఇరుగు పొరుగువారి! ఇంకొకధర ఉండదు.

సురాజ్ మల్

"విశ్వసింపదగిన నగల వర్తకులు"

వచ్చుముల వర్తకులు, బంగారు, వెండి సామగ్రిని తయారుచే

313, ఎన్.వన్.నేడు

మదం